

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Erik Flagstad Rasmussen

Flagstad-kroniken

Skrevet på baggrund af
breve fra perioden 1850 til 1920

Erik Flagstad Rasmussen

Flagstad-krøniken

Skrevet på baggrund af
ca. 900 breve fra perioden 1850 til 1920
i tilslutning til efterslægtstavlen efter

MOGENS FLAGSTAD OG
CHARLOTTE ANNA MARIE (født Reenberg)

Bogen tilegnes min mormor
Mary Thyra Anna Flagstad (født Schiellerup)
og hendes svigerinde Christine Marie Johanne Flagstad ...
... foruden hvem hverdagen ikke fungerede.

Udgivet 2005

Layout, montage og omslagsdesign ved Henrik Flagstad Rasmussen.
Tryk hos Dixit, Them.

På omslagets bagside: Mormor, morfar og hans søster Johanne.

Tak til Kirsten Gammelgaard for effektiv korrekturlæsning.

Indholdsfortegnelse

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER	7
TIPOLDEFAR MOGENS OLESEN FLAGSTAD OG HANS HUSTRU CHARLOTTE	10
MOGENS OLESEN FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	10
MOGENS OG CHARLOTTE FLAGSTADS FEM BØRN (2. generation)	15
OLDEFAR OLAF CHRISTIAN FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	16
MARTIN REENBERG FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	17
CARL JULIUS FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	18
POUL WILHELM FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	18
CHARLOTTE ELISABETH THOMINE FLAGSTAD	19
MOGENS OG CHARLOTTE BØRN KOMMER I VEJ	20
OLDEFAR OLAF FLAGSTADS FIRE BØRN AF 1. ÆGTESKAB (3. generation)	29
FREDERIK CARL FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	29
CHARLOTTE AUGUSTA FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	30
OLAFS ÆLDSTE SØN, FREDERIK CARL FLAGSTAD UDVANDRER TIL USA	31
OLDEFAR OLAF FLAGSTADS 12 BØRN AF 2. ÆGTESKAB (3. generation)	36
CHRISTINE MARIE JOHANNE FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	37
VILHELM ATHANASIVS FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	37

AUGUST REENBERG FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	37
CHRISTIAN BENEDICTUS FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	41
EDVARD EMIL FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	42
OTTO EULALIUS FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	43
INGEBORG MARGRETHE FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	44
OLAF FLAGSTAD I NYKØBING SJÆLLAND OG PRÆSTØ	45
OLAF FLAGSTAD I KIRKE SØBY	48
OLAF FLAGSTAD SOM EMERITUS I KØBENHAVN	52
MARTIN REENBERG FLAGSTAD OG HANS FAMILIE	55
CARL JULIUS FLAGSTAD OG HANS FAMILIE	60
POUL WILHELM FLAGSTAD OG HANS FAMILIE	68
ALEXANDER ERASMUS REENBERG FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	69
CARL FREDERIK VALDEMAR FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	69
CHARLOTTE ANNE MARIE FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	70
OLGA ELISABETH THEODORA FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	70
MATHILDE OCTAVIA CATHARINA FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	71
OLAF CONSTANTIN KROG(H) FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	71
FANNYE GYRITHE MARGRETHE FLAGSTAD – CURRICULUM VITAE	72
MOGENS OG CHARLOTTES EFTERKOMMERE – 3.-7. GENERATION	73
OLDEFAR OLAF FLAGSTAD OG HANS FAMILIE I KØBENHAVN	77
Livet i lejligheden i Lille Istedgade 7	79
Oldemor bliver enke og flytter til Gl. Kongevej 49	93
MARY THYRA ANNA SCHIELLERUPS FAMILIE	96
Knud Valdemar Palslevs erindringer	98

MORFAR OG MORMOR PÅ BORNHOLM	102
Morfar August og hans opvækst	108
August på Sorø Akademi	110
Om morfar August efter tiden på Sorø Akademi	117
AUGUST INDLEDER SIN LIVSGERNING I PEDERSKER SOGN	125
KAREN MARGRETHE INDLEDER DEN NYE GENERATION	140
MARY BLIVER ENKE	186
Mary starter pensionat i Neksø	191
Mary køber eget hus i Neksø	194
Mary sælger sit hus og lejer et mindre	204
MARY FORLADER BORNHOLM	208
DE NORSKE RØDDER	214
REENBERGERNES STAMTAVLE	216

Næsten alle konkrete oplysninger i det følgende er baseret på togfører, tidligere korrespondent og handelsfaglærer, Edwin Gerhardt Flagstads – igennem mange år – opsamlede notater om alle de personer, der nedstammer fra vores stamfader Mogens Olesen Flagstad.

For nogle år siden var Edwin så venlig at låne mig disse optegnelser, så jeg kunne sætte mig lidt nærmere ind i hele familiens sammenhæng. Edwin er min kvartfætter, idet vore oldefædre er brødre.

I slutningen af 1993 gik jeg på pension og begyndte at sætte alle navne op i en oversigtlig efterslægtstavle, startende med Mogens Olesen Flagstad, og hvor generationerne følger efter – hver i sin række – og sluttende af (foreløbigt) med 7. generation, bestående af min generations børnebørn, min søster Gretes Ida, mine egne: Nina, Lise, Laura, Alexander, Peter og Janus og Alberte – og med efterkommere af Carl Otto, Kirsten og Thøger bagefter – o.s.v. – Det giver en betydelig bedre oversigt, som Edwins ofte veludstyrede kartotekskort ikke kan give.

Til gengæld rummer Edwins notater også mange andre værdifulde oplysninger, der af pladshensyn ikke kan medtages på sådan en slægtstavle. Oplysninger, som jeg gerne vil have med et eller andet sted. – Derfor har jeg besluttet, foruden -tavlen, også at samle sådanne skriftlige notater, som naturligt hører med til det fuldstændige billede, så godt det nu kan gøres. Det forsøges gjort her.

Efterhånden som slægtstavlen voksede, tog jeg kontakt med de familie-medlemmer, som jeg i forvejen kendte og havde mulighed for at nå, og bad om supplerende basale oplysninger i det omfang, de savnedes.

Min fætter Carl Otto Flagstad efterlod sig ved sin død i 1988 også en del interessante notater, som hans kone, Ulla venligst overlod mig. De glider naturligt ind i den sammenhæng, hvor de måtte høre hjemme. Det samme gør ovenomtalte oplysninger om nye tilkomne skud på de forskellige familiegrene, i det omfang, de ellers har kunnet fås frem! Når de forskellige oplysninger efterhånden rystes på plads, næres tanken uafviseligt om at begynde at udlede “små historier” af det, man får frem om de enkelte personer eller om familierne.

Herved er det blevet til nogle små afsnit, indskudt mellem alle de mange datamæssige oplysninger, hvor jeg måske “spinder lidt af en ende.”

Jeg håber dog ikke, at jeg har udledt mere end, hvad man kan stå ved – og forsvare. Skulle jeg efter nogles opfattelse være gået for vidt, da beder jeg om, at man reagerer, så vi kan rette direkte fejludledninger.

Måske kan I, som måtte læse dette her nedfældede, supplere med noget, I ved om, – og som naturligt måtte høre med til det billede af slægten, som jeg prøver at tegne. Jeg er meget interesseret i at få tilføjelser, der kan medvirke til et mere fuldstændigt billede af de oprindeligt fire – men reelt kun tre – familiegrene, som er grundlaget for os alle. Den ene gren, Martin Flagstads uddør, som det ret hurtigt skal vise sig – nemlig allerede med 3. generation.

Nævnes skal også det “Flagstadske familiearkiv”, som nu her i 90’erne tilsyneladende er dukket op i fuldt omfang. For dem, som ikke kender dette, skal oplyses, at min oldefar på mors side, pastor Olaf Christian Thoring Flagstad og hans børn har bevaret mange af familiens indbyrdes breve igennem næsten 75 år. Dette omfattende materiale blev fuldt tilgængelig for mig ved min søster Gretes død i 1996, hos hvem det ad omveje var havnet en del år før. Da dette arkiv engang i 60’erne havnede hos Grete, lod min svoger Gunnar Toftegaard og jeg et par af de fremkomne brevserier renskrive og fordele i et vist omfang, så de var lettere tilgængelige for interesserede. Vi renskrev således engang i 60’erne Edvard og Otto Flagstads breve og lod dem kopiere til familiens nærmeste. Herefter gik arbejdet desværre lidt i stå. Men i det efterladte arkiv, som nu tilsyneladende er kommet fuldt frem, viste der sig at være en næsten utrolig kulturskat.

Så godt som alle brevene, lidt mere end 900 stykker er nu med særdeles god bistand af mine to nære slægtninge, kusine Kirsten Gammelgaard i Hammel og fætter Thøger Flagstad i Hillerød, renskrevet og samlet i serier. Der er virkelig tale om et vægtigt bidrag til lidt af en familiemæssig kulturhistorie.

Det er spændende læsning. Vel især for den, som måtte kende bare lidt til brevskriverne eller til nogle af de personer, som indholdet handler om – men også for andre!

Indholdet af disse breve bidrager naturligvis i et vist omfang som supplement til det, der iøvrigt kan udledes af hele materialet.

Edwin Flagstads kartoteksmateriale indeholder også oplysninger om nogle personer *foran* Mogens Flagstad – altså i Norge. – Men den indbyrdes sammenhæng er ikke helt klar, hvorfor jeg i første omgang kun har ganske lidt med herom. Men, hvis der *er* den sammenhæng, som både Edwin og

---

jeg tror, der er, så er familien ført yderligere *fem* led tilbage – til Peter Nils Frogner, født i 1599. Men der er altså er par huller hist og her! Jeg håber dog på, der måske dukker noget op hen ad vejen, som kan udfylde disse huller. – Hvem ved!

Sidst i disse skrivelser er medtaget en del data fra slægten Reenberg, som vores stammomter Mogens Flagstads kone, Charlotte Anna Marie, født Thoring, er rundet af.

Disse data stammer fra en meget gammel slægtstavle, jeg en gang fik i hænde – vist nok – af min morbror Christian Reenberg Flagstads enke, tante Bitten, alias Ida, født Willer. Den er som nævnt meget gammel og til tider noget ulæselig – i hvert fald for mig. Fra den har jeg medtaget alt, hvad der var muligt at udlede. Oplysningerne er udbygget yderligere med en del materiale fra “Reenbergernes Stamtavle”, en håndskrevet bog som niece Hanne Toftegaard venligst har lånt mig. Hanne fandt den i sine forældres reol.

Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at bringe alle, der således har bidraget med mange oplysninger til den endelige udgave af efterslægtstavlen og den her følgende slægtshistorie, en meget varm tak, idet jeg samtidigt udtrykker håbet om, at have anvendt de givne oplysninger korrekt.

Jeg er klar over, at der stadigvæk må være en del mangler ved tavlen og historien her, som jeg imidlertid håber, man vil bære over med. Slægtstavlen indeholder i dag basale data på ca. 275 personer.

Helt specielt skal der her lyde en varm tak til Edwin Flagstad for den kolossale indsats, der igennem årene er ydet ved oprettelsen af de mange kartotekskort, som jo danner det egentlige grundlag for efterslægtstavlens oprettelse og for denne bogs fremstilling. Uden kortenes tilstedeværelse havde en så veludviklet oversigt over slægten og dens grene overhovedet ikke været mulig.

Esbjerg, 2005.

---

*TIPOLDEFAR MOGENS OLESEN FLAGSTAD
OG HANS HUSTRU CHARLOTTE ANNA MARIE*

Mogens (Mons) Olesen Flagstad er alle de danske Flagstaders stamfader.

Han er født 19.08.1782 som søn af gaardbruger Ole Wern(er)sen og Inger født Christophersen (se brev J. Nr 1915/1979-004,157 Statsarkivet i Hamar – 10/09-1979), som boede på gården *Vestre Flagstad* i Vang, Hedmark, Norge. Mogens er døbt i Vang Kirke, 24.08.1782. Han tog navnet efter sin fødegård og førte det med til Danmark. – Han kaldte sig således Mogens Olesen Flagstad.

Mogens må være kommet til Danmark – eller rettere Bornholm – omkring 1804 sammen med øens nye amtmand.

Mogens' data ser således ud:

1798-1801	ansat hos to lensmænd i Otdalen,
1801-1804	ansat hos foged Thaarup i Solør (fylke) (?) og Otdalen – hvorfra han fulgte med Thaarup, da denne blev amtmand på Bornholm.
xxxx -1807	fuldmægtig hos hofretsprokuratøren (d.e. en domstol med sæde i Kbh.),
xxxx -1809	volontør i Rentekam(me)ret, (d.e. finansministeriet)
24.06.1811	juridisk eksamen, exam.jur. (bekven -el)(?)
03.02.1812	ansat som kopist i 1. søndenfjeldske renteskriverkontor.
10.02.1818	assistent i Rigsbanken, – København. samme år 1. assistent i Nationalbanken.
16.12.1822	revisor ved Vallø Stift (nær Køge). – (Mon ikke det er et bijob ud over hans ansættelse i Nationalbanken?)
28.12.1812	gift i Horslunde med Charlotte Anna (Ane) Marie Thoring, født 09.10.1782 som yngste datter af Christiane Charlotte Martinette Reenberg, født: 1740 – død: 08.05.1813 – og gift i 1767 – med Thomas Christian Thoring, sognepræst til Horslunde, Lolland født: 1733 – død 1783.
16.12.1836	Mogens dør i en alder af 54 år af lungebetændelse og begravet på Trinitatis, Assistens Kirkegård i København.
27.04.1864	Charlotte Anna Marie dør. Hun begravet samme sted som ægtefællen.

Sagt med lidt andre ord:

Mogens må være kommet til København fra Bornholm omkring 1807 og bosat sig dér, for at passe sit nye job. Han har vel også haft det mål at uddanne sig juridisk på universitetet der i byen.

Hvordan han og Charlotte træffer på hinanden, ved vi ikke. Hun *kan* jo bo i København. Hun er kun knapt to mdr. yngre end ham, så i december 1812 er de begge 30 år. Hendes eventuelle uddannelse kender vi ikke.

Jeg har et billede af hende, velsagtens taget en gang i 40'erne eller måske 50'erne (fotograferingen skulle jo lige opfindes først!). Hun var – selv den gang – vel 57-70 år – en absolut seværdig dame, der bestemt ikke bar præg af fem fødsler, eller af hvad der ellers kunne høre med til livet. Hun er mørk med midterskilning og opsat hår bag til og med et par proptrækkerkrøller foran. Brystet er meget blottet og fejler ikke noget. Hun har en fornem måske lidt kraftig hals! Men hun må altså være tæt ved de 60 – eller mere.

Jeg har intet billede af Mogens. Det er der gode grunde til. Fotograferingen blev jo først opfundet i 1839. Så der findes intet almindeligt foto af ham – men nok af oldefar, pastor Olaf og andre yngre personer i familien. Mogens og Charlotte bliver viet i Horslunde på Lolland, men ikke af hendes far, pastor Thomas Christian Thoring, der er død allerede i 1783 (året efter hendes fødsel) – men måske af faderens eftermand. Om moderen blev gift med denne, vides ikke, men hun var kun 43 år, da hun blev enke med fire børn, hvoraf Charlotte Anna Marie var den yngste og højest godt et år – Christiane Charlotte Martinette Thoring blev 72-73 år, før hun døde. Nogen må jo have forsørget hende! Hun bor i hvert fald nok dernede et sted i nabolaget. Hvorfor ellers blive gift dérnedede?

*Charlotte Anna Marie
Flagstad, født Thoring
Vores stamfaders
hustru, (08.10.1782-
29.04.1864)*

De har vel alle den jul, bryllupet står i Horslunde – enten det så er i præstegården eller ikke – netop nok hørt om Napoleons tilbagetog fra Rusland og fornemmer vel også resultatet af dette, såvel som af Danmarks krig med England – og har vel mærket udsigten til den tilstundende statsbankerot, der kom året efter.

Det anfægter dem imidlertid ikke! De sætter alligevel bo. Hvor i København, de gør det, ved vi ikke præcist. Men det er nok ret tæt på f.eks. Kjøbmagergade. De hører til Chr. IV's Trinitatis Kirke. Den med

---

Rundetårnet og historien om Zar Peter den store, som vi vist alle kender, – og som jo ligger dér. Den var oprindeligt tænkt som universitetskirke, men blev en almindelig sognekirke i byens indre. – Alle fem børn er døbt i kirken.

Indtil omkring 1852 boede man jo endnu inden for voldene. De blev først nedlagt i 1852. Man boede endda overordentlig tæt pakket! 120.000 mennesker var der vist i de tider inden for voldene. De skrækkelige resultater efter branden i 1795 var vel ved at være udbedret, så byens medtagne dele ikke så slet så afbrændte ud som lige efter ulykken. De ledende arkitekter fandt hurtigt ud af at oversvumme de stærkt sodsværtede mure og oliemale facaderne – mange gange i festlige farver. Det var jo begyndt allerede efter den meget store brand i 1728, men havde vel udviklet sig gennem årene. Byen var vel igen så småt begyndt at se normal ud efter branden i 1795. Men så fik den sig jo et ordentligt pulver igen. Først ved bombardementet i 1801 og siden ved flådens eliminering i 1807, hvor en stor del af byen igen blev sat i brand. Men Mogens og Charlotte Flagstad har altså formentlig bosat sig dér et sted i nabolaget – i 1812 eller 1813. Deres præcise bolig og dens beliggenhed må vi imidlertid ind til videre gætte os til.

Byens bombardement i 1801, og flådens eliminering i 1807, havde vel også sat en del grimme spor. Men der var jo alligevel gået nogle år, siden disse ting skete.

Vor Frue Kirke, der blev universitetskirke i stedet for ikke så langt derfra lå dog stadig som en meget stor ruin efter bombardementet i 1807, hvor den om aftenen den 04.09. var blevet ramt af en gevaldig fuldtræffer. Genopbygningen var først lige begyndt året før deres bryllup – og stod på 17-18 år endnu, for fra 1839 efterhånden at blive forsynet med Thorvaldsens dejlige figurer af Kristus og hans disciple. Dvs. først kom de jo kun op i gips og langt senere i marmor. Men de har nok været ret seværdige – også i gips. Den genopbygning må byens borgere og blandt dem Mogens og hans familie sikkert også have bemærket!

Henne på byens torv var man også i færd med at bygge byens nye råd- og domhus, der hvor det gamle Vajsenhus havde ligget. Det røg med under branden i 1795. Det var den berømte bygmester, arkitekten C.F. Hansen (1756-1845), der forestod dette enorme nybyggeri, som givetvis også må have vakt borgernes nysgerrighed, både med sin størrelse og med sine kvaliteter. – Det blev indviet i 1817.

Gik man endnu længere ned mod Slotsholmen, havde man kunnet se den gamle vognremise, som Frederik VI (konge fra 1808-1839) i et gavebrev overlod til planerne om det museum, som skulle rumme den store billedhugger Bertel Thorvaldsens (1770-1844) mange værker, og som arkitekten M.G. Bindesbøll (1800-1856) elegant skulle evne at ombygge til det fine museum, vi i dag ser dernede ved slottet. Men den gang stod vognre-

---

missen der altså endnu. Og Thorvaldsen var jo heller ikke kommet hjem fra sit mangeårige ophold i den dejlige by, Rom. Vognremissen var i øvrigt en del af det første nye Christiansborg Slot, som arkitekterne Niels Eigtved (1701-1757) og Lauritz de Thura (1706-1759) havde opført et stykke inde i 1700-tallet. Men ombygningen til et museum til Thorvaldsens værker bliver jo dog først indviet i 1848 – fire år efter mesterens død. Vognremissen stod der altså endnu og ventede på sin fine ombygning med de stærke ægyptiske og pompejanske karaktertræk, da Mogens og Charlotte med familie måske har spadseret forbi. Så museet så man i hvert fald ikke.

På Slotsholmen ville man endvidere kunne passere forbi det andet Christiansborg Slot, som C.F. Hansen også opførte i 1820 i klassicistisk stil. Det erstattede det første, der var opført i barokstil, men som nedbrændte næsten totalt i 1794.

Man taler så ofte nu om stunder om de frygtelige tider, vi lever i! – Men hvor galt er det mon egentlig – i hvert fald set i forhold til andre tider f.eks. den her aktuelle?

Mon ikke den amerikanske frihedskrig, den franske revolution, branden i København i 1795, bombardementet i 1801 og den nævnte flådeeliminerings i 1807, og bankerotten i 1813, opgivelse af Norge, o.s.v. – måske godt kunne være anledning til, at også de danskere, der levede den gang, følte de havde hænderne fulde? – Jeg tror det! De problemer, vi bakser med i dagens Danmark, er vist ikke at sammenligne med det, de kom ud for for 175-200 år siden!! – Vores er vist i realiteten luksusproblemer. – Men livet *skulle* jo leves. – Og det *blev* levet!

Man forstår måske bedre, hvorfor der ikke var midler til at færdigbygge ruinen Frederikskirken, eller Marmorkirken, som den siden blev kaldt, i den nye spændende bydel, Frederikstaden, før mange år senere – hen imod slutningen af århundredet.

Det roderi, som dén byggeplads lå i, har københavnernes også kunnet passere forbi, – og sikkert gjort det hyppigt, når de gik søndagstur i 1820'erne og -30'erne – ja endda en god snes år længere frem! – Og så skulle det endda ikke en gang blive staten men selveste C.F. Tietgen, storkøbmanden og bankdirektøren, (1829-1901) der købte ruinen og finansierede kirkens endelige færdiggørelse! Det skulle, da det endelig blev til noget, blive med den store arkitekt Ferdinand Meldahl (1827-1908) kendt som “europæeren”, der skulle bygge videre på det første projekt, som oprindeligt omend kun groft var udformet og påbegyndt af arkitekten Niels Eigtved.

Måske kunne søndagsturen også gå forbi denne kirkeruin og helt ud til den overordentlig smukt udformede ottekantede slotsplads ved bygningsanlægget Amalienborg. På denne fornemme plads, der bestemt ikke står tilbage for tilsvarende andre i Europa, havde man allerede længe kunnet

---

beundre både den formfuldendte plads og den meget fine rytterstau af Frederik V, som franskmanden Jacques Francois Saly (1717-1776) slap så fornemt fra. Iøvrigt ikke så overraskende. Thi han var dygtig.

Mogens og Charlotte kan også, hvis interessen har været der, være gået i (Det Kongelige Teater) og set Mozarts "Figaros Bryllup" – eller måske hans "Tryllefløjte", (altså Mozarts! – Ikke Figaros!) som havde haft premiere henholdsvis 09.01.1821 og 26.01.1826. Vi ved det ikke. Men de måtte jo i så fald nøjes med datidens gamle kongelige teater, der sikkert også tilfulde var fint nok! Det lå omtrent midt imellem det nye teater, som skulle komme sidenhen, og det Erichsenske Palæ, – nu Den Danske Banks hovedsæde – der hvor biler og busser i dag haster af sted ad den vigtige trafikåre, Holmens Kanal. Det var jo oprindeligt tegnet af den store arkitekt Eigtved i 1748 men blev af kollegaen C.F. Harsdorff (1735-1799) i 1774 forsynet med den nye facade med to afstigningspavilloner, så publikum kunne ankomme i tørvejr med vogn.

Journalisten Georg Carstensens (1812-1857) strålende idé om en forlystelsespark den anden vej ud af byen – uden for Vesterport på fæstningsterænet imellem det gamle Halmtorv og Kalveboderne var heller ikke dukket op endnu. Man havde måske hørt om planerne til parken. Og da den realiseredes i 1843, blev den helt sikkert et yndet mål for en københavnerfamilies søndagstur, hvis man ellers gik den vej vest på fra Købmagergade, eller hvor familien nu boede.

Men for Mogens Flagstad skulle det imidlertid ikke blive til så mange søndagsture – i hvert fald hen i 30'erne. Thi han døde sidst i 1836 kun godt 54 år gammel. Så han nåede altså ikke at se sine fem børn vokse ordentligt op. Den ældste, Olaf var godt igang med sin teologuddannelse. Men de andre drenge var kun lige begyndt på deres uddannelse, medens den yngste datter, Charlotte Elisabeth endnu gik i skole og kun var ni år.

Den næste generation – hans børnebørn, der endda skulle blive talrig – nåede Mogens slet ikke at opleve. Det gjorde hans viv derimod. Men vores stammoder, Charlotte Anna Marie Flagstad, levede jo også helt frem til 1864 og så (eller vidste om) ikke mindre end 24 af de ialt 34 børnebørn, som skulle komme efter fire af de fem børn, de to selv efterlod sig.

Men unægtelig måtte hun også se på, at en god del af disse 24, hun vidste om – nemlig ikke færre end fire – ikke havde styrke til at overleve. Og der skulle følge fem efter, som også skulle dø i løbet af ganske få år. – Men det vidste hun ikke.

MOGENS OG CHARLOTTE FLAGSTADS FEM BØRN. (2. GENERATION)

Mogens Flagstad og hans kone, Charlotte Anna Marie får fire drenge og en pige – alle født i København. De vokser alle op. Det er nok lidt usædvanligt, at ingen falder fra undervejs i barndommen. Så Mogens og Charlotte Flagstad har været heldige.

- (1) Olaf Christian Thoring Flagstad (23.07.1814) – som læser til cand.theol. og bliver præst – til sidst i Kirke Søby og Turup sogne på Vestfyn.
- (2) Martin Reenberg Flagstad (01.11.1817) – som læser til cand.pharm. og bliver provisor og lærer i Maribo, og også lærer i Rødby.
- (3) Carl Julius Flagstad (27.04.1819) – som bliver bankmand og kammer- og justitsråd i Århus – i Nationalbanken.
- (4) Poul Wilhelm Flagstad (24.03.1822) – som efter en vist nok fornem militærkarriere bliver kontorchef i krigsministeriet for til sidst at slutte som bestyrer af Hærens Krudtværk i Frederiksværk.
- (5) Charlotte Elisabeth Thomine Flagstad (15.04.1827) – som bliver privatlærerinde for flere familier nemlig – Knuth, Caroe og Juell. Hun forbliver ugift. Moderen er, da hun føder datteren, næsten 45 år gammel.

Sønnerne gifter sig alle og får børn i følgende omfang:

- (1) Olaf Christian Thoring Flagstad får fire + 12 børn, hvoraf (to+fem) eller syv dør som små.
- (2) Martin Reenberg Flagstad får fem børn, fire drenge og en pige, der alle vokser op men mærkeligt nok – alle forbliver ugifte.
- (3) Carl Julius Flagstad får to drenge og en pige, der alle vokser op. Dog er der kun en af drengene, der gifter sig.
- (4) Poul Wilhelm Flagstad får 10 børn, hvoraf dog tre dør som små, medens syv (fire drenge og tre piger) vokser op. To piger forbliver ugifte, medens drengene alle bliver gift.
- (5) Charlotte Elisabeth Flagstad forbliver ugift.

Det vil sige, at 3. generationen omfatter i alt 34 personer, hvoraf 10 dog dør som små, hvilket giver 24 levedygtige børnebørn af Mogens og Charlotte Flagstad – (se side 73).

Hertil kommer så 10 ægtefæller, medens de øvrige tilsyneladende forbliver ugifte.

2. Generation.

Ældste søn af Mogens og Charlotte Anna Marie Flagstad, er:

(1) *Olaf Christian Thoring Flagstad*, født 23.07.1814 i København.

- 29.09.1814 døbt i Trinitatis Kirke, København.
1831 artium (student) fra Metropolitanskolen.
11.07.1837 cand.theol. (laudabilis).
04.11.1843 gift (1. gang) med Christiane Frederikke, født van Mehren, 08.10. –
i 1813. i Helsingør.
Faderen er købmand Frederik van Mehren, og moderen er Frederikke
Christine Sprunck.
1843-1849 institutbestyrer i Nykøbing Sj.
1849-1859 kateket (hjelpepræst) i Præstø.
05.02.1851 ordineret.
30.01.1854 Christiane Frederikke dør kun godt 40 år gammel – i Præstø.
18.04.1855 gift (2. gang) i Præstø med Johanne Kirstine Jensen, født: 27.01.1836.
i Nykøbing F. Faderen er: skomager Johannes Jensen, og moderen er:
Johanne Ulrikke, født Stephensen.
1859-1876 sognepræst til Kirke Søby og Turup sogne, Vestfyn.
xx.09.1873 Olaf får en hjerneblødning.
16.06.1876 entlediget på grund af sygdom.
27.05.1894 Olaf dør knapt 80 år gammel og begravet i København.
14.06.1919 Johanne Kirstine dør godt 83 år gammel i København.

I Olafs 1. ægteskab med Christiane er der fire børn (tre drenge og en pige) og i hans 2. ægteskab med Johanne Kirstine er der 12 børn – otte drenge og fire piger.

Min fætter Carl Otto havde en fornemmelse af, at der måske var ét barn yderligere! Jeg har dog ikke fundet, at dette skulle være tilfældet.

Næstældste søn af Mogens og Charlotte Flagstad er:
(2) *Martin Reenberg Flagstad*, født 01.11.1817 i København.

- 18.01.1818 døbt i Trinitatis Kirke, København.
1839 cand.pharm. (II' Laudabilis (2 K)
provisor i Maribo og Rødby – destillator og konditor(!) i Maribo.
1856 lærer i Rødby.
1856-1864 ansat som tredielærer ved Maribo Borgerskole.
1864-1875 andenlærer ved samme skole.
28.01.1851 Martin vies i Maribo Domkirke til Caroline Rasmussen, født: 21.04.1830 i Maribo.
27.02.1875 Martin dør godt 58 år gammel.
05.03.1875 begravet på Maribo Kirkegård.
31.08.1902 Caroline dør godt 72 år gammel.
04.09.1902 Caroline begravet på Gl. Kirkegaard i Århus.

I Martin Reenbergs ægteskab er der fem børn, fire drenge og en pige. De efterlader sig ingen børn – altså børnebørn af Mogens Flagstad. De bliver tilsyneladende ikke gift.

Tredie ældste søn af Mogens og Charlotte Flagstad er:
(3) *Carl Julius Flagstad*, – født 27.04.1820 i København.

- 17.07.1820 døbt i Trinitatis Kirke, København.
01.05.1837 Ekstraskriver i Nationalbanken (bankhæftelseskantoret).
07.05.1839 Exam.jur. (bekl vel)(?).
01.07.1841 Ekstraassistent – samme sted.
01.05.1844 udnævnt til 2. assistent.
01.11.1851 viet i Holmens Kirke til Helene Octavia Schytte, født Svendsen,
15.07.1822 i Gentofte – som datter af Eskadronkirurg Frederik Svendsen
og hustru Edle.
01.07.1852 udnævnt til 1. assistent.
01.01.1858 udnævnt til kst. kontorchef i recambio (returveksel) kantoret.
01.04.1859 udnævnt til kst. bogholder ved Nationalbanken filial i Århus.
18.04.1868 udnævnt til kammerråd.
18.09.1879 udnævnt til forretningsfører for nævnte filial.
05.08.1882 Helene dør 60 år gammel i Århus – og begravet dér.
18.07.1883 udnævnt til justitsråd.
24.04.1887 udnævnt til ridder af Dannebrog, (ansat i 50 år!).
09.03.1895 bevilget afsked.
18.02.1905 Carl Julius dør næsten 85 år gammel i Århus og begravet fra Domkirken
dér.

I Carl Julius' ægteskab er der tre børn, to drenge og en pige. Den yngste dreng gifter sig og får fem børn, to piger og tre drenge, der alle vokser op. De andre to forbliver ugifte (se side 75).

Yngste søn af Mogens og Charlotte Flagstad er:
(4) *Poul Wilhelm Flagstad*, født 25.08.1822 i København.

- 28.09.1822 døbt i Trinitatis Kirke, København.
01.08.1844 secundløjtnant a la suite i artilleriet.
01.08.1846 elev i højskolens yngste klasse.
01.05.1848 premierløjtnant.
06.10.1850 ridder af Dannebrog og ridder af St. Annaordenens IV klasse.
27.03.1854 udnævnt til kontorchef i krigsministeriet.
17.09.1854 viet til Erasmie Dorothea Frederikke Krogh, født i Vinding 18.10.1831
som datter af lærer og kirkesanger Peter Krogh (Brøns) og hustru
Wilhelmine Frederikke Bløde (Rendsburg).

-
- 12.03.1856 kaptajnsrang og anciennitet.
01.09.1867 kaptajn uden for nummer.
11.06.1873 dannebrogsmændenes hæderstegn.
16.05.1877 afskediget af krigstjenesten.
01.01.1882 udnævnt til bestyrer af Frederiksværk Krudtværk.
07.04.1883 Poul Wilhelm dør 60 år gammel i Frederiksværk og begravet på Vinderød Kirkegård.
27.05.1892 Erasmie Dorothea Frederikke dør 60 år gammel.

I Poul Wilhelms ægteskab er der 10 børn, fire piger og seks drenge. Tre drenge dør som små, medens de øvrige syv børn vokser op. To af pigerne forbliver ugifte, medens de øvrige tilsammen efterlader sig i alt syv børnebørn – fire piger og tre drenge, (se side 76).

Eneste datter af Mogens og Charlotte Flagstad er:

(5) *Charlotte Elisabeth Thomine Flagstad*, født 15.04.1827 i København.

- 19.07.1827 døbt i Trinitatis Kirke i København.
22.02.1905 Thomine, som hun kaldes, dør næsten 78 år gammel i Århus, hvor hun også begravet.

Charlotte Elisabeth Thomine er privatlærerinde i en del år forskellige steder hos familien Knuth, (måske på Knuthenborg nær Maribo), hos familien Caroe (?) og hos en af familierne Juel (men hvor?).

Ifølge slægtsforskeren, Th. Hauch-Fausbøll var Thomine "lille og pukkelrygget". Hun boede sammen med broderen, Carl Julius. Det står bl.a. at læse i en avis kort efter at Anna Elisabeth Flagstad (Martin Flagstads datter), kommunelærerinden i Århus – er død i 1932. Det siges også samme sted, at Charlotte Elisabeth Thomine døde af sorg 24.02.1905 over sin broder, Carl Julius' død kun 6 dage før. Hun passede hus for sin ældre broder Carl Julius nogle år efter dennes hustrus død.

MOGENS OG CHARLOTTE FEM BØRN KOMMER I VEJ

Da Mogens Flagstad døde i 1836, må hjemmet være blevet videreført endnu nogle år. Børnene var, som allerede nævnt, dårligt kommet ud af deres teenage-alder. Olaf var 22 og Martin 19. De læste begge to. Medens den knapt 17-årige Carl Julius måske havde påbegyndt sin elevtid i “faderens bank”, og Poul Wilhelm på 14 var måske ved at være færdig med sin almindelige skolegang. Hvis han havde bestemt sig for soldatervæsenet, kunne han næppe begynde den karriere endnu. Han skulle vel starte med at springe soldat. Så han har måttet finde noget at fylde tiden ud med, indtil han kunne komme i trøjen og begynde. Vi kender ikke til, hvor omfattende hans almindelige skolegang har været. Men de to ældste Olaf og Martin – og måske også Poul Wilhelm – har vel taget studentereksamen.

Om drengene har kunnet bidrage væsentligt – eller overhovedet – med noget til familiens underhold, er nok lidt af et spørgsmål.

Og Charlotte Elisabeth skulle jo med sine ni år stadigvæk gå i skole endnu en del år.

Hvordan familien er blevet forsørget, får stå hen. Dog havde faderen jo efterhånden været ansat i Nationalbanken i omkring 18 år, så der var måske lidt til hans efterladte i pension.

Men om man kunne leve af den alene – og med fem til dels uforsørgede børn – er nok et såkaldt åbent spørgsmål.

Der er dog nok kun gået nogle få år, før hjemmet splittedes op. Thi i 1837 var Olaf blevet cand.theol. – og med sin laudabilis! – Men om han fik sig et job med det samme, er tvivlsomt. Der meldes ikke om noget arbejde til ham før i 1843 i Nykøbing Sj. Men han kan jo have bidraget til familiens underhold – f.eks. med lidt manuduktion.

I 1839 bliver Martin cand.pharm. og får måske hurtigt job i Maribo, hvor han senere bliver provisor. – I så fald forsvinder han jo fra hjemmet. Vi ved dog ikke, hvornår han drager syd på til Lolland – eller rettere først til Fejø. Men hans første søn fødes på sidstnævnte ø i slutningen af 1849. Så i begyndelsen af dette år er han vel senest draget hjemmefra. Men måske sker det længe før. Vi ved ikke noget om de mellemliggende år for hans vedkommende.

*(C.W. Eckersberg):
Parti fra Slotspladsen
1809.
Man ser Børsrampen
beplantet med træer.
(Manzardbygningen
til højre for Børsen
er den daværende
Rigsbank, hvor
Mogens Flagstad var
ansat). Bygningerne
er fra venstre Holmens
Kirke, Børsen,
Rigsbanken og den
røde ministeriale
bygning (ved siden af
Christiansborg Slot).*

Carl Julius begynder som ekstraskriver i “faderens bank” allerede i 1837. Den lå i øvrigt nede på selve Slotsholmen. Rigsbanken hed den, da den blev dannet i 1813 efter statens konkurs; og den var i øvrigt frem til århundredets midte landets eneste bank. Den lå imellem Børsen og den røde Kancellibygning i Slotsholmsgade. Den var også tegnet af arkitekt C.F. Harsdorff. Her havde faderen jo altså også haft sin arbejdsmæssige hverdag. Hverken far eller søn opnår således at færdes i det florentinske palads, der opførtes i 1866-70 af arkitekten J.D. Herholdt (1818-1902) og som i sin tid lå i Holmens Kanal 17 og hed Nationalbanken. – Men Carl Julius kan måske bidrage lidt – omend i beskedent omfang; og han bliver sandsynligvis også hjemme lidt endnu.

Hvornår Poul Wilhelm påbegynder sin militære løbebane, ved vi ikke. Men i 1844 går han på officerskole. Om det er i København eller andre steder, vides ikke. Men, når det sker, kan han vel næppe bo hjemme. Han kommer sikkert nogle få år senere til at gøre krigen med mod den store nabo mod syd. Det er sandsynligt, at han i tre-årskrigen 1848-1850 udmærker sig i en sådan grad, at han dekorerer, som vi ved, han bliver.

Charlotte Elisabeth forbliver ugift og bor sikkert sammen med moderen, medens drengene lidt efter lidt spredes rundt i landet. Det vil sige, mon ikke den privatlærergerning, som Charlotte Elisabeth præsterer, først begynder, da moderen er død i 1864. Da er datteren kun 37 år – en god alder for en huslærer. Og så kan det jo være, hun må en tur til Knuthenborg på

Maribokanten – altså nær hendes morforældres egn, omend de forlængst er døde og borte. Hun kan måske have fået sit job dér grundet den ældre generation – man ved det ikke! Broder Martin kommer jo også på de kanter. Hvem ved, om han måske har bidraget til søsterens ansættelse dernede! Præcist hvor hun hjælper familierne Caroe og Juel er svært at sige. Juellerne er der jo flere af.

Men under alle omstændigheder slår familien sig åbenbart igennem, ser det ud til. Og – som det allerede er bemærket tidligere – moder Charlotte Anna Marie Flagstad ser som ældre ikke ud til at have slidt sig helt op for at holde sammen på tingene, tværtimod. Hun er nærmest stadigvæk en smuk velplejet dame, da hun er langt hen i 50'erne – eller måske endda mere! Men som vi kan se, rejser drengene efterhånden fra hjemmet og lader tilsidst moderen alene tilbage – måske stadigvæk med datteren hos sig. Om den antydede lidenhed og pukkelryggethed ved vi ikke noget, ud over, hvad avisartiklen (se side 19) har antydet. Og datteren ender altså til sidst med at bo hos broderen Carl Julius i Århus, hvor hun til sidst dør af sorg over tabet af broderen, da denne dør. Carl Julius selv havde ved sin død i 1905 været enkemand i mere end 22 år. Et af Christian Benedictus Flagstads breve til August (se side 65) fortæller blandt meget andet, at Thomine fører huset for sin ældre bror i hvert fald i nogle af disse mange år.

Olaf Christian Thoring Flagstad drager således i 1843 til Nykøbing S., og siden (i 1849) til Præstø – i en lille halv snes år, for så endelig i 1859 at slå sig ned i den lille landsby Kirke Søby øst for Assens, hvor han skal passe de to små sogne Kirke Søby og Turup. Han bor i den tilsyneladende dejlige præstegård, der ligger umiddelbart vest for kirken i det førstnævnte af de to sogne – og bliver der til hen på sommeren 1876 – og pensionen. Hvad det er for et institut i Nykøbing, han bliver bestyrer af, ved vi ikke. “Trap Danmark”, 2. udgave fra 1879 giver ingen idé om, hvad det kunne være.

Der er en privat skole og en fattiggård, men næppe noget, som man ville sætte en cand.theol. til at bestyre. – I 1850 har byen 1282 indbyggere.

Olaf og familie bliver der i ca. seks år. – Det vender vi tilbage til.

Martin går apotekervejen og er færdiguddannet og klar til ansættelse i 1839. Men hvornår han havner syd på i Maribo, er som allerede nævnt lidt utydeligt. Men i '56 er han der definitivt.

Modsat Olaf, går tingene lidt i stå for Martins familiegren, thi nok får han fem børn. Så han må da siges selv at gøre et hæderligt forsøg, børnemæssigt, – selv om der er stor afstand op til de præstationer, den ældre broder Olaf viser sig at kunne yde i sine to ægteskaber. Men Martins børn

---

bliver overhovedet ikke gift, og de sætter altså heller ingen børn i verden og altså ingen børnebørn til Martins gren af familien Flagstad. Det må man da tro! – Der meldes ikke om nogen!!

Lidt ejendommeligt er det, at fem søskende alle forbliver ugifte og barnløse. Gad vidst, hvad den apoteker mon kan have spist af medikamenter – eller rettere givet sine børn – med den mangel på resultater!!

Tilfældet Carl Mogens, Martin og Carolines næstældste søn, der rejser til Australien, skal vi måske tage med lidt forsigtighed. Thi det synes som om, man ikke hører noget til ham, da han rejser til Melbourne. Han kan jo godt blive gift derude, uden at vi ved noget om det. Han dør først 28.02.1920 – næsten 70 år gammel.

Min kvartfætter Edwin Flagstad ved i hvert fald ikke om hverken giftermål eller mulige børn! – Vi andre heller ikke!

Så er der Carl Julius Flagstad, der rejser til Århus. Den hæderkronede bankmand – om hvem nogle, da han var død, måske let bekymrede troede, at han havde spillet sin formue op. Og så fandt man “bare” ud af, at han havde finansieret sine fem nevøers og en nieces akademiske uddannelse!! – Han flytter som nævnt til Århus og bliver vel nærmest bankdirektør dér – endda i den fine Nationalbank! Mogens ville nok have været stolt over det, hvis han vidste derom. Men det gør han ikke. Han er død i 1836, inden der rigtigt sker noget for sønnen Carl Julius.

Denne Flagstadgren skal imidlertid vise sig ikke at slå rødder på Århuskanten. Det kunne forekomme naturligt, når Carl Julius Flagstad nu flytter der til og bliver dér resten af livet. Carl Julius’ to ældste børn, Carl Frederik Sofus, præsten i Haverslev og Skræm sogne, og lærerinden, Maria Elisabeth bliver nemlig ikke gift og får således heller ingen efterkommere. Præsten flytter nordensfjords til sine sogne, hvor han ender sine dage. Og Maria Elisabeth slår sig ganske vist ned i den jyske hovedstad. Men hvad hun foretager sig der – udover, at hun virker som lærerinde, ved vi ikke. Gift bliver hun ikke. Så med hendes død i 1942, er navnet Flagstad på de kanter væk igen.

I Nationalbankens Århusafdeling ansættes imidlertid endnu en Flagstad, nemlig nevøen, Christian Flagstad, ældste søn af Martin Reenberg. Men også han forbliver som nævnt barnløs. Han bliver iøvrigt fuldmægtig dér – men dør i 1902. Christians søster Anna Elisabeth Flagstad, kommunelærerinden (med de mange penge!) flytter også dertil. Men også hun er barnløs. Så heller ikke de to, Christian og Anna Elisabeth bidrager til navnet Flagstads bevaring i Århus.

Og dog! Helt forsvundet fra Århus er navnet ikke. Førnævnte Anna Elisabeth Flagstad testamenterer på et vist tidspunkt noget af en formue til Vor Frue Kloster i Århus. Hun gør det formodentlig i broderen Christians

---

navn, idet der oprettes en fundats med dennes navn, hvorfra der efter bestemte regler kan udbetales livsvarige legater til ... *to værdige og trængende slægtninge af legatstifterens forældre, afdøde lærer ved Maribo købstads kommunale skolevæsen, Martin Reenberg Flagstad og hustru Caroline f. Rasmussen*

...

Baggrunden for denne gestus er, at Anna Elisabeths mor på sine gamle dage fik en særdeles god pleje på det århusianske kloster til sin død. Man kan måske gætte på, at broder Christian, der jo var ansat i Nationalbankens Århusafdeling, på kyndig vis har hjulpet søsteren med at administrere hendes formue. Den formue, hun åbenbart på trods af sin "simple" lærergerning har samlet sig og derved fået økonomisk mulighed for at oprette fundatsen.

Jeg er for nylig kommet under vejr med legatets eksistens, idet jeg blev kontaktet af klosterledelsen, der søgte adressen på en legatmodtager Louise Brüel Flagstad, sønnedatter af skuespilleren Gerda Flagstad. Hun, Gerda har oprindeligt modtaget en årlig legatportion, der så, da hun døde i 1992, overgik til barnebarnet Louise.

Ledelsen fandt frem til mig som en mulig hjælper i at opstøve adresseforholdet.

Navnet Flagstad er med andre ord alligevel – på denne måde – bevaret i Århus, omend legatet jo næppe kendes af mange. Ifølge fundatsen består legatsummen af en lang række aktieposter med – som det ser ud til – særdeles god spredning og en lang række obligationer. Alene aktierne androg således i 1933 knapt 75.000 kr. nominelt. Hvor meget disse samlede midler kan være blevet til i dag, har jeg dog ingen anelse om.

Da Carl Julius Flagstads ældste søn, pastoren, der i 1885 flyttede nordenfjords, døde efter omtrent otte dages sygeleje, hed det sig: "*... at hans menighed satte stor pris på ham både som præst og som menneske* (jf. Aalborg Stiftstidende, 30.03.1897). Pastor Hansen, Kjettrup, omtalte ved hans begravelse (stadig iflg. avisen) Flagstad som "*den stille fredens mand, der ikke var af dem som talte med brask og bram og hurtigt vant sig en stor skare, men af dem der såede en sæd, som nok skulle bære frugt i længden.*"

Min fætter Thøger er faldet over et lille skrift: "Minde-Blade om Carl Frederik Sofus Flagstad" ved Peter Petersen, udgivet af Magnus A. Schultz' Boghandel i 1897 i Aalborg. Thøger har lavet mig en kopi heraf – en lille sag på et halvt hundrede små sider.

Af dette skrift fremgår, at Carl Flagstad må have været utroligt afholdt af sine to hold sognebørn. Han roses meget af såvel lokalbefolkningen som af provsten og fire-fem andre præster, der ønskede at deltage i hans begravelse. Den overværedes naturligvis af faderen og søsteren samt ikke mindre end et

---

par hundrede personer, der ønskede at følge ham til graven. To hundrede deltagere synes at være rigtig mange! – I hvert fald, når man tænker på et par beskedne landsogne.

Broderen Christian Mogens Abel, maskinmesteren og afbyggeren, har ikke kunnet være med, da døden indhentede pastoren. Han var vel nærmest på vej til Amerika, hvor han skulle løbe ind i sin “Norske Marie” om føje tid.

Mindeskriftet er prydet på titelbladet af en tilsyneladende nydelig og distingveret herre, der åbenbart nåede at blive meget afholdt af sine sognebørn – så kort hans præstegerning end var deroppe nord på.

I skriftet oplyses, ... at pastor Flagstad i 1862 optoges som elev på *Katthedralskolen i Århus*, hvorfra han blev student i 1870 med 1. karakter (73 point). I 1871 underkastede han sig den almindelige filosofiske prøve og blev i 1877 theologisk kandidat med karakteren “*Haud illaudabilis Imi gradus*”. Derefter var han huslærer forskellige steder, indtil han 20. juni 1884 udnævntes til kapellan for *Liunge og Braaby menigheder på Midtsjælland*. Den 22. august 1885 blev han udnævnt til sognepræst for *Haverslev og Skræm sogne i Aalborg Stift* frem til sin død den 28. marts 1897. Han blev knapt 44 år.

Om Maria Elisabeth, datter af Carl Julius, melder notaterne så godt som intet. Hun virker som lærerinde ved det kommunale skolevæsen i Århus. Oplysningerne siger, at hun dør i “Århus Kloster”, som det hedder. Jeg vil gætte på, at hun har tilbragt sine gamle dage på netop før nævnte Vor Frue Kloster i Århus. Thi af fundatsen fremgår også, at legatstifteren, Anna Elisabeth samtidigt bestemmer, at hendes kusine, Maria Elisabeth skal nyde godt fra renterne af 2.000 kr. Nationalbankaktier, som ligger i fundatsen.

Christian Mogens Abel Flagstad, yngste søn af Carl Julius Flagstad, slår derimod, modsat sine søskende, rødder – omend ikke i Århus – så i omegnen af hovedstaden. Men før han gør det, må han dog først som allerede nævnt en tur til Amerika.

---

*Cand.theol. Carl Frederik Sofus Flagstad, sognepræst for Haverslev og Skræm menigheder, Aalborg Stift.
– f. 01.05.1853 - 28.03.1897 – Min morfar August og Carl er fætre.*

“Norske Marie” er hans udkårne. Hun er fra Molde, den meget kønne by et godt stykke oppe i Norge omgivet af de mange snedækkede tinder. 87 i alt. Det siger min søster Lise, som har boet der en del år.

De to møder hinanden derovre, hvor de bliver gift 23.11.99. i Sct. Johns Church i Philadelphia i staten Pennsylvania.

Som maskinmester farter han nok lidt rundt i verden, bl.a. med Rederiet Tingvallas skibe, som vi skal høre lidt om siden. Men Marie kommer til København allerede i 1900 – året efter deres bryllup, hvor deres førstefødte døbes i Frederiksberg Kirke.

Som vi langt senere hører om det i “Norske Marie”s breve til Otto og Ingeborg – Olafs to yngste børn, optager hun kampen om de lånte penge! Dette delikate emne vil vi også vende tilbage til.

Om deres ægteskab er godt, ved vi ikke. Fra Frederiksberg, hvor deres to første børn er født, flytter de inden 1905 til Kollerød, hvor de tre sidste børn er døbt i Lynge Kirke.

Om Christian allerede da er gået i land, ved vi heller ikke præcist. Han er i Edwins kartotek – foruden som maskinmester – anført som “afbygger”. En afbygger er åbenbart en lille landmand, en slags husmand, der sidder til leje i nogle mindre bygninger, der hører ind under et noget større landbrug. Og her synes “Huulhøjgård” nær Kollerød at komme ind i billedet, som den lidt større gård, Christians lille sted kunne tilhøre.

Længe gik jeg og smagte på dette ord, en afbygger. Jeg fantaserede mig til, at en afbygger nok var en kyndig maskinmester, der blev sat til at demontere de ædlere dele i maskinen, som ved ophugning af dampskibe kunne tænkes genanvendt. Jeg spurgte adskillige fagfolk, om de kendte noget til det begreb men fik intet svar på det. – Men den gik altså heller ikke! Svar fra andre kloge hoveder og fra specielle ordbøger tyder nu på en anden løsning nemlig husmandsmodellen. Så Christian og Marie har nok drevet et lille husmandsbrug.

Og sidenhen, da det ikke går så godt med økonomien, flytter de ind til København og prøver på at etablere et pensionat for kvindelige studerende.

Man får som antydnet den tanke, når man læser nogle af brevene, at der måske var lidt kuk i ægteskabet. En overgang, men det er langt senere i deres ægteskab, bor de ikke sammen. Han er syg, familiefaderen, bl.a. af Rosen – og er måske indlagt et eller andet sted af længere varighed. Men de får fem børn, som slår rødder rundt omkring.

Et af dem, den ældste søn, Carl Christian Flagstad, der bliver ingeniør, glider dog til USA og slår sig ned i Detroit i staten Michigan – og får en datter, Kirsten Flagstad, født 19.08.1943. Kirsten gifter sig i Detroit 29.05.1964 med en amerikansk flådekaptein (evt. først senere), Jeffrey Stephen Davies, født 14.03.1941. Parret får siden datteren, Elisabeth

---

Flagstad Davies, født 16.10.1965. og sønnen, Erik Bunker Davies, født 13.03.1969.

Men altså, Christian Mogens Abel og Norske Maries børn havner ikke på Århuskanten men derimod – bortset fra Carl Christian Flagstad – et sted i Hovedstadsområdet.

Carl Julius' gren af familien efterlader med andre ord tre Flagstader + en ægtefælle (Norske Marie) til 3. generation. Og kun det nævnte ægteskab leverer de fem omtalte børn som denne grens bidrag til 4. generation af den samlede familie. Men det vil vi siden se på.

Endelig er der Poul Wilhelm Flagstad, der fra 1854, hvor han bliver kontorchef i krigsministeriet, må formodes at bo i København. Han gør også en del ved sagen – hvad det med næste generation angår. Han får sine 10 børn, omend de tre ikke kan leve mere end nogle få stunder.

Han er kun godt 31 år, da han bliver kontorchef i krigsministeriet. Tre år tidligere er han blevet hædret som ridder af Dannebrog og af Sct. Anna-ordenen, IV klasse – altså som 27 årig i '50. Det må næsten være noget med treårskrigen, (altså den i 1848-1850) der har medvirket dertil. Jeg tror på, at den har han deltaget i – og med succes. Ellers går det vel ikke så let. *Admiralens Vise* i operetten *Pinafore* siger lidt om det. Og der er jo nok mange, "der gubber messingskiltene" – og gerne vil frem i krigsministeriet. Men Poul Wilhelm Flagstad fik altså sit fornemme job dér.

Også her kunne Mogens godt være stolt over, hvad denne søn åbenbart præstede. Men det vidste han heller intet om, da han lukkede sine øjne sidste gang.

At alle Poul Wilhelms børn døbes på stribe i Garnisons Kirke, er vel ikke så underligt.

Kirken blev i 1804 også almindelig sognekirke. Men da den fortsat betjener militæret (sammen med Citadelkirken og Frederiksberg Kirke), er det nok sandsynligt, at hans militære tilknytning er afgørende for et tilhør til denne.

Så vi kan ikke vide noget om, hvorvidt han bor i nærheden af denne kirke med den forholdsvis fine adresse, Sct. Annæ Plads. Men i forhold til de to andre nævnte garnisonskirker må denne jo have ligget mere bekvemt. Hvorfor ellers vælge den?

I hjemmet opvokser der tre drenge og fire piger. Den ældste Alexander Erasmus flytter til Askeby eller Fanefjord på Møn og bliver postmester dér.

Den næste, Carl Frederik Valdemar, flytter – efter en afstikker til Vinderup (fra 1904-1912) – til Nakskov, hvor han virker som provisor. Han har i øvrigt lært faget i Ribe. Det fremgår af et af morfar Augusts breve.

Af de fire piger bliver to centralbestyrere (telefon) i henholdsvis Hjørring og Søborg. Det er Charlotte og Olga, medens de to andre, Mathilde og Fanny, bliver sygeplejersker henholdsvis i Thorshavn og Hjørring. Mathilde ender åbenbart som bestyrer af et Sanatorium i Thorshavn.

Og den yngste dreng, Olaf Constantin, bliver cand.polit. – og toldassistent i København, dog først efter at have været en tur rundt om Århus og Ålborg toldsteder.

Der slås med andre ord rødder på Møn, i Nakskov, i Hjørring og i København. Af de fire døtre gifter de to sig; medens de to sygeplejersker forbliver ugifte. Den yngste søn, toldassistenten, bliver gift og får en datter, Gerda Kirstine Erasmie Flagstad, der bliver skuespiller. Hun er født 03.10.1906 døbt: 28.10.1906 i Holmens Kirke, København, – død 26.04.1992 85 1/2 år gl. – begravet 05.05.1992 fra Hellig Kors Kirke København, – Gerda er ugift, men får sønnen Carl Henrik Flagstad, født i Berlin, 31.05.1939. Faderen er Hildebrand Oilthuis. Gerda Flagstad bosætter sig i København.

Carl Henrik Flagstad er grafiker og tegner. Han gifter sig i Sct. Jakobs Kirke med Helen Petersen, født 29.06.1939. Men ægteskabet opløses på et vist tidspunkt. Dette par har børnene Kristine og Nicolai.

I et ægteskab (nr. 2) med Charlotte Brüel har Carl Henrik Flagstad datteren, Louise Brüel Flagstad, født i 1970. Charlotte er datter af kunstneren Axel Brüel.

Gerda Flagstad har en gang midt i 30'erne besøgt mit barndomshjem. Men nogen klar erindring om besøget, eller hvordan hun så ud eller var, har jeg dog ikke. Jeg tror, det har været efter mors død i '34 og efter at tante Vips var kommet ind i billedet og blevet gift med far. Men det er jo altså nogle dage siden! Hun var i øvrigt jævnligt på teaterturné i en række år vist nok med Det Danske Teater og har også i 40'erne besøgt Kirsten og Thøgers barndomshjem i Esbjerg.

Alt i alt udgør denne Flagstadgren i 3. generationen: Syv Flagstader + fem ægtefæller.

Og de fem ægtepar leverer til næste (4.) generation otte efterkommere, (se side 76).

Poul Wilhelm og hans familie flytter på et vist tidspunkt ud et sted på Nørrebrokanten. Af Johannes brev nr. 3 (af 25. juli 1880) fremgår, at hun, da hun passer sine små søskende om sommeren, hvor fader Olaf og konen er bortrejst. "De smaa legede og spadserede hele Dagen med Fanny og Mathilde." hedder det i brevet. Siden flytter familien jo til Frederiksværk, hvor han bliver bestyrer af Krudtværket. Det er i 1882.

OLDEFAR OLAF FLAGSTADS FIRE BØRN AF 1. ÆGTESKAB.

I pastor Olaf Christian Thoring Flagstads første ægteskab med Christiane Frederikke, født van Mehren, er der fire børn – tre drenge og en pige:

(1) *Frederik Carl Christian Flagstad*, født 15.11.1844 i Nykøbing Sj.

- 20.11.1844 døbt i Nykøbing Kirke,
lærested: Vesterborg Apotek (øst for Nakskov)
- xx.10.1861 består exam.pharm. – og fortsætter en tid sin læretid.
- 21.07.1864 Frederik udvandrer til Amerika.
- 15.11.1864 deltager i den amerikanske borgerkrig i Petersburg, Virginia.
- 22.11.1865 ansat hos mr. Adolphus Bilde i Baltimore, Maryland.
- 22.07.1866 ansat som “Druggist in Charge” under Naval Academi i Annapolis,
Maryland.
- xx.02.1867 ansat i Mount Chunk, Pennsylvania.
- xx.11.1867 ansat “in Charge” hos John Oddy i Philadelphia, New Jersey.
optaget i frimurerlogen, William Tell Loge A.T.A. 73.
- 29.07.1869 gift i New York med Maria Thom(me)sen, født i 1849 i Danmark.
- 30.03.1870 Maria, der er gravid, forlader Frederik – bistået af venner.
Frederik opholder sig (på flugt) i Boston, Massachusets.
- 15.02.1874 Frederik befinder sig i Jersey City, New Jersey, hans sidst kendte
opholdssted.
- 25.08.1882 Frederik dør i Amerika – knapt 38 år gammel.

(2) *Theodor Mogens Nicolai Flagstad*, født 14.09.1846, dør dagen efter.

– Han er hjemmedøbt og begravet på Nykøbing Kirkegaard 18.09.1846.

---

(3) *Charlotte Augusta Flagstad*, født 28.08.1848. i Nykøbing S.

- 07.10.1848   døbt i Nykøbing Sj. Kirke.
fra 1854   Charlotte er i pleje hos en tante, (måske moderens kusine).
der vist bor i København – her går Charlotte i skole.
I sin ungdom og i voksenalderen bor Charlotte (så vidt det kan
ses) aldrig i fader Olafs hjem.
- midt 1899   Charlotte planlægger et opbrud fra det hidtidige bofællesskab
med sin tante. (jf. A/217).
- 11.07.1931   Charlotte dør i København – ugift – næsten 84 år gammel.
17.07.1931   begravet på Assistens Kirkegård, København.
(Jeg erindrer Charlotte – fra Spejderskolen i Korinth – med kohornshøre-
rør!!).

Yngste søn af Olaf og Christiane Frederikke Flagstad er:

(4) *Olaf Ivar Thoring Flagstad*, der er født 28.12.1851, dør af kighoste
21.05.52.

OLAFS SØN FREDERIK CARL CHRISTIAN FLAGSTAD UDVANDRER TIL USA

Vi vil nu benytte lejligheden til at se lidt nærmere på Olafs ældste søn Frederik. Om ham vidste vi ind til for nylig kun, at han uddannede sig til exam.pharm. og endvidere, at han rejste til USA, hvor han døde i 1882.

Fundet af hans 15 breve, skrevet mellem 1861 og 1874, suppleret med faderens ligeledes nylig fundne ganske få breve, skrevet fortrinsvis netop til Frederik, giver imidlertid et udmærket billede af, hvad han fik ud af sit forsøg på at skabe sig en tilværelse "over there".

Frederik må åbenbart senest i sensommeren 1861 være færdig med sin exam.pharm. uddannelse. Vi hører om, at det er hans principal, hr. Krenchel, der indstiller ham til eksamen i oktober 1861 og tillige at Frederik kan gøre sin praktik hos ham færdig over endnu nogle år. Edwins oplysninger om Frederik går på, at han er i praktik i Vesterborg nær Nakskov, så vi tror på, at hr. Krenchel driver sin virksomhed dernede syd på. I et af brevene hører vi, at principalen i resten af praktiktiden tilbyder en årlig løn på 100 Rbd. Om Frederik bor hos apotekeren, ved vi ikke, men det fornemmer vi. Vi hører også, at faderen beder Frederik overveje, hvor meget han selv tror at skulle bruge til sine "små" fornødenheder, underforstået, at der af de 100 Rbd. skal spares noget op. Olaf slutter så med at give udtryk for, at han nok selv skal vurdere, om Frederiks forslag lyder fornuftigt. Man får en klar fornemmelse af, at Olaf søger at belære Frederik om økonomi, så pengene ikke bortødes unødigt. Den egentlige årsag til at Frederik rejser bort, kender vi ikke præcist. Men man får unægtelig fornemmelse af, at der er forekommet noget økonomisk uheldigt – spil eller uforsigtig omgang med betroede midler – så det har været hensigtsmæssigt at starte på ny. I Frederiks eget brev til faderen (F/14) af 30.03.1870 får vi dog at vide, at Frederik har sat 1500 Rbd. over styr derhjemme. Måden, det sker på, må vi overlade til fantasien. Frederik afslører, at Marie (som Frederik møder i Amerika), da hun forlader ham, tror, at han er i besiddelse af flere penge, end han har villet være ved, og at hun gerne vil have andel i nogle af disse.

Fader Olaf tager åbenbart jf. Frederiks brev F/2 afsked med ham i juli '64 på Københavns Banegård, hvor de skilles. Olaf og familien (af 2. ægteskab) bor jo i Kirke Søby på Fyn. Så den gamle må være taget med toget til Hovedstaden for at tage afsked med sønnen. Rejsen skal gå over Lübeck og

---

Hamborg og derefter med sejlskib til New York. Frederik har måske – ligesom søsteren Charlotte – i det hele taget været sat i pleje, da Olaf giftede sig påny. Det fremgår i hvert fald for Charlottes vedkommende i hendes breve. Hun bor hos Tante Sprunck, og det gør han måske også – i hvert fald i begyndelsen. Olafs første kones mor er født Sprunck. Så mon ikke Tante Sprunck er en kusine til Charlotte og Frederiks mor. I et af brevene tales der om Eulalia Sprunck. Charlotte bor der i øvrigt langt frem i livet. Men da Frederik begynder sin uddannelse, rejser han måske straks ned til hr. Krenchel og begynder læretiden der. Vi ved det ikke præcist. Men sådan kunne det jo godt hænge sammen. Hans forudgående skoleuddannelse ved vi heller ikke noget om. Men noget skal der jo til for at fuldføre den uddannelse, han får.

Det er åbenbart, at far og søn er uenige om et eller andet af livets mange problemer. De skilles, som Frederik siger (stadigvæk i brev nr. 2, skrevet på Atlanten, 28.08.64 og 02.09.64 – til dels under vindstille!): ... *med Sorg på din Side og med Vrede på min Side* ... Om ufreden imellem dem er årsag til, at Frederik har besluttet at rejse bort, får vi ikke rede på – men muligvis nok. I flere af brevene vender sønnen tilbage til, om de forhåbentlig en gang igen kan mødes, underforstået og opnå et godt indbyrdes forhold. Man opfatter helt klart en trang til at love bod og bedring fra Frederiks side.

Frederik lander i den store by New York omkring den 9. september '64 og får ret hurtigt rede på, at de penge, som i København var lovet oversendt til en veksellerer i New York, ikke er kommet. ... *Kommer mine penge ikke, bliver jeg nødsaget til at begå Forbrydelser* ... siger han i et brev, samtidigt med at han oplyser, at han midlertidigt bor i et ussel boardinghouse.

Brev (F/3) af 15.11.64 er afsendt i *Lejren for Petersburg*. – Frederik har måttet melde sig som frivillig. Og – i tilfælde af, at Frederik ikke overlever (borger-) krigen – skal de penge, der måtte være efter ham, blive at dele imellem hans små halv søskende Vilhelm, Thomine og August. Han oplyser at have truffet aftale herom med den danske konsul, hr. Dollner, Front Street 181 N.Y., hvor han også deponerer sine resterende penge (som måske alligevel er kommet til veje igen). At Frederik tænker på at beneficere sine halv søskende – og ikke sin søster Charlotte, kan måske godt udlægges som et forsøg på at forbedre forholdet mellem søn og far! Det bekræfter måske, at også han og søsteren Charlotte kan have arvet efter deres mor, Christiane Frederikke, født van Mehren.

Petersburg ligger i Virginia. Han fortæller, at han har været i ilden to gange i forrige uge – og også natten før han skriver.

I en fodnote til dette brev kl. 4 om morgenen står der: ... *Vi have kæmpet fra kl. 12 af; nu er alt roligt. Jeg er hverken saaret eller fangen. Rebellerne er .... (slæet?) tilbage* ...

Den 22. nov. 1865 er han i Baltimore, Maryland, hvor han er ansat hos en Chemist, mr. Adolphus Bilde, der har byens største Drugstore. Han får 48 Rbd. i månedlig gage.

Sin egen økonomiske sans sætter han dog ikke særlig højt, selv om han nu mener, han burde kunne få råd til bl.a. også at sende moder den silkekjole, han tidligere har lovet. Han stiller også familien i udsigt at ville sende nogle småting til julen, der forestår. – På vejen bort fra Virginia er han imidlertid blevet bestjålet og har mistet sin dåbsattest, som han beder faderen sende i fornyet udgave.

22. Juli 1866 er han i Annapolis, Maryland, hvor han bliver ansat under Naval Academi som "Druggist in Charge". Her opnår han 50 \$ månedlig + kost, logi og uniform. Jobbet karakteriserer han som *det rene driverliv og passer derfor fuldstændigt for den unge Flagstad.*

I Februar 1867 er han i Mount Chunk, Pennsylvania – nu til 40 \$ pr. måned + kost og logi. Lysten til at se sig om i den amerikanske natur har drevet ham dertil. Men han fortryder hurtigt. Det er for isoleret et sted, så i Nov. '67 er han i Philadelphia, New Jersey.

I brev (F/10) har han netop hørt om den frygtelige ulykke, som i begyndelsen af året har ramt familien hjemme med de tre små søskendes dødsfald inden for 5 uger.

Hans nuværende principal er englænder og hedder John Oddy. Han studerer medicin og vil tage sin eksamen i februar, så Frederik er "in charge" af det apotek, som Oddy ejer. ... *Muligheden, siger Frederik, for at John Oddy vil drive apoteket i mit navn – men for hans regning, er til stede ...*

Frederik udbreder sig også om præsident Johnsons elendige form at styre landet på. Han er åbenbart skyld i, at alt er dyrt derovre. *Det ville være en god Gerning om en eller anden vilde skyde ham en Kugle for Panden. – Han søger paa enhver Maaede at bringe de fordums Rebeller igjen til Magten og forspilder derved alt hvad vi havde opnaaet i den 4-aarige Krig.*

Frederik oplyser nu, at han er blevet optaget i en Frimurerloge, William Tell Loge A.T.A. 73. Han er særdeles glad over at have bestået prøverne, og han er selvfølgelig også glad, fordi det har fordele at være i den, når man bliver syg eller er i nød.

I juli 69 (F/12) fortæller Frederik, at han har mødt en dansk født pige Maria Thommesen (måske Thomsen), som han agter at gifte sig med. *Hun er en god og elskelig Pige og jeg tror nok vi ville blive lykkelige sammen.* Hun er 20 år, og han er 24. I brevet til faderen skriver hun nogle linier, hvori hun udtrykker håbet om, at denne vil godkende forbindelsen.

I brev F/13 fortæller Frederik at de to er blevet gift i New York, 29. juli (1869), og at de nu har en lejlighed, hvortil de har købt sig nogle møbler. Han har nu 15 \$ (25 Rbd.) om ugen. Hertil kommer, at Maria kan,

---

hvis hun vil, fortjene noget, ... *thi hun har en udmærket Wheeler & Wilsons Symaskine, og kan fa sytøi nok.* I brevet fortsætter han: *Hun er en elskelig lille Kone, søger at gjøre vores Hjem saa hyggeligt for os som muligt, og jeg veed, at baade du og I alle i Hjemmet ville faae hende inderlig kjær, hvis I faa hende at se. – Jeg siger hvis thi hendes Helbred er desværre kun daarligt; hun har haft megen Modgang i sit korte Liv ...*

Ret hjerteligt, kjære Fader, takker jeg dig for dine Formaninger, og jeg beder dig at være overbeviist om at jeg nu tager dem bedre til Hjærte end jeg fordum har gjort;. Tiden og Erfaringen har udviklet mit Sind, og jeg forstaar nu at skjønne på de Ord som jeg fordum lod haant om.

I brev (Fr/14) af 30. marts 1870 afsløres en frygtelig sandhed. Maria er stukket af fra ham: ... *Hun sneg sig væk som en Tyv om Natten og medtog alle de Gjenstande hun og hendes Medhjælper, en Herr Jensen kunde slæbe med incl Symaskinen, alt Porcelain og Kjøkkentøj ja sogar min Kuffert og Sengetæppe. Jeg gik til Politiet men fik intet tilbage uden nogle uvigtige artikler af lidet Værdi. – Jeg mistede saaledes alt hvad jeg havde arbejdet for i det sidste halve Aar. – Jeg troede at see en Udvei til at bane mig en Vei igjennem Livet; men nu paa engang staar jeg fattigere og mere livstræt end nogensinde før ...*

Han fortæller videre, at hendes venner åbenbart er vidende om, at han har nogle opsparede midler, som han nu frygter, man ved en sag imod ham, vil få narret fra ham med henblik på det barn, Maria venter sig – og som er hans. Men han lugtede lunt, som han skriver, og er nu i Boston i staten Massachusetts, og som han føjer til: ... *hvor ingen Advokater i New York intet kunne gjøre mig.*

Frederik har fundet ud af, at han ikke kan få skilsmisse, hverken i New York eller i Boston men må rejse helt til Indiana eller Illinois, hvor han for 10 \$ kan få en skilsmisse, som han ønsker den i løbet af 14 dage.

... *Jeg vil dog nu se Tiden lidt an indtil hun er blevet forløst og sende hende de nødvendige penge. Endkjønt hun har gjort Alt, hvad hun kunde for at støde mig fra sig, elsker jeg hende dog inderligt baade for hendes egen og for Barnets Skyld hun bærer under sit Hjærte og hvortil jeg havde glædet mig saa meget ... og give da Gud om hun blot vilde komme tilbage til mig. Onde Mennesker var det som stiftede ufred imellem hende og mig. Sig intet til Charlotte eller vores øvrige Familie derom, Moder undtagen; men ved Guds Hjælp bliver alt godt igjen, og i modsat Tilfælde kunde de tidsnok faae det at vide ...*

Som adresse angiver Frederik: Greenpoint, Long Island New York, uagtet at han jo påstår at han bor i Boston.

Det sidste brev (Fr/15) er skrevet i New York, 15. februar 1874 og er til Johanne. Det er meget kort og antyder kun lige, at Frederik er klar over, at Vilhelm er alvorligt syg.

Brevet slutter: ... *stakkels Vilhelm, gid han blot kunde komme sig og Fader maatte faa lige saa megen Glæde af ham, som jeg har gjort ham Sorg. Bed Vilhelm om at skrive til mig og forglem ei heller selv at skrive til din hengivne Broder Frederik.*

Nu er adressen nr. 135 Pavonia Avenue Topfloor, Jersey City, New Jersey.

Hvordan resten af Frederiks liv forløber, ved vi ikke. Kommer Maria mon tilbage til ham og føder hun hans barn. – Alt det fortaber sig i det uvisse.

Han meldes død 25.08.1882. i USA – knapt 38 år gammel.

Det er iøvrigt interessant, at faderens sidst kendte brev til Frederik (nr. 6, af 16.10.66) er havnet (tilbage) i det Flagstadske familiearkiv. Det må jo på en eller anden måde være returneret til Danmark – efter Frederiks død – men altså som det eneste.

Min fætter Carl Otto skrev engang til mig, at han under et studieophold i 56-57 i USA fandt nogle Flagstader i byen Minneapolis i staten Minnesota. C.O. var inde på, at det kunne være efterkommere af Frederik. – Det blev dog ikke undersøgt nærmere den gang. Men nu – efter fremkomsten af disse breve, er det næppe sandsynligt, at der er en sådan sammenhæng. De pågældende er nok snarere mulige efterkommere af ingeniør Carl Christian Flagstad, Detroit, ældste søn af maskinmester Christian Mogens Abel Flagstad og hans “Norske Marie” – altså et barnebarn af Carl Julius Flagstad.

OLDEFAR OLAF FLAGSTADS 12 BØRN AF 2. ÆGTESKAB

I Olaf og Johanne Kirstine Flagstads ægteskab er der 12 børn (måske 13, jf. fætter Carl Otto) – otte drenge og fire piger.

- (1) *Christine Marie Johanne Flagstad* (15.01.1856) – ingen uddannelse. Dør ugift i 1934.
- (2) *Vilhelm Athanasius Flagstad* (02.05.1858) – exam.jur.- og på et tidspunkt ansat som kontorassistent i DSB, – dør ugift 06.03.1890.
- (3) *Thomine Octavia Erasmie
Caroline Flagstad* (06.04.1860) – dør seks år gl. (skarlagensfb.) (20.02.1867).
- (4) *August Reenberg Flagstad* (08.08.1861) – cand.theol., præst på Bornholm. (August får fire børn).
- (5) *Magnus Euthychius Flagstad* (14.03.1863) – dør godt to år gl. i Kirke Søby. (10.04.1865).
- (6) *Anne Ulrikke Bentine Flagstad* (03.10.1864) – dør knapt tre år gl. i Kirke Søby. (17.01.1867).
- (7) *Poul Acton Thoring Flagstad* (31.05.1866) – dør otte mdr. gl. i Kirke Søby (24.01.1867).
- (8) *Christian Benedictus Flagstad* (05.12.1867) – cand.mag., rektor på Svanholm Gymn. og senere på Schneekloths Gymnasium. (Christian får tre børn).
- (9) *Valdemar Imanuel Flagstad* (13.12.1869) – dør ca. tre år gl. i Kirke Søby, (11.04.1873).
- (10) *Edvard Emil Flagstad* (03.08.1971) – cand.jur. byretsdommer i Horsens. (Edvard får tre børn).
- (11) *Otto Eulalius Flagstad* (12.02.1873) – cand.theol. koncertsanger og sang- og musiklærer. – Dør ugift 12.12.1927.
- (12) *Ingeborg Margrethe Flagstad* (17.02.1877) – lærer ansat i København og slutter som overlærer ved Sundholmvejens Skole. Dør – ugift – 23.03.1960 i Ordrup.

Ved den sidste fødsel var moderen godt 41 år gammel og havde således været i gennem 12 (muligt 13) graviditeter på 21 år. – Faderen var 62 år.

Ældste datter af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(1) *Christine Marie Johanne Flagstad (kaldt Johanne)*, født 15.01.1856 i Præstø.

- 04.05.1856 døbt i Præstø Kirke.
Så vidt det kan ses, har Johanne ingen uddannelse ud over, hvad hun lærer af husholdning derhjemme. Men hun er sikkert også ferm til det. Som det fremgår af brevene, bliver hun boende i familien hele sit liv.
- 09.09.1934 Johanne dør og begravnes på Ordrup Kirkegård.

Johanne opleves i familiens mange breve nærmest som en reservemoder – eller måske snarere som familiens tjenestepige – omend dog med meget familiær stilling!!

Vi vil siden vende tilbage til en nærmere beskrivelse af hendes liv.

Ældste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(2) *Vilhelm Athanasius Flagstad*, født, 02.05.1858.

- 13.06.1858 døbt i Præstø Kirke.
han bliver exam.jur. – hvornår vides ikke – og siden – også uvist hvornår – ansat hos DSB som kontorassistent.
- 06.03.1890 Vilhelm dør knapt 32 år gammel, – af epilepsi og/eller af psoriasis.
- 14.03.1890 Vilhelm begravnes fra Mathæus Kirken i København.

Næstældste datter af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(3) *Thomine Octavia Erasmie Caroline Flagstad*, født 06.04.1860, der dør som syv-årig af skarlagensfeber. Hun begravnes i Kirke Søby.

Næstældste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(4) *August Reenberg Flagstad*, født 08.08.1861 i Kirke Søby.

-
- 15.09.1861 døbt i Kirke Søby Kirke.
xx.07.1880 artium fra "Sorø Akademis lærde skole og opdragelsesanstalt".
18.06.1887 cand.theol. (laudabilis II).
09.05.1888 sognepræst til Pedersker på Bornholm.
06.06.1888 ordineret.
18.09.1888 gift med Mary Thyra Anna Schiellerup, født 30.12.1863 i København. Mary er datter af urtekræmmer Frederik Mentz Schiellerup i København og Caroline, født Rander.
09.01.1900 August dør af lungebetændelse, godt 38 år gammel.
16.01.1900 begravet i Pedersker.
xx.08.1900 Mary begynder at drive pensionat i Neksø.
1916-1917 Mary forlader Bornholm og flytter (ant.) til Classensgade, Kbh.
1928 Mary flytter til Korinth.
1938-39 Mary flytter til Stormgade 50, Esbjerg.
19.12.1942 Mary, dør knapt 79 år gammel – og begravnes i Esbjerg.
Den sidste tid boede Mary hos Poul og Esther i Kongensgade 70.

Mary og August får fire børn, to døtre og to sønner, der alle vokser op. Den ældste datter, Karen Margrethe flytter til Esbjerg, hvor hun gifter sig og får en datter og en søn. Mary og Augusts ældste søn Christian tager til Australien, hvor han driver gartneri. Han gifter sig – dog uden at få børn. Han kommer hjem som enkemand efter 25 år og gifter sig på ny og bosætter sig i Ballerup. Datteren Elisabeth (Bess) bliver læreruddannet og starter i 1923 Spejderskolen ved Korinth. Hun bliver også chef for De Danske Pigespejdere ("de blå") for perioden 1923-1938. Elisabeth forbliver ugift. Den yngste søn Poul bliver cand.jur. og gifter sig og får to sønner og en datter og bosætter sig som advokat i Esbjerg.

Tredie ældste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(5) *Magnus Euthycheus Flagstad*, der dør to år gammel af ukendte årsager.

Han begravnes ved Kirke Søby.

Tredie ældste datter af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(6) *Anne Ulrikke Bentine Flagstad*, der dør af skarlagensfeber 15 mdr. gammel i Kirke Søby, hvor hun også begravnes.

Fjerde ældste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(7) *Poul Achton Thoring Flagstad*, født 31.05.1966, der også dør af skarlagensfeber otte mdr. gammel – og som begravnes i Kirke Søby ved siden af sine søskende.

Femte ældste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(8) *Christian Benedictus Flagstad*, født 05.12.1867 i Kirke Søby.

02.02.1868 døbt i Kirke Søby Kirke.

1885 artium fra Metropolitanskolen i København.

01.07.1892 cand.mag. i tysk og – ?

1892 i 248 dage (jf. br. Chr./18) aftjener Christian åbenbart til dels sin værnepligt som "101", bl.a. på "Guldborgsund", der for en stor del af tiden henligger udstationeret i Esbjerg. Christian har diverse ansættelsesforhold bl.a. på "Maribo Skole" (jf. br. Chr/27) og på en pigeskole (jf. br. Chr/43).

01.07.1908 (?) ansættes som adjunkt på Metropolitanskolen. (jf. Cha/29).

? udnævnes som rektor ved Svanholm Gymnasium i Ordrup, og senere – som rektor ved Schneekloths Skole.

10.07.1901 gift med koncertsangerinde Henriette Goos, født 07.02.1873, som datter af gehejmeråd minister, dr.jur. August Hermann Ferdinand Carl Goos, født 03.01.1835 og hustru Amalie Irminger, født 04.03.1840.

01.05.1921 Christian dør godt 53 år gammel af en blodprop i lungen.

05.05.1921 begravet fra Skt. Markus Kirke på Vestre Kirkegård.

24.07.1966 Henriette dør i København.

Christian og Henriette får tre børn, sønnerne Mogens og Bengt og datteren Merete.

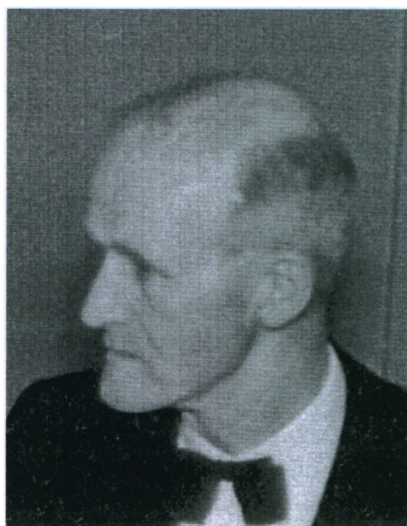
Alle tre bliver gift og får henholdsvis tre, tre og ét barn. Bengt bliver ligesom broderen cand.jur. og flytter senere først til Varde og siden via avancementer til Horsens og sidst til Toftlund, hvor han bliver politimester. Da han går på pension, flytter familien igen tilbage til Horsens. Mogens ansættes ved Københavns Kommune, og Merete bliver skuespiller. Begge gifter sig og bosætter sig i København.

Merete Flagstad bor i dag i Lundeborg ved Hesselager.

*Oluf Rasmussen, bankdirektør i Varde Bank AIS, Esbjerg (f. 14.02.1893 - d. 24.04.1962)
gift m. Karen Margrethe, datter af August Flagstad, (f. 27.08.1889 - d. 24.02.1934).*

*Christian Reenberg Flagstad, handelsgartner i Ballerup, søn af August Flagstad (f. 23.01.1891 -
d. 20.04.1967), gift m. Ida Schiellerup Willer, (f. 04.01.1902. - d. 29.08.1982) - kusine til
Christian.*

Esther Margrethe Larsen, (f. 09.02.1898 - d. 31.12.1995). - gift m. cand.jur. Poul Schiellerup Flagstad, advokat i Esbjerg, søn af August Flagstad, (f. 05.04.1898 - d. 20.01.1957).

*Husholdningsskolen »Spejderskolen«
i Korinth på Fyn.*

*Anna Elisabeth Flagstad (Bess)
læreruddannet, spejderchef for D.P.
1923-1938 og leder af Spejderskolen
i Korinth, datter af August Flagstad
(f. 26.07.1894 - d. 23.11.1938).*

Værd at bemærke er det vel, at Christian Benedictus i 1913 (jf. Charlottes brev nr. 34) synes at være blevet udpeget som tysklærer for de to kongesøner Frederik og Knud.

Charlotte giver i brevet udtryk for at være noget skuffet over ikke at være informeret herom. Hun vil vist gerne prale lidt med oplysningen under sit ophold i et sommerpensionat.

Tredie yngste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(9) *Valdemar Immanuel Flagstad*, født 13.12.1869. Han dør godt tre år gammel i Kirke Søby af ukendte årsager i 1873, og begravnes sammen med sine søskende i Kirke Søby.

Næststørste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(10) *Edvard Emil Flagstad*, født 03.08.1871 i Kirke Søby.

- 03.09.1871 døbt i Kirke Søby Kirke.
1891 student (antagelig fra Metropolitanskolen).
1896 cand.jur.
1896 fuldmægtig hos straffedommeren på Frederiksberg.
1897 sagførerfuldmægtig i Helsingør.
1898 udnævnes til byfuldmægtig i Horsens.
13.07.1900 gift (1. gang) med Ellen Amalie Lorenzen, født 19.07.1877.
19.04.1906 Edvards første hustru, Ellen dør.
04.04.1908 gift (2. gang) med Anne Cleophine Thomsen (kaldt Nanna), født i København, 04.07.1876.
1910 protokolfører i kriminalretten i Horsens.
19.02.1910 Edvard har en samtale med borgmesteren – og fyres, idet han “ikke kan bestride noget juridisk job” (jf. E/76).
xx.02.1910 Edvard søger et usselt job i Kalundborg, (uvist om han får det).
xx.xx.1914 Edvard ansættes i København.
16.07.1916 Edvard indgiver sin opsigelse af jobbet ved Frederiksberg Birk.
08.07.1917 Edvard dør knapt 46 år gammel på Vejlefsjord Sanatorium.
10.07.1965 Nanna dør 89 år gl. på plejehjemmet Dalum Kloster i Odense.
Nanna boede i mange år i Valby, København.

*»Tante Nanna« (»Olde«) alias Anne
Cleophine Flagstad, født Thomsen
(f.04.07.1876 -10.07.1965.)
Nanna var cand.jur. Edvard Emil
Flagstads kone (nr. 2) - mor til min
stedmor.*

I Edwards første ægteskab er der to sønner, Knud Magnus Thoring og Erik Emil. I andet ægteskab får Edvard en datter, Vibeke Kirstine. De tre bliver alle gift. Knud bliver cand.pharm. og bosætter sig i Odense. Han får en datter og en søn. Ægteskabet opløses imidlertid, og Knud gifter sig igen og får endnu en søn, Karl Edvard. Erik Emil bliver cand.jur. og flytter først til Århus, hvor han udnævnes til politikommissær. Siden udnævnes han til politimester i Ribe. Her gifter han sig, dog uden at få børn. Edvard og Nannas yngste, datteren Vibeke Kirstine flytter til Esbjerg (som sygeplejeelev) og bliver gift med kusinen Karen Margrethes enkemand. – Vibeke bliver således min stedmor.

Vibeke får datteren Lise, der uddannes som sygeplejerske og bosætter sig i Norge – i Oslo, siden i Molde og til sidst i Frederikstad. Hun stifter familie og får en datter, der får tre børn.

Yngste søn af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(11) *Otto Eulalius Flagstad*, født 12.02.1873 i Kirke Søby.

20.04.1873	døbt i Kirke Søby Kirke.
1891	student fra Metropolitanskolen.
1896	cand.theol.
1897	debut på Det Kgl. Teater som koncertsanger.
?	sang- og musiklærer.
12.12.1927	Otto dør – ugift – 54 år gammel i København.
16.12.1927	begravet på Vestre Kirkegård.

Yngste datter af Olaf og Johanne Kirstine Flagstad er:

(12) *Ingeborg Margrethe Flagstad*, født 17.02.1877 i Bredegade 11-1. sal, Frederiksberg.

02.04.1877 døbt i Frederiksberg Kirke.
xx.11.1895 huslærerinde i fire år hos byfoged Thorvald Smit i Neksø.
xx.xx.1900 læreruddannelsen indledes.
overlærer først på Sundholmvejens Skole – Siden forflyttes hun til Ordrup.
23.03.1960 Ingeborg dør – ugift – 83 år gammel i Ordrup.
26.03.1960 Begravet fra Skovshoved Kirke.

Pastor Olaf Christian Thoring Flagstad og hans to hustruer efterlod sig således til 3. generation i alt ni børn, tre piger og seks drenge, der alle voksede op. Alle tre piger og to af drengene blev ikke gift. Men de tre af de fire øvrige efterlod sig tilsammen i alt 10 børn, hørende til 4. generation. Et af disse (Bess) blev ikke gift, men de øvrige ni giftede sig. De syv satte børn i verden – nemlig i alt 16 hørende til 5. generation (min egen), og disse 16 oldebørn af Olaf og hans to hustruer har tilsammen efterladt sig 36 efterkommere (6. generation), som således er tipoldebørn af Olaf og hans to hustruer. I dette regnestykke er Frederiks mulige barn i USA ikke medregnet, thi vi ved jo rent faktisk ikke, om barnet, som Maria Thom(me)sen bar, da hun forlod Frederik, blev født. – 7. generation er næppe fuldt udviklet endnu. Men foreløbig tæller dette led 23 efterkommere af Olaf. Disse 18 må formodes med årene at vokse ret stærkt. – Men det kan jo frygtes, at det bliver svært at holde rede på omfanget! (se iøvrigt side 73-74).

OLDEFAR OLAF FLAGSTAD I NYKØBING SJ. OG PRÆSTØ

Igen tager vi fantasien lidt til hjælp og forsøger at tænke os frem til noget, som forhåbentlig ikke ligger alt for langt væk fra kendsgerningerne:

Da cand.theol. Olaf Christian Thoring Flagstad i 1843 flytter til Nykøbing S., har han på et vist tidspunkt truffet sin tilkommende Christiane Frederikke Van Mehren, hvis far er købmand i Helsingør. Hvor de bliver gift, ved vi ikke. Men Olaf bor, som vi jo ved, på det tidspunkt i Nykøbing S., så familien sætter vel bo dér i byen. Eventuelt bor de på institutionen, som han bestyrer, men som vi ikke kender noget til.

Et årstid efter dukker den første af den nye generation op, startende med Frederik Carl Christian. Han døbes i alle fald i Nykøbing S.

Fætter, Carl Otto har en oplysning (fra "Farmaceutisk Stat") om, at Frederik skulle være født allerede i 1842. I så fald skulle det være, før Olaf og Christiane blev gift. Men Edwins oplysninger går på 1844. Så vi hælder til den tro, at de har holdt sig i skindet!

Frederik bekræfter i øvrigt selv sin fødselsdato som værende 15.11.44.

De to næste børn, Theodor Mogens Nicolai og Charlotte Augusta fødes også i Nykøbing Sj. – og døbes også dér i kirken.

Men Theodor når kun at opleve denne verden for en enkelt dag.

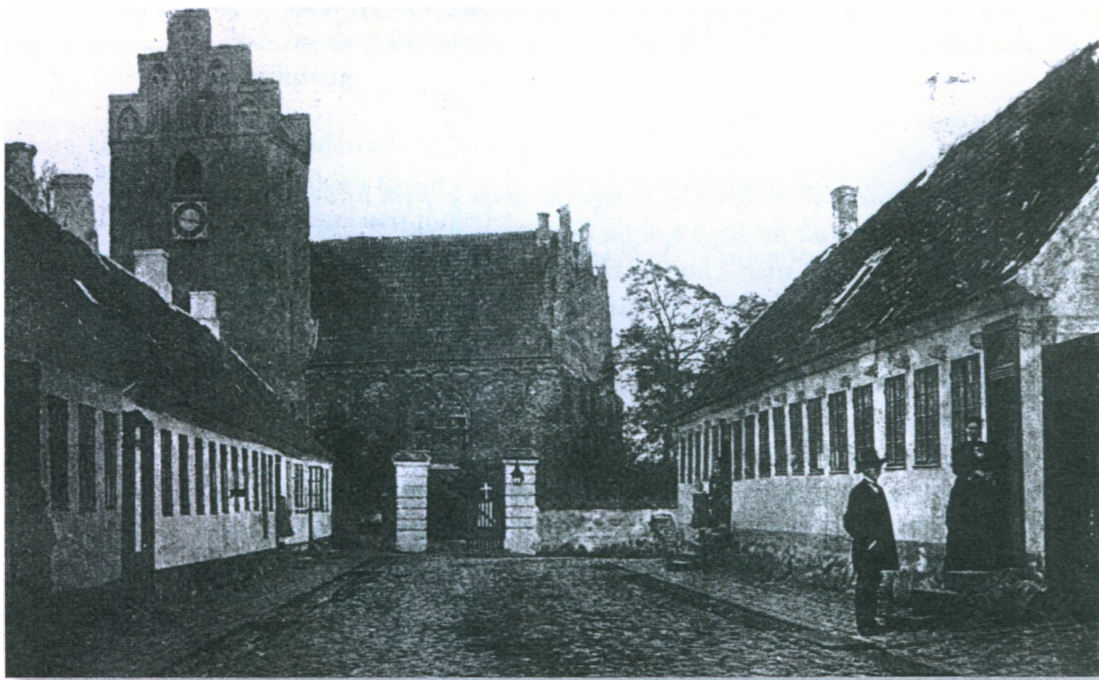
Meget bedre går det ikke for hans lillebroder Olaf Iver Thoring. Han bliver kun knapt fem måneder gammel, før han lukker sine øjne for sidste gang på grund af kighoste. Men han fødes i Præstø, hvortil familien jo er flyttet i 1849.

I Præstø vokser de to overlevende børn så småt op. Men allerede i 1854 dør deres mor, Christiane i en alder af 41 år. Så Olaf sidder tilbage som enkemand med Frederik på ni og Charlotte på godt fem år.

Olaf gifter sig igen godt et år senere, nemlig 18.04.1855 – med Johanne Kirstine Jensen fra Nykøbing F. Hun er datter af en skomager. Hvor deres bryllup står, ved vi ikke. Sammen får de derefter 12 børn. Stadigvæk måske 13, jf. fætter Carl Otto.

Den første, Christine Marie Johanne, kommer i begyndelsen af 1856, og derefter går det ret kvikt med familiens forøgelse.

Ifølge oplysninger, som jeg i foråret 2000 har modtaget fra Præstø Lokalhistoriske Arkiv, har Olaf og hans familie sikkert boet på adressen, Adelgade 154 – ganske tæt ved Præstø Kirke.

Præstø Kirke, omtalt første gang ca. 1300 - (tilbygning: 1510-20). Her set fra Adelgade med nr. 154 t. højre, hvor oldefar Olaf Flagstad og familie (jf. det lokale arkiv) formodentlig boede i de fleste af sine 10 år i byen. Bygningen indeholdt også Borgerskolen og vist nok også fattigvæsenet. Det oplyses også, at Olafs kone (nr. 1) og de to små børn stadigvæk er markeret på kirkegården.

I bygningsregistranten “Gamle Huse i Præstø” hedder det efter en sted-funden brand (vistnok i 1736):

“... Ejeren solgte tomten til byen, der få år senere bebyggede den med et hus, hvis funktioner var talrige. Der var nemlig på en gang ting- og arrest-hus, skole og fattiggård med beboelse til læreren, ligesom det indeholdt munderingskamre for garnisonen og en garage til byens brandsprøjte. Dette statelige hus, der kendes fra ældre fotografier, kom efter bygningen af det nye rådhus på Torvet 1824 alene til at tjene som skole, dog med den undtagelse, at arresterne i kælderen endnu fungerede nogle år.

Beklageligvis blev huset nedrevet i 1895 og i dets sted opførtes det endnu eksisterende hus o.s.v.”

Om det således nu nedrevne hus oplyste registranten også: “.... Der opførtes et beboelseshus i 16 fag bindingsværk, som fik de Præstøborgere til at spærre øjnene op. Huset havde nemlig, hvad der ikke var almindeligt i byen, murtavl i stedet for klinede tavl, ligesom det havde dobbelte vinduer og tegltag. Endvidere var der kælder under, og inde kunne man finde “betrokne” værelser, dvs. at der var tapeter på væggene ...”

Hvis arkivets gæt holder, boede Olaf Flagstad her med sin familie måske i alle sine 10 år i Præstø, hvor han åbenbart (jf. folketællingen fra 1855) både var kateket (hjelpepræst) og førstelærer for borgerskolen i Præstø.

Om Olaf og familie har oplevet, at arretanter stadigvæk boede nede i kælderen, er måske tvivlsomt. Man ved det ikke.

Arkivet oplyste endvidere, at der stadigvæk er gravsten over både Olafs første hustru Frederikke Christiane, og deres søn Oluf Ivar Thoring Flagstad, der jo døde 5 mdr. gammel af kighoste og nummer to der også døde som lille.

På stenen er yderligere anført en Christiane Frederikke Gottlieb, født Sprunck, 65 år, enke efter afgangne major Gottlieb.

Det kunne godt være Olafs første svigermoder. Men i så fald er der nogle navneforviklinger, som forstyrrer lidt, og desuden må hun vel være gift senere med majoren, hvis hun altså er Olafs første svigermoder. – Så det lader vi ligge som uafklaret.

OLDEFAR OLAF FLAGSTAD I KIRKE SØBY

Præstegården i Kirke Søby, hvor oldefar Olaf Flagstad og familie boede fra 1859-1876. Lindetræet midt på gårdspladsen oplyses at være plantet i 1861. Stuehuset t.v. i billedet har nok fået stråtaget udskiftet med et nyt tegltag. Alle gårdens tre længer var i øvrigt opført med bindingsværk.

I 1859, da Olaf og familie flytter til Kirke Søby og Turup sogne på Vestfyn, er Vilhelm også dukket op. Og på Fyn er det så, at børneflokkene vokser støt og hurtigt.

I tiåret 1860-1870 føder Johanne Kirstine ikke mindre end syv børn. Men parret må se i øjnene, at fem af dem ikke overlever ret længe.

I 1861 hører vi i Olafs brev (nr. 4) til Frederik, at familien venter besøg af Olafs moder Charlotte, altså stammoderen, (hun dør jo først i foråret 1864). Hun ventes sammen med Thomine, Olafs søster der nok bor sammen med moderen, måske stadigvæk i København. Og også at Charlotte (Olafs ældste datter) skal komme sammen med farmoderen og fasteren. Hun bor jo nok også i hovedstaden hos tante Sprunck.

Året 1867 må være et forfærdeligt rædselsfuldt år for dem. Da mister de tre børn i perioden fra 17. januar til 20. februar – endda efter at have mistet et barn i 1865. Og så har fader Olaf jo endda tidligere måttet bære

---

to af sine fire første børn til graven i sit første ægteskab – samt også konen, Christiane – fra dette ægteskab.

I begyndelsen af 1867, da den grufulde ulykke er over dem, er der i præstegården i Kirke Søby seks børn hjemme med Johanne som den ældste. Frederik på 23 er for længst i sommeren 1863 rejst til Amerika. Han har næppe boet i præstegården men snarere været i pleje. Charlotte, der nu er 19 år, har også kun højest været på ferie der. Hun er sat i pleje hos sin moders familie, hos tante Sprunck, muligvis straks, da fader Olaf på ny gifter sig og stifter ny familie – og altså muligvis også sammen med broderen Frederik. Sådan opleves Charlottes boforhold i brevene.

Tanten hedder vist Eulalia til fornavn. Hun har i øvrigt sammen med Charlotte været på besøg i præstegården i Præstø, hører vi i Olafs brev (nr. 1 af 20.07.59) til Frederik, medens denne opholder sig i Vesterborg som apotekerlærling.

Men de andre seks børn af ægteskab nr. to er der jo. Johanne, som netop er fyldt 11 år, Vilhelm på ni og August på fem, bliver faktisk fremover efter ulykken ladt alene tilbage med deres far og mor. Thomine på seks, Anne Ulrikke på tre og Poul Achton på knapt et år dør alle tre inden for fem uger. August kan vel knapt forstå situationens alvor. Men denne uhyggelige begivenhed, som det jo må være, følger de tre (andre) små børn åbenbart på nært hold. Samtidigt skal det jo erindres, at Magnus på to år er død to år tidligere. Så man må næsten helt afgjort have talt om døden i hjemmet. Man ved – i de tider – godt, at man ikke har sikkerhed for, at små børn “automatisk” overlever. Man har jo givetvis hørt om børn, der kun lige får lejlighed til at stifte bekendtskab med denne verden og kort efter dør af et eller andet, de ikke kan stå imod. Men det må være lidt ekstraordinært, når tre søskende – her ud af seks – bukker under for døden næsten på én gang.

Sønnen Christian fødes i december i ulykkesåret, og Valdemar kommer to år efter men dør også – Tre år gammel! Og tilsidst kommer så Edvard og Otto til verden i 1871 og 1873, medens Ingeborg, rosinen i pølseenden, bliver født i pensionisthjemmet i København i 1877, da faderen er blevet “entlediget” på grund af sygdom, som det åbenbart hedder et sted.

Familien forlader altså præstegården i Kirke Søby på Vestfyn sommeren 1876. Han i en alder af næsten 62 år – og syg efter sin ca. tre år gamle hjerneblødning, medens konen kun er godt 40 år. Måske burde snarere hun være lidt medtaget af de mange fødsler – 12 (måske endda 13) på bare 17 år!! Nå undskyld! Retfærdigvis skal det siges, at Olaf jo er syg. Ifølge et af Charlottes breve, får han noget, der i dag må karakteriseres som en hjerneblødning. Han lammes dog ikke helt – eller måske rettere, han kommer lidt efter lidt til hægterne igen. Men han må åbenbart lade sig pensionere.

Kirken i Turup – fra den tidlige middelalder af tilhugne kamp. I sengotisk tid er det oprindelige kor fjernet og skibet forlænget med yderligere ét til ialt fire hvalv. Det sengotiske tårn er fornedet af utilhuggede kampesten, - foroven af munkesten. Våbenhus på skibets nordside er opført af gammelt granitmateriale. I 1879 undergik kirken er uheldig restauration.

Interiør fra kirken i Turup. Skibets to vestligste hvalv er opført i romansk tid af rå kamp med kvaderstenshjørner. Senere er det oprindelige kor med apsis nedbrudt og skibet forlænget imod øst. Vesttårnet er fra den senere middelalder og af munkesten, og med samme bredde som skibet (Jf. Trap Danmark).

Da det sker, er den ældste søn, Vilhelm 18 år og vel tæt på at være færdig med sin studentereksamen. Hvor den tages, ved vi ikke. Vilhelm har under sin skoletid tilbragt et år eller to på Sorø Akademi, som han dog forlader uden at blive student. Det fornemmes i hvert fald sådan i Augusts breve fra Sorø. Sygdommen, som brevene afslører er åbenbart en hudsygdom. Muligvis er det psoriasis. Det har måske tvunget ham bort fra Sorø og hjem tættere på familien. Så om han bliver student i Odense eller København, ved vi således ikke. Men student må han vel næsten være blevet, når han sidenhen bliver jurist(?).

August på 15 er i fuldt sving med sit ophold på Sorø Akademi. Der starter han i 1871, kan vi også se af brevene. Og Christian på ni år har vel allerede lugtet til den lokale skole, medens Edvard på fem næppe endnu, eller kun lige er kommet igang. Og Otto på godt tre år, der som han senere selv skriver hjem under et besøg i det fynske, svagt kan huske visse omgivelser, er jo ikke begyndt i den lokale skole endnu.

I 1874 hører vi, at Vilhelm meldes syg, angrebet af et eller andet alvorligt. Han er da kun 16 år. Det er måske tuberkulose, der har meldt sig. August spørger ham i sit brev A/3, der angiveligt er holdt op med at ryge: Om han nu vil sælge sine piber på auktion. Det var da den bedste Brug du kunne gøre af dem.

Og i A/4 antyder August: *at Fader og Vilhelm faar vel travlt med at skrive.* Det må antages, at Vilhelm ikke mere bor hjemme og måske går i gymnasiet et sted – måske i Odense.

Jeg har netop sommeren 1999 været forbi Kirke Søby og den nydelige præstegård med sit enorme Lindetræ midt på gårdspladsen. En venlig kvindelig kirketjener viste mig lidt rundt og fortalte bl.a., at træet var plantet i 1861, så det må være sket, da Olaf og familien boede der.

Breve fra perioden, hvor familien bor i Kirke Søby, afslører ikke så meget om deres liv og levned. Men venner får de på stedet. Det fornemmer vi via senere breve.

I eftersommeren 1873 får Olaf altså åbenbart en hjerneblødning. Måske kan det være, at situationen dog ikke er så slem som man umiddelbart vil tro, thi han bevilges trods alt ikke pension før ca. tre år efter. Vi ved ikke ret meget om det, thi sagen omtales kun en enkelt gang i et af Charlottes breve.

Kirken i Kirke Søby. Ældste del er fra den tidlige middelalder og opført af tilhugne kampesten. I sengotisk tid er det oprindelige kor nedrevet og skibet forlænget med endnu et krydshvalv. Kirken undergik i 1879 en uheldig renovering (Jf. Trap Danmark).

Hvor pastor emeritus Olaf Flagstad og familien i efteråret 1876 flytter hen ud over til hovedstaden, ved vi ikke helt sikkert. Men Ingeborg fødes (jf. Edwins notater) 17.02.1877. i Frbrg. Bredegade nr. 11, 1. sal. Ifølge Augusts brev nr. 24 af 14.01.1877 bor familien på nævnte adresse. I Augusts brev nr. 30 er familien – åbenbart igen – flyttet. Måske er det denne gang til Lille Istedgade nr. 7, 2. sal. August antyder jo her, at Vilhelm er kommet nærmere til sit kontor. Det ligger muligvis mere centralt i byen. Men til sidst havner de jo på Gl. Kongevej i nr. 49 på 4. sal. Ifølge Marys brev nr. 11, stilet til svigermoderen, bor familien endnu i begyndelsen af 1890 i Lille Istedgade. Og ifølge Ingeborgs I/46 og Edwards E/27 hører vi, at familien først er på vej til Gl. Kongevej i eftersommeren 1897 – altså nogle år efter Olafs død i '94. Men da det så sker, holder man til der resten af tiden langt ind i det tyvende århundrede. Det er fremover familiens samlingssted helt frem til og også efter moderen, Johanne Kirstines død i 1919. Efter hendes død bor Johanne og Otto og velsagtens også Ingeborg der endnu, helt til Ingeborg flytter ud i egen villa i det fine Ordrup på Schioldansvej. – Da er Otto dog allerede død nogle år før.

Om Johanne tilbringer sine sidste år sammen med Ingeborg i Ordrup, tør jeg ikke med bestemthed sige. Johanne dør jo først i september 1934. Det sker dog, som det fremgår af Edwins kartotekskort, i København. Men hun er begravet i Ordrup. – Jeg var kun op til 10 år den gang! Så hukommelsen rækker ikke til en nærmere præcision.

Ingeborg har derimod i sine senere år "Junker" boende. Junker hedder egentlig Johanne Aagesen, men blev aldrig kaldt andet end Junker. Hendes baggrund er mig ikke præcist bekendt. Jeg har dog en fornemmelse af, at hun er en kusine til Mary, min mormor. Junker havde, som jeg erindrer det, familiær stilling hos Ingeborg og passede huset for hende. Det er sandsynligt, at Junker har afløst storesøster Johanne, der sikkert er flyttet med til Ordrup, idet hun jo nok har opgivet den meget store lejlighed på Gl. Kongevej. Johanne har nok foretrukket at gennemføre sin rolle som husbestyrerinde livet helt ud. Og det har – uden tvivl – passet lillesøster Ingeborg særdeles godt. Hun var vist ikke nogen ørn på det huslige område. Vi hører første gang om Junker i Ottos brev nr. 73 af 16.07.24). Jeg

---

har truffet hende mange gange på Spejderskolen, hvor hun fulgte med Ingeborg, når der ferieredes dér frem til 1938, hvor moster Bess døde. Sidst jeg erindrer at have været sammen med Junker, var i 1959, hvor vi en majdag var sammen i Lundeborg, hvor hun og Ingeborg ferierede i en pension. – Min stedmor, tante Vips, og min halvsøster, Lise og jeg aflagde en visit hos dem, da far “lå” med sine blodpropper dét år. Tante Vips trængte nok lidt til at adspredes i den lidt ubehagelige tid, hvor hun forståeligt nok var nervøs for fars liv!

Men her i sensommeren 1876, hvor Olaf bliver emeritus, kommer han altså lidt i økonomiske vanskeligheder. Om det sker straks, flytningen koster jo også noget! Eller det først går op for ham lidt efter lidt, ved vi ikke. København må være dyrere at bo i end landsbyen Kirke Søby. – Men så er der det med ambitionerne. Hvis børnene skal sendes bort i uddannelsesøjemed – ja, så ruller pengene alligevel! Og så kan man lige så godt flytte derover. Det lyder jo også af noget, at man flytter til hovedstaden. Venner havde de fået i nabolaget i Kirke Søby, ingen tvivl om det. Også ret mange. Børnene besøger dem i flere omgange. Og de to gamle aflægger da også længere feriebesøg derovre. Selv yngstesønnen Otto, der næppe kan huske ret meget fra sin fynske barndom, besøger også vennerne nogle år efter og hilser på mange steder, hvor der åbenbart i rigt mål udtrykkes længsel efter den gamle præstefamilie, og hvor der spørges til Ottos søstre og brødre!!

Men familien har altså disse ambitioner i retning af, at alle skal have en akademisk uddannelse. Og så må man altså til hovedstaden uanset de mange venner. Og det koster dyrt om ikke andet, så mistet indtjening hos de unge i de første mange år.

Men det generer åbenbart ikke store ånder. Hvis man kan blive understøttet mere eller mindre af hvem, der nu vil hjælpe! – F.eks. lillebror, bankmanden Carl Julius Flagstad. Han er blevet noget fint i Århus. Han har også “kun” tre børn, og den ældste er næsten færdiguddannet! – Så han kan ikke have så meget at bruge alle sine penge til. Allerede i 1868 er Carl Julius Flagstad blevet kammerråd efter at have virket som bogholder i Nationalbankens Århusfilial i lige ved 10 år. – Han må have penge!

På en eller anden måde besnærer Olaf sin lillebror og får i mange år et beløb stillet til rådighed, som det vist hedder sig, “for børnenes uddannelse”. – Og det er om disse lån eller gaver, man længe efter, at Olaf selv – og Carl Julius også – har forladt denne verden, begynder at småskændes, hvorvidt det nu var lån eller gave.

Hvordan sagen ender, ved vi ikke helt præcist. Men givet er det, at Otto og Ingeborg må ryste op med nogle af pengene, selv om de nødigt vil.

Man kan måske også have sin tvivl om, hvorvidt Olafs to yngste børn, Otto og Ingeborg, har været klart vidende om, hvad der foregik i deres pure barndom, thi transaktionerne må jo være påbegyndt, da uddannelses-tiden for først Vilhelm, og siden August og senere Christian begyndte. Og August må være begyndt få år efter, at familien drog til København, og Vilhelm var vel allerede igang med juraen – 18 år, som han må have været den gang.

Edvard – og Otto selv – skal også læse og blive akademikere, synes man næsten koste hvad det koste vil!! Og lille Ingeborg skal da heller ikke være som sine ældre søstre halve eller hele og være uden uddannelse. Hun skal være lærerinde – og bliver det. Men som det et sted i korrespondancen den lidt pinligere del af den siden hedder, da de første penge kommer fra Århus: “... og tante Johanne (altså fru emeritusen) syntes, at hendes gamle ternede duge var så grimme, så dem kasserede hun straks og købte omgående nogle pænere nye!”

I familien siges det vel nok i de mest lystige og måske lidt ubetænksomme øjeblikke at man kunne forfalde til at kalde onkel Carl Julius for “familiens malkeko”.

Det skal selvfølgelig ikke ud! Men det kommer åbenbart alligevel ud. “Norske Marie” river i al fald Otto og Ingeborg denne bemærkning i næsen ved en passende skriftlig lejlighed – omend først langt senere, hvor Marie ikke véd sine levende råd i sin kamp for at overleve, da hun og hendes maskinmestermands økonomi kommer ud for ret høj søgang.

MARTIN REENBERG FLAGSTAD OG HANS FAMILIE

Vi forlader nu Olaf for en stund, for at se lidt nærmere på brødrene, Martin Reenbergs familie – og siden også på Carl Julius' og Poul Wilhelms familier.

(2) *Martin Reenberg Flagstad* og hans kone, *Caroline*, født *Rasmussen*, har fem børn, fire drenge og en pige – nemlig:

(1) <i>Christian Flagstad</i>	(07.10.1849)	fuldmægtig i Nationalbankens Århus-afd.
(2) <i>Carl Mogens Flagstad</i>	(16.05.1851)	udvandrer til Melbourne, Australien.
(3) <i>Poul Emil Flagstad</i>	(10.01.1854)	fuldm. v. Hærens Krudtværk, Frederiksværk.
(4) <i>Anna Elisabeth Flagstad</i>	(21.06.1858)	overlærer ved Borgerskolen i Paradisgade i Århus Kommune.
(5) <i>Vilhelm Reenberg Flagstad</i>	(05.01.1861)	fyrbøder ved DSB i Struer.

Ældste søn af *Martin Reenberg Flagstad* og hans kone, *Caroline*, er:

(1) *Christian Flagstad*, født 07.10.1849.

04.11.1849	døbt i Fejø Kirke (Maribo amt).
?	ansat i Nationalbankens Århusafdeling.
	fuldmægtig i Nationalbanken Århusafdeling.
24.12.1902	død i Århus, ugift og 53 år gl. – begravet på Århus Gl. Kirkegaard.

Næstældste søn af *Martin Reenberg Flagstad* og hans kone, *Caroline*, er:

(2) *Carl Mogens Flagstad*, født 16.05.1851 i Maribo.

25.07.1851	døbt i Maribo Kirke (Dom-?)
28.02.1920	død, næsten 69 år gammel i Melbourne, Australien.
	skæbne i øvrigt ukendt. – Det vides ikke, om han bliver gift.

Tredie ældste søn af Martin Reenberg Flagstad og hans kone, Caroline, er:
(3) *Poul Emil Flagstad*, født 10.01.1854 i Maribo.

- 27.05.1854 døbt i Maribo.
16.05.1903 fuldmægtig, – og senere
? bestyrer af Hærens Krudtværk (efter farbror Poul Wilhelm.)
13.03.1918 død, 61 år gammel i Frederiksværk.
17.02.1918 begravet på Vinderød Kirkegaard.

Eneste datter af Martin Reenberg Flagstad og hans kone, Caroline, er:
(4) *Anna Elisabeth Flagstad*, født 21.06.1858 i Maribo.

- 19.09.1858 døbt i Maribo Domkirke.
kommunelærerinde i Århus i 35 år.
Hun efterlod sig en formue på ca. 200.000 kr., som hun testamenterede til
velgørende formål bl.a. til byrådet i Maribo et legat på kr. 10.000 til fordel
for trængende lærerenker. Hovedparten tilfaldt dog Århus Hospital (Århus
Kloster), hvor hendes mor i sine sidste år nød en udmærket pleje.
18.11.1932 død i Frederiksværk, 74 år gammel – begravet samme sted.

Yngste søn af Martin Reenberg Flagstad og hans kone, Caroline, er:
(5) *Vilhelm Reenberg Flagstad*, født 05.01.1861. i Maribo.

- 16.06.1861 døbt i Maribo Domkirke.
fyrbøder ved DSB – Struer.
15.10.1888 død i Holstebro, 27 år gammel – under en tyfusepidemi.

Alle fem børn forbliver tilsyneladende ugifte og efterlader sig ingen efterkommere!

Vi prøver igen at sætte lidt sammen:

Da Martin Reenberg Flagstad er færdig med sin uddannelse i 1839, ved vi ikke så meget om, hvad der sker med ham. Muligvis bliver han i København i nogle år, og han bor måske også hos moderen sammen med søsteren. Vi ved det ikke. Men før han havner i Maribo, har han været en tur på Fejø. Hans ældste søn, Christian er døbt i Fejø Kirke 04.11.1849 og er altså nok også født derovre på øen. Martin og hans tilkommende, Caroline, født Rasmussen, som vi ikke ved, hvor kommer fra (muligvis fra Maribo), gifter sig 28.01.1851 – altså godt et år efter, at Christian er født, og kort efter bryl-

*Personalet ved Borgerskolen i Paradisgade i Århus.
Midt i forreste række Anna Elisabeth Flagstad
(1858-1932 her som 44 årig i 1902. Anna
Elisabeth underviste i mange år på Paradisskolen.
Datter af cand.pharm. Martin Flagstad, Maribo.*

luppet, som står i Maribo Domkirke – nemlig i maj 1851, kommer barn nr. to, sønnen, Carl Mogens, medens den tredje søn, Poul Emil først dukker op i januar '54. – Parret er altså ikke gift, da den førstefødte dukker op.

Hvad mon stammomeren, Charlotte, har sagt til det. Fader Mogens var jo gået bort, så han kunne i hvert fald ikke kommentere dette uheld, som det vel har været.

Vi aner ikke, hvordan det er opfattet. Vi kan kun gætte!

Martin har vel haft et job på Fejø. Ellers lander man næppe dér. Om Caroline har tilknytning til øen, ved vi heller ikke – og hvis ikke, så må det næsten være et job, der har kaldt ham derover.

Nu ved vi så ikke, om det er job på et apotek, eller det er på undervisningsområdet, han virker derovre. Thi lidt overraskende for et nutidsmenneske hører vi, at han foruden at være provisor også underviser. Både i Maribo og senere også i Rødby. Ifølge "Trap Danmark", 2. udgave af 1879, nævnes ikke noget om et apotek på Fejø, så Martins gerning derovre har nok været på undervisningsområdet. Der er mere end 1000 beboere på

øen. Så skole må der jo være behov for. Og muligvis har man brugt en farmaceut til at klare det. Dét kan måske være lidt af forklaringen på den senere lærergerning, som forekommer lidt overraskende.

I 1856 hører vi så om ansættelse i Rødby som lærer. Men forinden har Martin åbenbart været (og er måske stadigvæk) både provisor i Maribo og Rødby – og destillatør(!) og konditor(?) i Maribo. Hvad mon det er for nogle job? (jf. Edwins oplysninger side 17) Destillatør, jo, det kunne man da forstå – eventuelt! – Men konditor! Hvorfor det? Eller dækker ordet over noget andet end det, vi nu om stunder forstår ved det?

Måske er de allerede i 1851 flyttet til Maribo, thi sønnen Carl Mogens døbes i Maribo Domkirke 25.07.1851 ligesom i øvrigt de følgende to børn også døbes der. Så vi må næsten slå fast, at familien bor der allerede i 1851.

Og familien bliver der så, til Martin dør i 1875. Hans kone Caroline lever som enke frem til 1902 – altså 27 år yderligere. Men hun flytter til Århus – måske op til sønnen, Christian, der jo er ansat i Nationalbankens filial dér – eller til datteren, der også bor der, idet denne angives at have været ansat på Borgerskolen i Paradisgade i den jyske hovedstad. Hvornår Caroline flytter derop, ved vi ikke. Og heller ikke hvor hun og børnene bor i byen. Om datteren Anna Elisabeth ved vi også, at hun i en sen alder bor i Frederiksværk – men først efter 35 år som Århusiansk lærerinde.

Men i mellemtiden er hendes næstældste søn Carl Mogens måske forlængst taget til Melbourne, hvorfra han, så vidt vi ved efter oplysningerne, aldrig vender tilbage.

Som vi har hørt det – lidt mærkeligt, får denne familiegren ingen efterkommere, idet de fire, der bliver herhjemme, alle forbliver ugift – og får heller ikke børn! Om Carl Mogens i Australien er blevet gift, vides ikke. Man ved, at han dør i 1920. Men der meldes ikke om efterladte børn eller en ægtefælle.

Poul Emil Flagstad ansættes på Hærens Krudtværk i Frederiksværk, hvor hans berømte farbror Poul Wilhelm jo var bestyrer i et par år indtil 1883. Poul Emil kommer der dog først i 1903 og bliver der til sin død i 1918. Han ender med at blive bestyrer af virksomheden ligesom sin onkel. Hvornår vides ikke.

Den næst yngste, datteren Anna Elisabeth Flagstad, bliver lærerinde og virker i 35 år ved Borgerskolen i Paradisgade i Århus. Hun bliver åbenbart velhavende – vel nok ved god sparsommelighed. Og hun testamenterer størsteparten af sine 200.000 kr. til humanistiske formål. 10.000 går til byrådet i Maribo til trængende lærerenker, medens hovedparten går til Århus Hospital, eller "Klosteret i Århus", hvor hendes moder i sine sidste år modtog en udmærket pleje, som det hedder et sted. Selv ender hun sine dage i Frederiksværk, hvor hun dør i 1932.

Hvad der på hendes gamle dage får hende til at bosætte sig i Frederiksværk, er ikke helt klart. Thi broderen Poul Emil har ganske vist boet der; men han er allerede død i 1918 som ugift og barnløs. Og farbroderen Poul Wilhelm, der også sent i livet boede i byen, er for længst død og hans enke også. Og så vidt det kan ses, slår heller ingen af deres børn sig ned der. – Hun kan have forelsket sig i stedet, når hun muligt tidligere besøgte broderen!

Anna Elisabeth Flagstad er lidt inde i billedet, da “Norske Marie” er på jagt efter penge i sin økonomisk betrængte situation. I brevet af 08.08.1923 til hende, føles det lidt, som om Marie har lidt af en klemme på Anna. Eller måske er hun bare vidende om, at Anna Elisabeth er særdeles velstående og derfor – i hvert fald teoretisk – i stand til at hjælpe Marie og hendes stærkt trængende familie, hvis hun ellers vil.

Men det er nok et meget mærkeligt tilfælde, at der ikke efterlades nogen børn til 4. generation og faktisk også, at heller ingen af børnene prøver at stifte familie.

CARL JULIUS FLAGSTAD OG HANS FAMILIE

Vi vil nu se lidt på Mogens og Charlottes tredie ældste søn, Carl Julius Flagstad og hans familie.

(3) Carl Julius Flagstad og Helene Octavia Schythe, født Svendsen, fik tre børn, to drenge og en pige – nemlig:

(1) <i>Carl Frederik Sofus Flagstad</i>	(01.05.1853) – cand.theol. – sognepræst i Haverslev og Skræm sogne i Ålborg Stift.
(2) <i>Maria Elisabeth Flagstad</i>	(01.03.1855) – lærerinde.
(3) <i>Christian Abel Mogens Flagstad</i>	(25.03.1858) – maskinmester – og afbygger (!)

Ældste søn af Carl Julius Flagstad og Helene Octavia Schytte, er:

(1) *Carl Frederik Sofus Flagstad*, født 01.05.1853 i København.

19.06.1853	døbt i Helliggeist Kirke i København.
1862	Carl optages som elev på Århus Kathedralskole.
1870	artium med 1. karakter (73 point) fra Kathedralskolen.
1877	cand.theol. med karakteren: “Haud illaudabilis Imi gradus”.
1877	derefter huslærer forskellige steder.
20.06.1884	kapellan i Bråby-Vester Egede sogn, Sjælland Stift.
22.08.1885	sognepræst til Haverslev og Skræm sogne i Ålborg Stift.
28.03.1897	død 44 år gammel – ugift – i Haverslev (af lungebetændelse).

flagstad - 1853

Datter af Carl Julius Flagstad og Helene er:

(2) *Maria Elisabeth Flagstad*, født 01.03.1855 i København.

29.04.1855	døbt i Helliggeist Kirke, København.
?	uddannes som lærerinde.
09.07.1942	død 87 år gammel – ugift – på Århus Kloster.
14.07.1942	begravet i Århus.

flagstad - 1855

Yngste søn af Carl Julius Flagstad og Helene er:

(3) *Christian Mogens Abel Flagstad*, født 25.03.1858 i København.

- 23.05.1858 døbt i Vor Frue Kirke i København.
? uddannet som maskinmester og afbygger.
1888 Christian er forhyret på "Gejser" (jf. A/67. af 22.08.88)
1892 Christian er (måske) forhyret på "Island" (jf. Chr/18 af xx.09.92)
23.11.1899 gift – i Philadelphia, New Jersey, USA i Sct. Johns Kirke – med Marie Frederikke Lied, født 20.04.1875 i Molde i Norge.
? Familien slår sig ned på Frederiksberg.
ca. 1905 Christian går i land og forsøger sig som husmand eller afbygger i Kollerød.
i 1922 Familien flytter til Holte og kort efter til Frederiksborggade 32, hvor man forsøger at etablere pensionatsdrift for kvindelige studerende.
27.03.1929 Christian Mogens Abel dør 71 år gammel.
01.04.1929 begravet på Gladsaxe Kirkegaard.
15.11.1963 Marie dør 88 år gammel i Buddinge. Begraves på Gladsaxe Kirkegaard.

Ægteparret får fem børn, tre drenge og to piger, der alle vokser op. Den ældste søn, Carl Christian bliver ingeniør og gifter sig med Frida Kätschten af tysk herkomst. Ægteskabet går imidlertid ikke og opløses. Sønnen gifter sig igen og emigrerer derefter til Detroit, Michigan USA. Dette ægtepar får en datter, der også bosætter sig derovre. – Det næste barn, en datter bosætter sig i Buddinge og forbliver ugift men adopterer et sæt tvillingepiger. Nok en datter forbliver ugift. Hendes opholdssted er ukendt. Den mellemste søn gifter sig og bosætter sig i Lynge og får en søn og en datter. Den yngste søn bosætter sig i Lynge, hvor han får en søn og en datter. Denne søn emigrerer (også) til USA, hvor han bliver flådeofficer og gifter sig og får to børn derovre, medens søsterens forhold er ukendt.

Vi prøver nu at få lidt samling på nogle facts om Carl Julius Flagstads familie.

Da Carl Julius Flagstad får sit bogholderjob i Århus og flytter til den jyd-ske hovedstad i 1859, er han selv 39 år og hans kone Helene 37 år. Deres børn Carl Frederik Sofus er seks år og Maria Elisabeth er fire år, medens Christian Abel Mogens kun er et årstid.

Alle tre børn er født i Kompagnistræde 72 (i Kbh.), hvor familien åbenbart har boet i nogle år. Hvor de kommer til at bo, ved vi ikke og har intet at holde os til – kun at de fremover bor i byen Århus.

I 1868 bliver han kammerråd og i '83 også justitsråd.

Førstnævnte titel tildeltes ofte højere embedsmænd i finansverdenen, medens justitsrådstitlen stammer fra retsvæsenet som en hæderstitel, men som også af og til tildeltes andre. Det snerper hen imod, at han er noget, vi i dag ville kalde bankdirektør. Det betyder også, at han har en god gage. Og det tror vi vel også på, at han har. Da bror Olaf begynder at låne penge af ham, er det vel også den almindelige opfattelse, at Carl Julius sidder godt i det deroppe i den jyske hovedstad.

Men ser man på "Norske Marie"s breve til Otto og Ingeborg (Olafs yngste børn) i begyndelsen af 20'erne, så var Carl Julius, Maries svigerfar, "en uformuende mand", der lånte sin broder Olaf midler til dennes børns uddannelse. "En mand, hvis kone endda måtte have pensionærer for at få økonomien til at løbe rundt!", som Marie skriver et sted for at antyde, at Carl Julius måtte bringe store ofre for at støtte sin broders børn. Der er noget, der ikke rigtigt stemmer. Men ok. Undertiden overdrives der nok lidt for meget. Det synes iøvrigt, som om låneriet er begyndt ret hurtigt efter Olafs indtræden i pensionisternes rækker. Og 400 kr. om året synes også at være det, man kan "enes om" at lånene har været, – hvis det altså ikke var gaver. Og – igen ifølge brevene (Norske Maries breve forekommer i en selvstændig brevsamling) lader det til, at ordningen fortsætter helt frem til længe efter, at Ingeborg var blevet færdiguddannet.

Set i bakspejlet virker det lidt urimeligt, at støtten bliver ved mange år efter, at uddannelserne er tilendebragt. Men hvad! Går den, så går den!

Lad den yngste, Ingeborg være færdig som 25-årig, så skriver vi 1902 eller måske 1903.

Hvis støtten standser her, har den løbet i noget, der ligner 25 år. Med 400 kr. om året, bliver det jo til rundt 10.000 kr. Eller, hvis Carl Julius i stedet selv havde sparet disse penge op med f.eks. 4 % p.a. i rente, så havde han siddet med ca. 16.000 kr. Men den standser vist ikke, når Ingeborg er færdig. Den bliver bare ved, ser det ud til. Og det forekommer nok lidt for galt – i hvert fald set udefra. Man kan godt forstå, hvis Norske Marie synes, at strømmen på et vist tidspunkt skal gå den anden vej. Norske Marie kører et sted også frem med, hvem i familien, hun har i kikkerten som den, der gerne vil, at lånemuligheden fortsætter. Det hedder således, da Olafs søn, Christian Benedictus skal ind og springe soldat, at da giver han til sin mor en bankbog på 600 kr. med bemærkning om, at hvis der bliver brug for penge, så er der nogle her. Men som det videre hedder i et af Norske Maries breve: "Men tante Johanne (altså Christian, Otto og Ingeborgs mor) kunne ikke nænne at bruge Christians penge. Så hun foretrak at blive ved med at få pengene fra Århus" .

Det forlyder, at Marie har kommentaren fra Christian B.s kone,

---

Henriette, der gerne havde set, at disse låneoperationer hørte op, ... *når det kunne ske med rimelighed ...*

Om Norske Marie og hendes mand Christian Abel Mogens begge to har helt den samme indstilling – hver for sig – til hele denne mærkværdige lånesag, ved vi ikke. Hun er den mest aggressive af de to. Dels er hun 17 år yngre og dermed måske lidt mere initiativrig end han. Han er måske på det tidspunkt blevet syg og noget træt og opgivende. Men Otto og Ingeborg synes i sandhed at være svære at danse med i den sag, i hvert fald set fra Maries synsvinkel.

400 kr. pr. år var jo lidt af en sum. – Man kunne dog næppe leve af den som familie. Men når min mormor, Mary, lidt inde i det nye århundrede taler om, at hun som enke dårligt kan klare sig med 15 kr. pr. uge i husholdningspenge til sig selv og fire børn, hvor 17-årige Christian – som den næstældste var i smedelære; og – som hun lidt bramfrit udtrykte det: ... *kom glad og skrupsulten hjem hver aften ...* Så bliver tingene vist sat lidt i relief. Men de 15 kr. pr. uge var, hvad hun efter eget udsagn i et brev, – havde til familien en ret lang overgang. Hendes svigermoder, hvis egen husholdning nogle få år i forvejen netop havde modtaget de famøse årlige 400 kr. i mange år, mente nu nok, at det kunne løbe rundt for hende med disse 15 kr. om ugen, omend der jo nok skulle spares lidt!! – Reelt var der nu nok ikke råd til noget i retning af nutidens “lørdagsslik”. Og som Mary også skrev i en anden sammenhæng: “Jeg er så ked af, hvis mine børn skal gå i træsko!” – Det gjorde de nu vist heller ikke!

Men det hele siger jo noget om, hvad det nævnte beløb den gang kunne være værd. I dag, når jeg af og til handler ind i Brugsen eller i Netto, sender jeg ofte en tanke tilbage til mormor og hendes 15 kr. når jeg ser, hvad man i dag får – eller rettere ikke får – for de par mønter. Marys 15 kr. er i den sammenhæng nævnt at skulle dække ugens indkøb af petroleum (til belysning), skurepulver, sæbe, kolonialvarer, the, kaffe, mel og sukker o.s.v. Altså sådanne ting, som man regulært måtte købe sig til rette med til den almindelige husholdning. – Grøntsager og lidt kød, hvis de endda af og til turde kalkulere med det, kunne man jo selv klare – eller få meget billigt ved datidens stalddør.

Carl Julius’ ældste søn Carl Frederik Sofus bliver cand.theol. i 1877 – og huslærer. Om han forlader hjemmet endnu, ved vi ikke. Men det gør han jo i ’84, hvor han bliver kapellan i Bråby-Vester Egede sogn under Sjællands Stift.

Hvordan datteren Maria Elisabeths forhold er, ved vi ikke meget om. Om hun bor hos forældrene i voksenalderen heller ikke. Hun virker jo som lærerinde. Den yngste søn Christian Mogens Abel flyver vel fra reden, når

---

maskinmesteruddannelsen byder det – i en alder af en god snes år eller så – altså måske omkring rundt 1880. Og i '99 hører vi så, at han gifter sig i Amerika med "Norske Marie" fra Molde.

Det er måske lidt sent, de to bliver gift. I hvert fald for ham. Han er blevet 41 år. Men han er jo blevet sømand. Det kan godt være lidt svært at overkomme det hele – netop i det erhverv. Hun er 24 og altså 17 år yngre. De lander, som vi har hørt, i København, hvor deres første børn fødes. Norske Marie afslører i brevene til Otto og Ingeborg, at hendes mand ikke bryder sig meget om Gl. Kongevej-familien – netop på grund af, at disse mennesker suger penge ud af svigerfaderen. Og som hun siger et sted: ... *Christian sørgede for at vi ikke kom til at bo alt for tæt på dem, så vi ikke kom til at omgås dem ...* De flytter jo ud til Kollerød i Nordsjælland senest i 1905, hvor de tre yngste børn er født efter det nævnte år. Senere, i begyndelsen af 1920'erne må de så ind og bo i en af de billige brolejligheder i Frederiksborggade nr. 32. Man hører om, at de en overgang er virkelig langt ude økonomisk. På et vist tidspunkt sættes de ud af en lejlighed på grund af manglende betalingsevne og må bo midlertidigt på et par værelser uden køkkenadgang. Det foregår inde i Studiestræde.

Hvornår Carl Julius tager sin "lille og pukkelryggede" søster Thomine i huset i Århus, ved vi ikke præcist. Men det er måske sket nogle år efter deres moders død i midten af 60'erne. Thi Thomine skal vel først nogle år ud og virke som privatlærerinde hos landadelen, som vi ved hun har gjort en overgang. Carl Julius' kone dør i 1882. Så det sker måske, da han bliver enkemand, og naturligt får brug for assistance i huset.

Set i forhold til Olafs familie – med de syv børn – har Carl Julius langt lettere ved at få pengene til at slå til. Men det er jo ikke altid den slags, det går efter.

Vi skal lige afslutte dette afsnit med at lytte til et af Christian Benedictus Flagstads mange fortræffelige og ofte glimrende illustrerede breve – her til sin bror August, pastoren i Pedersker på Bornholm. Christian blev åbenbart løjtnant. Det samme lader til at være tilfældet med en fætter, Olaf, der her er omtalt som "Ole". Der er sikkert tale om Olaf Constantin Krog(h) Flagstad, der bliver cand.polit. og toldembedsmand i Århus. De to er jævnaldrende, og det synes i hvert fald som om også Ole er nevø af Carl Julius. Så det må næsten være Olaf, Poul Wilhelms søn, der er tale om. De bor begge tilsyneladende under et ophold i Århus hos deres fælles onkel og tante. Det ser ud til, at de to har muntret sig lidt rigeligt under et besøg dér i den jyske hovedstad i sommeren 1894. Den i brevet omtalte tante er Thomine, der nu passer hus for Carl Julius. – Hør en gang her, hvad Christians brev (Chr/29) indeholder:

(Chr/29)

Haverslev 8/8 1894

Kære August!

Når min Lykønskning til Fødselsdagen kommer bagefter skyldes dette kun Ørepine, som jeg har lidt af i disse dage og endnu til dels lider af.

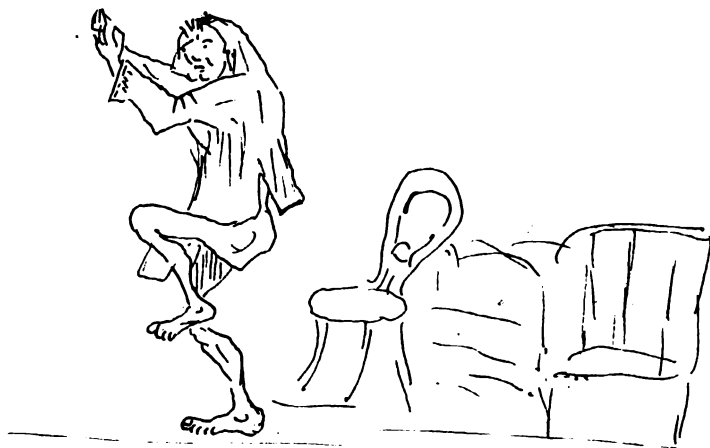
Imidlertid ser jeg aldeles ikke ud som antydet på ovenstående tegning; men jeg befinder mig fuldkommen som om jeg saa saaledes ud og kan ikke faa ud af mit Hoved at alle maa se mig i den skikkelse navnlig med de to snipper strittende ud fra mit Hoved; imidlertid frembyder mit ydre intet som helst andet der tyder på Svaghed end en lille tot Bomuld i venstre Øre, medens jeg dog har samme Fornemmelse som om jeg bar paa en Tallerken Grød sammesteds. Bind gaar jeg i virkeligheden kun med naar jeg er udsat for Blæst eller Træk. Grunden til dette Anfald - thi jeg finder i Øjeblikket ikke noget interessant Emne ellers at udbrede mig over - kender jeg ikke nøje, men Udviklingen har været følgende. Jeg var i Århus næsten hele forrige Uge og tilbragte Tiden paa den pæneste Maade sammen med Tante, Ingeborg og Olaf med at høre musik om Aftenen afvekslende i Riis Skov (hvor Publikum er meget fint) og Vennelyst, hvor Musikken er den samme, men hvor Tante med Omsorg for den forlovede Olafs Vel har betroet denne ogsaa kommer mange "Sypiger" - efter min Mening saare mange. Baade Olaf og jeg elsker Musik og jeg var der jo kun saa kort; men i Længden vilde man maaske dog lære at sætte Pris paa Afveksling; Onkel emanciperede sig i altfald i Reglen til et lille "Kartoffelgilde" (utvivlsomt med "varme Kartoffler") eller med dito "Fugleskydning" - og jeg vil ikke nægte at jeg og Olaf ikke ugerne modtog en Indbydelse fra Oscar Philipsen til en Aften paa Kasernen, skønt vi ellers ikke satte særlig Pris paa militære Selskaber.

Aftenen forløb særdeles heldig - der var fem Løjtnanter foruden mig og varme Kyllinger og koldt Bord forsvandt som Dug for Solen, vædede af diverse glas

Rødvin og Portvin. Kaffen serverede med "Dom" (af hvilken man sikkert ikke bør nyde mere end et lille Glas), Madeira, der heldigvis var meget let og en enkelt Baierskøl at slukke efter med. I klubben afkølede vi os endelig med en Sodavand med noget i og begyndte paa noget Champagne. Da vi havde bemærket Onkel som i et tilstødende Værelse tyrede en l'hombre med et Par ældre Gentlemen fandt Ole efter at have nydt noget Champagne, at det var hans Pligt at gaa ind og hilse paa Onkel - jeg følte mig ikke selv i stand dertil og fraraadede et saadant Skridt - Ole udførte det dog med fast Holdning, men Onkel var desværre gaaet, da han kom ind og Oles Opmærksomhed gik saaledes til spille - Klaver og Billard bearbejdes nu af al Magt af Skikkelser i Skjorteærmer og med Spytbakker paa Hovedet, Stemningen var kort sagt animeret. Jeg følte mig i mit indre paa dette Tidspunkt delt i to personer ligesom Jeppe men ikke saaledes, at den ene havde Hovedkvarter i Maven og den anden i Ryggen - Begge befandt sig ved Siden af hinanden og udenfor hinanden; den ene var fuld og havde Lyst til at brække sig, men ogsaa til at deltage i en Bolle Punsch, der proponeredes, saavel som i det hele taget til noget mere Gemytlighed ubestemt af hvilken Art. Den anden Person var ædru, saa med Medynk som Foragt ned paa det hele Leben og paa den menneskelige Naturs Skrøbelighed i al Almindelighed thi den vilde allerhelst have den anden med hjem i Seng saa snart som muligt og gruede for Dagen derpaa. Dette mit bedre Jeg sejrede og tog det andet under Armen hvad det nok kunde trænge til, standsede og ventede, naar det fik Ondt og lagde det endelig i Seng og lod Sengen dreje rundt med det saa længe det havde Lyst; kun glemte mit bedre Jeg over alt dette at lukke Vinduet og denne Forglemmelse er maaske bleven skæbnesvanger. - Hvorlænge Resten af Selskabet holdt ud er mig ikke ret bekendt, men den følgende Dag var baade Ole og jeg Invalider endskønt vi med god Samvittighed kunde forsikre hinanden, at vi ikke havde spor af Tømmermænd; men jeg havde Ørepine og Ole humpede om paa et daarligt ben - Den officielle Indberetning til Tante desangaaende lød paa, at han (Ole) om Morgenens, da han vilde tage Skjorte paa, var gledet og faldet og derved rimeligvis havde forstrakt en Sene. - Hvorvidt der nu er særlig Grund til at antage, at Tante tænker sig et Mandfolk staaende paa et Ben, naar han trækker en ren Skjorte paa - eller om Ole muligvis har tænkt at hun som ugift Kvinde slet ikke turde udmale sig en saadan Situation og dermed var udelukket fra nærmere Forhandling om denne, skal jeg ikke kunne afgøre. Mig forekom denne Begrundelse noget natv, men saa meget er vist at Tante efter et spagfærdigt: "Men Gud, hvorledes kunde det dog arrivere!" - lod sig nøje dermed, imedens jeg dog ikke er overbevist om, at hun ikke har anet noget af det virkelige Forhold. Sagen var nemlig den, at Stemningen i

det militære Selskab maatte have noget extraordinært at forlyste sig med - Til den Ende trak de da Skjorten ud af Buxerne paa Oscar, som derpaa kløede de andre i al Venskabelighed. Efter sin egen Beretning fik Ole ham nu vel stillet tilfreds og fik ham til at gaa ind i et andet Værelse og ordne sit Toilette, men da han først havde følt, hvor stærk han var og samtlige andre Medlemmer nu ogsaa følte diverse Gnister af nordisk Kraft og Helteaand lue i deres Bryster, gik de i Gang med en almindelig Brydning, under hvilken, Ole kom til at ligge forkert paa sit ene Ben. Paa dette tidspunkt antager jeg forresten, at de er blevet smidt ud; dog derom tier Krøniken -v.s. Ole.

Den følgende Dag var vi i Marselisborg Skov paa Vogn og trods mit daarlige Øre havde jeg dog endnu saa meget Øje for Naturens Skønhed, at jeg kunde glæde mig over Stedets usædvanlige Skønhed. Århus' Skønheder er jeg derimod ikke kommet i Berøring med i nogen næneværdig Grad. Om Søndagen var vi ganske vist inviteret til Middag sammen med en meget smuk Pige fra København, men da havde vi allerede besluttet at tage i Skoven og man kan jo ikke faa baade i Pose og i Sæk.

Nu er jeg hos Fætter Carl og bliver her resten af Ferien ....

(d.e. hos præsten nordenfjords!)

Det lyder faktisk som om, det godt kan gå lidt muntert til blandt de unge, selv om man er på besøg hos den formodentlig stilige og agtværdige bankdirektør og dennes søster i den jyske hovedstad.

POUL WILHELM FLAGSTAD OG HANS FAMILIE

Og nu vil vi se lidt på Mogens og Charlottes yngste søn, Poul Wilhelm Flagstad og hans familie.

(4) Poul Wilhelm Flagstad og hans kone, Erasmie Dorothea Frederikke, født Krogh, fik i alt 10 børn, hvoraf seks var drenge og fire var piger. Heraf kunne de tre af drengene imidlertid ikke overleve og døde som ganske små.

(1) <i>Alexander Erasmus Reenberg Flagstad</i>	(12.08.1855) postmester Askeby Fanefjord, Møn.
(2) <i>Carl Frederik Valdemar Flagstad</i>	(05.11.1856) død af tyfus næsten tre år gl.
(3) <i>Mogens Vilhelm Flagstad</i>	(05.04.1858) død af kirtelsyge to år gl.
(4) <i>Olaf Krogh Flagstad</i>	(06.04.1859) død af brystbetændelse 18 mdr. gammel.
(5) <i>Carl Frederik Valdemar Flagstad</i>	(17.11.1860) cand.pharm. – apoteker i Vinderup og Nakskov.
(6) <i>Charlotte Anne Marie Flagstad</i>	(24.07.1862) bestyrer af Hjørring Telefoncentral.
(7) <i>Olga Elisabeth Theodora Flagstad</i>	(08.07.1864) bestyrer af Søborg Telefoncentral.
(8) <i>Mathilde Octavia Catharina Flagstad</i>	(18.02.1866) sygeplejerske og siden udnævnt til bestyrer ved sanatoriet i Thorshavn.
(9) <i>Olaf Constantin Krog(h) Flagstad</i>	(27.09.1867) cand.polit. – toldassistent i Kbh.
(10) <i>Fanny Gyrithe Margrethe Flagstad</i>	(13.03.1870) sygeplejerske i Hjørring (Vendelby).

Som det fremgår, dør de tre drenge, (2) Carl Frederik Valdemar, (3) Mogens Vilhelm og (4) Olaf Krogh som ganske små. – De øvrige overlever og vokser op.

Ældste søn af Poul Wilhelm og Erasmine Flagstad, er:

(1) *Alexander Erasmus Reenberg Flagstad*, født 12.08.1855. i København.

- 22.11.1855 døbt i Garnisons Kirke, København.
01.09.1893 kgl. udnævnelse til postekspeditør i Askeby-Fanefjord, Møn.
01.09.1902 udnævnes til postmester i Askeby-Fanefjord, Møn.
23.04.1891 gift i Holmens Kirke med Emilie Frederikke Christiane Madsen, født 14.09.1858. Emilie er datter af murersvend Christian Madsen og hustru Josefine Vilhelmine Emilie Jacobsen.
05.03.1905 Alexander dør 49 år gammel i Askeby.
14.03.1905 begravet på Holmens Kirkegård.
08.05.1938 Emilie dør 79 år gammel og begravnes på Holmens Kirkegård, Kbh.

Ægteparret får to børn, Rigmor Josefine Dorthea Wilhelmine Flagstad, født: 18.02.1892 og Gerhardt Alexius Castberg Flagstad, født: 11.11.1893 – begge født i Askeby-Fanefjord.

De tre næste sønner: (2) *Carl Frederik*, (3) *Mogens Vilhelm* og (4) *Olaf* dør som nævnt som små. De bliver henholdsvis 3 år, 2 år og 1 1/2 år gamle.

Næstældste (overlevende) søn af Poul Wilhelm og Erasmine bliver derefter: (5) *Carl Frederik Valdemar Flagstad*, født i København, 17.11.1860.

- 31.05.1861 døbt i Garnisons Kirke, København.
1882 cand.pharm.
26.07.1898 gift med Agnes Emilie Ørbech, født 02.11.1876 i Viborg.
? Carl Frederik Valdemar ansættes i Viborg (hvor døtrene fødes).
1904-1912 ansat som apoteker i Vinderup, (mellem Skive og Struer).
1913 ansættes som apoteker på Nybro Apotek i Nakskov.
13.12 1915 Carl Frederik Valdemar dør 55 år gammel i Nakskov.
20.12.1915 begravet på Vestre Kirkegård i København.
28.08.1956 Agnes Emilie dør knapt 80 år gammel i Skagen.

Ægteparret får to døtre, Ellen Flagstad, født 11.01.1901, og Inge Flagstad, født 05.07.1903. – begge født i Viborg.

Ellen dør 31 år gammel som ugift kontorassistent 20.04.1933 i København, og Inge bliver gift med Frederik Ove Breyen, telegrafbestyrer, født i København, 17.12.1901 – død 57 år gammel 26.04.1954 i Skagen. I dette ægteskab er der en datter, Ellen Anita (Bitten) Breyen, født 08.11.1935.

Ældste datter af Poul Wilhelm og Erasmine er:

(6) *Charlotte Anne Marie Flagstad*, født i København, 24.07.1862.

- 15.11.1862 døbt i Garnisons Kirke, København.
03.03.1889 gift i Sct. Jacobskirken i København, med læge Sofus Martinus Muusmann, født 18.07.1855.
17.10.1897 ægteemanden Sofus Muusmann dør 42 år gammel.
Charlotte er bestyrer af telefoncentralen i Hjørring indtil sin død. Om hun får dette job, da hun bliver enke, vides ikke, men hun er jo kun 35 år, da ægtefællen dør. Måske har hun haft en fortid dér, - så hun er blevet genansat (?)
17.05.1919 Charlotte Muusmann dør knapt 57 år gammel i Hjørring – og begravet i Hvorslev (d.e. vest for Langå).

Charlotte Muusmann får en søn, Poul Kristian og en datter, Ellen Margrethe.

Ellen forbliver ugift og barnløs. Poul Kristian gifter sig og får selv en søn, Erik og tre døtre Eileen Anne-Lise, Else Merete og Kirsten Birgit. Erik gifter sig og efterlader to døtre og to sønner, medens pigerne ikke gifter sig og ej heller efterlader børn.

Disse efterkommeres skæbne foreligger ikke oplyst.

Næstældste datter af Poul Wilhelm og Erasmine, er:

(7) *Olga Elisabeth Theodora Flagstad*, født i København, 08.07.1864.

- 12.08.1864 døbt i Garnisons Kirke, København.
25.03.1893 gift i Sct. Jacobs Kirke i Kbh. med billedhuggeren (Carl) Theodor Nygaard, født 01.08.1866 i Kolding.
01.03.1899 Theodor dør kun godt 32 år gammel.
1916-1934 Olga er ansat ved telefonvæsenet.
? udnævnes til bestyrer af centralen i Søborg.
07.05.1940 Olga dør knapt 76 år gammel i København.
13.05.1940 begravet fra Sundby Krematorium, Vestre Kirkegård.

Ægteparret får datteren Elis(s)abeth Nygaard, født 29.06.1894 i København og døbt i Matthæus Kirken 19.08.1894, – død 05.10.1976 – 84 år gammel og begravet fra Bispebjerg Krematorium, Vestre Kirkegård.

Elis(s)abeth blev 03.08.1919 gift i Søborg Kirke med Christian Frederik Nillian (?) Arno Jensen, der omkring 1918 tog navnet Dybroe. Han er født 16.03.1892 i Hesselholt, Store Arden. (d.e. syd for Rold Skov). – Hans død er ikke oplyst.

Næstyngste datter af Poul Wilhelm og Erasmie er:

(8) *Mathilde Octavia Catharina Flagstad*, født i København, 18.02.1866.

19.05.1866 døbt i Garnisons Kirke, København.
sygeplejerske og siden udnævnt som bestyrer ved sanatoriet i Thorshavn.
20.03.1940 Mathilde dør 74 år gammel i Thorshavn – ugift.
24.03.1940 begravet i Thorshavn.

Yngste søn af Poul Wilhelm og Erasmie, er:

(9) *Olaf Constantin Krog(h) Flagstad* født i København 27.09.1867.

15.03.1868 døbt i Garnisons Kirke, København.
1887 student – Efterslægtens Skole.
26.01.1894 cand.polit. (A).
ansættes som volontør i Statistisk Bureau.
xx.06.1894 ansat som kontorist i toldvæsenet i Århus.
1895 ansat som toldmedhjælper i Ålborg.
15.05.1897 ansættes som toldassistent samme sted.
1901 ansat i København.
02.06.1905 gift i Århus Domkirke med Elna Jørgensen, født: 26.08.1880
som datter af bagermester Erik Jørgensen og hustru, Kirstine Rasmussen
– i Endslev.
08.08.1932 ansat som toldassistent i København.
30.09.1932 bevilget afsked.
28.11.1934 død i København 67 år gammel.
begravet på Assistens Kirkegaard fra Hellig Kors Kirke.
18.02.1951 Elna dør 70 år gammel i København.
23.02.1951 bisat på Assistens Kirkegård.

Yngste datter af Poul Wilhelm og Erasmie er:
(10) Fanny Gyrishe Margrethe Flagstad, født i København, 13.03.1870.

- 19.08.1870 døbt i Garnisons Kirke, København.
03.12.1941 sygeplejerske i Hjørring (Vendelby).
05.12.1941 Fanny dør 71 år gammel – ugift – i København.
05.12.1941 begravet på Vestre Kirkegård, København.

Poul Wilhelm og Caroline Flagstads familiegren efterlod sig til 3. generation i alt syv efterkommere, hvoraf to forblev ugifte, medens de fem andre, tre sønner og to døtre tog sig en ægtefælle.

Grenen efterlod til 4. generation i alt otte børnebørn efter Poul Wilhelm og Caroline + fem ægtefæller, medens der til 5. generation blev efterladt i alt 12 oldebørn og til 6. generation i alt 20 (+1 adopteret) tipoldebørn.

Hermed har vi gennemgået vores stamfader Mogens Flagstad og hans kone Charlotte Anna Maries fem børn og deres efterkommere og forsynet dem med deres kendte data. Ligeledes har vi prøvet at dyrke disse fem familiers start og viderekomst.

MOGENS OG CHARLOTTES EFTERKOMMERE – 3.-7. GENERATION

(1) Ældstesønnen Olaf Christian Thoring Flagstad og hans to koners efterkommere:

3. gen.:	4. gen.:	5. gen.:	6. gen.:	7. gen.:
(1. ægteskab)				
Frederik	0 (?)			
Theodor*				
Charlotte	0			
Olaf*				
(2. ægteskab)				
Johanne	0			
Vilhelm	0			
Thomine*				
August	Karen	Grete	Hanne	
		Erik	Kirsten	Ida
			Pia	Nina og Lise
			Ellen	Laura, Alexander og Peter
			Henrik	Janus og Alberte
	Christian	0		
	Elisabeth	0		
	Poul	Carl Otto	Jens	Malte og Esben
			Nina	Christine
			Kirsten	
		Kirsten	Poul	
			Karen	Søren og Nanna
			Anders	Jens Jakob og Peter Lau
		Thøger	Johanne	Ida og Maja
			Peter	Jonas
			Lise (2. ægtesk.)	
Magnus*				
Anna*				
Poul*				
Christian	Mogens	Christian	0	
		Charlotte	Jesper	Nicolai og Simon Goos
			Ulrik	
		Lars Otto	Nanna	
			Hjalte	
			Signe	
	Bengt	Britt	Bjørn	
		Vivi	0	
		Gorm	0	
	Merete	Syssen Gerd	Henriette	
			Jacob	
Valdemar*				

kode: * = død som barn

Olafs efterkommere (fortsat)

3. gen.:	4. gen.:	5. gen.:	6. gen.:	7. gen.:
Edvard	Knud	Ellen	Niels Jørgen (Jørgensen) Lisbeth Eva (Hansen) Aleks Birger (Hansen) Børge Steffen (Hansen) Iren(e) Birgitte (Hansen) Inger Margrethe (Hansen) Peter Steen (Hansen)	
		Jørgen Erik	Michael Thoring (Jørgensen) nu igen Flagstad Anette Thoring (Jørgensen) - - - Henrik Thoring (Jørgensen) - - -	
		Karl Edvard (2. ægtesk.)	Frederik Ferdinand Kirstine	
	Erik Vibeke	0 Lise	Pernille	Cecilie Martin Edvard
Otto Ingeborg	0 0			
16	10(+evt 1)	16	36	23 8: ukomplet

(2), Martin Reenberg Flagstad og hustru Caroline Flagstads efterkommere:

Christian	0				
Carl Mogens	0 (?)				
Poul Emil	0				
Anna	0				
Vilhelm	0				
5	0 (?)	0	0	0	0

Fodnote:

At visse navne i ovenstående skema er forsynet med efternavn, skyldes at Knud Flagstad, da han lod sig skille fra sin første kone, forbød at børnene fra det forliste ægteskab kaldte sig Flagstad.

---

(3), Carl Julius Flagstad og hustru Helene Flagstads efterkommere:

3. gen.:	4. gen.:	5. gen.:	6. gen.:	7. gen.:
Carl	0			
Maria	0			
Christian	Carl Christian	Kirsten	Elisabeth	
	Marit Lied	Gudrun	Erik	
			Ingrid Elisabeth	
			Achton Tage	
			Marit Birgit Monica	
			Henry Steen Ebbe	
	Elisabeth	Birgit	0	
	Trygve Lied	0		
		Agnethe	Kristina Viskinge	
		Mogens	Henriette Viskinge	
			Martine Lied	
	Sverre Tønder	Jens Tønder	Niclas Lied	
			Jens Michael	
			Anne Maria	
		Gertrud	0	
3	5	7	12	7 og 8: ukomplet

(4) Yngstesønnen Paul Wilhelm Flagstad og hustru Erasmine Flagstads efterkommere:

3. gen.:	4. gen.:	5. gen.:	6. gen.:	7. gen.:
Alexander	Rigmor	Gunvor Esben	0 Helio	Marcus
	Gerhardt	Birthe Ruth	0 Hanne Merete Inge-Lise Susanne	Anja Anita Troels Randi 0
		Edwin	Steen Per (Wendy Sheila/adopt) Tøger Martin	Frederik
		Kirsten	Michael Annemette Kim Steen	
Carl Fr.*	0			
Mogens*	0			
Olaf*	0			
Carl Fr.	Ellen Inge	0 Ellen	Torben Dorte Ingelise Irene	
Charlotte	Poul	Erik	Torben Henning	Morten (?) Tina Helle
		Eileen Else Kirsten		
Olga	Ellen Elisabeth	0		
Mathilde	0			
Olaf Const.	Gerda	Carl Henrik	Kirstine Nicolai Louise (af 2.ægteskab)	
Fanny	0			
10	8	12	19+1 (muligt ukompl.)	7+8 (ukomplet)

(5) Datteren Charlotte Elisabeth Thomine Flagstad forbliver ugift og har ingen efterkommere!

Note: * = død som barn

OLDEFAR OLAF FLAGSTAD OG HANS FAMILIE – I KØBENHAVN

---

*Cand.theol. Olaf Chr.
Thoring Flagstad, sog-
nepræst i Kirke Søby og
Turup på Fyn.
(f.1814 - d.1894)*

*og hustru (nr. 2)
Johanne Kirstine, født
Jensen, (f. 1836 - d.
1919)*

Vi skal nu igen høre lidt om forholdene i pastor Olaf Christian Thoring Flagstads familie, efter at denne efter 17 års ophold forlod Kirke Søby på Vestfyn. Her kommer de mange efterladte breve os ganske godt til undsætning, idet vi kan hente utroligt mange oplysninger frem fra disse.

Igen prøver vi at sætte lidt sammen:

Pastor emeritus Olaf Flagstad flytter til København i efteråret 1876, hvor familien åbenbart først slår sig ned i Bredegade nr. 11, på 2. sal. Altså på Frederiksberg. Her fødes Ingeborg et halvt år senere. Hvornår de flytter til Lille Istedgade nr. 7, 2. sal, er lidt usikkert. Men det sker nok ret hurtigt. Måske allerede tidligt i 1877. August spørger i et brev dateret 17.04.77 om, hvordan familien er tilfreds med den nye lejlighed. Brevet er stilet til Vilhelm, så man må tro, at han bor sammen med den øvrige familie i hjemmet. Det må næsten være Lille Istedgade, der henvises til som den nye lejlighed. I så fald bliver den familiens bolig helt frem til september 97.

Men i 1897 er Olaf allerede død godt tre år før. Omkring denne tid flytter enkefru Kirstine med sine hjemmeværende nu voksne børn til Gl. Kongevej nr. 49, 4. sal. Hun pålægger i sit brev nr. 5 til Otto denne at se efter en passende pensionær – thi denne nye lejlighed oplyses at være stor. Kirstine vil åbenbart gerne bo der, thi der bor “kun pæne mennesker og opgangen er smuk”. Den koster nok lidt mere, end Kirstine kan magte, men hvis hun får en pensionær, går det måske.

Olaf oplever altså aldrig at bo på Gl. Kongevej. Han dør tre år før.

Lejligheden i Lille Istedgade 7 må nu også have en vis størrelse, thi ud over fader Olaf og moder Kirstine, finder vi først og fremmest som de fastboende Johanne, Otto og lille Ingeborg. Disse tre børn nævnes først, fordi de som ugifte bliver boende i hjemmet helt frem til langt hen i 1920'erne, hvor Otto dør, og hvor Ingeborg køber hus i Ordrup. De to sønner, Christian og Edvard bor der også i deres drengetid såvel som i deres studietid – og også Vilhelm til han dør i 1890 og som fra engang i '74 oplyses at være blevet syg. Christian og Edvard bor der, så vidt det kan ses, helt frem til de i juli 1901 og juli 1900 bliver gift med henholdsvis Henriette Goos og Ellen Lorenzen. Om August også bor der i studietiden, er ikke helt klart. Det gør han jo ikke i sin skole- og gymnasietid frem til 1880, hvor han går på Sorø Akademi. Her dimitteres han i sommeren 80. Men da teologistudiet jo formentlig begynder umiddelbart efter, ved vi ikke præcist, om han bor i Lille Istedgade eller måske et andet sted ude i byen.

Vi har ikke præcist styr på hele familiens aktuelle boligforhold i denne tid. Dels er der som nævnt en lang periode, hvor der ikke eksisterer indbyrdes breve, og dels lader det til, at August under en del af sin studietid bor sammen med fætter Valdemar, der læser til cand.pharm. Denne fætter Valdemar må være identisk med Carl Frederik Valdemar Flagstad, et af farbror Paul Wilhelm Flagstads 10 børn.

At August (og Valdemar) ikke bor hjemme, kan jo være, fordi der ikke er plads til alle børnene i lejligheden, så man vælger at lade en bo på et værelse ude i byen. Som sagt, korrespondancen er ikke så omfattende i begyndelsen af 80'erne. Men det fornemmes et sted, som om August i hvert fald en overgang bor sammen med fætter Valdemar. De to er jævnaldrende, og Valdemars familie er jo endnu større: Der er jo f.eks. seks af børnene, der i 1880 er fra 10-20 år. Og Valdemar som den næstældste af disse – og studerende – kan jo udmærket være forvist til et studereværelse ude i byen. Det kan godt tænkes, at han og August bor sammen – og det endda på Regensen. Thi et sted i korrespondancen siges det, at Ingeborg som lille pige godt kan lide at komme op i Rundetårn, hvorfra hun kan vinke til August, der næsten *må* bo på Regensen!

Det er nok tænkeligt, at Olafs næstældste søn, Vilhelm, der vist allerede, medens August endnu går på Sorø Akademi, også på et vist tidspunkt bor ude i byen. August spørger i hvert fald i brevet af 17.04.77 til Vilhelms “nye kontor”, som han kalder det. Men måske har Vilhelm i virkeligheden “bare” et lille job på et sådant. Han er jo omkring de 19 år, muligvis færdig med studentereksamen og måske så småt i gang med sin jurauddannelse. Familien er jo allerede på det tidspunkt klar over, at Vilhelm er syg. Så måske vil man gerne have ham boende hos sig. Muligvis er det hudsygdommen, psoriasis og muligvis også tuberkulose, men det nævnes aldrig, hvad det er. Epilepsi er også en mulighed. At han er alvorligt syg “og næppe kan komme sig” åbenbares bl.a. i Frederiks sidst forekommende brev fra USA (15.02.1874)

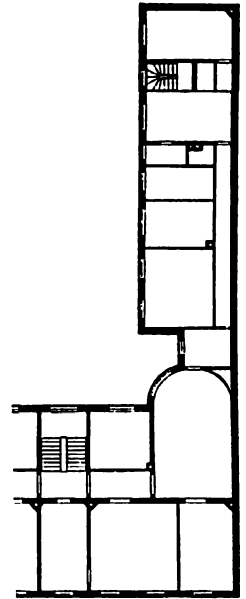
Men årsagen til brevmanglen i den lange periode er sikkert, at Olaf og børn alle er samlet – eller næsten samlet – i hovedstaden og derfor ikke har behov for at skrive indbyrdes. De ses velsagtens jævnligt.

Livet i lejligheden i Lille Istedgade 7

Lejligheden i Lille Istedgade må iøvrigt som allerede nævnt også være rummelig; thi ud over stuer, hvoraf der vel er to, en spisestue og en dagligstue, selv om det lyder som om hufaderen også har egen stue, er der velsagtens et forældresoverum, hvor nogle af de mindreårige måske også har sengested. Det forekom jo hyppigt i de tider, at børn, endog ret store, sov sammen med forældrene. Men Johanne må da næsten have sit eget rum. Hun er i 1880 nået at blive 24 år. Men om det kan være et måske lidt usselt pigeværelse, kan ikke siges. Familien har jo også konstant fast hushjælp. Men en sådan kan fint være én, der bor hjemme. Man hører i hvert fald ofte om pigevrøvl og den slags. Og i den store by og med de mange familiemedlemmer kan det vel nok tænkes, at hushjælpen ikke bor hos familien.

Men da drengene vokser til, må der åbenbart være plads til nogle af de unge, der har egen hybel omend i små kamre. Og på et vist tidspunkt hører man i brevene om Christians eget studereværelse hvordan det møbleres o.s.v., og ligeledes om Ottos, hvor han jo modtager elever til sang- og musikundervisning.

Jeg har ikke, da jeg var aktiv og af og til i København, studeret Gl. Kongevej nr. 49 – eller for den sags skyld slet ikke Lille Istedgade nr. 7 – ude fra. Så jeg ved ikke så meget om de to adresser. I gamle dage kom jeg jo jævnligt i København, så det var ellers let gjort! Men ikke nu! Men min faglige fornemmelse siger mig, at vi er jo – i hvert fald på Gl. Kongevej – i en lejlighed med i hvert fald et par stuer til gaden og en spisestue mod gården, klemt inde i hjørnet bag til i forhuset, hvor dette går over i sidebygningen. Lejligheden er af en størrelse, som givetvis må karakteriseres som værende stor – sikkert

Typisk plan af en mid-delstor lejlighed, som godt kunne ligge på f.eks. Gl. Kongevej. I forhuset: stuer med spisestuen i kværken, hvorfra udgår en lang gang, der giver adgang til sidefløjens andre rum incl. køkken, bagtrappe og pigeværelse – men uden w.c. (Den viste stammer fra Rosenvangets Sideallé og er opført 1885.

---

noget mere end 150 m² – eller mindst en såkaldt 6-værelses, som nævnt med to stuer mod gaden, og én, spisestuen, ind mod gården. Fra spisestuen udgår ofte en lang gang ud i sidefløjen, hvor man før eller siden havner i køkkenregionen, og hvor der undervejs i gangen sikkert er et par værelser med vindue ud til gården. Ved siden af køkkenet er der måske et enkelt pigeværelse ved siden af en bagtrappe, som komplekset sikkert må antages at have indeholdt. Der skulle jo bæres brændsel op fra kælderen – og det gjorde man næppe ad den fine hovedtrappe. Om toilet og bad kan man kun gisne.

Lejligheden i Lille Istedgade 7, på 2. sal aner jeg intet om. Men den må næsten være lige så stor som Gl. Kongevejlejligheden. Igennem for nylig indhentede oplysninger ved jeg nu, at huset i L. Istedgade blev nedrevet i 1897 og at der ikke var sidebygninger dér. Det forlyder indirekte et sted i brevene, at den ikke rummer et toilet. Jeg mindes, at Christian i et brev til hjemmet under sin militærtjeneste (i 1894) en gang kommenterer behovet for særlig renlighed efter toiletbesøg (i gården) i forbindelse med den herskende koleraepidemi. Af en situationsplan modtaget fra Teknisk Forvaltning i Kbh. fremgår derimod, at der i gården var indrettet ko- og hestestalde. Og endvidere er det oplyst, at ejendommen blev nedrevet, fordi der i 1898 skulle opføres et såkaldt "Landmandshotel" på området. Så her ligger nok den reelle årsag til, at man flytter.

At der skal bygges et landmandshotel, får mig til at spinde en ende: Når der i oplysningen fra Teknisk Forvaltning siges, at der var kostald i gården, undrer det måske lidt i første omgang. Men der er måske en naturlig forklaring. Jeg tror nemlig, at landboerne kom ind til byen og solgte kvæget i den nærliggende "Kødbyen". De parkerede måske natten før køerne der i gården. Og de ønskede – åbenbart nu – at få bygget det landmandshotel, som var på vej via nedrivningen af ejendommen. Det forklarer også bedre hvorfor Olafs kone, som det et sted oplyses ... *ikke at kunne sove om natten for de brølende køer, og for karlenes larmen tidligt om morgenen, med trasko på loftet ...*

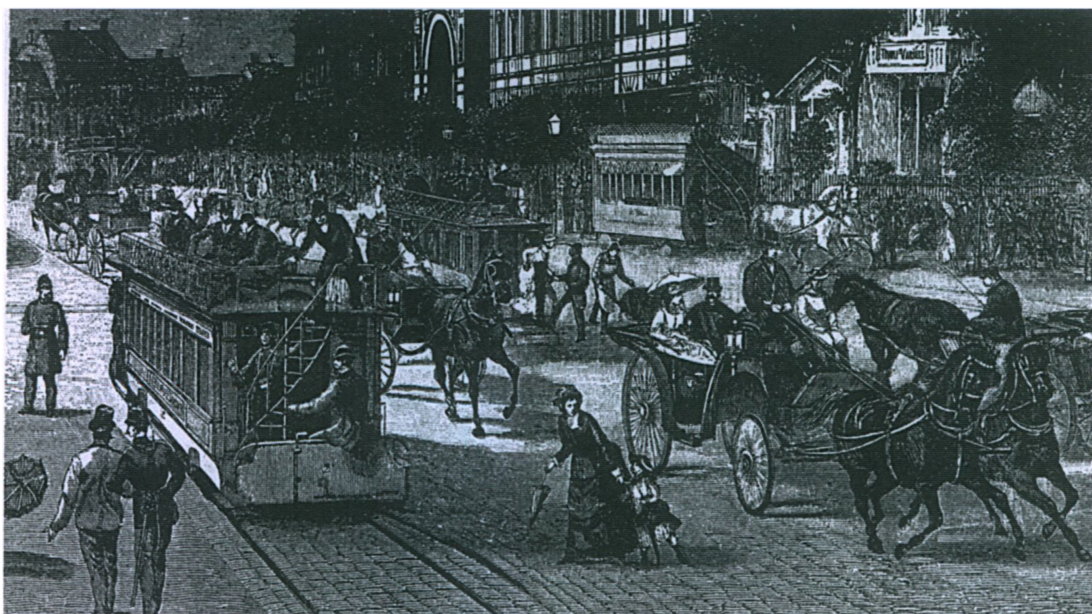
Fader emeritus Olaf har – som husets helt afgjort vigtigste person – nok okkuperet den ene stue mod gaden som sin, hvor han kunne sidde i ro og mag og ryge sin pibe og studere og også få sin toddy om aftenen, medens den anden mod gaden så var dagligstue eller spisestue. August taler i hvert fald også om faderens stue et sted. Den tror jeg i øvrigt, at Otto arver, da faderen dør. Otto har jo behov for et undervisningsrum med plads til klaver. Det fremgår også et sted. – Apropos: Det klaver, Otto erhvervede sig den gang, har Pia i dag, ganske vist nu i en fin istandsat udgave. Men det er altså det, som den kendte jazzpianist, Leo Mathiesen i sin tid "har lært" på! Det har Benthe engang hørt "Leo the Lion" fortælle i et radiointerview.

Christian kan, medens han og Edvard stadigvæk bor hjemme som husholdsvise færdig cand.mag. og cand.jur., høre Edvard med hans "mandags-trampen" i gangen, medens Christian stadigvæk prøver at sove videre om morgenen. Edvard skal tidligt op og afsted til Helsingør, hvor han har job som sagførerfuldmægtig. Han har ganske vist et værelse i Helsingør, men er hjemme på weekendbesøg og bliver altså hjemme til tidligt mandag morgen. Det foregår dog på et tidspunkt, hvor familien må være flyttet til Gl. Kongevej. Her er der givetvis tale om den lejlighedstype (side 79), jeg har omtalt med to-tre stuer mod gaden og en spisestue inde i "kværken" bag dagligstuen og med et skråtstillet vindue ud mod gården, og hvor der fra spisestuen udgår en lang gang i sidefløjen, hvor der udover soverummet er et par småkamre samt køkken og bagtrappe m.v.

Hvordan lejligheden i Istedgade er orienteret, og om den har nogen udsigt af betydning, kan jeg kun gisne om. Men den lå jo nok i et trangt kvarter. Så udsigten var næppe særligt spændende. Om den lå med facaden vendt mod sydvest – eller er nordøstvendt, tør jeg ikke sige. (Gaden gik næsten i øst-vestlig retning). Den kommer i hvert fald ikke op på siden af den på Gl. Kongevej 49 udsigtsmæssigt. Den er ganske vist beliggende "nordvendt" som det hedder – altså på skyggesiden. Vinduerne mod gaden er således mestendels uden solindfald. Umiddelbart synes man jo, at dette er et minus. Vel så! – Men til gengæld kan man være heldig og få en god og vid "medlysudsigt" – altså med solen i ryggen, så lys og skygge sætter tingene i relief. Hertil kommer, at der næppe var nogen generende genbo. Så, hvis min erindring ikke spiller mig et alvorligt puds, så må nr. 49-lejlighederne gadevendte stuer have intet mindre end en strålende udsigt ud over den sydligste af søerne – nemlig Sct. Jørgens Sø. Den nu eksisterende høje og lidt dominerende Codanbygning ved Gl. Kongevej skråt over for – nær den gadedrejning, som Gl. Kongevej foretager dér, – var jo ikke bygget, og kunne således heller ikke genere for udsynet, når man ville nyde udsigten fra de gadevendte stuer. Og det skal jo heller ikke glemmes, at det var en 4. sals lejlighed.

Olafs familie må fra Gl. Kongevinduerne have kunnet se helt op til den nye fine hvide Søpavillon, opført i 1893-94 af arkitekten Vilhelm Dahlerup (1836-1907). Måske har de endda kunnet se helt op til Dronning Louises Bro bagved – imellem Peblingsøen og Sortedamssøen – som Dahlerup også lagde navn til eller rettere udformede i 1885. Broen blev bygget for at klare den stærkt voksende trafik ud til Nørrebrokvarteret, der voksede enormt hurtigt i årene netop lidt før eller omkring den tid, vi er i. Og den fine pavillon blev bestilt af Københavns Skøjtølberforening, der den gang var vældig aktiv og åbenbart havde behov for og også råd til et sådant fornemt hus med minaretlignende udsmykninger – lidt i øster-

*Trafik på Vesterbros Passage i 1880-erne som Olaf Flagstad må have oplevet.
(fra arkitekten Steen Ejler Rasmussens bog »København«).*

landsk stil. Det er iøvrigt, når man tænker over det, ikke mange steder, man i en storby som København har en vinduesudsigt, der næsten rækker to kilometer ud fra ens vinduer. Men det tror jeg, familien havde den gang. Igen – det var jo på 4. sal.

Det var givetvis en anderledes næsten deprimerende udsigt, familien havde haft i lejligheden, da de boede i Lille Istedgade. I dag ligger den imellem de to – nu stærkt stemplede – Istedgade og Halmtorvet, hvis sidstnævnte ellers hed sådan i de tider. Lidt indeklemmt, kan man vist godt sige. Men i dag så mange år efter, er det jo lidt svært at bedømme, hvordan forholdene var den gang ca. hundrede år tilbage. Men det må bestemt være en fremgang at komme til at bo netop på det sted på Gl. Kongevej. Som vi hører det, krævede det altså åbenbart også, at man tog en pensionær, så huslejen kunne nedbringes. Med – som antydet et sted – 50 kr./md. dog incl. kosten. Til gengæld var der jo også alle trapperne, der måske netop gjorde huslejen mere spiselig. Man fik nu vist aldrig pensionærer på Gl. Kongevej. Man hører i hvert fald ikke noget om det i brevene fremover.

Når vi nu er igang med at antyde gamle københavnske gadebilleder, så bør man måske lige tænke på, at de to imponerende bygninger, den nye hovedbanegård og byens nye rådhus endnu kun var i støbeskeen. Arkitekten Martin Nyrops (1849-1921) overordentligt fine rådhus – et

imponerende eksempel på den nationalromantiske byggestil, dertil endda italiensk inspireret; og arkitekten professor Heinrich Wencks (1856-1936) næsten lige så elegante hovedbanegård var endnu kun på det forberedende stadium. Heinrich Wenck var DSBs hofarkitekt. Han byggede mange stationsbygninger i den tid. En af dem var Esbjergs nye fra 1904, som blev fredet i 1983. En anden var Holstebros. Desuden har han opført en lang række småstationer langs Helsingørbanen. Både han og Nyrop var meget dygtige. Rådhuset var så småt kommet fri af jorden, da Olaf måske spadserede sin sidste tur hen ad den for nylig anlagte fornemme og brede Vesterbros Passage imod det gamle (oprindelige) Halmtorv, som siden blev til den nye Rådhusplads. Dette kæmpehus, som det nye rådhus skulle blive, blev påbegyndt i 1892 og var først færdig i 1905 – og den nye Rådhusplads formodentlig ligeledes. Hovedbanegården kom først i gang efter århundredskiftet – i 1904 og var ikke færdig før i 1911. Frihedsstøtten, der var opført i 1792 under ledelse af kunstneren Nicolai Abildgaard (1743-1809), stod der nok omtrent på sin nuværende plads. Hvis ikke den netop for en tid var taget ned, fordi man nu var ved at anlægge den ny underjordiske jernbanelinie, som førte den nye store hovedbanegård med sig – (eller var det omvendt).

Jo gadebillederne, som Olaf meget vel har haft for øje, når han luntede sig en formiddagstur fra Lille Istedgade og indad mod den gamle hoved-

Vesterbros Passage 1885, set imod indre by - som Olaf Flagstad må have oplevet den, når han trissede sig en formiddagstur hen imod Tivoli. (Tegning af Tom Petersen i Illustreret Tidende. Helt til venstre: Grunden, hvor Axelborg kom til at ligge. Billedet viser bl.a. at Rådhuset ikke endnu er opført. - Fra arkitekten Steen Ejler Rasmussens bog »København«)

stad, var unægtelig lidt anderledes, end dem, vi ser i dag. I sit brev nr. 8 (16.07.81) til børnene, der ferierer på Fyn hos venner i de gamle sogne, fortæller Olaf: ...*Om Natten have vi det sædvanlige at kæmpe med, pro primo med Køerne, som brøle længselsfulde efter de grønne Græsgange, som de have forladt, og pro secundo med Træskoheltene paa Kvisten som begynder Forestillingen kl. 4 1/2. Mig anfægter det nu ikke; men Madame er meget forbitret over at hendes Kamp for Tilværelsen ogsaa skal besværes med dette Kors. Hvad mig selv angaar, da har jeg det som sædvanlig temmelig daarligt, men da Madame finder, at jeg har det udmærket godt, saa er jeg ogsaa meget tilfreds. Kun kjeder jeg mig mer end tilbørligt paa Grund af Mangel paa Lecture, hvortil alle Sunde ere lukkede, formodentlig for at fornøje os i ferien. Industriforeningen og Bænkene ved Tivoli ere som sædvanlig min eneste Trøst og Adspredelse. Touren til "Klampenborgerskoven" som Ingeborg kalder den, er opgiven paa Grund af den paa Strandvejen herskende Diphtheritis, der har indjaget Kjøbenhavnerne en panisk Skræk og forskyder alle Udflugter af denne Kant ...* Det fremgår med andre ord, at Olaf keder sig, fordi bogudlånene er lukket, og at han i stedet for må traske sig en tur hen til Tivoli og Industrien. Han er lidt sarkastisk den gamle. Han kalder sin kone "Madame"; og han er forarget over, at biblioteket er lukket i sommerferien, så han ikke kan låne de bøger han vil. Og at Strandvejen er lukket på grund af difteritis, vil han blæse på!

Vi kan altså konstatere, at han nu kan trisse lidt omkring på trods af sin hjerneblødning. Han har tidligere måttet bevæge sig i kørestol og blive efterladt ude på gaden, f.eks. hos bageren, når han var ude med Johanne og købe kager til eftermiddagskaffen. Sådant lyder det i hvert fald i et af hendes breve. Så han må via sine små spadserer- (eller køreture) have kendt til de fysiske omgivelser, som disse må have fremtrådt, før de her omtalte bygningsmæssige kæmper opstod. Meget andet kunne naturligvis nævnes, som var anderledes end i dag. Men de to bygværker, iøvrigt de to ovennævnte arkitektens hovedværker, var der altså ikke den gang – højest var de på vej. Og det store kompleks, Axelborg for den sags skyld næppe heller.

Bemærkningen: "At køerne brøler om natten" forstår vi nu bedre, når vi har fået at vide, at der i gården bag Lille Istedgade er fyldt med kreaturstalde. I Olafs brev nr. 8 (af juli 81) lyder det, at lille Otto på otte år beder om lov til at gå ud at plukke blomster. Han siges så at vende tilbage med ... *en Samling Græs, Smørblomster, Valmuer og Gaaseurter, som han har indsamlet med stor Møje og Besvær i Terrainet.* Spørgsmålet er: Er vi næsten ude på landet i kvarteret, hvor de bor? Både ja og nej.

Olaf spadserer altså nu hen til det gamle voldterrain, hvor han måske i gamle dage sammen med sin far og mor passerede forbi men hvor der intet Tivoli var – endnu.

Men nu – i 1881 – var det der i høj grad – og i fuldt sving.

Og apropos Tivoli; Olaf fortæller i sit før nævnte brev (nr. 8) om komponisten Balduin Dahl (1834-1891) der åbenbart kom lidt galt afsted den sommer. Olaf har overværet en koncert i haven, dirigeret af Balduin Dahl, som i 1873 havde overtaget H.C. Lumbyes dirigentrolle ved Tivolis Koncertorkester. Hør nu her: ... *Generalfeltmarchal Moltke viste sig i haven, og Dahl ville hilse på ham ved at spille den tyske Nationalsang Heil dir im Siegerkranz* ... Det slap den gode hr. Dahl åbenbart ikke så godt fra, ... *thi Publikum eller rettere sagt Pøbelen (at sige den med pæne Klæder paa) "piftede" i Fingrene og foretog sig* ... Olaf får her markeret sit antityske standpunkt, der nok var ganske udpræget og normalt, selv om der jo allerede var gået nogle år efter den tabte krig i 1864.

Dette standpunkt med tyskerhadet, eller noget, der ligner – lufter Olaf i øvrigt langt tidligere, allerede i 1864 i et andet brev (nr. 5) af 14.08.64. til Frederik i Amerika, hvor han skriver: ... *For Øjeblikket har vi Vaabenstilstand med Udsigt til Fred, hvorved Riget amputeres. Om Danmark kan leve efter denne Operation er vel problematisk, og maaske finder Du, hvis Du engang vender tilbage til Europa ikke mere Dit Fædreneland, men kun Stedet, hvor det har været. I ethvert Tilfælde ville de Tider, som forestaar os her, blive meget trykkende, da Skatter, Afgifter og Paalæg jo ville antage collosale Dimensioner, men Vor Herre følger os vel igjennem ....*

Det er bestemt ikke lyse udsigter, Olaf maler op for sønnen. Men stemningen, han her beskriver, var nok ikke helt unormal. Snarere tværtimod. Den var nok meget fremherskende. Dels mistede Danmark en ordentlig bid af sit landområde og den dertil hørende befolkning. Og dels var den gode Bismarck jo en ubønhørlig hård herre; så mange har nok kunnet nikke forstående til den udsigt, Olaf her opmaler.

Sønnen, Christian Benedictus modtager som tidligere nævnt i øvrigt også elever hjemme, før han indleder sin regulære lærergerning. Christians lærergerning begynder først på en pigeskole og siden som adjunkt på Metropolitanskolen. Christian er i øvrigt tidligt i sit karriereforløb også impliceret i privatlærerforeningen, forlyder det i et af hans rejsebrevne en sommer fra udlandet. Han har noget administrativt arbejde for foreningen, og han gør frygteligt vrøvl over, at moderen af sparehensyn samler forningskorrespondancen sammen for nogle dage, næsten en hel uge, inden videresendelsen. Dette til trods for, at Christian udtrykkeligt i forvejen har givet besked om hurtig ekspedition af sådanne breve og endda lagt porto hertil hjemme, inden han rejste. Brevne bliver jo alt for gamle, forlyder det vrede svar tilbage fra Tyskland, eller hvor han nu netop befinder sig.

Korrespondancen handler netop om diverse privatlærerjobs, så den kan

---

ikke vente her i sommerferien – naturligt nok. Men det fatter gamle fru Flagstad åbenbart ikke i sin spareiver. Men det fornemmes helt klart, at de unge kandidater i familien bor flittigt hjemme. Og der må jo åbenbart være plads til dem i lejligheden. Ellers gjorde de det vel næppe, når de ellers havde fået deres respektive jobs. Otto har jo også elever hjemme. Det er sang- og musikelever, han har. Men for den lille Johanne, der har med husholdningen at gøre, er der åbenbart hele tiden nok at løbe om. Familien er næsten hele tiden urimelig stor og tidskrævende for hende, må man tro.

I 1881 er nogle af børnene på egen hånd på ferie hos nogle af fader Olafs gamle sognebørn i Turup og Kirke Søby på Fyn. Der er bestemt ikke bare tale om en udvidet weekendtur. Det gælder Johanne, Vilhelm, August og Edvard. De tre er på dette tidspunkt henholdsvis 25, 23 og 20 år, medens Edvard kun er 10 år. De er afsted i mere end fire uger. De lukrerer åbenbart på gamle venner, som de besøger. Men det fremgår dog også, at de går til hånde. Vi er i høsten; og på den tid af året er det vel naturligt, at man på gårdene samler mange hænder, der kan hjælpe til med at få høsten i hus. Det skinner tydeligt igennem, at man lever godt – bedre end i byen, fornemmer man i brevene hjem til forældrene. Det fremgår også derovre bl.a., at den nye præst er man forlængst blevet træt af, men man ser i øjnene – som det berettes i et af brevene: ... *at Mathis (d.e. Olafs eftermand, pastor Mathiesen) slipper vi Fanden ta' os nok ikke af med, før han skal puttes i jorden!* Således citeres en af de gamle fynske venner. Man savner åbenbart gamle pastor Flagstad derovre. Det må jo varme emeritussen at høre.

Omvendt oplever man i brevene også situationer, hvor Johanne lades tilbage med en ret stor børneflokk, medens forældrene er taget på sommerferie – også på Fyn. Johanne sættes i flere uger til at styre Ingeborg og de tre drenge. Christian er i sommeren 1880 tolv år, Edvard ni og Otto syv år, og den lille Ingeborg er fire år. Dels må Johanne sørge for dem med alt, hvad angår hverdagens husholdning og vask og den slags, men også underholde dem med spadsereture og anden form for adspredelse.

De to voksne brødre, Vilhelm og August er tilsyneladende også hjemme. De skal også passes, omend måske på en lidt anden måde. De er 22 og 19 år. Men de er der også.

Hun har sine pligter – Johanne. Det må man sige – i hvert fald sommeren før hun selv året efter var en tur på Fyn.

Jeg synes lige, vi her skal høre Johannes breve nr. 2 og 3 fra sommeren 1880, hvor hun i hvert fald har nok at se til. Hør her:

Kjære Fa'er og Mo'er!

Da Christian jo er en maadelig Kavalier til at give Eder Underretning, tænker jeg at det er bedst jeg lader Eder vide at alt staar vel til her, og at I kunde være ganske rolige. Det gaar meget deiligt her i Huset. Jeg fik lidt travlt imorges da jeg fik Dit Brev kjære Moder; thi Christians Kraver vare jo ikke i bedste Orden og jeg havde tænkt at vi skulle have vasket lidt imorgen; thi August trængte ogsaa til noget, men nu bleve det gjort i Dag og saa er det jo forbi. Saa kogte jeg Stikkelsbærgrod, og vi skulle have Pandekager til Middag, men det var en sen Død; thi Ilden var saa rædsom treven. Ingeborg har det godt og kalder Vilhelm en lille Filur og er meget sød, hun var saa glad igaar over sin lilla Kjole, som jeg havde lavet til hende, og som hun fik paa om Eftermiddagen, og imorges bad hun saa længe til hun fik den paa igjen og saa var hun med i Byen at købe Stikkelsbær. Jeg skal hilse Eder fra Charlotte, jeg havde Brev fra hende igaar, hun bad mig bringe Dig kjære Fader hendes bedste Lykønskning i Anledning af Fødselsdagen, da hun ikke helt vidste hvorhen hun skulde sende Brev, og det ved jeg jo heller ikke, derfor sender jeg ogsaa kjære Fader den kjærligste Hilsen og lykønskning til Din Fødselsdag, idet jeg haaber, at Vorherre vil lade Dig opleve den mange Aar endnu til Glæde for os Alle, som elske Dig. Ja nu vil jeg lade Christian fortælle Resten. August siger at han skal nok skrive til paa Fredag, men om det bliver til noget ved jeg ikke.

Og nu Godnat, nu maa jeg ind at krølle mig, at jeg kan komme op i Tide imorgen (Det gaar udmærket med Opvaagningen om morgenen).

Løverdags Avisen ligger i Christians Kuffert. De kjærligste Hilsener sendes fra os Alle, mo'er Jer godt, og I behøver slet ikke skynde Eder med at komme hjem; thi alt gaar godt her.

Eders hengivne Datter Johanne Flagstad

Det fremgår, som man kan høre på Johannes bemærkning, da hun er i gang med at lave pandekager: "at det var en sen død", at de stadigvæk har komfur med åben ild i køkkenet. – Men vi er jo også kun i 1880. Og gas som kogemulighed er ikke blevet moderne endnu.

Johannes udtryk, da hun vil lægge sig for natten: "ind at krølle mig, at jeg kan komme op i Tide i Morgen" – er, synes det mig, lidt pudsigt – men det siger jo også noget om hendes travlhed.

Kjære Fa'er og Mo'er!

Alt staar vel til her paa Pladsen, Brevet som kom igaar var meget velkomment, da det beroligede mig med Hensyn til Christian; thi han kom jo ikke afsted paa allerbedste Maade. Vi fordriver Tiden efter bedste Evne med at spadserere, gjøre Visitter, tage imod lignende o.s.v.

I torsdags gik Børnene og jeg ud til Nørrebro fra Formiddagen af, det var en rigtig Fryd for de Smaa. De legede og spadserede hele Dagen med Fanny og Mathilde.

Vilhelm og August vare ikke med den Aften, de havde været der om Mandagen, derimod gik de ud til Onkels paa Christianshavn. Imedens at vi alle vare borte kom Tante Petersen og aflagde en Visit, og da hun hørte hvor jeg var, saa fik jeg den Hilsen, at jeg ogsaa skulle være velkommen derud med Børnene en hel Dag, men det er dog vist bedst at lade være dermed, vi komme vist ellers til Ulejlighed, vi skulle hilse og gratulere Fader fra hende. I Fredags var jeg hos Øredoktoren og han anbefalede mig paa det stærkeste at jeg skulde gaa i Vandet, da det egentlig var Kjertelsyge jeg havde foruden noget galt i Øregangene. Saa nu har jeg isinde at købe nogle Badebilletter og probere det.

Hvad angaar at komme ud af det med Pengene, saa sloge de godt til i den forbigangne Uge, og jeg tænker ogsaa det gaar i denne; men der er ellers ingen Penge at tage af undtagen den store Seddel, da Rullen og Skattemanden have faaet de Andre og Christian fik de 5 Kroner af mine egne. Men hvis det skulde knibe kan det nok gaa an at bytte den? Jeg haaber at vi faa Underretning om naar vi omtrent kan vente Eder hjem igjen; men det haster slet ikke for vor Skyld; thi Huset og alt deri staar meget godt, den ene Nerie ikke at forglemme, den er i den skønneste Pragt. Vi har haft det gruelligste Tordenveir her i Dag med et storartet Regnskyl, saa det regnede igjennem Lofterne rundt omkring. Ingeborg har det godt, hun taler just ikke meget om Eder; men hun blev meget glad for Kysset, som hun fik af Fader igaar, og jeg fik til Gjengæld en Masse til Eder. Igaar Formiddags havde jeg Besøg af en moskovitisk Dame, hvorover jeg var meget glad. (og på tværs står) Gid Rødgrøden og Chokoladen maa bekomme Eder vel. Det sidste bekom os overmaade vel ved Faders Fødselsdag. I Dag vente vi Tante Jacobine, hun var her ikke forrige Søndag, men kommer bestemt i Dag, hvis Vejret da ikke forhindrer hende. Hils Alle derovre i Søby fra mig. Og nu intet videre end de kjærligste Hilsener fra Alle Børnene og Eders hengivne Datter

Johanne Flagstad.

De nævnte Mathilde og Fanny er døtre af farbroder Poul Wilhelm og er børnenes kusiner. De er født i 1866 og -70 – og er altså ca. 14 og 10 år. Den familie er åbenbart flyttet til et sted på Nørrebro.

Ja, således skrev den lille men dygtige “plejemor”, alias storesøster Johanne, til forældrene midt i sommeren 1880.

Vilhelm er allerede i 1879 på besøg i præstegården på Fyn. Han besøger bl.a. faderens eftermand pastor Mathiesen, af hvem Vilhelm har fået brev-papir stillet til rådighed (jf. V/2). Vilhelm bor under besøget i det fynske flere steder og også i præstegården.

Du raadede mig rigtignok derfra, men jeg har ikke kunnet undgaa det. Jeg kjørte nemlig fra Thurup hertil med Pastor Mathiesen, som udtaler sig som følger: ... at da han forudsætter at jeg i det Mindste vil opholde mig et Par Dage i Præstegaarden, vil han bede mig strax tage derind, og tillige at der er fuldt op af Fremmede paa Skovgaarde saa Fru Langkilde kan vist næppe have Plads.” Jeg forbeholdt mig i midlertid at høre Skovgaardes Mening om den Ting; men jeg fik den Mening, at Præsten vilde blive stødt, hvis jeg afslog hans Tilbud. Da jeg kom til Skovgaarde var der Plads nok, og man ville strax have mig derned. Fru Langkilde raadede mig dog nogen Tid efter til dog at overnatte de 2 første Nætter her i Præstegaarden, da hun ligeledes var tilbøjelig til at tro, at Pastor Mathiesen ellers vilde føle sig svært stødt ...

I 1882 fortæller Vilhelm om et ophold i Frederiksværk (V/3), hvor han besøger farbror Poul Wilhelm. Denne er netop blevet udnævnt som bestyrer af Krudtværket. Vilhelm siger bl.a.: ... *Jeg har forrige Nat havt et lille tilfælde af Sygdommen og i Gaar vilde Tante være min Læge, og foreslog en Mængde Midler, som jeg skulde benytte, hvoriblandt spansk Flue; jeg betakkede mig naturligvis paa høfligste Maade og nu har hun opgivet det ...* I brevet udbreder han sig om sine kusiner: .... *Mathilde (16 år) er gruelig doven, og Fanny (på 12) har en glubende Appetit...* Han siger også, *at sålænge Anna er her, går det ganske godt, men ellers bliver her vistnok temmelig kjedsommeligt.* Samme Anna, der sikkert er onkel Martins datter fra Nakskov, er han åbenbart lidt betaget af. I sit næste brev også derfra, udnævner Vilhelm Anna til at være en stadspige, idet han siger: ... *Nu rejser Anna desværre herfra, hvilket jeg er myrderligt bedrøvet over, da hun er en Stadspige at være sammen med. De andre er nogle Tøsser. – Olga (18 år) er ikke rask, hun gaar med denne Blegsot...* – siger han. Anna er som han selv, 22 år. – Mon han skulde være lidt smålun på Anna!! Det er jo hende, der siden dør som særdeles velhavende forhenværende lærerinde, – altså hvis det er hende. (Jvf. billedet på side 57).

Hvor man ellers ferierer, fremgår ikke præcist. Noget kunne jo altså tyde på, at man måske af og til er ovre i de gamle sogne på Fyn. Vi ved ikke helt hvor hyppigt – men vi fornemmer, at de af og til er på de kanter.

Men igen: Perioden på syv-otte år, hvor den indbyrdes brevveksling som nævnt er minimal gør, at vi ingen viden har om tingenes tilstand. I Augusts i alt 221 breve er der også et stort tomrum fra 1882 til 1887. Og næsten vigtigere endnu er, at i Johannes i alt 97 breve, der jo næsten alle udgår fra hjemmet, bortset fra hendes ganske få feriebreve er der også en pause fra januar 1882 til juli 1889.

Så kort og godt: Vi ved ikke så meget om familien netop i disse år.

Men fra og med sommeren 1889 begynder familien i høj grad at tilbringe sine sommerferier på Bornholm. Dem vil vi imidlertid senere vende tilbage til i forbindelse med nogle citater fra Augusts og Marys breve derovre fra den dejlige ø.

Om Johanne rent ud sagt fører hus for de gamle, er ikke præciseret. Men hun deltager tilsyneladende med stor energi og især moderlig pligt og omsorg i den daglige husførelse. Moderen er selvfølgelig nok øverste huslige myndighed, om man så må sige. Madame, som Olaf af og til kalder hende, køber vist således altid ind i hvert fald kødvarer hos en af de slagtere henne på Værnedamsvej, som der pudsigt nok – i hvert fald i gamle dage – altid var mange af netop dér.

Men iøvrigt er det ejendommeligt, så lidt Johanne fortæller om forældrene i sine breve til de fraværende søskende. De er der, føler man, men de to gamle nævnes ikke så hyppigt som hendes søskende. Det er jo et patriarkalsk hjem, hvor faderen eller i det mindste moderen bestemmer, hvis det nu er på hendes område, der skal træffes beslutninger. Men at Johanne hjælper utroligt meget til hjemme især måske med syning, er helt klart. Alt syes og syes om til alle, hører man om i rigt mål. Og næsten al udgående korrespondance påhviler hende, lige fra da August som 11-årig gik på Sorø Akademis kostskole, hvor også Vilhelm har gået nogle år før og antagelig modtaget breve fra hende i sin tid.

Det er også kun få gange, at August takker faderen eller moderen for et brev hjemmefra. Men det sker da. Fødselsdage markeres altid brevmæssigt indbyrdes. At børnene skriver til far og mor og søskende på fødselsdage er nærmest fast regel. Det glemmer man ikke. Men at forældrene svarer og takker for sådanne hilsner og måske for smågaver, det overlader de gamle ofte til sekretæren Johanne. Det er nok også typisk, at Christian i den før nævnte "skideballe" over privatlærerforeningens breves langsommelige fremkomst fra hjemmet. Når Christian er i udlandet, at så er det moderen, han skælder ud på. Thi det er jo reelt Johanne, der samler og eftersender brevene til Christian men på moderens ordre om at spare porto og samle

---

sammen! – Christian er fuldt på det rene med sagen, at moderen skal have skylden herfor!!

Der findes kun få breve, som Olaf selv har skrevet. Ialt rummer samlingen kun ti, hvoraf de otte er skrevet af ham selv. De første seks er skrevet i tiden fra juli 1859 til oktober '66. De fire er skrevet, medens Frederik stadig er i Danmark og er apotekerlærling antagelig i Vesterborg nær Nakskov. Resten går til Amerika. Brev nr. ni fra Olafs hånd (til Johanne, som er på ferie,) er skrevet og signeret af sønnen, Christian B., men dikteret af den gamle. Det er i hvert fald hans sprogbrug, der adskiller sig tydeligt fra de andres udtryksform.

Alle andre breve fra hjemmet er så at sige fra Johannes hånd. Hun er husets sekretær og får da også fyret 97 breve af til sine søskende – ofte sikkert på forældrenes vegne, men udformet i hendes eget sprog. Moder Kirstine har også efterladt sig ni breve. De er som regel lidt ubehjælpsomt formet. Det skyldes måske nok ringe skolegang. De fire er fra sommeren 1867, hvor hun og Johanne er på ferie i hovedstaden og i Præstø – iøvrigt kun nogle få måneder efter ulykken med de tre små. Det er tydeligt, at hun længes efter både mand og børn. Især manden længes hun inderligt efter. Men kærligheden er nok udtrykt lidt ubehjælpsomt – eller måske snarere lidt naivt.

Johanne står altså i langt de fleste tilfælde for skriveriet. Pligtopfyldende er hun til det yderste, både når det gælder breve, og når det gælder den hjemlige husførelse i det hele taget. Den tanke at indrette sine ferier efter eget hoved, er hende aldeles fjern. Når der er brødre hjemme, som passer studeringerne, ja, så er lille Johanne også at finde i lejligheden. Og det er måske også, når det kommer til stykket, i nogen grad et spørgsmål om, hvor hun får sine (rejse-)midler fra. Da brødrene vokser til og jævnlige er feriemæssigt eller på anden led væk fra hjemmet, hører vi ofte om en skilling, hun har fået, som hun pænt takker for. De er i størrelsesorden to og fem kroner som regel – snarere det førstnævnte beløb. Man bliver næsten lidt chokeret, da onkel Carl Julius i Århus i et brev sender Johanne intet mindre end 50 kr. i en bestemt anledning – men altså til hende selv med bemærkning om, "at hun nok kan trænge". Så der er nogle, der tænker på hende, som den lille flittiglise hun må være. Hun er bestemt et pligtmenneske, der holder utroligt meget sammen på tingene. Og over for Otto, da han begynder at få flyvegriller – han rejser tilsyneladende i mange uger, ja nærmest i måneder, hver sommer, jeg tror i nogen grad rundt og nasser på venner og bekendte – er det helt utroligt, som Johanne som en anden kærlig og omsorgsfuld moder passer hans tøj og dets vask. Hun har helt styr på, hvad og hvor meget han har med, mere end Otto selv, der vist er

---

en rigtig bohemetype, der ikke går så stærkt op i de ydre forhold. Eller da Ingeborg i nogle år er huslærer i Neksø for byfogedens, da er der næsten heller ikke grænser for, hvad Ingeborg beder sin storesøster – næsten som en tjenerinde – besørge for sig i København. Det kan åbenbart godt nok være svært at få visse ting på Bornholm, lader det til. Men Johanne sættes lidt vel fordringsfuldt, synes det, til at købe ind for hende. Mest naturligvis til Ingeborgs personlige beklædning. Men Johanne sættes ofte, synes jeg, på nogle frygtelige jobs i form af at købe ting til reparation eller supplement af eksisterende kjoler, der åbenbart skal peppes op til den nye vinter- eller sommersæson. Hatten sættes hun også til at købe. Jeg ville i Johannes sted sige: “Det må du sørme selv rode med, lille søster!” Men det hører man ikke om, at det sker. Tværtimod, Johanne ordner alt! – Men er hun mon lønnet på en eller anden måde af familien? Det hører man intet om!

Når hjemmet har gæster, fornemmer man ofte, at Johanne føler sig en anelse overflødig. Det skyldes jo nok også, at hun har lidt problemer med hørelsen. Man kan åbenbart ikke føre normal samtale med hende. Stemmen må hæves og man nødes vel til at tale særligt tydeligt. Og det ved vi jo godt, at det trætter i længden. Så der henvendes måske ikke så mange bemærkninger til hende. Hun bemærker i hvert fald af og til – måske lidt indirekte – at hun under sådanne forhold, som f.eks. når de har gæster, ofte føler sig lidt overflødig. “De andre sad og talte sammen to og to” hører vi hende undseligt bemærke i et brev.

Apropos Ottos bohemetendenser, så skal vi næsten lige runde en lille historie, som jeg har hørt min “gamle” servere for mange år siden, en gang talen var om familien, og altså her især Otto, som far jo kendte udmærket, og som jeg da iøvrigt også selv svagt mindes fra et besøg i vores hjem i Sct. Pauls Allé i Boldesager.

Otto er som så ofte om sommeren på farten og lander på et vist tidspunkt hos en halvfornem familie på Ålborgkanten, hvor han skal bo nogle dage. Han er svedig efter cykleturen. Hurtigt efter ankomsten får han lejlighed til at skifte undertøj. Husets frue kommer nogen tid efter hjem fra byen. De bor øjensynligt i et villakvarter, og Otto har fået anvist et værelse på 1. sal mod forhaven og dermed vendt imod gaden eller vejen. Værtinden bliver dybt chokeret over at finde Ottos undertøj omhyggeligt hængt til tørre i det åbne vindue. Otto bliver straks – dog høfligt – bedt om, at fjerne de “unævnelige dele” fra vinduet; og han parerer øjensynligt straks ordre. Men kort efter er der igen stor opstandelse i familien, thi nu hænger undertøjet ude på havehækken direkte ud imod gaden. Resten af historien fortaber sig. Men den giver nok lidt af et billede af Otto. Humoristisk sans må han bestemt også have, når han kunne finde på at gøre sådan.

I Ottos korrespondance hjem fra Paris, som han besøger i begyndelsen af århundredet, spørger han – meget pudsigt og nysgerrigt – Johanne, om hun ikke kan spørge en fælles bekendt, de har og som kender til Paris, hvad et bidét på hotelværelset er for en mærkelig tingest. Han kender ikke navnet på “apparatet”, men han er uendelig nysgerrig efter at få rede på, hvad dette skal bruges til. Rent ud: Han har aldrig set sådan et “vaskeanlæg”. (Jeg kan ikke p.t. finde passagen i brevene). Men han er meget nysgerrig, og den fælles bekendt er åbenbart antagelig meget kyndig på det aktuelle område. Otto er meget fascineret af alt det nye, han støder på i den fremmede og iøvrigt spændende by.

Oldemor bliver enke og flytter til Gl. Kongevej 49

I 1894 i slutningen af maj dør Olaf næsten 80 år gammel. Det forekommer mig iøvrigt lidt påfaldende, at intet af familiens dødsfald omtales i nogen af brevene. Det kan jo hænge sammen med, at der ofte er tidsmæssig afstand mellem brevene to personer imellem. Brevene vedrører først og fremmest som tidligere nævnt fødselsdage og højtider. I andre situationer kan de handle om bestemte emner – f.eks. Ingeborgs til Johanne – om

*Cand.jur. Edvard Emil Flagstad (Augusts yngre bror) på dødslejet i juli 1917.
Nanna, hans kone nr. 2 og datteren Vibeke – min stedmor.*

---

diverse indkøb og den slags. Men det faldt mig ind allerede under renskrivningen, at dødsfald i selve familien *ikke* kommenteres i brevene. Omkring Vilhelms bortgang i forsommeren 1890 kan man nogle få steder fornemme optræk til hans tiltagende sygdom, som iøvrigt ifølge et af Frederiks breve fra Amerika har været længe undervejs. Men selve bortgangen refereres ikke. Det kan jo også hænge sammen med, at man tager hjem og deltager i begravelsen – og altså er samlede.

Da halvbroderen Frederik selv dør i august 1882 langt borte, er vi jo netop inde i en periode, hvor familien ikke korresponderer synderlig meget. Så her ville ellers være en naturlig forklaring på, at netop det dødsfald, hvor man jo ikke samledes ved en efterfølgende begravelse, blev omtalt i de indbyrdes breve. Men vi har ingen korrespondance i den lange periode i '80'erne.

Da Olaf dør, har han kun oplevet to af sine børnebørn, Karen Margrethe og Christian på Bornholm. Han har været sammen med dem og kender dem. Men han opnår altså ikke, som sin kone Johanne Kirstine at lære alle de andre børnebørn – ti i alt – at kende, som skal komme endnu med Merete som den sidst fødte i 1914. Olaf har derimod måttet opleve at miste syv små (egne) børn, alle under syv år, og yderligere to voksne børn + sin første kone!

Mor Johanne Kirstine lever jo helt frem til 1919. – Godt 83 år gammel bliver hun.

I de senere år rejser hun og Johanne jævnligt på ferie på Fyn, hvor de opholder sig ved Aa et lille sted nær Lillebælt og ikke så langt borte fra deres gamle hjem i præstegården i Kirke Søby. Her hører vi også om, at de får besøg af Ingeborg og Otto, og en enkelt gang også af Christian, der vist ankommer fra sit eget nys erhvervede sommerhus i Lundeborg på cykel. På dette fremskredne tidspunkt er feriemulighederne hos Mary og August og sidenhen i "Kolonien" i Neksø hørt op, idet svigerdatteren, Mary jo har forladt ferieparadiset på Bornholm.

I 1927 mod slutningen af året lakker det mod enden med Otto, han dør den 12. december. Jeg mindes svagt som præcis 4-årig, da mor modtog telefonopringningen herom.

Man husker jo som regel, hvis ens forældre – mor eller far – fælder en tåre. Og det gjorde mor den dag. Jeg husker blandt andet, hvor telefonen stod – på vort klaver i dagligstuen ved siden af døren til entréen i huset i Sct. Pauls Alle. Jeg mindes, hun kneb en tåre, da den kære onkel Otto var gået bort. Der meldes ikke om nogen forudgående sygdom. Men han blev 54 år gammel og slog reelt derved rekorden blandt sine brødre, idet han levede længst.

Dagen efter Ottos død kunne man i Dagbladet Politiken læse følgende lille notits:

En i sin Tid kendt Sanger, cand.theol. Otto Flagstad, er i Gaar afgaaet ved Døden. Med sin smukke, vægtige Basbaryton og kultiverede Syngemaade var han i adskillige Aar meget benyttet i vore store Musikforeninger til patetiske Partier og erhvervede sig da ogsaa et smukt Navn som Oratoriesanger. I de senere Aar tvang en stedse tiltagende Nervøsitet ham bort fra offentlig optræden, og han dyrkede da Kunsten som søgt og skattet Sanglærer. Den sympatiske Kunstner blev kun 54 Aar gammel.

Denne indklæbde avisnotits er jeg faldet over i “Reenbergernes Stamtavle”, som jeg har lånt af min niece Hanne Toftegaard, der fandt den i sine afdøde forældres bogreol. Otto havde jo iøvrigt engagement på Det Kongelige Teater i en række år.

I hjemmet både i Lille Istedgade og på Gl. Kongevej har man, så vidt det kan ses ung pige i huset helt frem til moderens død. Der bringes ofte hilsener fra eller til et sådant husligt faktotum (som mit faderlige ophav kaldte den slags hushjælp) eller for den sags skyld – endnu mere pudsigt – til Ottos kanariefugle og under alle omstændigheder til huskatten, der var moderens kæledægge.

Når man betænker, at datidens mandfolk næppe rørte en finger, når det gjaldt det huslige, er det iøvrigt lidt morsomt at tænke på, at Otto – så bohemeagtig han end måtte forekomme, tilsyneladende havde sit eget sylteprogram, når det var ved den tid. Det fremgår i hvert fald af nogle breve, at han af og til selv laver sit syltetøj. Han har i hvert fald egne glas eller flasker stående i spisekammeret, hævdes det. Måske var smagsløgene forskelligt udviklede, og Otto kunne jo måske endda være lidt kræsen på netop det område, så han ville sikre sig de varer, han nu bedst kunne lide.

I sommeren 1888 bliver August ordineret til sit kald på Bornholm ved Sct. Peders Kirken i den lille landsby Pedersker. Der indtræder nu en ny æra i familiens ferievener. Af forståelige grunde “tiltrækker” præstegården selvfølgelig feriegæster i rigt mål som allerede antydet. At August og Mary selv ofte skynder på familien om at komme på besøg, hører naturligvis med i billedet.

MARY THYRA ANNA SCHIELLERUPS FAMILIE

Vi vil nu benytte lejligheden til at fortælle lidt om Augusts kone Mary og hendes familie. Oplysningerne er taget fra en af Knud V. Palslev udarbejdet slægtsoversigt.

Mary er ældste datter af urtekræmmer Frederik Mentz Schiellerup, der i mange år drev sin virksomhed fra kælderen ved hjørnet af Store Kongensgade (93) og Dronningens Tværgade, hvor familien også boede – ovenover.

Vi gennemgår først Marys søskendes og deres børns noget mangelfulde data.

(1) *Mary Thyra Anna Schiellerup* – som er ældst (f. 30.12.63.)

– Derefter kommer:

(2) *Betty Amalie Louise Schiellerup* (27.04.1865 – 06.03.1930) – gift med Valdemar Laurits Palslev (f. 27.11.1861) – kaptajn af fodfolket, bor i Fredericia.

Betty og Valdemars børn er:

- (1) *Knud Valdemar Palslev*, cand.jur. (06.04.1890 – ?) – og gift m. Vibeke Laage.
- (2) *Ellen Palslev*, (29.03.1891 – 21.08.1960). – gift med Harald Wadum Sprechler, – dir. i "Hafnia" (13.01.1893 - 04.11.1972).
- (3) *Inger Palslev*, (22.07.1892 – xx.07.1961) – gift med Poul Salskov Iversen, som er forstkandidat.
- (4) *Karen Palslev*, (30.09.1895) – gift (1) m. Alfred Mohn Fleischer, (død 1920) – og derefter gift (2) med Steen Steensen Herschend som er ingeniør.
- (5) *Aase Margrethe Palslev* (29.05.1901 – 02.07.1950) – gift med Hans Adolf Sonne Koefoed, som er overlærer.

(3) *Ellen Schiellerup*, (xx.xx.18xx –) – gift (1) med Edia Lawrenz, Rusland. Parret skilles dog, og Ellen giftes (2) med Henrik Magnus, Norge.

Ellen og Edia Lawrenz's børn er:

- (1) *Erik Lawrenz*, (udvandret til Boston Massachusetts ca. 1893).
- (2) *Astrid Lawrenz*,
- (3) *Axel Lawrenz*,
- (4) *Elsie Lawrenz*.

---

(4) *Ida Caroline Schiellerup*, (xx.xx.18xx) – gift med Frederik Holger Willer, grosserer og senere assurandør.

Ida og Frederiks børn er:

(1) <i>Erik Willer</i> ,	gift (1) m. Ingeborg Wittrup Hansen og (2) m. Karla.
(2) <i>Else Marie</i>	gift med ingeniør Bjørn Wattne.
(3) <i>Ida</i>	(kaldt "Bitten" – gift med Christian Reenberg Flagstad (søn af August og Mary).
(4) <i>Aage Willer</i> ,	fabrikationschef – gift med Vibeke Larsen.

(5) *Caroline (kaldt "Lotte") Schiellerup*, (f. 18.06.1872) – gift med Mathias Funch, gårdejer på Baunegaard, Bornholm.

Caroline og Mathias' børn er:

(1) <i>Gudrun Funch</i>	gift med Alexander Aagaard.
(2) <i>Knud Funch</i>	gift med Ingeborg.
(3) <i>Astrid Funch</i>	gift med Aage Balle Svendsen.
(4) <i>Arne Schiellerup Funch</i>	gift med Magda Hansigne Pihl.
(5) <i>Grethe Funch</i>	ugift – oversygeplejerske.
(6) <i>Inger Funch</i>	gift med Willy Andersen.

(6) *Michael Schiellerup* (af 2. ægteskab) (f. 23.12.18xx) – gift (1) med Agnes, født Jans, – ægteskabet opløses – og derefter gift (2) med Elly, født Holnæs.

Michael og Agnes/Ellys børn er:

(1) <i>Agnes Schiellerup</i>	gift (1) med en amerikaner – og (2) med Ernest Voight,
(1) <i>Ib Schiellerup</i>	fængselspræst og gift med Karen Merete Møller.
(2) <i>Inger Schiellerup</i>	gift med sognepræst Kristen Krarup.

I Charlotte Flagstads brev nr. 24 (af 01.08.1901) til søster Johanne frem-sættes et par bemærkninger om svigerinden Marys søster Caroline og den-nes mand Mathias, der bl.a. går på, at de to må være meget forelskede i hinanden. Bemærkningen lyder:

... *Det lader til de to folk er frygtelig forelskede i hinanden, de viser det på alle mulige Maader; de har et ganske yndigt Hjem i alle retninger, Folk kom-*

---

mer ind fra Veien og spørger om Lov at bo hos dem, fordi der ser saa tiltalende ud. Det eneste der for mig ikke er særligt tiltalende er Manden i Huset, han er vist overordentlig rar, men han og Caro passer sammen som Ild og Vand, det ægteskab er en Gaade for alle Mennesker, der kommer i deres Hus. Touren til Rø med dem, som jeg vist har talt til dig om, blev til Ingenting, da Mathias ikke var rask, og de fik uventede Gæster ...

Caro og Mathias fik jo seks børn. Så der er måske lidt om det med forelskelsen!

Mathias har iøvrigt tjent hos August og dér lært Caro at kende, (jvf. det følgende).

Bettys søn (altså Marys nevø) Knud Valdemar Palslev har også efterladt sig nogle nedfældede erindringer om denne gren af Schiellerupfamilien.

Ole Wattne (Ida Caroline Schiellerups barnebarn) har været så venlig at forsyne mig med en renskrevet kopi, som citeres her:

Knud Valdemar Palslevs erindringer

Mary Thyra Anna Schiellerups far var Frederik Mentz Schiellerup, der var søn af smedemesteren ved Strandmøllen (der hvor nu Strandmøllekroen ligger).

Som dreng brakkede Frederik ryggen og var derfor spændt fast på et brædt. Dette var naturligvis meget smertefuldt. Af medlidenhed slækkede moderen derfor på remmene. Det siges at som følge deraf forskød rygsøjlels to dele sig lidt til skade for rygmarven, så han i voksen alder blev lam i benene.

Frederik blev sat i urtekræmmerlære i København, og efter at han en lørdag aften (eller søndag aften) var blevet færdig med at rydde op i forretningen, gik han hjem til Strandmøllen – ca. 14 km – for at sige til faderen, at det holdt han ikke ud! Frederik fik bare besked på at være på sin plads til åbningstiden mandag morgen – “Afgang!”

Senere fik han selv forretning ved hjørnet af St. Kongensgade og Dr. Tværgade og giftede sig med Hanne Caroline Rander, som blev mor til Mary, Betty, Ellen, Ida og Caroline.

På den tid raserede der en urenlig jordemoder i det kvarter, og Hanne Caroline døde af barselsfeber, ligesom adskillige mødre der omkring.

Frederik giftede sig igen med Hanne Carolines søster Britta, som blev en god opdrager for de fem piger, og Frederik fik med Britta yderligere sønnen Michael, som blev en rask fyr, der blev sømand. Som lærling i flåden var han ude med “Ingolf”, og det siges, at Michael færdedes så meget og så livligt tilvejs, at man kaldte ham “klatreaben”.

Det fortælles også, at Valdemar Petersen, søn af bagermesteren på det andet

---

hjørne (altså over for urtekramforretningen) og hans ven August Flagstad gjorde deres hoser grønne over for urtekrammerens døtre, og at der skal have været nogen vaklen med hensyn til, hvem der skulle have hvem. Det blev jo Mary og August og Betty og Valdemar. August var præst, og Valdemar var officer.

Ellen giftede sig med en russer Edia eller Edvard og bosatte sig i Boston.

Jeg og min familie holdt ofte sommerferie hos Mary og August i Pedersker.

Jeg blev mægtigt imponeret af børn fra landet contra bybørn. "De første kan så meget, som bybørn slet ikke magter."

Christian – f.eks., der var et år yngre end Knud selv, var dygtig til en utrolig bunke ting. Også onkel August og moster Mary var Knud imponeret af. "Hun var lille af vækst og den mindst kønne af søstrene, men hun var en kærlig og energisk moder og husmoder."

Moster Lotte kom i huset hos August og Mary, og de havde en karl der hed Mathias Funch og kom fra Pilegaard. Ham holdt vi meget af, og det gjorde moster Lotte også. Så de blev gift og købte en lille gaard "Solvang" nord for Åkirkeby. Senere fik de Baunegaarden – ikke så langt derfra.

Så vidt Knud Palslevs erindringer.

Min fætter Carl Otto har i 1987 via et par håndbøger (omhandlende diverse dødsfald) – undersøgt sin farmors baggrund på mødrene side (altså min mormor). Resultatet var, at The- og Porcelainshandler Hertz Salomon, (død 14.01.1858) var far til Henriette Marie Salomon. Hun blev gift med lodsbohorder Michael Rander, Dragør, der døde 31.03.1885. Hanne Caroline Rander er givetvis datter af sidstnævnte ægtepar.

Sammenhængen heri bekræftes bl.a. ved, at "Junker" alias Johanne Aagesen (se side 52), der var Ingeborg Flagstads familiære hushjælp og som kom fra Dragør af C.O. og mig erindres – som værende Mary Schiellerups kusine. Dette sammenholdt med en anden af Marys kusiner, nemlig Agnes Rander (altid kaldt "Tante Agnes"), som vi begge (C.O. og jeg) erindrer fra Spejderskolen. Herved synes C.O.s konstateringer at hænge ganske fint sammen.

Vi må vist herefter konstatere, at mormor Mary var noget der ligner "kvart jøde". – Jeg gik i sin tid på Statsskolen med en dreng ved navn Felix Salomon. Men det er nok en anden historie!

*The- og Porcelains-
handler Hertz Salomon
og hans hustru Henriette
Marie Hertz
Salomon, min
mormor (Marys)
mor-førelde.
(døde henholdsvis
14.01.1858 og
21.03.1880.)*

For egen regning kan jeg tilføje, at Marys svigerdatter, Esther Flagstad, en gang har fortalt Benthe og mig, at Mary og en af hendes søskende, da familien en overgang vistnok boede i Tordenskjoldsgade nær Det Kgl. Teater, af kunstmaleren, der fremstillede akropolisfortæppet (altså teaterets), hentes ind fra gaden som forbillede for de små englebasser, der holder gobelinerne i bemeldte fortæppedekoration. Om historien er sand, ved jeg ikke. Tidsmæssigt kan den godt passe. – Og god er den da!

Jeg mindes fra min barndom, hvor jeg en overgang som mange børn led af vandskræk, at mormor en gang sagde noget i retning af: “at det var noget pjat”. Hun supplerede med at fortælle, at da hun var barn blev hun bare smidt ud i vandet og så måtte hun se, om hun kunne svømme! – Og det må hun jo åbenbart have kunnet!

Jeg har nok den gang troet på det som en kendsgerning og var meget bange for at noget lignende skulle ske for mig. Senere er jeg blevet lidt klogere. Det var nok lidt af en erindringsforskydning hos mormor! – Det ligner jo mord!

Da mor døde i februar '34, mindes jeg, at Grete og jeg af far samme aften fik valget mellem at have mormor eller farmor boende en kort tid hos os, indtil de hjemlige forhold blev organiseret efter de nye omstændigheder. Da led mormor et frygteligt nederlag! Men vores farmor var jo unægtelig også svær at hamle op med i den konkurrence. Hun var et utroligt glad og givende menneske, der – modsat mormor – naturligvis grundet sin mands udmærkede velstand levede en sorgløs tilværelse uden spor af bekymringer. Så hende elskede vi begge to – børn som vi jo var (13 og 10 år). Det kunne man ikke sige, at vi gjorde, når talen var om mormor: Hun var, syntes vi, en meget stram og striks dame. Men livet havde jo unægtelig også haft hende i en hård skole. Det passede vores far udmærket, thi han og mormor havde som oftest et lidt anspændt indbyrdes forhold. Det mindes jeg tydeligt.

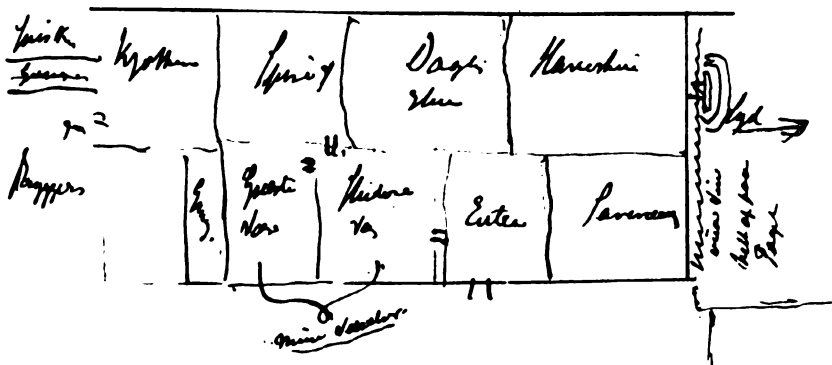
Nogle få år efter kom jeg dog til at holde betydeligt mere af mormor. Hun blev meget mildere med årene. Min søster Grete derimod opnåede aldrig et godt forhold til hende. Det samme gælder kusine Kirsten. Disse hendes to børnebørn, hørende til det svage køn, har over for hinanden og mig bekræftet, at den gamle vist ikke brød sig så meget om små piger, og tillige, at hun heller aldrig fralagde sig sin opdragerrolle sin høje alder til trods. Vi der husker hende mindes vist alle, at mormor Mary altid inden-døre bar en lille sort – ofte pailletbesat – kuglekalotagtig hovedbeskyt-ter. Sådan én som mange af vore senest ankomne nydanskere af mandlig udgave ofte bærer (dog uden pailletter!). Om kalotten skyldtes, at mormors hårpragt aldrig nogensinde har fremstået som særlig kraftig, skal jeg være varsom med at udtale. Men at krone sit hoved med en sådan var nok mere reelt en nem måde at klare sin frisure på på en god og billig måde.

Og nu er tiden inde, til at vi koncentrerer os lidt om Bornholpperioden.

MORFAR OG MORMOR PÅ BORNHOLM

I sit første brev (A/65) i sommeren 1888 fra Bornholm fortæller August, som en slags indberetning til pastor emeritussen hjemme i København om præstegården og dens indretning.

Rids af indretningen i Pedersker Præstegård, tegnet af August i dennes brev (A/65) til faderen, da han netop er flyttet ind. (Syd er vist at være direkte til højre.)

Det lyder som om August glæder sig kolossalt til at komme i gang med sit nye job. Men hvem gør ikke det? – Naturligvis kan man være lidt nysgerrig efter at konstatere lidt om, hvordan ens nærmeste omgivelser er, og hvordan de vil modtage én. Men spændende må det da være, sådan at tage hul på sit reelle virke i livet, med den gerning man nu engang har valgt at gøre til så væsentlig en del af sit liv, som en præstegerning dog må være.

August starter sin karriere som sognepræst i forsommeren 1888, hvor han 6. juni ordineres som præst ved Sct. Peders Kirke i Pedersker sogn.

Der levnes ham derefter godt og vel 11 år som sognepræst for det lille samfund, beliggende nede mod sydvest imellem købstæderne Neksø og Åkirkeby.

Pedersker sogn har i de tider omkring godt tusinde beboere. I 1872 oplyser Trap Danmark, 2. udgave, at sognet har 1091 indbyggere, og i 4. udgaven siges det, at der i 1901 er 1027. Sognet udgør i øvrigt en selvstændig kommune – med hvad dertil hører.

Den 18. september samme år holder han bryllup med sin Mary. Han kalder hende sin "Svedske", medens hun kalder ham "Gust". Mary flytter omgående ind i præstegården og begynder at bestemme – i hvert fald en del af farten. Begge deres familier bor i hovedstaden, så brylluppet foregår

---

der – i intet mindre end Slotskirken ved Christiansborg, hvis sogn Marys forældre formodentlig tilhører.

Vi hører i Augusts breve om, at mange sogneboere har set frem til at få en ny præst – men også om, at andre gerne ser, at den hidtidige pastor Jensen må blive. “Jensenisterne” som man åbenbart kalder disse tilhængere af hans forgænger. Om øgenavnet reelt er halvofficielt – og bruges af andre, skal jeg ikke kunne sige. Men August konstaterer på et vist tidspunkt, at “Jensenisterne” er nogle udmærkede mennesker at være sammen med til de forskellige fester, som August og Mary jævnligt løber ind i.

I brevene fornemmes også, at præstens bolig- og aflønningsmæssige forhold åbenbart ved hans tiltrædelse er i støbeskeen. Den tidligere pastor Jensen har drevet et regulært landbrug, hvor han synes at have haft en forpagter. Det skal nu laves om, ser det ud til. Noget af jorden skal frasælges. Men August skal dog stadigvæk have et lidt mindre landbrug, så han kan hente sig nogle indtægter, der skal dække kørsel og andre former for naturlige udlæg. Det giver blandt andet anledning til, at to længer i præstegården skal nedrives og genopføres – måske nu med en lidt anderledes indretning. Men August forestår selv denne bygningsmæssige operation. Han ansætter bl.a. en dreng til det fremtidige mindre landbrug, der nu skal drives – men som også kan hjælpe ved ombygningen, som i øvrigt for de større operationers vedkommende udføres af tilkaldte håndværkere. Disse betales direkte af August. Men vi hører også om, at han får midler dertil ved salget af den jord, der nu afhændes. Vi hører også om indre ombygninger i stuehuset, så der bl.a. bliver bedre plads til de piger, som Mary har til hjælp i husholdningen. Undertiden ansættes Marys yngre søstre til sådanne job for et halvt eller helt år. Betty, Ida og Caroline er således efter tur i huset hos August og Mary.

I august 1889 dukker Karen Margrethe op, den førstefødte – og dermed den første i den nye (4.) generation. Hurtigt efter kommer Christian, som kaldes “Manne”, og siden Elisabeth og som rosinen i pølseenden kommer så Poul, der dog desværre ikke som sine søskende oplever at lære sin far at kende, thi allerede som 38 1/2-årig må August herfra grundet en dum lungebetændelse. Han indhentes af døden allerede i januar 1900.

Mary opdager lidt efter lidt, at der faktisk ikke er nogen pension eller forsikring af nogen art, der uden videre kan gøre det muligt for hende at opretholde livet. Detaljerne kommer ikke helt frem. Men det er åbenbart, at fremtiden ikke ser særlig lys ud for den 36-årige enke med de fire børn.

Da Augusts eftermand omsider er udpeget, kan hun forlade præstegården og flytter ind i kaptajn Engels hus i Neksø, som hun har lejet, og hvor hun agter at drive pensionat for unge mennesker. Et årstid efter flytter hun ind i et lidt større hus i Nørregade 37, som hun selv køber – omend med lidt hjælp fra svoger Valdemar Palslev.

Tanken strejfer én, om vi stadigvæk er i de tider, hvor en præsteenke af og til, hvis hun er ung, blev gift med den afdødes eftermand. Mary må i hvert fald blive i præstegården, til embedet igen er besat. Jeg tør ikke sige, om denne gamle løsning, der jo kunne lette på pensionsforholdene, stadigvæk fungerer på Bornholm, da August dør. Men noget kunne måske tyde på det. Det er vel næppe fordi præstegården ikke kan stå tom af frygt for boligbesættelse og den slags!!

Men Mary bliver ikke gift igen – men flytter hen på sommeren. Heldigvis sker det på et tidspunkt, hvor sæsonen for pensionatsvirksomhed virkelig begynder.

Hendes familiære omgivelser er naturligt nok bekymret på hendes vegne. Men selv er hun overbevist om, at hvis det bliver rent elendigt med økonomien, så vil Vorherre hjælpe hende igennem. Hun er meget stærk i troen. Og rent faktisk slår hun sig jo også igennem. I et rundbrev M/35 oplyser hun, at provsten ved overdragelsesforretningen i april måned har oplyst, at hendes enkepension ansættes til 338 kr. – altså om året forstås! ... *Det var jo udmærket og (den) stiger om 14 år med 28 kr, når Staldlængen er afbetalt. Præsten vil helst af med mig ...* siger Mary i brevet. Noget tyder på, at pensionen baserer sig lidt på de oprindelige forhold i embedet, hvilket vel dybest set forekommer logisk. Vi hører sidenhen om et lignende tidligere tilfælde, da Olafs gamle embede på ny bliver ledigt i Kirke Søby. Her spørger August sin mor, om hun har hørt fra den nye eftermand dér, som åbenbart kan have en vis interesse i at få rede på moderens alder samt om hendes pensionsforhold fra det fynske embede, som den ny præst dér nu skal overtage.

Kølen til Marys fremtidige økonomiske grundlag er nu i al beskedenhed lagt. Hvad angår selve beløbets størrelse – de 338 kr., så tænker man jo naturligvis på svigerfamiliens trakasserier med farbror Carl Julius' søn Christian og svigerdatter "Norske Marie" og de famøse 400 kr. om året.

Mary synes imidlertid at prøve at tage situationen uden at kny – "i stiv arm", ville vi i dag sige. Hun henviser jævnlige til, at Gud vil hjælpe hende. Og det gør han jo også, ser vi. Men økonomien kommer til at koste Mary på anden måde. Jævnlig føler hun, at det går ud over helbredet. Og hendes problemer med de piger, hun har i huset til at hjælpe med alt det daglige arbejde, går hende ofte på. Så efter en lille halv snes år, beslutter hun at begrænse pensionatsvirksomheden lidt i størrelse. Hun finder en mindre bolig, hvor hun lettere kan overskue tingene og slippe for utilfredsheden med de unge piger, som er så "skrækkelig uøkonomiske med alt", men som hun må have i sit brød for at kunne drive virksomheden. – Kort og godt hun indskrænker sit pensionat så meget, at hun næsten selv kan klare det hele. Hun bor nu til leje hos apoteker Laage i Smedegade 2-4. Det er lige rundt om hjørnet. Altså i samme kvarter.

Efterhånden som børnene vokser til, er det dog som om hendes helbred og dermed humøret bliver bedre og bedre. Men problemer med at få de knapt tilmålte penge til at slå til, har hun hele tiden. Vi hører heldigvis også lidt om, hvor glad hun alligevel er, når hun kan se, at hendes børn ikke falder alt for meget ved siden af i forhold til andre børn. Men at hun må spinke og spare overalt, er helt åbenbart. – Men det går dog for hende. I et af brevene til svigerinden Johanne sammenligner hun i øvrigt som hun siger: ofte sig selv med “Konen med Æggene”, når hun lægger budget og prøver at planlægge sin økonomi for at få pengene til at slå til.

Karen Margrethe bliver færdig med sin preliminæreksamen i skolen og skal til at finde sig et job. Christian ligeså, – medens de to små stadig går i skole.

Karen Margethe bliver uddannet i Fredericia som telegrafist og ender hos P & T, hvor hun tilsidst havner i Esbjerg og bliver gift med sin bankmand Oluf, der er fra Vejle og ligeledes tilflytter i den nye og hurtigt voksende by.

Christian, den næstældste, får lidt problemer i begyndelsen af sin uddannelse. Han begynder i smedelære og vil vel gerne, hvis det ellers kan lade sig gøre, gå på teknisk skole og blive noget i retning af ingeniør. Gode mennesker i form af Marys svoger Holger Willer, assurandøren, der er gift med moster Ida og som bor i København og gerne vil hjælpe til med uddannelsen, tager Christian på kost. Og en nær ven af pastor Sonne på Bornholm, Augusts nærmeste og gode kollega, lover at bidrage med intet mindre end 50 kr. pr. måned i fire år. Lidt af en gestus: Det er jo 600 kr. om året.

Ifølge Johannes brev nr. 44 lader det åbenbart til, at vedkommende lader første rate være 100 kr., så Christian kan betale skolepenge o.s.v.

Men helbredet svigter. Al den “stillesiddende og slidende med bøgerne” klarer Christian ikke. Disse planer må droppes. Christian bliver regulært syg af det. Han skal ud og være i det fri, finder man ud af. Hjemme igen på øen begynder han som landmandselev. Men tilsidst får han udlængsel, og det ender med, at han drager til Australien. Hvordan idéen opstår er uklart. Men i 1912 rejser han ud 21 år gammel og vender først hjem et kvart århundrede efter. Han slår sig igennem og bliver i 1921 gift med Ellie Maud Higgins. Hun er født 26.11.1889 i Norwood (som ifølge mit atlas enten ligger i USA eller Canada.) Hun har en datter.

Men kort efter Ellies død i 1937 får Christian hjemlængsel og vender tilbage nogle få år, før Anden Verdenskrig bryder ud. Han opholder sig en kort tid i Esbjerg som korrespondent hos en af fars bekendte, den store kartoffeleksportør, proprietær H. Hansen, Hedelund. Da krigen bryder endeligt ud – må Christian afbryde jobbet, fordi den engelske eksport simpelt hen fra dag til anden holder op. Han beslutter at rejse til København og forsøge livet opretholdt på anden vis. Her gifter han sig med kusinen Ida

---

Schiellerup Willer, datter af moster Ida og onkel Holger, som han jo kendte fra gamle dage. De to begynder at drive gartnerivirksomhed i Ballerup. Christian har jo netop beskæftiget sig i alle årene i Australien med gartnerfaget. Ida har sideløbende en indtægt som bogbindermester.

Benthe og jeg havde en del forbindelse med onkel Christian og tante Bitten. Christian døde i 1967, medens Bitten døde i 29.8.1982. Vi var således med til at fejre onkel Christians 70-års dag, ligesom de to også var med til vore børns konfirmationer.

Jeg mener også, at Bitten har besøgt os i Vejers. Christian overlevede med sine 76 år således alle sine tre søskende. Karen Margrethe døde 44 år gammel i 1934, Elisabeth døde i 1938, også 44 år gammel, medens Poul døde som 58-årig i 1957.

Da morbror Christian hen i '37 kom hjem, forærede han mig en rød fez. I de følgende år fulgte den mig på alle mine lejrture med spejderne, hvor jeg brugte den som hovedbeklædning, når vi ikke lige præcist var i reglementeret uniform. Den vakte, tror jeg, næsten misundelsesværdig opsigt blandt kammeraterne. Den blev en vigtig del af mit image. Hen i 40'erne gik den dog efterhånden til, fordi den jo skulle pakkes i rygsækken på ud og hjemturen. Men den fulgte mig ellers i tykt og tyndt – også på mangen en weekendtur, og har således været med ved mangen en begivenhedsrig spejdetur. Den var således med i Scotland i '38 og i de følgende sommerlejre.

Tilbage i Neksø bliver Mary selv med de to mindre børn Elisabeth (Bess) og Poul. Bess går på lærerseminarium i Neksø. Men kort efter, at hun er færdig, bliver hun yderligere grebet af spejderarbejdet, som hun forlængst er igang med. Bess er vist tilskyndet af faster Ingeborg, som også var grebet af spejderbevægelsen. Bess er en overgang huslærer for grevinde Reventlows døtre på Brahetrolleborg ved Korinth. Her opfordres hun snart af grevinden til at starte en spejderskole. Det gør hun i 1923 i den nærliggende landsby Korinth, og hun driver den op til at være en – det må vist siges – særdeles god husholdningsskole, hvor eleverne har en spejdermæssig baggrund.

Når man tænker lidt over det, så bliver Bess' spejderskole i Korinth vel egentlig lidt af en afløser – først til præstegården i Pedersker – og da August dør, til Marys pensionat i Neksø, og endelig til det, der sidenhen er blevet kaldt "Kolonien" i Neksø, hvor en del af pastor Olafs børn og børnebørn fremover kunne tage på sommerferie. Også mine forældre med søster Grete har besøgt kolonien – men før min fødsel, i hvert fald én gang.

I min barndom kom min egen familie ret hyppigt på Spejderskolen. Det var altid spændende. Thi her mødte man ofte mange andre familiemedlemmer. Først og fremmest onkel Poul og tante Esther med de to ældste børn først Carl Otto og siden Kirsten.

Mors fastre Ingeborg og Johanne sås også jævnligt derovre. Da Johanne var væk, kom Junker der sammen med faster Ingeborg. Mogens og Bengt (sønner af Christian B. Flagstad) var også af og til på ferie der. Søsteren Merete mener jeg også at have set derovre en enkelt gang. Mormors søstre og svogre og hendes kusiner er jeg også af og til løbet ind i – omend kun ved specielle lejligheder. Men på Spejderskolen var der også god plads med mange ledige senge især i ferietiden, hvor eleverne var bortrejst. Og køkkenet var vant til at kunne mætte mange munde.

Rejsen derover var – som mindreårig dreng – heller ikke at foragte. Først med tog til Fredericia. Derefter med færge over Lillebælt til Strib; så med tog til Odense, hvor man skiftede til den lille private sydfynske jernbane (med åbne bag- og forperron'er, som man ikke måtte stå på for mor!), og endnu engang var der togskifte i Ringe, hvor man satte kursen endeligt mod Fåborg og Korinth. Turen varede noget, der lignede fem-seks timer. En enkelt gang har jeg seks eller syv år gammel cyklet derover med mor og Grete. Da gik turen over Ribe, Gram, Årøsumd og Assens – og med indlagt sejltur og to overnatninger undervejs. I og for sig lidt af et projekt, som mor dog ikke gik af vejen for at realisere, og som jeg kun klarede med stort besvær. Som halvstore knægte har Carl Otto og jeg også cyklet derover alene. – Men det er en anden historie.

Mange vil kunne huske Bess som en fortræffelig Charles Chaplinfigur. Sagen var den, at moster Bess vakte ved en eller anden (velnok spejdermæssig affære) fuldt berettiget opsigt ved – under et stort karneval – at optræde forklædt som filmskuespilleren Charlie Chaplin. Det foregik i den kendte mundering med hans “ti minutter-i-to-støvler” og med den tynde bambus-spaderestok. Min erindring siger mig, at hun efter sin debut i den rolle ofte blev tvunget til at iføre sig den, uden at der egentlig var et karneval på tapetet. – Så god var hendes kopiering af figuren.

Anna Elisabeth Flagstad (min moster Bess) i den ofte anvendte karnevalsdragt.

Elisabeth dør som nævnt i 1938. Hun bliver kun ligesom søsteren Karen Margrethe 44 år gammel. Spejderskolen videreføres af veninden, komtesse Naka Haugwitz, en svigerinde til grevinde Reventlow, og Bess' job igennem 15 år som landets spejderchef glider over til efterfølgeren Hanna Lund i Odense.

Den yngste Poul bliver cand.jur. efter at have prøvet lidt forskelligt. På et vist tidspunkt får han – vistnok tilskyndet af storesøster Karen Margrethe – et kort job som elev hos DSB på stationen i Guldager nær Esbjerg, hvor hun nu bor. Men først forsøgte han sig som messedreng på et par ØK-skibe og kom derved lidt ud og så noget af verden. Siden tog han så hul på jurastudierne. Også Poul bosætter sig i Esbjerg. Efter sin eksamen i 1924 får han i et par år job som advokatfuldmægtig ved Ålborg Stiftamt. Fra 1926 til '28 er han fuldmægtig i et advokatfirma i Odense, hvorefter han lander i byen mod vest og starter advokatvirksomhed dér – vist nok tilskyndet af svoger Oluf, der som bankmand i byen åbenbart kan se, at der er plads til endnu et advokatfirma i byen, som jo stadigvæk vokser. Det sker i 1930. I 1933 overtager Poul sagfører H. Hvedstrups forretning i Kongensgade 70, som han driver i eget navn frem til sin død i 1957. I 1924 bliver han gift med Esther Margrethe, født Larsen, der overlever ham i mere end 48 år. Esther Flagstad dør på årets sidste dag i 1995 i en alder af næsten 98 år.

Vi har i det foranstående gennemgået ægteparret August og Mary og deres fire børns livs hovedlinier i meget grove og hurtige træk. Vi vil siden vende tilbage til en række detaljer i deres respektive liv.

Men først vil vi se lidt på August under hans opvækst og uddannelse.

Morfar August og hans opvækst

Min morfar August Reenberg Flagstad har jeg af gode grunde aldrig kendt. Han døde så tidligt som i 1900 i en alder af 38 1/2 år og efterlod sig enken Mary og fire mindreårige børn, hvoraf min mor, Karen Margrethe var ældst, den gang godt 10 år, Christian Reenberg var knapt 9 år, medens Anna Elisabeth var 6 1/2 år og Poul Schiellerup 1 3/4 år. Mary selv var netop blevet 36 år en halv snes dage, før døden ganske uventet indhenter hendes mand i form af en – i dag ville vi sige – “dum” lungebetændelse. En del af morfars data var mig bekendt via Edwin Flagstads kartoteksmateriale. Hans kontrafej kendte jeg først og fremmest fra et portrætfoto af ham i præstekjole, vel nok i 30-års alderen. Det hænger i en af vore stuer foran en af mine yndlingsstole. Jeg kaster således ret ofte et blik på ham. Men derudover er det ret begrænset, hvad jeg ellers hidtil har vidst om ham. Indtil for et par år siden, da jeg fik fingre i hans i alt 221 breve, som jeg omgående kastede mig over, vidste jeg kun det her anførte. Men nu er det unægtelig en hel del anderledes. Nu synes jeg næsten ligefrem, at jeg kender morfar ganske godt.

Lidt med skam må jeg nok melde, at jeg aldrig har været på Bornholm. Det er nu ikke helt rigtigt. Engang i slutningen af 60'erne var jeg på besøg i Rotaryklubben i Rønne for at holde et foredrag om de tanker, der lå bag opførelsen af det netop da færdigbyggede private kollektivhus for ældre i Esbjerg. Så kort turen varede, fik jeg dog et meget lille glimt af øens natur, omend besøget fandt sted i vinterhalvåret – og ydermere i et elendigt storm- og regnvejr. Jeg var der fra kl. ca. to om eftermiddagen til næste dags morgen. Så mit lokalkendskab er noget begrænset. Mine indtryk hentede jeg på en biltur, som en venlig rotarianer underholdt mig med et par timer om eftermiddagen før aftenmødet. På bilturen så jeg det frygtelige resultat af vinterstormen, der forekom over store dele af Europa i februar 1967, og som satte enorme spor i Almindingen i form af utroligt mange ødelagte træer. Jeg ser endnu for mig de store områder med i hundredvis af store nåletræer, hvis svære stammer stod tilbage afbrækkede med kun to-tre meter af træstammen tilbage. Akkurat ligesom skovene mange steder netop i dag – her efter jule-måneden i 99 ser ud rundt omkring i det meste af det sydlige Danmark.

At jeg således hidtil kun sporadisk har besøgt Bornholm, har Benthe og jeg nu – især efter bekendtskabet med de mange breve – søgt at råde bod på, dog tilsyneladende uden større held i hvert fald i første omgang. En planlagt ottedages tur i maj '99 via Limhamn og Ystad lykkedes ikke, idet vores 12 år gamle bil ved ilandkørslen i Sverige gjorde knuder i en sådan grad, så vi i stedet for kom til at sejle turen Dragør-Limhamn fire gange, inden Falck den lørdag eftermiddag havde tid til at trække os i land på dansk side og sørge for hjemtransport til Esbjerg – med regulær aflysning af turen i sin helhed til følge. Måske får vi dog mod på et nyt forsøg. – Hvem ved.

Augusts far, Olaf, har selv siden 1849 været præst. De første 10 år i Præstø og siden i Turup og Kirke Søby sogne lidt øst for Assens frem til efteråret 1876, hvor han som 62-årig afskediges på grund af sygdom og flytter til København med sin ret store og endnu uforsørgede familie. – Olaf lever dog endnu i ca. 18 år. Ved faderens fratræden er August 15 år. Og han er igang med sit femte skoleår på Sorø Akademi, hvortil han er sendt allerede i sommeren 1871 – altså 10 år gammel.

August er tredie ældst ud af den flok på syv, der kommer ud af de 12 (13) børn som Olafs 2. ægteskab velsignes med, og hvoraf søsteren, Christine Marie Johanne er ældst, medens den yngste lillesøsteren, Ingeborg Margrethe først kommer til verden i februar 1877, hvor familiefaderen netop har taget hul på pensionisttilværelsen og er landet i hovedstaden. Olaf er tre år tidligere åbenbart ramt af det, vi i dag kalder en hjerneblød-

ning og søger sin pension. Johanne er født i 1856. Og drengene Vilhelm, August, Christian, Edvard og Otto kommer aldersmæssigt ind imellem. Som dreng har August oplevet et og andet, der som allerede antydet nok sagde ham, at livet ikke var noget, man kunne være sikker på. Sygdomme var ikke sådan at undgå. Fem af hans små søskende dør som mindreårig (+ to i faderens første ægteskab). Og den tre år ældre broder, Vilhelm dør sidenhen knapt 32 år gammel i 1890. August bliver selv den næste i familien, bortset fra faderen, som dør i '94, der må forlade denne verden. De andre søskende derimod opnår at blive lidt ældre. Johanne lever således ret længe. Hun opnår at blive 78 år.

Halvbroderen, Frederik bliver kun 37 år. Medens Christian (Benedictus) bliver 53, Edvard 45 og Otto 54 år. Ingeborg slår imidlertid rekorden og opnår at blive 83 år.

Pigerne kan åbenbart bedre klare sig, thi også halvsøsteren, Charlotte opnår den ret høje alder på 83 år. Alle tre piger forbliver iøvrigt ugifte. Man tænker uvilkårligt på, om det, at pigerne opnår en langt højere alder skyldes, at de holder sig i form via f.eks. en mere arbejdsmæssig motion. En motion, som drengene overhovedet ikke deltager i, nemlig den der omfatter husførelse. Ingeborg er måske her undtaget. Hun bliver folkeskolelærer og slipper altså for den opvartende rolle, som ellers normalt bliver tildelt pigerne. De mange breve efterlader i hvert fald klart fornemmelsen af, at drengene nærmest intet kan selv derhjemme. Pigerne og moderen med for den sags skyld kan f.eks. slet ikke tænkes at forlade hjemmet på ferie, hvis nogen af drengene (selv om de er voksne) er hjemme og skal passes! – Der skal åbenbart kvinder til alt, for at mændene kan eksistere. Og måske er dette kommet det såkaldte svage køn til gode, derved at de har ført en knapt så magelig, men mere sund tilværelse end deres mandlige artsfæller – og derfor lever noget længere.

August på Sorø Akademi

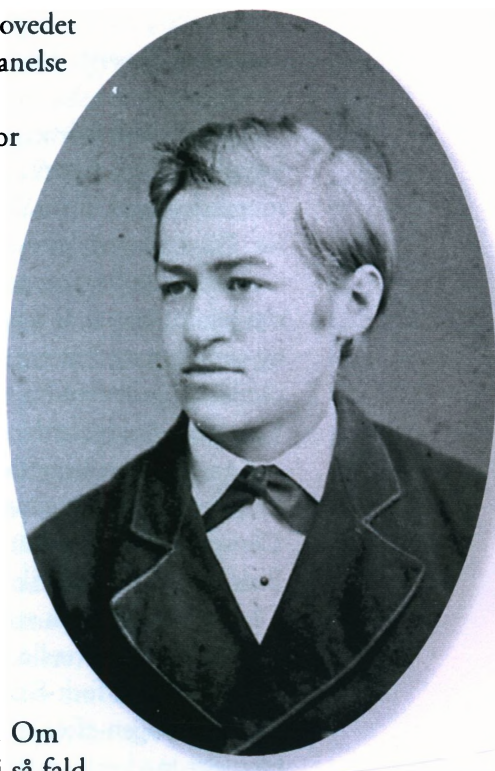
August tilbringer som allerede fortalt en række år på Sorø Akademi, hvor han ender med som 19-årig at tage studentereksamen i sommeren 1880. Det er ikke nogen super-eksamen. Men man har dog alligevel fornemmelsen af, at han ligger godt nok blandt sine klassekammerater. Han er ofte duks i klassen, hvilket siger noget om hans placering i klassen. Men han opnår dog tilsyneladende ikke 1. karakter. Vi ved det ikke præcist. I et udateret brev i sommeren 1880 (A/55) forklarer han: ... *I Morgen skal vi sidste Gang op, det er i Fransk. Til første Karakter hører 84 Points men jeg faar kun mellem 80 og 84 og maaske endda ikke det. For Øjeblikket har jeg 70. Men dog studenterhuen ...* At han eventuelt kun får 2. karakter, synes han

selv, rejser spørgsmålet om, hvorvidt familien overhovedet vil se ham med studentehue på. Selv lyder han en anelse skuffet. – Men familiens svar kendes ikke præcist. – Og dog! I brev A/53 af 2. juli 80 takker August for faderens formodentligt rosende brev, der senest er indløbet fra hjemmet. Så den gamle har nok på trods af udsigterne ytret tilfredshed med sønnens eksamensresultat i et brev, som dog ikke mere eksisterer.

Det synes tidligt at sende en dreng på kostskole i 10-års alderen. Men det lærer jo nok August at klare sine problemer selv. Og det er nok ingen skade til. Fænomenet kendes blandt andre steder også fra England. I kostskoletiden skriver han jævnligt hjem først til præstegården i Kirke Søby og siden til København. Det ser iøvrigt ud til, at også den tre år ældre bror, Vilhelm har opholdt sig på kostskolen i Sorø. I et af Augusts første breve fra Akademiet taler han om nogle kraver, som Vilhelm har efterladt sig der, og som August ikke kan bruge. Om Vilhelm også har taget sin studentereksamen dér – i så fald velsagtens i 1876 eller -77 – er nok meget tvivlsomt. Det fremgår i al fald ikke af Augusts ret rytmiske korrespondance, at Vilhelm går der på samme tid. Man må sige tværtimod, thi der er jævnligt – nærmest fra begyndelsen – hilsner til Vilhelm i Augusts breve til hjemmet. Men Vilhelm må have gået der i de yngre år, og han har fået venner dér, som også familien kender og som der jævnligt medsendes hilsner fra til både Johanne og familien iøvrigt – men selvfølgelig især til Vilhelm. Mit gæt er, at Vilhelm forlader Sorø Akademi i utide, altså uden at være færdig med sin skoleuddannelse, angrebet af en af de to sygdomme, som det synes, han lider af, nemlig psoriasis og/eller epilepsi.

I 1874 – jf. en kommentar i et af Frederiks breve fra Amerika afsløres det, at Vilhelm er alvorligt syg – altså som 16-årig. På dette tidspunkt har han jo nok indledt sin gymnasietid på Sorø Akademi. Grundet sygdommen har han så måske – midlertidigt – afbrudt studeringerne og er flyttet hjem til præstegaarden i Kirke Søby for måske senere, da familien flyttede til hovedstaden at genoptage dem. Han må jo nok være blevet student før sin jurauddannelse. Vi ved det ikke. Det er som sagt kun et gæt.

De allerførste breve, August sender hjem til moderen eller søster Johanne er lidt formelt underskrevet A. Flagstad. Ret hurtigt går han dog over til kun at bruge fornavnet. Men af og til underskriver han sig langt senere også

*August Reenberg
Flagstad, – fra
Sorø-tiden*

---

bare A. Flagstad – både til moderen og til de andre. Langt de fleste breve er dog stilet til søster Johanne, der varetager næsten al korrespondance i hjemmet.

Jeg må næsten begynde med at nævne en pudsighed, selv om den først foregår i 1875. I brev A/8 beder August om, at få tilsendt nogle af sine morskabsbøger, f.eks. “Mikkel Ræv”, som han åbenbart gerne vil have hos sig. Da jeg læste dette første gang, sagde det mig intet særligt.

I januar 1998 spørger min perifere slægtning Ole Wattne mig imidlertid, om jeg for et par år siden har modtaget en lille bog, som Ole havde fundet, og som han syntes, jeg skulle have. Hed om ørerne kunne jeg naturligvis pludselig godt erindre et og andet og gik skyndsomst i gang med at lede. Kort efter dukkede den op i et skab, hvor jeg nu mindedes at have lagt den ved en hastig men nødvendig oprydning – og derefter glemt alt om den. Det viste sig at være samme “Mikkel Ræv”, som August bad sig tilsendt. Den er fra 1861 og har undertitlen, “En episk Fortælling efter Reinike Boss” og er af Frederik Schaldemose. Jeg skyndte mig naturligvis at bringe Ole en forsinket tak sammen med en omtale af nærværende lille pudsighed. Jeg bør måske fortælle, at Ole Wattne er min slægtning, idet hans mormor var Ida Willer, født Schiellerup, altså søster til min mormor Mary! Ole har nok fået bogen efter sin moster, der også hed Ida, og som i en sen alder blev gift med min morbror Christian Reenberg Flagstad efter at han var kommet hjem fra sit lange Australienophold. Han har åbenbart arvet den efter sin far. Jeg må, når tiden tillader det, fordybe mig lidt i den. Den er på vers og skrevet med gotiske bogstaver – og illustreret med litografier.

Men denne særlige sammenhæng med fortiden gør jo nok sit til, at jeg kommer igang, tror jeg da. At Ole sendte mig den skyldes, at Augusts navn er påført titelbladet, og da han ved en oprydning vidste, at jeg var igang med at renskrive min morfars breve, kom han naturligt til at tænke på, at jeg måske kunne tænkes at være interesseret i den. – Fint nok!

Der bruges åbenbart skoleuniform på Sorø Akademi. Thi ved forårstide længes man efter at få lov til at bruge Cadettøj. Hvad man ellers bruger, hører man ikke om. Ved visse højtider får man gåsesteg o.lign. og ofte med rødvin til. Og af og til hører man om, at de unge elever går på sold – men naturligvis altid uden at gå for vidt!

Mortens- og Mikkelsdag er det reglen, at man spiser gåsesteg og “render Gaasegang” bagefter (jf. brev A/13). I mangel af egen fantasi eller opslagsværk skrev jeg til “Spørgehjørnet” i Weekendavisen om, hvad “gåsegang” kunne tænkes at være. Svaret lyder som følger: ... *Mikkelsaften serveres gåsesteg og æblekage. Der beregnes fire drenge om en gås eller to om en and, men disse brave fugle var vistnok mindre end nu, da der regnes seks om en gås og tre*

om en and. Til aftenen knytter sig den såkaldte gåsegang. Så snart bordet var hævet, styrtede hele skaren ned til den lille dør, hvor de skolesøgende elever var samlet. Her blev alle ordnet på række med front fremefter. Med et godt tag i formandens trøjebag trampede man så efter anførerens kommando afsted med kraftig fodslag. Frem og tilbage, gang på gang, gennem alle byens gader. Særligt på rendestensbrædder og på lågerne over kælderbalsene blev der trampet rent fantastisk. Vægterne så til og tog det hele gemytligt. Først ved sengetid lagde man ganske udmattede vejen hjemefter. Denne forlystelse tog efterhånden overhånd og blev derfor forbudt. – Således: Ifølge Sorøbogen ... – Sådanne gåse-gange har August deltaget i adskillige af, om man ellers skal tro hans breve og iøvrigt også den i Weekendavisen citerede Sorøbog.

Af nogle breve, bl.a. A/8, fremgår, at August jævnligt bruger sløjdlokalet på skolen til fritidssysler. Han fremstiller en del billedrammer og også en consol til et ur. Her lægges måske grunden til den husflidsskole, som August senere etablerer i sin fremtidige præstegård i Pedersker. Om der ligefrem er tale om udskårne ting, som jo er en ofte udbredt husflid i tidligere tider, ved jeg ikke. Men man kunne vel nok træne sig op til at lave ting med en vis kvalitet. August udvikler, synes det senere, evner for at lave ret gode og også omfattende brugsting. Det skal vi høre om sidenhen.

På et vist tidspunkt får August et ur. I den anledning lyder det i A/20: ... *Mit uhr gaar godt og jeg har hverken slaaet glasset itu eller spyttet i Værket men alligevel bevist at det er mit eget ...*

Fra min egen ungdom erindrer jeg lignende bemærkninger om at spytte i sit urværk. Men hvad en sådan udtalelse egentlig er tænkt at skulle dække over, skal jeg ikke kunne sige. Weekendavisen har også her været spurgt – men ej givet noget svar på, hvad der gemmer sig bag spytteriet i uret! En ældre adspurgt urmager her i byen kunne også erindre dette lille fænomen, men turde ikke give mig en nærmere forklaring.

I foråret '77 konfirmeres August. Det sker åbenbart uden familiens nærvær i Sorø. Sit konfirmationstøj får han syet hos en skrædder i Sorø formedelst 37 Rdl. Klædet, som skal bruges dertil, koster 22 Mark (6 mark = en Rdl.), (A/24). I ugen efter konfirmationen oplyses: ... *I Fredags havde vi naturligvis hele Dagen fri i Anledning af Altergangene. Vi fik naturligvis derfor og god middagsmad; Suppe, Paastejer, Kalkunsteg, Kransekage, Rødvin og Kaffe og Appelsiner, dem havde jeg nær glemt. Og saa kan Du tro, jeg gik hele Dagen og gjorde mig vigtig i Kjolen ...* Sådan skriver han til Vilhelm 17/4 1877 (A/30). Han har åbenbart fået sig et kjolesæt. I samme brev udtrykker han forhåbninger til den nye lejlighed, som man åbenbart ret hurtigt er flyttet til. Familien er altså flyttet igen – det må være til Lille Istedgade nr. 7 på 2. sal.

August har problemer med sine tænder. Det har man jo ofte på den tid: ... *Jeg har stoppet alle mine Tænder fulde med Gutaperka, eller hvad det nu er*

---

og det sidder godt fast ... – Men af og til ryger der en tand ud ved doktorens hjælp, hører vi. Og langt senere i Pedersker fremgår det, at August efterhånden har mistet alle sine kindtænder.

I 1877 indføres der petroleumslamper på skolen: ... *og vi behøver ikke at sidde i Halvmørke og Læse ...* (A/25). Man kan så gisne om, hvorvidt man tidligere har måttet sidde med almindelige levende lys – og på hvilken brandfare dette kunne indebære!

Man spiller en del cricket på skolen, og August deltager også heri. I 1879 (A/44) beklager han sig over at have: ... *en Del knuste Fingre, Ben og Taer; og saa er mit ene Øre dobbelt saa stort som det andet i denne Tid. Al denne Mahleur forvolder Chricketbolden som er blevet lidt mere af-----(?) i Aar end sædvanligt, og dog kan jeg ikke lade være at elske den ....*

I samme brev antydes, at den yngre elev, August har til manuduktion, ... *er et Fæ, som ikke kan forstaa noget ...* Som ældre elev får han åbenbart lidt betaling herfor direkte af den pågældendes forældre, når der aflægges besøg på skolen.

I Augusts brev (A/46, af 09.08.79) til Vilhelm siges det, ... *og at alt er ved det gamle. Edvard og Otto brøler gementligen en halv Snes Gange om Dagen og Ingeborg omtrent ligesaa, men ellers er hun i Aanden oppe i Rundetaarn for at kigge over til sin søde Vilhelm ...* Med andre ord: Vilhelm bor altså ikke hjemme hos familien, hvor August p.t. opholder sig på ferie hos sine lærrende små søskende – men på Regensen (overfor Rundetårn).

Vi slutter Sorøtiden med brev A/37, hvor August i '78 fortæller om to middage, han fik på én og samme dag i anledning af konfirmation på skolen. Han har da fået sin sult stillet den dag. Hør her:

(A/37)

er muligt dateret 02.05.75 -78 (?),
som er Vilhelms Fødselsdag. - her sat til '78

Kjære Broder (d.e. Vilhelm, jf. indholdet)

Med Hensyn til din fødselsdag, saa vil jeg lykønske dig, og minde dig om at du har faaet den dig tilkomne Presant af mig, bestaaende i en Tegnebog, som jeg gav dig i Paaskeferien. Den lange indretning, som du nok ved, er fortræffelig baade efter min og Andres Mening. Forrige Søndag var jeg til Konfirmationsgilde paa Akademiet og nede paa Hotel Haabet. Jeg blev inviteret af Fru Møller Moderen til en af mine Venner, som blev konfirmeret. Men da det først skulde gaa for sig kl 3 1/2 saa mente jeg det var ligesaa godt at tage det med som jeg kunne faa paa Akademiet, hvor de spiste til sædvanlig Tid kl 1.

Akademiet:	Fru Møller:
Suppe,	Suppe,
Postejer,	Krystader,
Kalkunsteg,	Lammesteg,
Krandsekage,	Alt muligt,
Blækvand,	Rødvin,
Kaffe,	Scherry og Cigarer til Kaffen.

Det var en vældig flot kone den Fru Møller, hun havde en Silkekjole paa hvoraf der let kunde laves 4 af til Johanne, og saa en mængde Guldstaads; og om Aftenen da hun rejste til Kjøbenhavn kjørte hun paa 1'ste Klasse. Jeg tror forresten nok jeg morede mig ganske godt. 1 Søndags var her naturligvis ogsaa Slav.

Nu kommer jeg i Tanke om at du skylder mig Brev; havde jeg bare vi(d)st det noget før, saa havde jeg slet ikke skrevet til dig, men Vilhelm nu vil jeg i hvert Tilfælde ikke anstrænge min Hjerne mere denne gang. Hils alle, som jeg kender, fra mig og tak Charlotte for Sct. Vinifreds Tilsendelse. Din Broder

Flagstad

nb.: Dregebogen Sct. Vinifred, der handler om kostskoleliv, læste jeg selv - som dreng - med stor interesse. Da August interesserer sig for Cigarer, må man antage, at dette brev først er fra 78. Han går da i 1. g.

Vi bør måske lige afslutte perioden med et eksempel på Augusts evne til at rime. Hør her:

(A/49)

Sorø den 26. Januar 1880.

Ad Matrem

Imorgen, du fejrer din Fødselsdag.
Derfor jeg ej mere tør i Maj.
Lad Pennen hvile; jeg maa gratulere
Og bringe dig gode Ønsker med mere.
Dog nej, det mere jeg ikke bringer
Mig Pennens Tavshed dertil bringer
Men hvis dygtig jeg havde havt Mønt
Skulde jeg nok have kjøbt noget kjønt.
Derfor maa du nu nøjes med Varmen
I mine Ønsker, fremsatte i dette Karmen.
Først jeg ønsker dig Sundhed og Helsen god
Saa at Huset, som længe du forestod,
Beständig maa tage til i Florering
Under din egen milde Regering
Dernæst jeg ønsker dig mange Presenter
Af din Familie og dine Bekjendte
Selv som sagt jeg intet kan give
Thi ikke en Øre jeg kan opdrive.
Mit næste Ønske; ja hvad var nu det
Dog jo nu husker jeg det ret
Det er om dygtig mange Penge
Thi dertil har du trængt saa længe.
Gid du i Lotteriet vinde maa
Saa du kan Penge til nye Kjoler faa
Thi hidind til har du jo ingen faaet
Men troligt i de gamle slidte gaaet.
Nu vil jeg med Ønskerne holde op
og med det samme gjøre et lille Hop.
Som gaar fra Istedgade til Loer (?),
(Loer skal måske være Soer = Sorø)
og fortælle dig lidt om Johannes moar
Nylig fra Søby har hun faaet et Brev

Som Frøken Augusta Langkilde skrev
Hun vilde nemlig gjerne høre
Om ikke det kunde lade sig gjøre
At hendes Broder den kjære Kristianus
Til Sommer blev en lille Soranus
Derpaa hun svarede straks med et Brev
Hvori hun bort fra Fru Langkilde drev
Hver Smule Tvivl om Christians Optagelse
Paa Anstalten for den gode Opdragelse
Fra Johanne har han ogsaa hørt
Men hendes Brev var temmelig tørt
Derfor jeg ikke her fortæller
Hvad der udi hun mælder.
Man har det ellers udmærket her
Skjøndt ingen Gaasesteg, der vanke mere
Men derimod med gule Færter og Æbleskiver
Han ofte sin stærke Sult fordriver
Og af Svedskesuppen og Pandekager
Man gerne de største Portioner tager
Af Risengrøden og Kliptorsken kun
Han ikke putter det mindste i Mund.
Til The og Kaffe med Sukker i
Har han et umaadelig Liebhaber
Dog hverken The eller Kaffe han faar
Indtil den første Februar vi naar
Men da faar han Penge han -ærer fornøjet
(Her mangler en kvart side)
Nu jeg til Slut en Hilsen sender
Gid den dig træffe blandt gode Venner.

Din hengivne Søn - A.R. Flagstad

Om morfar August efter tiden på Sorø Akademi

Fra sommeren 1880 og syv år frem er der ingen breve bevaret, bortset fra nogle ganske få stykker, hvilket vel må udlægges som, at August i universitetstiden ikke korresponderer med familien – men måske bor hjemme i København enten i Lille Istedgade eller måske på eget værelse ude i byen. I 1881 lader han dog et par gange høre fra sig, idet han sammen med Johanne, Vilhelm og Edvard er på besøg på fødeegnen og sender breve hjem om de fire søskenes ophold hos – og gensyn med – nogle af vennerne fra den fynske barndom. Man har indtrykket af, at de som feriegæster hjælper en del med høsten. Naturligt nok, thi turen varer noget, der ligner i hvert fald en måned. Første brev (A/57) er fra 12 juli; det andet (A/58) er fra 8. august. Hør her:

... Hvor vi kommer er den almindelige Gjenstand for Samtale Hr Pastor Mathiesen contra Hr Pastor O. Flagstad. Havde vi dog bare havt Flagstad endnu isteden for denne Mathis. Somme kalder ham nemlig Mathis i steden for Mathiesen. Hans Sørensen siger: Vi slipper ham Fanden ta mig ikke ..... før vi putter ham i Jorden. – Men Præsten er af en anden Mening, han er for Tiden i København ... Denne rosende kommentar sendes hjem formodentlig til fader emeritussens udelte glæde.

I et udateret brev fra januar '82, (A/59) antydes, at August har en lejlighed, hvor han er kommet i orden. Men hvordan og hvor, vides ikke. Det kan være, det (også) er på Regensen – og måske sammen med fætter Valdemar. August er formodentlig i fuldt sving med sit teologistudium, thi 14 dage efter underskriver han sig cand.phil.

I næste brev, A/60, anføres en hilsen til “de gamle” og søskende fra fætter V. Flagstad. Det kan næppe være andre end Carl Frederik Valdemar, søn af farbroderen, kontorchef i krigsministeriet Poul Wilhelm Flagstad. Valdemar er jævnaldrende med August og læser også – men til cand.pharm. Han omtales også i selve brevet som Valdemar. Og i øvrigt lyder det, som om Valdemars begejstring for alt, hvad der har med Ribe at gøre, hænger August langt ud af halsen. Jeg ved fra Edwins kartotekskort, at samme Valdemar har været discipel, hedder det vel, i Ribe som et led i sin uddannelse. Så måske bor de to sammen. Eller de omgås i studietiden. Valdemar ender i øvrigt sidenhen i Nakskov, hvor han slutter sin gerning som provisor. August og hans søskende omgås åbenbart deres fætre og kusiner på deres fars side. I brevene hører man også – omend kun af og til – om onkel Poul Wilhelm, farbroderen, der som nævnt først er i krigsministeriet, og som senere højt dekoreret bliver bestyrer af Krudtværket i Frederiksværk og også om tante Helene, som er gift med Carl Julius Flagstad og bor i Århus.

Den 18. juni 1887 er August færdig som cand.theol. Han får karakteren Laudabilis II, et resultat, som vel er fint og godt. Kort efter hører vi, at

---

han opholder sig hos en pastor Nyholm i Frørup på Fyn (A/62). Man har fornemmelsen af, at August nærmest er kommet på landet for at fedes lidt op. Måske efter en udmarvende slutspurt i sin studietid! Han drikker i alle fald mælk fire gange om dagen, beretter han blandt meget andet hjem. Af pastoren rådes han til: ... *ikke at tage en Capellanplads men hellere tage de praktiske Prøver, der skal til for at kunne blive Sognepræst. Dette skønt han selv har været Capellan ...*

August har for nogle år siden truffet Mary, som han korresponderer med, i alle fald når han er væk fra hende. Denne del af brevene kender vi naturligvis ikke. Mary har slået sine første folder i hovedstaden, hvor hendes far, Frederik Schiellerup, har urtekræmmerforretning i St. Kongensgade 93. Butikken ligger, som vi allerede har hørt, i kælderen dér. Familien bor også på adressen. Tordenskjoldsgade er dog vist en tidligere adresse for familien, forekommer det mig. – De må være forlovede nu. Allerede i 1885 besøger Mary i hvert fald svigerinden Johanne (jf. M/52).

Senere samme år besøger August præstefætteren Carl i Haverslev, ældste søn af farbroder Carl Julius. Fra Haverslev skriver August to meget interessante breve hjem, som det vil være urimeligt blot at citere brudstykker fra. De bør læses helt og fuldt og kommer her. Det ene til faderen lyder således:

Velærværdige Hr Pastor Flagstad!

Det kunde muligen interessere Dig Hr Pastor, at faa at høre, hvorledes de gejstlige Forhold her paa Egnen ere forefunden af mig, saavidt jeg endnu har deltaget i dem. Efter at være ankommen til Haverslev, spurgte Carl meget snart om jeg ikke havde Lyst at prædike Søndag 4, dertil bemærkede jeg, at det naturligvis vilde være mig en Fornøjelse; nu havde Fætteren ganske vist inviteret mig til et roligt og stille Ophold hersteds, men ikke destomindre havde vi Fremmede hele Tirsdagen og tog selv bort Onsdag og Torsdag i Anledning af et præstekonvent; saa jeg kom først til at arbejde paa min Prædiken om Fredagen. Dog tror jeg, at den var saa nogenlunde; den var i alle Fald længere end sidst; og med Hensyn til at holde den, er jeg kommen et Skridt videre, thi jeg talte denne gang ikke for hurtigt, og jeg talte næstendels ogsaa højt nok. Naar vi nu tilfulde har overvundet disse tekniske Vanskeligheder, saa staar vi kun tilbage med Indholdet. Derom vil jeg ikke sige noget selv, og jeg tror ikke, at det kan nytte at sende Dig den, da Du næppe vil kunde læse den. Themaet var Kjærlighedspligten mod Næsten. Jeg prædikede i begge Kirker kl 9 og kl 2 1/2. I Skræm var der ikke ret mange Tilhørere, medens derimod Haverslev Kirke var næsten ganske fuld, hvilket er noget usædvanligt, men der var jo en Mængde, som vel alene var gaaede den Dag for at se og høre præstens Fætter; thi Carl havde nemlig forrige Søndag bekendtgjort fra Prædikestolen, at jeg muligvis vilde prædike. Carl har ikke været saa helt utilfreds med mig; thi han har allerede tilbudt mig at prædike endnu en Gang, ligesom han ogsaa mente at jeg vilde kunde komme til at prædike her i Omegnen, hvis jeg vilde. I Skræm maatte jeg lyse til Kirkestævne og i Haverslev maatte jeg lyse til Ægteskab. Jeg prædikede sidst i Haverslev, og det gik derfor bedre der end i Skræm.

Nu vil jeg meddele Dig lidt om Præstekonventet i Torsdags i Brovst hos Pastor Lange, og for at begynde med Begyndelsen vil jeg begynde om Tirsdagen; thi da jeg denne Dag rejste mig efter en nødvendig og styrkende Middagssovn var der ankommen en Pastor Thomsen fra Øsløs, han vilde nemlig til Conventet, men da han fra sit Sogn havde cirka 7 Mil, tog han afsted i Tide. Men han havde dog regnet forkert, da han mente, at Conventet var berammet til Onsdag; men da han er en skolekammerat af Carl blev han her til om Onsdagen og vi havde megen Fornøjelse af ham, han er ganske vist Grundtvigianer, men særdeles liberal, og endvidere tror jeg ogsaa at Carl er lidt Grundtvigsk, og mig generede det ikke i mindste Maade, da hans Meninger paa det Omraade altid viste Respekt for anderledes tænkende. Samme

Dags Eftermiddag ankom endvidere Pastor Bjørndal fra Parslev, Svendstrup med Frue - - for at besøge Carl og næste Dag (Onsdag) tog vi 3 derover og blev der til om Torsdag Formiddag, da vi alle 4 kørte til Conventet. Der var mødt 9 Præster (2 manglede) og 1 theol. Candidat som blev modtaget med særdeles Imødekommenhed ikke alene af Pastor Lange og Frue men af samtlige tilstedeværende Præster, hvoraf flere inviterede mig til Besøg i deres Hjem. Forhandlingsgjenstand var 2 og 3 led i 3die Trosartikkel, og Forhandlingerne derom bleve førte paa en særdeles smuk Maade, idet Repræsentanterne for de forskellige Retninger behandlede hinanden med virkelig Agtelse og Venskab. Senere var der en Forhandling for lukkede Døre, Pastor Thomsen og jeg maatte forsvinde. Thomsen var iøvrigt den mest talende ved Mødet og talte flere Gange overordentligt smukt. - Senere forhandlede der om et Vinterconvent, som blev bestemt til at affholdes i Fjerritslev (midt i Herredet) for Vejenes Skyld; endvidere bestemtes det at give Lærerne Adgang til dette Møde; Der rejste sig en særdeles livlig Diskussion om Beværtningsspørgsmaalet, særlig om Punchen bagefter, men det afgjordes vist meget fornuftigt derhen, at man ikke skulde tage nogen Bolle for at ikke der skulde gives Anledning for Folk til at beskyldte Præsterne og Lærerne for at holde Sviregilder i Kroen. - Om Beværtningen ved nærværende Convent vil jeg baade for Din og Moders Skyld, samt ogsaa for Mary's give en nøjagtig Beretning idet jeg haaber at Du vil lade den tilffyde disse to nævnte Damer. Efter samtlige gejstlige Herrers Ankomst serveredes en ypperlig Frokost: Hummersalat - Lammesteg - Kyllingesteg var det vigtigste - samt Bayersk Øl, Snaps og Scherry - med øvrige tilsvarende Rekvizitter til et veldækket koldt Bord. Derefter tændtes de medbragte Piber eller Hr Langes Cigarer, hvorefter det egentlige Møde tog sin Begyndelse, under Overværelse af en Del Flasker med Øl og Vand i. Da den alvorlige Del af Mødet var sluttet serveredes Middagen: Suppe - Fisk - Kyllingesteg - Dessert (en mægtig Melon), dernæst Ciks altsammen tillavet efter Kunstens Regler. Rødvín (god) og Scherry. Derefter Kaffe med Lacryma til eller bagefter som man vilde. - Senere paa Aftenen serveredes The med Tilbehør, og saa drog vi hjem efter en stræng Arbejdsdag. Pastor Thomsen drog hjem med os eller rettere han kørte os hjem, thi det var hans Kjøretøj vi stadig benyttede men han blev hos os til om Fredagen. Han viste sig ogsaa som et særdeles gemytligt Menneske, han kunde en overvældende mængde morsomme Historier. Fredag Formiddag kørte han saa hjem, efter paa det indstændigste at have anmodet Carl og mig om at besøge ham snarligen, samt lovet mig, at dersom jeg vilde, maatte prædike hos ham. Paa Conventet aftaltes endvidere med Hr Pastor Halkier fra Øland, at Pastor Bjørndal og Carl paa Onsdag skulde holde et Møde i hans Kirke for at bringe lidt Liv i hans Menighed, som er meget lidt levende; til dette Møde inviteredes jeg ogsaa, saa der tage vi nu foreløbig hen på Onsdag.

Se nu Velærværdige Hr Pastor har jeg skrevet Dig et langt Brev, som jeg for den Sags Skyld gjerne kunde gjøre langt længere endnu, men for ogsaa at kunde skrive til Mary, vil jeg nu holde op, idet jeg helst vil tilfredsstille begge Parter. Jeg haaber dog, at Du vil overlade Mary dette til Gennemlæsning, thi at skrive akkurat det samme en Gang endnu har jeg ikke stor Lyst til.

Med mange Hilsner til Dig og Moder samt hele Familien fra Carl og mig tegner jeg mig.

Din hengivne Søn
August R. Flagstad
cand theol
Mit Helbred er fortræffeligt.

Augusts andet brev, sendt fra præstefæteren nordenfjords, er til den 10-årige lillesøster, Ingeborg. Det lyder således:

(A/64)

Haverslev 16 September 1887.

Kjære Tøs!

Da baade Johanne og Christian endelig langt om længe have opfyldt deres søsterlige og broderlige Pligter og have gjort det paa én Gang, er jeg ikke i Stand til at vælge, hvem af dem jeg skal lykosaliggøre med et Brev, og vil derfor forbigaa dem begge og henvende mig til Dig, idet jeg dermed forbinder den for Dig særdeles nyttige Øvelse i Læsning af vanskelig Skrift. Christian skrev i sin Tid til Dig paa Tysk, og muligvis vil det vise sig at hans Tyske er Dig lettere forstaaeligt end mit Danske, men i alle Tilfælde haaber jeg at Du ikke overlader det til andre ud af denne Skrivelse, men selv omhyggeligt studerer den og siden beretter Din længselsfulde Familie de deri aftegnede Mærkværdigheder. Den første Mærkværdighed er da den at jeg som sagt i Dag fik Brev hjemmefra, jeg var nærved at tro at I i jubelen over min Fraværelse (ingen Prygl osv) havde glemt at holde det sødskendelige skriveri ved lige. Nogen mærkelig Tildragelse hjemmefra kan jeg dog ikke meddele Dig med Undtagelse af Fortællingen om de bekendte Æbler og Pærer fra Nysted, som jeg har modtaget i dobbelt Udgave. Her fra Haverslev og Omegn er egentlig heller intet i og for sig

mærkeligt at meddele, men sædvanlige Hverdagsbegivenheder her til Lands faar jo et vist Præg af Mærkelighed derved at jeg deltager i dem. Præsteconventet har den Gamle vel beskrevet Dig, saa det vil jeg ikke tale om, men kun bemærke at jeg ved den Lejlighed traf tre Smaapiger som interesserede sig svært for Dig og den ene underrettede mig lejlighedsvis om at det var hendes Fødselsdag en af de følgende Dage hvorover jeg blev saa rørt, at jeg fandt et stykke Chokolade i min Lomme, resterne af en hel Kage hvormed Svigermoder havde udstyret mig for dermed at modstaa og overvinde Besværlighederne ved min æventyrlige Fart over de vilde Vaaver. Nogle Dage efter foretog vi en Tour til Øland som staar i Forbindelse med Fastlandet ved Hjælp af en Dæmning og Bro; Meningen var at denne Tour skulde gøres til Lands og i Solskinsvejr, men Enden blev (vaad - dyngvaad), at den saa at sige foretoges til Vands i det Himlen aabnede sine Sluser og nedsendte over vore Hoveder en øsende Regn i Lighed med hine Dage, da Noah byggede sin Ark. Vi havde desværre ingen Ark men heller ikke tilstrækkeligt Forraad af den Slags Vaaben hvormed man bekæmper Himlens genstridige Vande, og Resultatet blev da ogsaa som før antydet et fuldstændigt Nederlag, som kostede flere Timers brændende Sol den næste Dag for at kunne fuldelig oprettes. De derefter følgende Dage har stadig udmærket sig ved Regn og Blæst i en Afvexling, og vi har derfor ført et temmelig indaadvendt Liv dog ikke alene hos os selv, men vi har med Iver støttet andre i den selvsamme Beskæftigelse hvor det lod sig gøre og som det støttemiddel har vi gerne ordineret "Kort og Toddy", hvilket middel da ogsaa til Dato har vist sin undergørende og styrkende Kraft. Dagen i gaar blev imødeset med Spænding saavel af den velædle Gaardmand som af den sorgløseste Røgterdreng, der skulde nemlig være Marked i Skræm, og denne Begivenhed betragtes uimodstaaeligt som aarets største Festsdag, en Dag som alle Egnens Tjenestefolk betinger sig som Fridag før de paatager sig nogen Tjeneste, en Dag paa hvilken Pigernes Tarv og Forsvar ene er betroet de gamle Kjællinger og Patteborns, medens den øvrige Befolkning anvender Tiden paa forskjellig Maade i Skræm. Det var derfor ikke saa underligt at der var Spænding i alles Sind, og jeg tog da den Beslutning hvis Vejret blev godt ligeledes at indfinde mig paa Markedet og nyde min Del af de paa Markedet tilbudte Nydelser. Dagen oprandt endelig for den længselsfuldt vendtende med et henrivende og klart Solskinsvejr, den bedste Dag heroppe saalænge jeg har været her, og vi tog til Marked af Hjertens Lyst paa en Vogn betyngt af Forpagteren, tre Malkepiger og to Karle samt Proviant til hele Selskabet, 5 Heste iberegnet, om der ogsaa var beregnet Proviant til 5 Stude, som under Kommando af 3 Tjenestedrenge var dragne i Forvejen ved jeg ikke med Nøjagtighed; saasnart vi vare komne lidt ud af Vejen kjørte vi ingenlunde alene; frem fra hvert Hus (og Gaard) kom Vogne belæsset med Mænd, Kvinder og Børn, alle Veje fyldtes saa at man ofte saa Rækker

paa en Snes Vogne; alle styrede de til Skræm, som vinkede os fra det Fjerne med sine hvide Telte og Flag. Ankomne til Markedspladsen efter flere Gange at have været nærved at komme til Hvile i en af Regnen blødgjort Grøfts venlige Arme steg vi af Vognen tømte denne for al dens Indhold, som anbragtes under den medens den selv optog Virksomheden som Krybbe for de ædle Gangere som havde slæbt os derhen. Saa tændte vi vore Piber, tog vor Stok i Haand og tog alt i Øjesyn med oprigtig Vilje til at glæde og fornøje sig. Af Forlystelser fandtes der forskelligt, men alting var vidunderligt nyt, alt hvad der optraadte, optraadte i Dag for første Gang her i Norden efter at have nydt den mest udsøgte Anerkendelse ved forskellige europæiske Hoffer. Endvidere forefandtes to Karouseller, hvor man kunde se Herrer og Damer vidende sig kjørende i yndefulde Stillinge med alvorlig og viljestærk Mine, som om de vare forberedte paa alle mulige vanskelige Situationer; Kraftprøvemaskiner fandtes i rigt Udvalg, hvor unge og gamle Mænd i storartet Mængde opnaaede Titlen "Hercules". Dernæst fandtes Udsalg af de forskelligste Varer, Træsko, Potter, Seletøj, Pidske Lopper(?), Kager, Æbler, Pærer, Blommer, Agurker og alt hvad der ellers er muligt at nævne; samt en uoverskuelig Række af Beværtningstelte, hvor man kunde faa det nødvendige til Livets Ophold. Det hvorom det egentlig drejede sig, var dog Køer, Stude og Heste, og man kunde da ogsaa tilfulde nyde Skuet af flotte Prangere, der med Kjenderblik og Haand undersøgte de forskellige Dele af de nævnte Dyrs Legemer; man lagde med Fornøjelse Mærke til hvorlunde man stak hinanden paa Næven og sagde Farvel en 4-5 Gange, og saa alligevel blev og handlede med hinanden, hvorefter man saa i broderlig Forening nød noget Øl og Brændevin som Lid- køb. En Færdighed opdagede jeg hos alle mine jydsk Landsmænd, nemlig at stikke paa Næven! Saaledes staar først en Flok Piger paa en 5-6 Stykker; saa kommer en Bondekarl, staar først og griner lidt, strækker dernæst Haanden til den nærmeste, Goddaw Maren! - saa den næste: Goddaw Trine! o.s.v. Rækken igjennem, hvorefter han grinende trækker sig tilbage. De første to Timer, jeg opholdt mig paa Markedet, bestilte man saavidt jeg kunde iagttage ikke andet end at vexe Hilsner og Næver - det gik ogsaa ud over mig, idet jeg nemlig fulgtes med en Handelsbetjent hos vor Kjøbmand og naar der faldt noget af til ham saa fik jeg Tilgiften, - Da jeg nu efter nogen Tid havde i tilstrækkelig Maal nydt Pærer, Æbler og Honningkager, samt hvad Markedet ellers kunde præstere, forlod jeg det med min egen Befordring og satte afsted tværs over Heden for at gaa tilbage til Haverslev, men da jeg var kommen lidt ud i Heden, vendte jeg mig om ligesom Kjællingen for at se hvor langt hjem jeg havde, og da nød jeg egentlig det bedste ved hele Markedet, og om jeg ofte paa selve Markedet havde kunnet ønske mig Christians Blyant ved Haanden, saa maatte jeg nu i Sandhed ønske mig en Malers Pensel; thi pitoresque var Blanding af Mennesker og Dyr og alt muligt andet, paa en Skraaning i Belysning af den hel-

dende Eftermiddagssol; da jeg løsrev mig og vendte mig imod Haverslev, og medens jeg nu saaledes vandrede som en Tater hen over Heden, saa jeg et af medfølgende røde expl, som jeg nu sender til Christian's behagelig og videnskabelige Afbenyttelse med ønsket om at han vil delagtiggjøre Botaniken i mine Undersøgelser's Resultater samt ogsaa afgive det ene Exemplar til hendes Disposition. - Vor fælles Moder kan du underrette om at jeg ingen Mad fik den Dag fra kl 9 - 6 1/2, med Undtagelse af hvad jeg fortærede af Æbler ---. Min Mening var nemlig at vende tidlig hjem, men Markedet var for morsomt.

Af Mærkeligheder ved selve Præstegaarden og dens Gebet findes ingen særlige; to mindreaarige Katte, Halvsødskende, samt en Hund ere ingen Sjældenhed. En Have med Blommer, Æbler og Pærer er ogsaa temmelig almindelig. -

1 Eftermiddag er Fætter i Forretning, og derfor har jeg paataget mig at modtage en Mand, som rimeligvis vilde komme og begjære Barnedaab til sine Tvillinger. Han kom ogsaa ganske rigtigt og jeg fik en gunstig Lejlighed til at optræde med præstelig Værdighed; han inviterede os desuden begge to til Barnedaab, hvortil jeg for min Part glæder mig særdeles; Jeg skulde ogsaa tage imod en Begravelse, men den lader ikke til at komme. - Naar du nu har øvet dig i Læsning, saa øv dig i Skrivning. Paa min anbefaling kan du maaske faa en Skoledag fri, thi disse to Arbejder vilde formodentlig nok kunne kræve en saadans fulde Arbejde. Hils Mary, naar Karantænen bliver ophævet, hils Fader og Moder, Johanne, Vilhelm, Christian, Steffen, Pot, Vik (?) og hans Moder, den nye Pige - samt dig selv mangfoldige Gange fra
August.

(På samtlige kanter af alle brevsiderne står endvidere tilføjet):

Tak de skrivende for deres Breve, lad dem kun skrive igjen; Jeg skal intet have tilsendt. Carl's Pige tager uden videre mit snavsede Tøj og vadsker det saa promte; Lad Steffen (det er Edvard) klø dig lidt. Jeg tænker at du engang imellem gjør en lille Skandale.

Hils Charlotte og Frk Sprunch og giv Charlotte min Adresse.

Hvordan gaar det med Usanseligheden(?) - Portvinen osv.

Mit Befindende er særdeles udmærket! Jeg haaber, at Du ligeledes befinder Dig vel omend med forbigaaende upasseligheder.

Jeg har skrevet til Stiftsprosten i Ribe og ogsaa faaet Svar men det indeholder intet særligt frem for det officielle Opslag.

Den sidste bemærkning tyder jo på, at August har været interesseret i et muligt job i det sydvestjyske - dog som det synes - uden held.

MORFAR AUGUST INDLEDER SIN PRÆSTEGERNING I PEDERSKER

Pedersker Præstegård, stuehuset set fra gården - vest- og indgangsfacaden. De nye vinduer synes tilpasset datidens gamle stil, men ovenlysvinduerne i tagfladen, der vist nok stadigvæk er beklædt med strå, burde nok være anderledes - f.eks. som strå-tækte lidt dyrere tagkviste!

Indsat: Oprindeligt udseende! (Stuehuset ser ud til at have haft fire skorstene!)

I sommeren 1888 lander August så i Pedersker præstegård, hvorfra alle senere breve fra og med A/65 er afsendt. Sct. Peders Præstegaard hedder afsenderadressen igennem alle de resterende år. Mary og August bliver gift 18.09.1888. Og 27. august året efter melder den første frugt af deres kærlighed sig – min mor, hvorefter familien nu kan siges at være en realitet. Her, hvor vi registrerer parrets bryllup, tager vi lige en bryllupsvisse, fundet blandt broderen Christian B.s breve. Den har jo med de tos bryllup at gøre, omend de 14 år forvirrer lidt. Sangen er ikke signeret. Men håndskriften afslører tydeligt, hvem forfatteren er:

---

*Ny og glædelig Vise om
14 Aar eller meres lykkelig ...*

Kjærlighed

Mel. Der var engang en tapper Mand

1.
*Trods Verdens Sletthed kan man hist
og her Exempler finde,
at Kjærstefolk har Troskab vist,
naar de hinanden kjendte,
men at to Men'sker mange Aar
før de har set hinanden *
omkring i trofast Længsel gaar,
er dog som bare F....*
2.
*Mens August var en lille Pog
som gik i Sorø Skole,
og Mary sine Folder slog
i Mammeluk og Kjole
som naaede kun til Knæerne
Du Mary aned ej, at
med Kjole ned til tærne
som Præst han sku faa dig fat.*
3.
*Men begge gjemte trofast paa
et Ideal i Barmen
indtil den Dag, da begge saa
sig med det under Armen
hans "Hende" hun var rund og trind
ej til omkuld at blæse
og hendes "Han" en mager Pind
med ægte gotisk Næse.*
4.
*Saa mangen Ungersvend hun saa
ad Strøgets Veje vandre,
men Næsen som hun venter paa,
hun fandt hos ingen andre.
Og da hun efter Næsen gik
naar hun i Byen sendtes
en Næse lang hun ofte fik
før Commissionen endtes.*
5.
*August var saamænd li'saagod,
han blev paa Dydens Bane
Selv af soranerinder lod
han ej sit Hjerte rane.
Den Runde drejede sig om
"Sein Sehnen und sein Streben"
Ja tidt han for en Rundtenom
"sein Leben hätt gegeben"*
6.
*Hvorfor vi ogsaa se ham ved
saa mangt et Pøsegilde,
med sand oprigtig Kjærlighed
de trinde Pølser trille
i Lommen ned, naar han var møt,
han aned nok, at deri
han li'som har et Slags Portræt
af hende – hanses Mary.*

7.
*Paa Baller stod han i en Krog
fortabt i Idealet
indtil Musikken standsed og
til Spisning lød Signalet.
Og da til Bordet ej ret vel
han kunde gaa med "hende"
han converserte med sig selv
og spiste alt for tvende.*

8.
*Flux da de saa hinanden traf
var Sagen jo i Orden.
Nu rejser de desværre af,
da vel de gift er vorden
imens vi andre Stakler gaa
og er saa grulig spændte
paa hvor de Skabe vel skal staa,
som er derover sendte.*

9.
*Til Bornholm gaar Rejsen jo,
da derfor det kan hende,
at hist der forestaar de to
en Holmgang uden Ende,
saa giver vi dem det Ønske med,
at næste Aar vi finde
i Fryd og (Peders-)Kjærlighed
den Mand med sin Mandin(d)e.*

* her har vi måske forklaringen på de 14 år

Pedersker sogn har søgt – og også fået en ny præst. Om den gamle pastor Jensen er søgt væk eller gået på pension er uklart – nok nærmest det sidste. Og dog, han har kun haft embedet siden 1885. Han flytter i hvert fald til Aakirkeby. Og sikkert er det, at i hvert fald en del af sognet gerne vil have ny præst, fordi der hersker nogen utilfredshed – tilsyneladende med præstens måde at styre skolekommissionen på. Præsten er jo formand, og nogle er utilfredse med den måde, der disponeres på – eller snarere – ikke disponeres på. Andre derimod, "Jensenisterne", synes at alt er i orden. Det lyder også som om der er lidt utilfredshed med præsten omkring børnenes forberedelse til konfirmationen (jf. A/70). Måske er der reelt tale om dannelse af en frimenighed.

Det synes som om August falder godt til, og han fornemmer det vel også selv, kan man jævnligt mærke i brevene hjem til søster Johanne, der stadigvæk i vidt omfang styrer den hjemlige korrespondance. August og Mary begynder at lære sognets beboere at kende. Også Jensenisterne kommer parret sammen med ved selskabelige lejligheder. Og også det går såmænd helt fint! Det gives der i hvert fald udtryk for (jf. A/71). I brevene fornemmer man, hvordan præstens ansættelsesforhold er under ændring. Ved præstegården skal der (fra-)sælges jord, og avlsbygningerne skal fornyes, eller de

---

trænger i alle fald til det. Hvordan præsten lønnes, er ikke helt klart. Men ændringerne i præstegårdens status indgår i aflønningen. Præstegården må tidligere, måske netop indtil August bliver ordineret, have haft en forpagter, og udbyttet har nok været det, præsten skulle leve af sammen med den tiende, som sognets bønder vel måtte ryste op med. Det får vi lidt mere rede på senere. Kun en enkelt gang tales der om en forpagter. Da to af længerne rives ned og genopføres, sker det på basis af Augusts egne penge, idet han dog råder over det jordsalgsprovenu, der kommer ind, da signalet om jordsalg endelig gives fra stiftsøvrigheden. Fra den tid har præsten selv en karl eller dreng, der hjælper med den avl, der nu er tilbage ifølge Augusts ansættelsesaftale. Og det synes at ende med, at man har tre-fire – en enkelt gang endog fem – køer, en enkelt gris og nogle får samt et par heste og høns og gæs. Hestene er ikke til kørebrug. Siden får han dog regulære køreheste. Lidt landbrug er der vel endnu, hvor hestene kan indgå. August har også bistader, og det synes også som om han fabrikerer lidt vin – dog næppe meget – og kun til eget brug. Men alt i alt er det jo et naturaliesamfund, hvor mange ting kan skaffes ved egen hjælp. Man hører også om, hvor meget mælk, der leveres til mejeriet, og hvor meget mælk, der indgår i husets egen drift – vel sagtens inkl. foder til kreaturerne.

Mary har altid pige-hjælp. Som oftest to unge og uerfarne, som skal læres op, hvortil kommer, at hendes yngre søstre – i hvert fald Ida og Caroline eller “Lotte”, som hun kaldes – i lange perioder er i huset hos præstens. En enkelt gang fornemmes, at Mary endda har to piger i huset foruden søster Ida. Når dertil kommer den førnævnte karl, som August dog kalder sin “dreng”, kan man fornemme en husholdning af rimelig størrelse – i hvert fald efter nutidige forhold. Og ikke mindst, når de små dukker op.

August etablerer på et vist tidspunkt som tidligere antydte en lille husflidsskole i præstegården. Den får tilsyneladende en del medlemmer og også egen bestyrelse, og man arrangerer små udstillinger. Et år nævnes, at man har 24 medlemmer, og udstillingen op mod Jul omfatter mere end hundrede genstande.

Langt tidligere har man etableret syaftener, hvor præsten står for underholdningen i form af oplæsning. August pålægger familien i København at skaffe lekturer. Men han frabeder sig Ludvig Holberg, da de unge damer er for generte til at han tror, deres kinder vil blusse for meget. Og om Øhlenschläger siger han, at dertil er han ikke en god nok oplæser. Men han betragter aftenerne som øvelse. Så det kommer måske.

L'hombre spiller han med stor fornøjelse. Og ret hurtigt stiller han Johanne i udsigt, at familien kan påregne rimelige fødselsdagsgaver finansieret med overskuddet i hans kortspilregnskab, der synes at falde ud med udsigter til et rimeligt resultat.

Sct. Peders Kirke i Pedersker, fra romansk tid, set fra sydøst. Skib, kor og apsis er oprindeligt opført af smukt tilhugne Cementsten. Tårnet er tilbygget senere - og af rå granit (Jf. Trap Danmark).

En dag noterer han dog i et brev: ... *at han i kortspil har vundet 51 øre, som jeg dog ikke fik!* Både Mary og de unge svigerinder spiller såmænd l'hombre og også hans egen svigermoder, da hun er tilstede op til Christians fødsel. Hjemme hos Augusts familie spiller alle tilsyneladende – vist kun bortset fra Christian B. Så det synes at være et meget udbredt spil i familiekredsen; men altså også blandt de bornholmske venner, som familien får derovre. Der spilles iøvrigt også – sidenhen – halvtolv med børnene.

Min fornemmelse af, hvordan Augusts hjem er indrettet og møbleret er meget begrænset. Hjemmet må jo nok være indrettet i noget, der ligner klunkestil. Men det bygges vel kun ganske langsomt op, og næsten fra bunden, nygifte som de to jo er. Og formuende er August jo i hvert fald ikke. Om Mary har lidt med på kistebunden, ved vi intet om. Marys far Frederik Schiellerup er jo købmand. Det var jo i gamle dage ofte et vidt begreb. Men han er "kun" urtekræmmer. Det sætter måske nok en grænse. Datidens købmænd ejede ofte skibe og handlede med mange forskellige varer, som de selv lod hente hjem. Men de to kan da muligvis have søgt at

---

spare lidt op. Et sted fornemmes det, at Mary og August har kendt hinanden længe.

Det er nok muligt, at August, straks han flytter ind, overtager nogle af familien Jensens møbler. Det lyder i hvert fald sådan i de første breve hjem. Vi hører også om et meget stort udtræksspisebord med intet mindre end seks plader! Det får August og Mary åbenbart foræret af den lokale kvindeforening (jf. A/202) vel nok, fordi de lægger husly til dennes møder. Det dukker dog først op i '97. Vi hører også om at August køber et brugt chatol, og at han selv laver sig en skrivebordsstol. Jeg mener også at vide, at man havde et bornholmerur i præstegården. Og vi hører også om, at August køber sig et stort såkaldt amerikansk landklaver, der er god til at holde stemningen! Det erhverver man i april '91 formedelst 400 kr. på meget lempelige vilkår. Og i oktober '93 (A/163, af 15.10.93) køber August på en auktion et chatol: ... *Det måtte jeg give 50 kr. for, fordi et andet bånd også ville have det, ellers havde jeg fået det for 30 ...* Thøger oplyser at være den lykkelige ejer af dette møbel. Men ellers er min viden begrænset. Mig bekendt har jeg desværre ikke igennem min mor overtaget nogen effekter fra hendes barndomshjem.

Senest i oktober '93 har August også købt en vogn og fået hestene Ida og Lotte. Så han nu er selvkørende. Det synes iøvrigt som om, der sker en del for August dette år. Der bygges jo også om, og han erhverver flere betydelige møbler – o.s.v.

I det følgende skal vi høre endnu en række passager fra Augusts breve, som kan fortælle lidt om, hvordan hverdagen forløb hos dem i de få år, som August fik lov at virke som præst på Bornholm.

Det første brev af 21.07.88, A/65 er meget kort – og til faderen ... *Lieber Alter: ... Jeg har i øvrigt hverken Tid eller Ro til at skrive til Dig, da jeg skal skrive og læse Prædiken. Kun maa jeg bemærke, at alt her synes at være dejligt, Huset er en særdeles bekvem og hyggelig indrettet Bolig, Haven er stor, og velbevoget med alle mulige traer. Den ene Længe er god, de to andre yderst slette, særlig den ene, saa det ender nok med at jeg maa bygge dem om ...*

Brevet, der er lidt længere end her citeret, er også forsynet med skitsen (se side 102), hvoraf fremgår, at der i stuehuset er entré, dagligstue, spise-stue, havestue, soveværelse og et studereværelse med gæsteværelse bagved samt køkken, bryggers og spisekamre m.v. og baggang. Stuehusets gavl med havestuen er mod syd.

Vi skal nu høre, hvorledes August selv oplever begivenhederne i forbindelse med sin egen indsættelse og forholdene der omkring:

1ste Indberetning til Hr Velærværdighed Pastor emer. O.C.T' Flagstad fra velærværdige Aug. R. Flagstad angaaende Forholdene i Pedersker.

Kjære Gamle!

Det bliver sandsynligvis en meget usammenhængende og uchronologisk Indberetning, der nu affattes til Dig; Indtrykkene strømmer saa at sige ind på mig, og klare dem sikkert og bestemt kan jeg naturligvis ikke paa nærværende Tidspunkt. Jeg henvender mig denne Gang til Dig, da jeg har sendt Mary en levende Indberetning nemlig O N Møller Capelhave i Høje Taastrup, som virkelig har været her i Dag og overværet min Indsættelse, hvilket har været saavel ham som mig selv til stor Glæde. Han tager i Aften med Dampskibet til Kjøbenhavn, og har saa lovet at gaa op til Kjæresten i Morgen og aflægge Beretning om Tilstandene, ligeledes indfinder han sig maaske i Lille Istedgade i samme Hensigt, dette er dog mere end tvivlsomt, da han samme Aften skal rejse til Jylland. Men nu til mine Forhold her. Jeg er bleven modtagen med en aldeles udmærket Hjærtelighed og Venlighed fra alle Sider; Ja efter Skolelærerens Udsagn er jeg af Menigheden bleven ventet med Længsel og modtagen med Glæde. Folk herovre over hele Øen er særdeles flittige Kirkegængere og har fra gammel Tid stor Respekt og Ærefrygt for Præsteembedet, dets Indehaver, og der er ligesom et Skaar i deres Tilværelse, naar de maa undvære en egen Præst og nøjes med andre Sognes Præster, de er derfor glade ved at jeg er kommen. Kirken er en lille hyggelig Kirke med et Pulpitur i Baggrunden; den kan tilmed rumme alle Sognets Kirkegængere, naar de møde in plena; men i Dag var der ligefrem Trængsel, ganske som i en Kjøbenhavnsk Kirke, fordi der var mødt en Del Gæster fra Nabosognene, Aakirkeby og Poulsker, særlig i Aakirkeby har flere Beboere nærmere til Pedersker end til Deres egen. Saa er Bornholmerne tillige hørende Folk, man saa dem ikke sidde og vende og dreje Hovederne for at kigge paa hinanden, deres Øjne vare stadig rettede mod Taleren, og dette sagde Provsten var ikke alene Tilfældet i Dag, men altid, og han tilføjede at i Løbet af Dagen vilde der blive diskuteret rundt i Husene om hvad Præsten havde sagt, men da jeg havde givet en rund og jævn Udvikling af Evangeliet, skulde jeg ikke være bange for Dommens Udfald. - Ja kjære Gamle, det har været en højtidelig og bevæget Dag for mig, og jeg haaber til Vorherre at det maa blive Begyndelsen til en sand og tro Tjeneste for hans Ord, og jeg tror ikke, at han kunde have givet mig en bedre Plads end den jeg har faaet, thi jeg tror ligesom

Pastor Christensen af Aakirkeby sagde det til mig, at min Opgave var den ene og alene at gaa ligeud ad Landevejen. Saa vil det uheldige Røre, som min Formand (Augusts forgænger) har vakt og som heldigvis er ubetydeligt tabe sig af sig selv. Jeg egnar mig ikke til at staa mellem de stærke Modsætninger og det kommer jeg da heller ikke til her. - At Du og Moder og alle mine Søkende og alle mine andre Kjære have været hos mig i Tankerne, derom tvivler jeg ikke, ligesom ogsaa mine Tanker have været hos Eder med ønske om at I kunde være nærværende. I øvrigt blev Dagen gjort saa højtidelig og festlig her i Præstegaarden, som Pastor Jensen og Frue vare i Stand til. Mine huslige Forhold ere foreløbig gode, jeg har faaet to Værelser; Præsten er rykket ud af sin egen Studerestue og overladt mig den forsynet med Skrivebord, en stor Pult og en Stol, en Chaiselonge samt to Stole, Sovekammeret er ogsaa vel udstyret. Det bemærkes her, at hverken Kakkelovne eller Comfur hører til Præstegaarden, dem maa jeg kjøbe. Maden er særdeles god.

I gaar var jeg nede at hilse paa Degnen, Petersen samt hans Familie tillige med Anden---, Hansen. Degnen er en meget talende Mand som ogsaa synger særdeles godt, og Provsten har overdraget ham at --- mig at messe(?), da Provsten gjerne vil at jeg skal gjøre det, om der er Mulighed derfor. Efter Middagen i Dag kjørte jeg med Provsten og Møller til Aakirkeby, hvor vi hilste paa Pastor Christensen, Doctor Bencke dersteds dernæst stoppede jeg Møller i en Postvogn og lod ham kjøre til Rønne. Deraa tog jeg hjem med min Forpagters Befordring, og sidder nu her i bedste Velgaaende og afslutter min Skrivelse til Dig, og derpå beder jeg Dig være fornøjet med dette denne gang, da jeg ogsaa maa afgive skriftlig Indberetning andetsteds. Hils nu Moder og Søkende og lad dem læse dette Brev. Hils ogsaa Granerne (?) med Familie fra

Din hengivne Søn August

Provsten vilde intet have for Indsættelse.

Lad Christian finde min lille Alterhag(el) og sende mig den, den har jeg glemmt.

Og i brev, A/69 (22.08.88, hvor August jo endnu ikke er gift) lyder det:
... For Tiden er jeg ganske alene i Præstegaarden, kun nydende det behagelige Selskab af en Kat samt en Mængde Fluere og Ørentvinner. Fru Jensen er nemlig vandret til Aakirkeby til Morgen for at tapetsere i deres nye Bolig ...

Og medfølgende fodnote: *... Jeg gik her og var aldeles vis på at Fætter Christian var ombord på "Geiser" og var derfor lidt ængstelig for ham ...* August ved altså, at fætteren har sejlet med "Geiser". Og han har så også hørt om ulykken, der tilstødte det nævnte dampskib nogle få dage før. Fætter Christian må jo være onkel Carl Julius' yngste søn, maskinmesteren, der senere bliver gift med "Norske Marie". – Man følger åbenbart fætters gøren og laden!

Konkret ved jeg nu, efter at have vekslet ord med museumsdirektør ved Fiskeri- og Søfartsmuseet her i byen, Morten Hahn-Petersen, at "M/S Geiser" af Dampskibsrederiet Thingvalla var et typisk udvandrerskib. Det gik netop ned den sommer. Den 14. august kolliderede skibet under meget usigtbart vejr ud for Newfoundland med et andet af samme rederis skibe, nemlig "M/S Thingvalla". Intet mindre end 104 mennesker omkom ved ulykken – heraf 47 danske.

Men fætter Christian var altså ikke blandt de implicerede. Måske var han allerede den gang i stedet for blevet forhyret med "M/S Island", et tredje skib af samme rederi, som vi ved han også sejlede med.

I brevet, A/70, til velærværdige pastor Flagstad (altså emeritusen) lyder det: *... endvidere indkasserer jeg i denne Tid Smaaredselstiende, hvilken jeg først har maattet regne ud, og desuden skrive Regninger i Anledning af ikke mindre end 79; adskillige på 7, 13, 14 Øre, og under alt dette har jeg stadig maattet hugge det fornødne Brænde ...*

I samme brev fortæller han om sin første konfirmation, der omfatter tre drenge og seks piger: *... og vi talte nok saa fornøjet med hinanden på Kirkegulvet .... Konfirmation og forberedelse dertil siges det netop er en af anledningerne til, megen misfornøjelse med pastor Jensen ...* Saa han fortsætter videre: *... Men Folk havde som jeg siden hørte syntes godt om min Udførelse af hele Handlingen, skønt jeg selv fandt Overhøringen meget mangelfuld ...*

Ifølge dette brev er endvidere pastor Meyer og frue fra Nylars på besøg hos dem, og vejret er uheldigvis mørkt og dårligt, så kusken tør ikke køre hjem om aftenen. Det giver anledning til, at August og Mary får lov at være vært og værtinde for dem. Så der redes op til dem. Efter sigende til gæsternes fulde tilfredshed. – Og videre i samme brev: *... I gaar aad vi en Hare på 6 pund a 12 Øre pr u, hvilket muligen vil forekomme jer billigt, da jeg har en Anelse om at den er skudt på mit Jagtterrain. Endvidere faar vi Torsk dejlig frisk for 4 Øre pr pund, Kjød for 35 Øre pr pund. Sild for ingen Penge i mindre Portioner ...*

I brev A/71 fortæller August: ... *at den gladelige Omstændighed at Kornpriserne synes at gaae i Vejret, saa vi faae rimeligvis en god Capiteltaxt ...*

Og i samme brev: ... *I Torsdags vare vi til Fødselsdag hos Esper Dues Kone, en Familie, der hører til Jensenisterne; vi var derfor sammen med lutter Jensenister men som Gildesbrødre betragtede er de ikke ilde, og vi havde derfor en meget rar og hyggelig Aften til kl 12 ...*

Til sin fødselsdag det første år i embedet får August foræret et portræt af hver af forældrene. Af Augusts nye bekendte kommenteres Olaf som en gammel kjøn Mand. Og om moderens ansigt på hendes del siger August selv: ... *at det ikke ganske er hendes almindelige omend det fuldtud er hendes eget ...* Mon de to portrætter skulle være de her viste. August kommenterer gaven med følgende bemærkning: ... *Den der har faaet Ideen om de to gamle har i Sandhed indlagt sig Fortjeneste ...*

Pastor Jensens, som August jo i hvert fald de første uger bor sammen med i præstegården, kræser iøvrigt for ham på dagen .... *Og fru Jensen har fundet på at lade mig drikke Rødvin hver dag. Det synes at bekomme mig vel, saa jeg tror jeg vil blive ved dermed i nogen tid – men saa vil jeg da selv betale vinen ...*

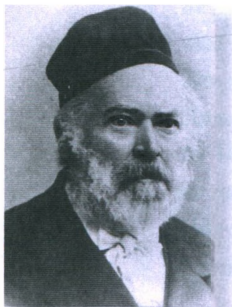
I brevet fortæller August også at han har måttet substituere i 14 dage i Aakirkeby: .... *i gaar havde jeg følgende forretninger: Altergang kl 9 1/2, gudstjeneste kl 10, barnedaab kl 1 1/2, begravelse kl 2 1/2 og gudstjeneste hjemme i Pedersker kl 4. ...* Man må således sige, at August kastes hovedkulds ud i arbejdet på flere fronter.

Det fremgår også, at han agter at bruge Carl Julius som kautionist, når han skal låne penge til ombygningen af præstegården, som jo forestår. August synes selv at det må være nok med Carl Julius, selv om der kræves to, når onklen nu er den han er, tilligemed at han selv – som han siger – jo er embedsmand underforstået med gage.

Det forlyder også samme sted, at der findes en lokal sangforening: ... *Og når nogle af medlemmerne er tilstede i kirken, synges der næsten altid flerstem- migt ... og kirken er en udmærket kirke til sang, når den ikke er propfuld ...*

I brev A/72 kaldes en af Augusts brødre Steffen. Spørgsmålet er, om det er Edvard. Der er noget, der tyder på det. Det sker iøvrigt mange gange i korrespondancen.

I flg. brev A/73 deltager August i en stort anlagt fest i anledning af Kongens 25-års regeringsjubilæum. (d.e. Chr. IX, 1863-1906) ... *Festen var beregnet på Søndre Herred, og hele bemeldte Herreds Gejstlighed gav møde omend ikke i Ornat, der skulle nemlig danses. I festen deltog således bl.a. 4 præster nemlig de der er i Søndre Herred foruden de løsgående kristne, hvor min formand er baptist, en levingianer samt adskillige Møllerske lægprædikanter. – og: ... Maden bestod af dejlig lax, kalvesteg, gåseteg, andesteg, lagkage,*

Oldefar Olaf Chr.
Thoring Flagstad

... og hans kone
(nr. 2) Johanne
Kirstine, f. Jensen.

---

sukkerbrødskeg, krandskeg i almindelige store anretninger, dertil 1/2 flaske rødvin pr mand – kvinderne betragtes som mænd, hvilket i dette tilfælde var til gavn og glæde for mændene, idet kvinderne ikke på et sådant sted som her – tør binde an med o.s.v. Anretningen kostede 5 kr pr par, hedder det, og ligeledes, ... at man om aftenen "punchede".

I brev A/74 af 17.12.88 taler August til den Gamle om økonomi: ...
Desuden har jeg i dag maattet udstede 170 Offersedler og har iøvrigt en Mængde Terminsforretninger baade for Embedet og for Kirken. Man hører om, at August får f.eks. jule- og påskeoffer (af og til noget med 60-70 kr.) Mon det kan være sådan, at præsten forlods udskriver en slags skat, som betales til kirken eller dens embedsmænd i form af et offer?

Har dét i realiteten noget med kirketiende at gøre??
August fortæller også om et lidt specielt juleoffer, han får af gårdejer Rasch. ... *Han er en Mand der ingen Penge har, hvorfor August får 6 pund smør, gode varer til i det mindste 1 krlpund ...*

Og umiddelbart efter hedder det: ...*I gaar slog vi til Søren, idet vi nemlig var en Tur i Vestermarie hos en Gaardejer Jensen paa Store Klint, hans Kone er nemlig korresponderende Veninde til Mary .... Vi toge afsted Klokken 2 og kom hjem kl 1, blev fyldte med en uhyre bunke Mad og Drikke. Der samledes nemlig efterhaanden et lident Selskab. Vi begyndte med Smørrebrød og Snaps, Chokolade og Kaffe, saa Musik (Claver), L'hombre, Whist, saa Aftensmad, fyldt Hvidkaalshoved, Oxesteg o.s.v. Brændevin og Punch i Overflødighed. Saa holdtes Taler, hvoraf min var den bedste! Derefter dandsede vi lidt, saa tog nogle af Herrerne fat paa en Trekant til 1 Krone stikket, hvortil de ogsaa indbød mig, medens jeg dog tilstod at jeg var fuldt ud tilfredsstillet ved at se paa de andre. Klokken 12 overlod vi de kortspillende Herrer Valpladsen og tog hjem; gaardejer Rask her fra Sognet kom først hjem i formiddag; i dag har vi Katzenjammer...*

I A/75 af 30.12.88 lyder det: ... *Vi vente nogle Fremmede i Anledning af Præstindens Fødselsdag, hvem det bliver ved vi ikke ganske, da vi har fulgt Landets Skik ingen at invitere, men derimod at vente hele Huset fuldt. Skolelærerens og Andersens komme da i et hvert Tilfælde ...*

I Marys brev M/2 af 24.01.89 skriver hun om en invitation, de har fået til en middag hos byfogeden i Neksø i anledning af et foredrag, man er inviteret til. August vil ikke have Mary med, fordi han er bange for at de skal vælte med vognen på vej hjem: ... *Det er jo ret behageligt for mig at sidde herhjemme og vente paa at faa en væltet mand hjem Man ved jo ikke, hvad det kan afstedkomme ved et saadant Uheld. Dog jeg trøster mig med, at de skal have Lygter paa vognen, saa kan de da i det mindste se Grøfterne og Stenbunkerne, saa jeg kan ikke se hvad de skulle vælte over ...* – Enden på historien bliver dog at Mary kommer med. Og i A/79 fortæller August så

---

om forløbet. Her hedder det bl.a.: ... *at Mary tog med trods Mørket, Maanen kom først op efter 12. Og videre fremme: ... Vi kom hjem uden Bræk hverken på Halsen eller Klæderne...*

I brevet beskrives selve middagen også, som August, fordi han har værtinden til bords, er i stand til næsten fuldtud at beskrive: ... *1) Suppe hvis nærmere Definition Sonne og jeg ikke rigtig kunde finde ud af; den var ganske brun og opfyldt med en mængde udskærte Legemer sandsynligvis af Bolledeig, Æg eller lign. (ikke Nudler) 2) Kalkunsteget med Champignonsauce – 3) Oxetunge med Grønærter, – Røget Lax med noget stuved – rimeligvis Asparges; 3 Slags Sennep – og 1 Slags Peber. – 4) Hæresteg – 5) Is med noget Kage – dertil 5 Vinglas ved hver Couvert til: Rødvin, Bourgogne, Rinskvind, Portvin, Scherry og Sauterne. Siden Kaffe med en 25-aarig Likør foruden Cigarer; Cigaren byttede jeg dog snedigen om med en af mine egne, efter som Byfogeden ikke er nogen Ryger og ikke har forstand på Cigarer. Aarsagen til at jeg ved saa god besked med Maden er den, at jeg sad ved siden af Fruen, der meddelte til højre og venstre, hvad det var for Sager, hun havde paa Bordet, kun Suppens Benævnelse undgik mig, ellers hørte jeg det hele, baade hvor hun havde Champignonerne fra (Paris), Laxen, Hæsterne, Vinen og samt hvad de 3 Slags Sennep hed osv. Jeg betragtede min plads som særdeles vellykket, tilmed da jeg var fortvivlet og sad med Ryggen op ad en varm Kakkellov ...*

Det ser ud til, at Vilhelm har været på et længere besøg i Præstegården, måske for at rekreere sig. Den 21. maj '89 er han således i Præstegaarden, (A/86). Ægteparret travler sammen med ham, og han drikker åbenbart meget mælk ... *En snaps faar han om Aftenen, ellers ingen Spiritus, uden naar vi er ude, da faar han jo lidt mere ...* Og et andet sted i samme brev: ... *Vilhelm har det godt er livlig og snakker en Del mere end jeg er vant til fra Hjemmet; Folk tage venligt og opmærksomt mod ham, Præstens Broder; han betragtes af de Indfødte som en fornyet Anledning til Præstegaardens Beboere til at give alle de Steder, hvor vi komme en ny Omgang Besøgelse, det er kun uheldigt, at vi har saa travlt med at avle (c: passe vor Have) at her næppe er Tid til at besøge. – Han styrtede for mig paa Vejen imellem Aakirkeby og Pedersker, men hvorledes det gik til har du vel hørt ... Nu har han det brillant, og gaar stadigvæk og forsikrer Mary hvor rart han har det her o.s.v. ...*

Også 24. juni 89. (A/88) er han der endnu – og det er åbenbart i forbindelse med sygdommen – som nok er i udbrud: Der er nok tale om psoriasis. Men det kan også være epilepsi. Vilhelm dør jo i det tidlige forår 1890, så hans lange ophold på Bornholm har helt sikkert med sygdommen at gøre.

Ifølge de oplysninger, jeg har fra min kvartfætter, Edwin Flagstad, hedder det om Vilhelm: ... *Han efterlod ved sin død kun Gangklæder til en værdi af ca. 100 kr ...*

Sammenholdt med et af Augusts breve til Vilhelm, før denne skal komme på dette lange rekreatjonsbesøg i præstegården, lyder det nu som om Vilhelm forekommer rimeligt godt ekviperet – i hvert fald lyder det, som om han råder over, hvad der hører til sædvanlig påklædning, thi August advarer ham om at tage for megen bagage med. – Brevet kommer her:

(A/84)

Sct Peders Præstegaard, 1-ste Maj 1889.

Kjære Vilhelm! -

Jeg tillader mig herved at ønske Dig til Lykke i Anledning af Din meget ærede Fødselsdag i Morgen. Du faar vel næppe denne Skrivelse i Haanden før 3-die Maj, eftersom vi først skrive i Dag, vi ventede nemlig Brev fra Dig i gaar indeholdende Antydning af Din Stilling til den af mig sidst omtalte Sag, Dit Besøg hos os. - Jeg kan høre Moder fremsætte alle Slags Indvendinger, dem skal Du dog ikke tage for gode Varer, hvad Din Garderobe angaar, da husk paa at Du kommer ikke til Fremmede - men til mig, Din Broder og hans elskværdige (?) Kone. - Bryd Dig altsaa ikke om Fruentimmernes Vrøvl, men Kom! Tag Dit gode Tøj paa og rod Resten sammen i en Vadsæk; en større Genstand med Rejsetøj kan nemlig ikke gaa med Postvognen; saa selv om Du vil slæbe en hel Dragkiste med herover, bør du putte noget i en Vadsæk, som Du kan tage med Dig personligt paa Rejsen. Jeg kan nemlig ikke hente Dig i Rønne i denne Tid, baade fordi alle Hestene og Kuskene pløjer, harver, saaer og tromler, og fordi det er saa grumme dyrt at give 6 Kroner for en Rønnetour naar man kan ordne sig billigere. Altsaa Du mærker Din Bagage med Dit Navn og Præstegaarden. Dernæst tager Du med Dampskibet til Rønne (Thor, Heimdal, Hjalmar - Skandia), ankommen dertil lader Du Drageren bringe Dit Rejsegods til Postgaarden, hvis det kun er en Vadsæk eller en Haandkuffert, hvis der derimod ogsaa skulde være en af disse Kasser (røde) hvad jeg nu ikke vil haabe, da maa Du lade Drageren bringe det op til Kjøbmand Harboe, med Anmodning om at det maa staa der til der kommer Vogn fra Pedersker -, selv bestiger Du Postvognen og kører til Aakirkeby (med Din Vadsæk), hvor jeg saa skal komme og tage Dig ved Haanden -, derfor er det bedst, at du ikke just indfinder Dig en Lørdag, thi saa har

jeg jo ikke saa god Tid. - Hør nu som sagt ikke for meget efter Fruentimmersnak om Buxer, Kraver, Manchetter, Skjorter osv. jeg har jo nok noget af den Slags, saaes vi vel nok om at gaa med det.

København - Rønne	8,50 1-ste Plads
Rønne Aakirkeby	1,20 - - -
Drager	1,00 (muligvis intet)
Kaffe	,35
	<hr/>
	11,05 c: 12,00

Jeg har glædet mig til at faa Dig herover, Mary og jeg talte om det allerede før Paaske; vi kommer nemlig ikke (til) Kjøbenhavn til Bettys Bryllup, desformedelst vi mangler rede Penge, men derfor længes vi lige fuldt efter at se nogen af Jer. Og her er nok at gjøre: Mary har faaet Urtehaven under sin Kommando; i Dag lader hun lægge Kartofler, saar Radiser, Færter osv. Den øvrige Have sorterer under mig; den er for Øjeblikket fuld af Violer, Paaskeliljer, Aurickler, Crokus osv; vi har Blomster i Fællesstuen hver Dag. Træet som jeg saaede haver vist ikke ret Lyst til at komme op. Det har vel paa Grund af sidste Sommers Uheld ikke været synderlig godt. Bix er en prægtig Fyr, han bliver saa stor saa stor og bjæffer saa det er en Lyst; han bliver vist lidt arrig, lader det til, saa her bliver vel næppe saa rart at komme for Tyveknægte, naar han bliver stor. Han og den lille Pys er nu de bedste Venner af Verden! - Skriv nu snart om hvad det bliver til. Hils dem alle Hjemme baade Gamle og Unge og giv Ingeborg en paa Snuden. 1 Dag er det egentlig første fulde Fridag efter Paasken. - Med al Hilsen -

Din Broder Aug. R. Flagstad.

Augusts brev nogle få dage efter lyder således:

(A/85)

Sct Peder 3.die Maj 1889.

Kjære Vilhelm!

For ikke Du skal blive forskrækket ved min sidste Skrivelse, skal jeg herved meddele at vi have modtagen Din behagelige og tilfredsstillende Skrivelse af 30te April, og forvente Din glædelige Ankomst Onsdagen 8-de Hujus. Saafremt Postvæsenet den Dag er normalt, vil Du være i Aakirkeby mellem 7-8 Formiddag, men Postvæsenet er sjældent eller aldrig normalt her paa Landet; jeg skal dog være der betids for alle Tilfælde;

Hvis det bliver godt Vejr har kjørende folk Brug for alle deres Heste i Marken, hvorfor vi da maa vandre paa vore Fødder med Din Vadsæk i vore Hænder efter de seneste Udmaalinger 7/8 Mil; hvad der under gunstige Omstændigheder er en Svipptour for Mary og mig; saa Du vil nok ogsaa kunde holde det ud. I Betragtning af Din Rejsets Besværligheder, vil jeg dog forberede Pastor Christensen i Aaker paa, at indtage Frokost hos ham forinden vi begive os paa Vandring. Bliver det derimod Regnvejr, kommer jeg agende. Husk nu paa det med Rejsetøjet, lad det ikke blive for stort, helst saadan, at Du kan have det med paa Postvognen; Du kan i Rønne forespørge om Du kan have det med, (muligvis mod en extra Betaling, saa gjør kun det). Husk saa paa at der er Indskrift paa Gjenstandene. Nu intet videre om Rejsen, end at Du bør sørge for at faa et Køje No, naar Du tager billet. Og tag endelig Din Vinterfrakke med, da her er uberegneligt i Retning af Kulde og Varme, - Sørg for at der er Dæksler eller Beslag paa dine muligen medtagne Piber; jeg har nemlig indført den Forsigtighedsregel, Tag lidt rigelig med af -----, da vi her har Besværlighed med at komme til Aakirkeby, - Gaa op til Skræddermester Bode og bed ham om nogle Lapper til min Rumpe (her paa Bornholm siger vi altid Rumpe); thi alle mine Buxerumper ere meget medtagne; det gjør intet om de ikke skulde passe saa nøje. Det glæder os at Du var saa villig til hurtigt at efterkomme vor Opfordring, jo hurtigere jo bedre; jeg kunde bruge Dig netop i disse Dage, vi har nemlig faaet 8 nye Høns, og jeg er i færd med at lave en Hønsesgaard til dem, at ikke de skulde skamfere os Haven, men det er et langsomt Arbejde. Vi havde et frygtelig Mas med de Høns, thi aldrig saa snart havde vi faaet dem, førend nogle af dem stak af. Vi har nu lagt nogle Kartoffler, der til Moders beroligelse have begyndt at spire, Resten kan Du og jeg lægge; Mary har (hun er p.t. gravid) ligget paa sine Knæ og saaet Færter, Radiser og meget andet, og har allerede faaet mere end nok for en tid af den Slags Anstrengelser. - Din Fødselsdag i Gaar højtideligholdt jeg ikke med en Toddy, hvad jeg egentlig havde tænkt at gjøre, men i Dag er det nemlig Petersens Fødselsdag og Toddy for mange Gange i Træk gaar inte.-. Jeg antager Du vil komme til at ligge oppe paa et af Gavlværelserne, med Udsigt over Østersøen. Dog derom vil Du nok faa Besked naar Du kommer; Hils nu alle hjemme paa det venligste og kjærligste fra Mary og mig,

Aug. R. Flagstad

KAREN MARGRETHE INDLEDER DEN NYE GENERATION (4. generation)

*August Flagstad i civil og hans
kone Mary med Karen Margrethe.*

I brev A/91 berettes meget kort om Marys første barns ankomst til denne verden – det er min mor, Karen Margrethe, der dukker op.
Dagen efter skriver August:

Kjære Fader!

Efter at jeg nu har faaet bedre Tid og Lejlighed end i Gaar, om jeg maaske end ikke er i Stand til at samle og ordne mine Tanker i et velformet Brev, skal jeg dog meddele eder nogle mere udførlige Træk af vore lykkelige Omstændigheder. Imidlertid maa jeg begynde med de mere uheldige, eftersom disse lykkeligvis indtraadte først og nu ere afløste af heldigere; Mandag Formiddag kjørte jeg til Rønne efter Svigermoder, og blev opholdt der saa vi kom hertil kl 4 og fandt Mary munter og glad i Sengen og ganske rask; hun havde maattet ligge 4 Dage paa Grund af et Uheld i Torsdags - og hun glædede sig nu til at komme op om Tirsdagen; men hun fik andet at fornemme. Kl 9 1/2 tænkte vi paa at gaa i Seng, men alt kl 10 maatte jeg have Forpagteren af Sted efter Madammen. Hun kom tilstede kl 11 1/2 - men det vilde ikke gaa, hvorfor jeg kl 4 sendte Bud efter Doctoren. Da Benicke var bortrejt maatte vi hente Gerner i Nexø - han kom kl 6 3/4, 1/2 Time efter at den lille Pige havde vist sig, men han kom netop alligevel paa det Tidspunkt, der passede, da der maaske ellers kunde være indtraadt en Forblødning, nu kom han Guddelov i rette Tid og fik alt i Orden i Løbet af et Par Timer, men Mary var saa affræftet, at hun besvimed flere Gange, men i Løbet af Dagen kom hun ganske mærkværdigt hurtigt til Kræfter; hun sover blandt andet udmærket; siden da skriver sig vore lykkelige Omstændigheder, thi selv om den lille Pige er lille (6 u) saa er hun dog saavidt Doctorens og Jordemoderens Udsagn en livlig velskabt Pige; Hun er maaske nok ingen blændende Skønhed, man siger hun har mine Øjne og Næse og Marys Mund osv - dog det vil lettere kunde afgjøres naar hun bliver lidt større, temmelig sikkert er det, at hun har arvet min tidligste Ungdoms Tilbøjelighed til Eddikebryggeri. - Madammen har været her i Formiddags, for at behandle Mary c: vadske hende og klæde hende paa, da hun paa Grund af sin Svaghed ikke maatte blive det i Gaar; hun var tilfreds med hendes Tilstand, og skal herved igjen paa Fredag; det er en udmærket Madame, Dr. Gerner blev saa glad, da han saa, at det var hende; thi den anden, der egentlig boer et godt Stykke nærmere herved, er ikke saa rolig en Kone under kritiske Omstændigheder. - Nu da det er overstaaet kan Du vel tænke, at hele Huset er fuldt af Glæde og af Tak til Vorherre - Jeg kan ikke rigtig forstaa at jeg nu er Fader til en lille Pige, at jeg kan sige "min Datter". Jeg var ordentlig vigtig, da jeg meldte hende til Skolemesterens Kirkebog - Du kan maaske lige saa vanskelig sætte Dig ind i Din nye Værdighed som Bestefader - dog Du er jo gammel nok dertil; hvordan

mon Moder bærer sig ad som Bedstemoder - er hun vigtig over det. og alle Onklerne - "Tante Ingeborg"! - Naada - sikken en Titel for Tandløs - mon hun ikke skulde kunne lave en Vittighed om det, f. Ex. fortælle i Skolen at hun igaar er bleven Niece til en lille Pige. - . Som sagt her er Glæde og Tak. Hvergang jeg tænker derpaa maa jeg gnide mig i Hænderne, og da jeg næsten ikke tænker paa andet, gnider jeg mig hele Dagen; den eneste der er noget betænkelig er Bix; han lægger Hovedet paa Siden og glør, naar han hører den lille brøle; - Han tror vist sommetider, at det er en Hanekylling ude i Gaarden; at han skulde have en Anelse om, at der nu er en nærmere til min Kjærlighed end ham, kan jeg næppe tro, skjøndt jeg har jo slet ikke leget med ham i disse Dage.

En Ting var saare heldig, at det indtraf i Begyndelsen af Ugen, da jeg intet havde at bestille; Pastor Sonne f. Ex. har faaet alle sine 5 Børn Juleaften, Pintseaften og Lørdag Aften. - . I øvrigt har vi andre det udmærket, Johanne er flink; hun er saa grumme glad ved sin lille Niece, at I maa anstrenge Jer for at undvære hende lidt endnu, det vilde være Synd at skille dem saa snart - desuden er hun, som altid, hvor hun end færdes - til megen Nytte, Glæde og Gavn.

For nu at tale om noget andet end Begivenheden skjøndt det er saare vanskeligt, saa er der den Nyhed som I maaske kjender, at Møller søger et ledigt Embede her paa Bornholm, og at jeg derfor med Glæde venter snart at faa ham bosat en 2-3 Mil herfra, jeg haaber nemlig at han maa blive den udvalgte.

Vor Gaard er nu fuld af dejlige langbenede saare spiseværdige Kyllinger - vi tog 4 af dem i Søndags - de vare udmærkede - vor Have er fuld af Blomster - og her er et Græskar paa 20-30 u, som vi ingen Brug have for, og der er vist ingen der vil have det - at sende det over kan ikke betale sig. - . Eftersom Johanne har forfattet en Beretning alene for Madammens Mund, men dog med Tilføjende, at hun skal fortælle Eder det væsentligste, hvilket naar Moder fortæller vil sige: akkurat det alt-sammen og maaske lidt til, skal jeg nu tillade mig at afslutte min Epistel med mange venlige Hilsner til Alle, medens "min Datter" griber denne bekvemme Lejlighed til ogsaa at lade Bedstefader og Bedstemoder, Onklerne og Tante Ingeborg hilse paa det venligste - Mary hilser selvfølgelig ogsaa paa det hjærteligste Eder alle sammen;

Din hengivne Søn August.

Torsdag Morgen: Mary har det fremdeles vel!

I brev A/94 lader August som om det er den nyankomne datter, der skriver brev til sin meget unge gudmor, Tante Tandløs (d.e. Ingeborg). Hele brevet bør læses in extenso.

Det kommer her:

(A/94)

Sct. Peders Præstegaard, 27 Oktober 1889.

Kjære Tante Tandløs!

Trods det, at Du efter Faders sigende er et meget stort Fæ, der ingenlunde fortjener at nogen skulle skrive et Brev til dig, skal jeg dog alligevel tillade mig at gjøre dette i det maaske noget vel sangvinske Haab, at Du i hvorvel du er det store Fæ at du ikke kan skrive et brev – dog ikke maatte være det i den Grad at du ikke skulde kunde læse et saadant. Grunden hvorfor jeg skriver er nu ganske simpelt den, at Fader har et Par Smaating til dig; som han ikke selv gider sende dig; disse smaating ere begge naturhistoriske, den ene er en hovedskal af en Raageunge, som Bix i Foraaret gravede frem og slæbte omkring med sig allevegne, da der imidlertid begyndte at udbrede sig en mindre velbehagelig duft, tog Fader og gravede den ned et sted i Haven, hvor han nu atter har gravet den op og der mangler i Hovedskallen kun nogle Ledben tror jeg, de var der, men Sine har smidt dem væk. Den anden Gjenstand er en sjælden naturhistorisk Mærkværdighed, som Fader ganske bestemt mener, at du bør tage med i Skolen og fremvise for Lærerinden og dine andre Kammerater; det er nemlig et haneæg (?), et der er lagt af en af vore ganske unge Haner, derfor er det saa ganske lille; det kan gjerne være at ægget er raadent, saa du skal ikke prøve paa at lave en Æggesnaps af det, men derimod kan du stikke Hul i Enderne og puste Indholdet ud; siden vi taler om Æg saa var Fader for nogle Dage siden paa Høloftet og efter at have gennemrodet det fra Ende til anden, vendt alt Høet, cirka 20 Læs, fandt han ikke mindre en 27 Æg; det var denne -----(?) hvide Hane, som altid skal gemme sine Æg, imidlertid Fader fandt dem alle og fik til Belønning en Æggekage af Moder. – Saa havde Moder et Uheld i Onsdags, medens Fader var til Examen; Christiane havde nemlig været her om Tirsdagen for at vadske og om Onsdagen skyllede de alt Tøjet ude ved Brønden og havde ved Siden af anbragt en af Kirkens Bænke hvor-paa de efterhaanden anbragte Tøjet naar de havde vredet det op; Siden begyndte de saa at hænge det paa Loftet og medens de nu var oppe med den første Levering, havde Jens, Gaardskarlen sluppet en Hingsteplag løs i Gaarden, og den farer rundt og smækker tilsidst nok saa vel til Bænken med alt Tøjet – Bænken, som var næsten ny blev helt maset, og Tøjet, ja det væltede altsammen lige ned i en Møddingepøl

- Forpagteren havde nemlig i de samme Dage kjørt Gødning, saa hele Gaarden i Omegnen af Brønden var en stor Pøl af gulbrunt Vand. Naada der laa et Hus - Moder vred sine Hænder - Christiane og Sine for løs paa Jens og skældte ham Huden fuld. Jens skældte igjen og formodentlig har Bix bjæffet og jeg brølt begge af alle Kræfter. Hvad det angaar at brøle, da er det dig vel bekendt, at jeg i saa henseende er begavet med store Evner; Imidlertid mener Fader og Moder begge, at det nu er taget en Del af med mine Brøl, men min Mave er ogsaa nu en hel Del bedre end før, saa medens jeg dog i Dag ikke har havt nogen ordentlig Aabning, hvorfor Moder i Aftes tracterede med amerikansk Olie. Naar jeg nu brøler, saa siger Fader at det er bare af Arrigskab, og det kjender han saa godt fra sin lille Søster, og mener han, der er intet andet at gjøre ved den Ting end at lade mig brøle, hvorfor jeg nu mangen god Gang faar Lov til at ligge og brøle i min Vugge til Søvnens overvældelse mig. Dette tager nu ikke synderligt paa mig alligevel, thi sidste Tirsdag var jeg 8 Uger gl. og vejede 9,75 u. - Forøvrigt har Fader og Moder det ogsaa rigtig godt begge to, medens Sine i Gaar og i Dag har havt en daarlig Mave - hun havde i Gaar drukket noget surt Øl og var i den Anledning ikke mindre end 14-15 Gange paa Sønderborg(!) siden i Gaar Aftes. - Om Lørdagen kommer Fader tit ganske sent i Seng, igaar saaledes kl 1; da han nu var halv afklædt hører han Bix gå ude i Gaarden og siden et mægtigt Spectackel ovre i Stalden af syngende, raabende og sparkende Væsener; for at komme paa det rene med hvad dette vel kunde være, der forstyrrede min Nattero, tog Fader en Frakke paa og gik over i Stalden og saa efter - og saa var det minsandten - ja ikke Spøgelser - men derimod Gaardskarlen Jens der holdt Bal; der var dog ikke indbudt Damer. Men Selskabet bestod af en halv Snes Herrer, der paa et Rum saa stort som 1/3 af Eders Spisestue sprang omkring mellem hverandre, slog ud med Arme og Ben og sang og skraalede af fuld Hals; efter at Fader nu i al Stilhed havde moret sig en Stund med at se paa disse Krumspring, oplod han sin mægtige Røst og bad Selskabet tage til Takke og forføje sig bort; hvorefter han atter gik ind, klædte sig helt af og efter at have taget mig i Nakken og puttet mig ned i min Vugge gik han i Seng og memorerede sin noget korte Prædiken til i Dag indtil han blideligt indslumrede. - I Dag har jeg været saa skikkelig at lade Moder gaa til Kirke men at hun ogsaa skulde have Lov til at gaa til Sandemandens om Eftermiddagen, syntes jeg dog var formeget og derfor er ogsaa Fader bleven hjemme i Aften, skjøndt han ellers havde ventet at faa en l'hombre med Sandemanden og Skolelæreren. En lille Tour fik de dog Lov til at gaa i Eftermiddags. Nu skal vi i Seng, derfor vil jeg endnu kun bede dig hilse Bedstefader og Bedstemoder, samt alle Tanterne og Onklerne fra Fader og Moder og mig selv paa det allerhjørteeligste -

Din hengivne Broderdatter Karen Flagstad

I brev A/96 til Paterfamilias! 19. december 89 fortæller August:

... Nu er gælden paa Stuehuset, 1500 Kr ganske afbetalt, hvilket giver en Merindtægt af 450 Kr om Aaret til Undertegnede, Sogneraadet har i samme Anledning sat mig (i) Communeskat dog kun med 2 Kr halvaarlig ...

August mener nok ikke "indtægt", men derimod at han i stedet for sparer en udgift til renter og afdrag ved, at lånet er ophørt.

I brev A/98 ser det ud som om naboen Olsen er identisk med den tidligere forpagter. En datter af familien hedder Ida, hvis hun ellers er født på dette tidspunkt. Det er hende, der bliver legekammerat med Manne (Christian). Hende støder vi på nogle gange.

I A/99 af 24.01.90 fortæller August, at man har ret mange begravelser for tiden. August har således været afsted både onsdag, torsdag og fredag i den aktuelle uge. Det skyldes åbenbart en fremherskende difteritis-epidemi, men også influenzaen hersker for tiden. August har således været på fødselsdagsvisit hos Sandemanden alene uden Mary, der netop har influenza. Her forlyder det: *... Fødselsdagene ere her de fornemmeste Festdage, maaske naar undtages Begravelser og Barnedaab – Bryllup eller Confirmation gjøres der saa lidt ud af som muligt. Fødselsdage især Mændenes og Begravelser baade Koners og Mænds, det ere derimod store Festdage ...*

Sandemanden er sognefogeden på stedet, hvad denne hedder, finder vi aldrig ud af, han benævnes altid med dette morsomme ord.

På grund af den megen sygdom, har August ingen penge i sin lokale kasse. Det er fordi han ikke kan lade sine udskrevne tienderegninger dele ud ved et hyret bud af frygt for smittefaren.

I brev A/103 af 16.04.90 til forældrene hedder det:

... Thi jeg fik en travl Paaskelørdag, jeg maatte tre Gange i Kjolen den Dag; om Morgenens da jeg laa og sov sødelig rullede en Vogn ind i Gaarden, Præsten maatte komme op og kjøre med for at berette en gl Mand – om Middagen begravede jeg et Barn – om Eftermiddagen kom der en Karl og bad mig følge med at berette hans Fader – begge de Mænd jeg berettede den Dag ere nu døde, den ene begravede jeg i Mandags – det var min Forpagters Onkel, en gl. forhenv. Gaardejer – der var meget stor Begravelse, Præstens vare med. Den anden begravdes paa Mandag. Saa har jeg 3 Bryllupper paa Stabelen – og en Del Børn af hvilke flere endnu ikke er nedkomne, det gaar ganske livligt i Aar ... – Og i samme brev: ... Paaskeofferet androg 75 kr. Mary vilde kjøbe det for 65, jeg bød hende derfor 70 – hun ærgrede sig ...

Mon offeret er noget, der tilkommer præsten? – siden August og Mary gætter om dets størrelse! Det forlyder iøvrigt også, at barnedaab, bryllup og begravelse af og til giver en lille skilling! Ifølge brev (A/118) lader det til, at August for to begravelser erholder 23 kr., medens to andre i samme periode må leveres gratis.

I brev A/105 fortælles om den ændrede brug af de forskellige rum i præstegaarden, som man bl.a. i anledning af foråret gennemfører, og så fortsætter man: ... *I Anledning af denne Omflytning har Mary selvfølgelig ladet foretage et omfattende Jordskjælv(!), og for at faa alting med det samme sluttede jeg mig dertil og lod Mureren Per Hald istandsætte og hvidte i Kjøkken, Spisekammer og Bryggers – samt alle fire skorstene på Loftet, og endvidere udbedre i Vægge vor Forstue, hvilke skulle beklædes med Tapetpapir ...*

Af brev, A/112, fremgår at Christian eller Edvard i sommerferien har glemt en fløjte, som August så begynder at øve sig på. I brevet siges: ... *og jeg er nu alt kommen saa vidt, at jeg spiller med temmelig Færdighed følgende No: Herlig en Sommernat – Oh Suzanne – Napoleon var en tapper Kriger – dernæst Brudstykker af de gl Ægyptere – Gubben Noah (næsten hel) – og fl.*

...

I sommeren 1890 fremgår det, at et af Augusts ønsker opfyldes, idet han har fået et flag foræret af familien til sin præstegård – han fik det til sin fødselsdag 8. August, – hvor det brugtes første gang, og det er naturligvis også brugt ved Karens fødselsdag 27. august. I brev A/111 skriver han således (vi skriver den 08.09.90.) :

... *Vi havde det oppe i gaar i Anledning af Hds. Maj. Dronningens Fødselsdag; Folk undrede sig over hvad der vel kunde være løs i Præstegaarden, thi nu havde de sandt for Dyden Flaget oppe igjen. De rystede med et Bornholmsk Smil paa Hovedet over Præstens Royalitet – da jeg betroede dem Aarsagen; ikke desto mindre fik jeg fat i Sandemanden og paalagde ham at hejse sit Flag i Dagens Anledning – Han fulgte Paalæget – og Sognets to Embedsmænd (c: den 3'die regnes ikke med i denne Sammenhæng) flagede til alles Forundring for de uindviede Masser ...*

Ifølge samme brev siger August: ... *den 1'ste puniske Krig er udbrudt, idet Skolen har erklæret Præstegaarden Krig ...* Anledningen er, at lærer Petersen har tiltaget sig nogle rettigheder, som det tilkommer skolekommissionen at have. Som formand for kommissionen må han, August, sætte lærer Petersen lidt på plads. Samme Petersen bliver herefter noget besværlig i tiden fremover.

Brev A/115 (nov. 90), er stilet til Bedstemoder. Det er naturligvis skrevet af August men giver sig ud for at være skrevet af Karen. Det er ret langt og giver en god beskrivelse af mange hverdagsemner. Af brevet fremgår det at vinterkulden giver problemer for kirkelivet. August finder det mærkeligt, at et par unge mennesker ikke kan blive "givte" med overfrakke og kåbe på – ligesom også at folk – navnlig damerne ikke kan overvære et bryllup med kåbe på ... Temperaturen (i kirken) opgives at være under 0 gr.

I samme brev: ... *I nat hjalp forresten Moster Ida mig med at gjøre Halløj – thi aldrig saa snart var Fader og Moder efter de havde Anstrengelser med mig*

---

falden i de retfærdiges dybe og sunde Søvn – førend Moster Lussy – (hun har arvet min Forgjængerindes Navn) kommer stormende ind i Natkjole med Lys i Haanden og med alle Tegn paa den hæftigste Forskrækkelse malet i sit runde Aasyn – sigende: at nu vilde hun ved Gud! ikke længere ligge derinde – hele Værelset og Sengen var jo propfuld af Mus – de løb jo endog omkring paa hendes Mave. Vi beroligede hende med et nogenlunde kraftigt udtalt (det var nu Fader der i det Øjeblik repræsenterede os): Sludder! – Skrup i Seng! – Hvoraf Følgen blev at da hun havde ventet en halv Snæs Minutter for at tælle Musene – gik hun igjen i Seng og sov sødeligt til den lyse Morgenstund ...

Vi ved jo vist alle, der kender bare lidt til forholdene i Pedersker præstegård, at Mary og August om sommeren havde utrolig mange gæster boende i længere eller kortere tid. Med så mange breve at holde styr på er det næsten umuligt at få fuldt overblik over, hvem der har været på besøg hvornår. Men så meget har jeg i hvert fald rede på, at i årene 1890, -91, -92 og -93 kunne man træffe alle Augusts søskende, Johanne, Christian B., Edvard, Otto og Ingeborg i Præstegården i lange perioder.

Om forældrene ved vi, at de var der begge to i sommeren 89, iøvrigt ligesom fru Schiellerup. Begge mødrene har nu også været der adskillige senere somre, ligesom fru Schiellerup eller søster Johanne som regel bistod ved fødsler. Men også Marys søskende, herunder Betty med børn, efterhånden som de dukkede op, har været der på regulær sommerferie. Lad være, at en del af gæsterne naturligt nok hjalp lidt til i hus eller have og måske i marken, når der skulle høstes. Men der var mange munde at mætte. Så Mary og hendes piger har haft nok at løbe om.

For at få lidt af stemningen sådan en sommertid med mange gæster frem, tager vi et par af Christian B.s breve – her fra sommeren 1890:

(Chr/9)

Pedersker 30 Juli 90

Kjære Johanne!

Når jeg nu griber Pennen er det nærmest for at fremskynde en Afgørelse angaaende Flaget til August. Det er jo meget rart med det til 16 kroner, naar bare det saa ikke er alt for daarligt igjen, 18 kr tør vi nok paatage os at skaffe. Reb skal du ikke bryde dig om, naar du bare sikrer dig at han sætter Øskner i; det er bedst, at det kommer inden Augusts Fødselsdag, mener Mary - skjønt jeg ikke tror, at det kommer op til den Dag, da han ikke kan faa Flagstangen "schot", det vil sige arrangeret paa Grund af den almindelige bornholmske Sindighed. Fesserer (= Otto) har lidt Blegst i disse Dage men jeg synes ellers, at han i det hele ser raskere ud. Fru Schiellerup er heller ikke rask - ligger lidt af Forkjølelse, ellers er alt vel. Karen lærer vist snart at gaa, hun har rigtignok endnu ikke spor af Balance endnu, men hun vil grumme gjerne prøve sig frem og flytter Benene nok saa rask.

Det glæder mig at erfare at i fik de 32 Kr - hvorfor han ventede saa længe med at sende dem, ved jeg ikke; jeg havde forresten nær ikke set din meddelelse om Modtagelsen om Eftermiddagen, da jeg havde læst alle dine breve, faldt det mig pludselig ind, at der manglede Underretning om de 32. Edvard syntes dog han havde læst det et Sted og ved nærmere Eftersyn viste det sig at staa i mit eget brev - på

Siden! Vi besluttede derfor at indgive følgende Andragende til dig, at du skulde ville anvende lidt mere papir, naar Du skriver og i Nødstilfælde købe en Bog (helst af denne Størrelse) på min Regning - 25 øre - da vi tidt glemmer at læse det, der staaar på siden som noget mindre væsentligt tilmed da det ikke altid er let at se i hvilken Orden de forskellige Randbemærkninger skal læses.

Jeg blev meget forbavset ved at læse om en "Maren" og hendes Søster som en "Villa" med Roser, hvis Existenser jeg aldeles ikke anede - men det skal efter sigende fremgaa af et andet aktstykke, hvem disse Personer og Ting ere. I øvrigt Tak for Brevet - Vejret 89. har i den sidste Uge været gennemgaaende ret tørt men med megen Blæst, ligefrem Storm undertiden - kun en enkelt Dag ganske stille og lumert. Jeg har for min Part nydt Vejret en 3-4 morgener fra kl 7 til Middag ved Stranden mere eller mindre ene --

----. Undskyld Affrydelsen, Otto kommer ind fra Haven med Karen, der vist har gjort noget meget stort og spørger efter Mary -

---- mer eller mindre ene i Selskab med nogle graa lerfigurer og iført et mærkeligt Koustiime, som vilde gjøre alle Mamas Haar graa og derpaa bringe dem til at rejse sig af Rædsel hvis hun saa det. Jokeyhue - blaa jakke bedækket med hvide Lerklatter - blaastribet Rotrøje - snavset til det yderste (i en fodnote står tilføjet: Karoline tvivler på, at der kan komme "Grund" i dem mere.) i hvide Buxer og bare Fødder - Hænder og Ansigt klattet over med Ler - Moder maa trøste sig med at jeg mores saa dejligt som jeg nogensinde har gjort det. Jeg modellerer nemlig.

Men Vind, Hav og Storm kappedes om at nedrive min Figur ind til Christian Munk fik Nys om Sagen og tilbød at kjøre et Læs Ler op til Præstegaarden for mig og medtage de færdige figurer, (- vil du ikke, hvis det ikke er alt for megen

Ulejlighed, købe Mary et halvt Pund frisk Gjør og lægge indeni Flaget, der i saa Fald maa komme senest en Dag før Fødselsdagen da det i Aakirkeby er saa gammelt og forgjæmt) og han ofrede virkelig en 3-4 Timer af Morgenstunden i Mandags på at opfylde dette Løfte og vi kørte hjem med hele Stadsen til megen Forbavselse for de indfødte, der mødte os - vide figuram!

Sankt Georg med Dragen, som Du ser øverst på Vognen har jeg nu faaet opstillet nede paa hjørnet, hvor Vejen deler sig ved den lille Dam på en lille Forhøjning med Bregner, og afglattet og udbedret tager den sig rigtig pænt ud på den grønne Baggrund - den anden Figur du ser på Vognen, skulle forestille Moster Lotte (eller som August siger Lusse, hvilket Russeren opfatter som Lucie) der giver Karen Mamsse, men da det var mit første Forsøg i Kvindeskikkelser faldt hun lidt vel svær ud, hvorfor en Fisker, der besøgte mig i mit Atelier ogsaa fandt, at hun havde nogle svære Bryster. Jeg vil derfor heller ikke hævde Ligheden.

Hele Selskabet er jo nu samlet - Russeren er saare elskværdig og fornøjelig - Den første Søndag han var her, var der en gruelig Mængde i Kirke, men forresten var det også en meget god Prædiken.

Hvis vejret bliver og vi er raske skal vi nok i morgen allesammen til Præstemøde i Almindingen - i dag er Vejret straalende med liden Blæst. Det kan jo være, det holder - maaske kan jeg saa tage det graa Tøj på; endnu har jeg ikke baaret det. Ja nu ved jeg ikke længer hvad jeg har skrevet eller ikke skrevet - Maden fik i jo forrige Gang, og de andre ser ikke saa rædsomme ud som jeg - jeg klær mig da ogsaa om til spisetiderne.

Nu skal jeg hilse mange Gange fra August og Mary og de andre. Hr Lawrenz beder mig hilse mine Forældre. -

Du takkes for Cha's Brev som Du skal faa, naar jeg finder det i en af mine lommer - Jeg skal skrive til hende med det første, men det bliver nok omtrent hvad her staar.

Skriv snart; det er morsomt at faa Breve. -

(Der mangler tilsyneladende en afslutning!! - Russeren er identisk med Hr. Lawrenz - og må være Marys søster Ellens første forlovede)

Og Christian B.s brev nr. 13, der er fra sommeren 1891, hvor præstegaarden igen har mange gæster, skal også med:

(Chr/13)

Pedersker 1 Aug 1891

Kjære Johanne!

Vi vilde umaadelig gerne skrive en hel Mængde til jer for at mildne det dyre Savn som i maa føle ved vor fraværelse, men vore Hjerner er paa Grund af det fuldkomne Drivveri i en saadan Tilstand af Lige gyldighed at vi ikke formaar at præstere noget videre. Vi gaar i Seng kl 10 og staar op kl 9 og sover endelig (jeg i al fald) til Middag til forskellige Tider af Dagen naar og hvor det kan træffe sig. Vejret har været glimrende i de sidste Dage; Træerne vrimle derfor af Ralle'er som skal til at modne; et Træ plukkede Otto og Gu'faer igaar, saa meget vi kunde overkomme, til Syltning, medens Kate opholdt sig neden under, oversmurt med rødt i hele Ansigtet og raabte "mere Ralle' Gu'faer!". Jeg spurgte hende i gaar om det hæklede Stykke på Sofaen, hvis det var? "Besse'a" og saa pegede hun paa det andet og sagde "se mene' Besse'a" 1 Torsdags var vi på store Gadegaard til stor Fødselsdagsgilde; der var sammesteds forsamlet en Mængde Onkler og Tanter, Børn, Svigerbørn og Børnebørn, som det ikke er til at finde Rede i. Vi morede os fortræffelig først med at spise Ralle'er og gøre Kraftproduktioner ved hvilken Lejlighed August indlagde sig udødelig Ære hos Bornholmerne, de vældige Sønner af Ares, idet nemlig den vældige Janide udmærket saa vel ved Højde som ved Bredde med megen Selvtillid udæskede den Guds Mand til at trækkes med ham i et Toug, men Guderne lagde Kraft i Præstens Lemmer, saa at han overvældede den af Sved glindsende vældige Hestebetvinger til almindelig Forbauselse og Jubel. Efter Bordet dansede og drak vi til den store Guldmedalje og vendte først hjem henad halv et.

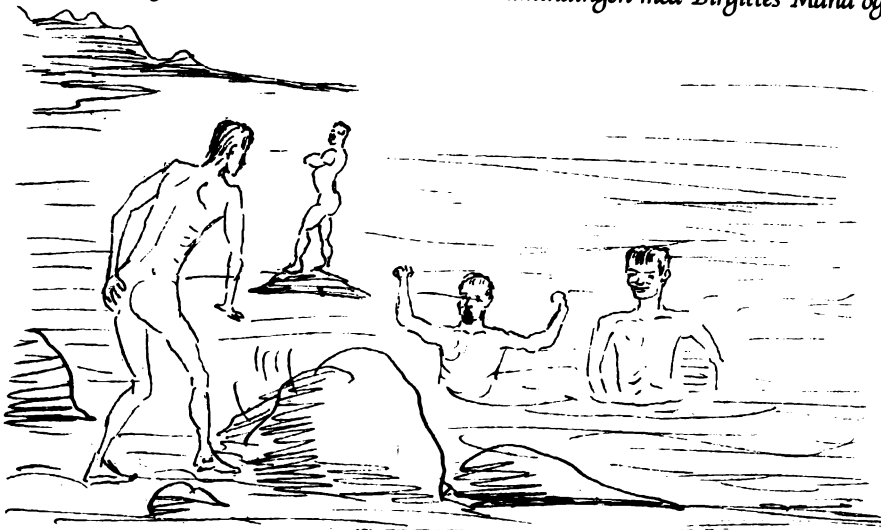
1 Onsdags havde forresten Aug. Edv. (Avar) og jeg ogsaa været til Fødselsdag og punset nemlig hos Johan Mortensen i Kællingeby; men da det egentlig var et rent Tilfælde, at vi havnede der, var vi ingeniunde fødselsdagsklædt navnlig ikke jeg, der bar mit guldgraverkustyme, hvilket jeg ikke nok som kan være Johanne taknemlig for; det er en under disse Forhold aldeles ubetalelig Dragt; Mene'kale' (= Michael, altså Mary's lillebroder) har ogsaa en; naar vi skal danse, hvad der tidt er Tilfældet, hiver vi bare Trøjen, og saa gaar det rundt på Gulvet. Ogsaa til at gaa i Vandet er det en fortræffelig Dragt. Søen har været dejlig i disse Dage, og vi har ikke forsømt at benytte den; i gaar blev vi rigtignok ubehagelig overraskede ved at træffe vor vante Bade plads optagen af nogle Damer, som rigtignok ikke badede men dog generede os ved at staa og vaske Tøj, som de havde transporteret der ned paa en Vogn med to Heste for, der holdt på Sandet.

Imidlertid vi søgte da i nogen tid frem og tilbage, indtil vi fandt et Sted i en passende Afstand, hvor vi kunde slippe ud, hvilket da ogsaa lykkedes til vor Tilfredshed.

Jeg skal hilse fra Ingeborg, som ikke har Tid til at skrive, fordi hun er hos Munk's og kører Hø; men det har rigtig nok regnet til morgen, saa Gud ved om de kører. I Morgen ere vi imidlertid inviterede i Almindingen med Birgittes Mand og

Gadegaard's, Mathias kom ogsaa og inviterede nogle af os i gaar Aftes, men da var det jo allerede bestemt med de andre. Paa Mandag er det vedtaget at højtideligholde Edwards Geborsdag ved et ungt Selskab, hvis der nu bare kan komme nogen og Vejret maa blive godt. Nu skal jeg blot hilse fra Aug. og Mary, Edvard, Ida og Ellen og bede dig hilse de Gamle; i skal nok til Pedersens, det bliver en stræng Tur for Hestene.

Din hengivne Broder Christian B Flagstad
Hils Tante Sp og Ch.*

* (der er tale om halvsøsteren Charlotte og hendes plejemor ved navn Sprunck)

Vi skal nu høre Augusts beretning om, da sønnen Christian – eller “Manne” som han i mange år bliver kaldt i det daglige, kommer til verden:

(A/119)

Sct. Peders Præstegaard, 23-de Januar 1891.

... Karen er meget glad for lille Broder, hun vil hele Tiden trække Dynen af ham for at se ham, og hun ved allerede hvad lille Broder siger: ih ih uh (?) ...

Kjære Moder!

Skjøndt Karen i Følge Skrivelse til Charlotte af forskjellig Dato havde bestemt sig til paa Familiens Vegne at bringe Dig vore allerkjærligste Lykønskninger i Anledning af din Fødselsdag, saa har hun dog maattet opgive dette hende ellers saa kjære Hverv, begrundet paa, at hun i Dag har været noget ret hengiven til Sønnens Glæder efter de i Løbet af Natten overstandne Anstrengelser; hun kunde nemlig ikke sove, skjøndt hun og hendes Seng blev fjærnet saa langt fra Krigsskuepladsen som vel mulig; hun tau og lyttede efter naar Moder skreg og saa skreg hun med det lille Skidt. - Jeg gaar nemlig ud fra at I have modtaget Meddelelsen om, at vi her i Præstegaarden 23de om Morgen (kl) 3.50 fik en Søn, en sund, kraftig og velskabt ung Herre paa 8 pund -. Jeg siger Gud være lovet og takket for ham - han vil ogsaa give os Naade til at faa noget ud af ham. -

Det gik saadan til - jeg skal bestræbe mig for at meddele det paa en saa delicat Maade, at Drengen ikke skulle rødme ved at læse det. Vi sad i gaar aftes og spillede L'Hombre (det lader til at min Kone betragter det som det indledende Skridt) og havde det saa hyggeligt og rart - Kl godt 10 gik vi i Seng, dog gik jeg først kl 12. - Kl 2 vækker Svigermoder mig og bemærker, at nu bør Madammen hentes. Vi sender saa Kaas afsted til Aakirkeby med Ordre paa, at om Madammen ikke var hjemme, saa at komme med Doctoren. Kaas forment imidlertid, at det var nok saa fornøftig at kjøre rundt efter Madammen ind til han fandt hende, hvorfor Drengen blev kjed af at vente og tillod sig at entrere i denne Verden uden at oppebie Madammens mæglende Mellekomst - han blev velholdent og udmærket smukt og solidt modtaget af Svigermoder (jeg kan ikke undlade at takke Vorherre for, at hun havde trodset Vinterens Besværligheder og indfundet sig her paa Stedet). Nu troede vi en Stund at alt var i bedste orden, men snart viste det sig, at der ligesom sidst var en stærk Blødning i Gang og stærk Tilbøjelighed hos Mary til at besvime, hvorfor jeg sendte Olsen afsted efter Doctoren, da jeg nu kunde forstaa at Kaas kjørte Landet

rundt efter Madammen. Olsen kjørte - og imidlertid kom Kaas med Madammen, der kun kunde constatere det samme som vi. - men det lykkedes hende alligevel at standse Blodet nogenlunde, og at berolige os med at der ikke var nogen øjeblikkelig Fare paa færde - Saa kom Olsen tilbage men uden Doctor - ham maatte vi nu hente samme sted hvor Kaas havde fundet Madammen - og endelig havde vi ham, og han gav Mary et Pulver - jeg ved ikke hvad for noget - anbragte hende saadan i Sengen at hun ikke kunde besvime ret vel, og erklærede han, (at) jeg telegraferede, at Mary var tilfredsstillende efter disse nærmere Omstændigheder. Trods vore mange Genvordigheder viste det sig alligevel at vi trygt kunde stole paa Vorherre, og saadant sige vi ham Tak for. - Drengen vejede som sagt 8 pund og er han alt bemærket efter de sagkyndiges Udsagn en dygtig Dreng; hvem han ligner i Aasynet? - efter mit Skjøn er han en S sammensætning af Betty og Edvard, saaledes at de skønneste Parter fra disse genkjendes hos ham - Maaske Christian heraf vil tage Anledning til at tage et Fantasibillede af ham. Hvem han ligner paa andre Steder, i særdeleshed paa et vist Sted - har jeg ikke nøjere undersøgt, undtagen, at han synes at have sin Faders kraftige Næver. Han har ogsaa en god Appetit og ligger og smaabrøler - for at faa noget at leve af. - Da jeg ikke har været mere end et Par Timer i Seng i Nat - maa Du undskylde at Du ikke faar mere denne Gang, der skal snart, forsaavidt Isen tillader det, følge nærmere Meddelelse fra os. Endnu kun hjærtelig Lykønskning og Hilsen fra os Allesammen, Mary Svigermoder, Ida, Karen og mig. - Vi kan levende forestille os hvordan I har modtaget Efterretningen. Jeg telegraferede ikke til Eder, da jeg tænkte I ikke holdt synderligt af at modtage Telegrammer - August.

(A/120)

Peders Præstegaard, 3-die Februar 1891.

Kjære Fader!

Jeg erkender til Fulde, at det var min sønlige Pligt strax at have meddelt Dig den lykkelige Begivenhed, at Du havde faaet en Søn paa Bornholm, men i Betragtning af at Postvæsenet er noget forsinket i disse Tider (man skumler i den lokale Avis over at Posten sandsynligvis gaar over Frederikshavn og Gøteborg for at naa til Bornholm) saa at en skriftlig Meddelelse vilde træffe Eder noget sent, foretrak jeg at sende en telegrafisk, og da jeg nu vidste hvilken Forfærdelse endog blot Convolutten til Telegrammet vilde kunde vække, navnlig blandt Fruentimmerne, betænkte jeg at det var bedst at lade saadan Forfærdelse gaa ud over et nogenlunde kraftigt Individ

og valgte derfor Caroline, og hende paalagde jeg at lade Meddelelsen gaa videre; at hun har ligget i Sengen som syg undskylder kanske hendes Undladelse af at udrette dette Paalæg.

Disse faa Bemærkninger har jeg maattet give for at stille min Kone tilfreds, idet hun nærer en noget mærkelig Anskuelse, at I kanske kunde forledes til den Tanke o.s.v. -- Shudder!

Vi har det vedvarende godt alle til hobe. Mutter prøvede paa at være lidt oppe i Søndags men besvimeede og maatte derfor atter i Køjen. Om Mandagen gik det en hel del bedre, da besvam hun ikke, og i dag har hun klaret det udmærket, men hun har jo tabt en del Kræfter, men imidlertid vi haaber og venter sandsynligvis med god Grund at de lidt efter lidt indfinde sig - indtil status qvo er naaet. Drengen har det ogsaa særdeles vel, han er af et yderst roligt Gemyt - den eneste Ting der ret kan bringe ham i Harnisk er naar han ingen Føde faar - da der nu imidlertid ingen Mangel er paa det er det kun sjældent at han lader høre fra sig - saa sjældent at Rikke hvergang hun hører det, slaar op med Haanden og siger Hys hys (?) - Han (Drengen) er et smukt ungt menneske med en meget lang overlæbe med sin Faders Næse og (her følger en ganske lille tegning, der antyder en lille mand med fem fingre på hver hånd). Somme Tider synes jeg han skeler lidt, men det skal efter sigende være en meget almindelig Tilbøjelighed hos saa unge Mennesker. Hans rolige Gemyt viser sig paa den Maade, at han sover den meste Tid bort - han er endnu ikke blevet vugget og vil saaviidt mulig heller ikke blive det siden.

Han har heller ikke endnu maattet indtage Medicamenter af nogen som helst Art - jeg gør sikker Regning paa at han er et Pragtexemplar nu og han er en værdig pendent til hans ærede Søster - Samme unge Dame lader til at befinde sig ganske vel som ældre Søster, hun betragter det hele kun indrettet til hendes specielle Fornøjelse; Drengen skal tages op, naar hun ønsker det, hun vil have Lov til at trække Dynen af ham, samt til at jage alle sine fem fingre ind i Hovedet paa ham, idet hun plejer at give det udseende af hun aher ham. Derimod synes hun ikke at have stor Tilbøjelighed til at kysse ham. I Anledning af at Moder ligger i Sengen, har Karen anset det for sin Pligt at opvarte hende i nogen Maade, hvorfor hun da løber frem og tilbage og henter og bringer alt muligt, navnlig er hun stærk i at byde Moder Tvebakker, som hun annexerer selv. I den sidste halve snes dage har hun derfor lagt sig en umaadelig Appetit til; hun spiser hele Dagen, man træffer hende sjældent uden at hun har et og andet spiseligt i Munden; Kinder, Arme og Ben begynder da ogsaa snart at afrundes, For hendes Forkjærlighed for spiselige Varer er saa stor, at endog det første ord hun har lært at

sige er en Benævnelse for noget spiseligt; hun kan hverken sige "Far" eller "Mor", men Kjo Kjo kan hun sige, og dermed mener hun Paalæg paa Mellemmaden. Hun gik i Dag saa vidt at hun ude i Spisekammeret stillede sig under en skinke der var anbragt paa Væggen i en til hendes Rækkeevne passende Højde og pillede smaa Stykker af den og aad. Hun er fremdeles nu naaet saa vidt at hun sover alene, hvilket bestaar deri, at Ungen mere sidder og gloer over hende til hun falder i søvn, hvilket hendes Tærne Sigriid hidtil har gjort; nu bliver hun lagt i Seng.

Men disse Morgenens Mysterier ynder jeg kun at omtale, thi paa hine Tider hviler jeg sa trygt i Morfei Arme, at der skal noget ekstraordinært til for at vække mig.

Jeg har maaske gjort den Bemærkning, at Drengen er en blanding (i mine Øjne) af Betty og Edvard han skal være en kjon Dreng og det er han ogsaa, skønt jeg maa tilstaa, at jeg har set kjønnere Dreng end ham; hans eneste Sorg eller retter det eneste, som foreløbig kan bringe ham i affekt er Længsel efter Mad; den kan endog bringe ham til skrige. Ida kalder os haardhjærtede fordi vi ikke lader doctoren hente, da Drengen ganske bestemt er meget syg. At han har været befængt med en Byld men atter er blevet fri for den ved et Snit af doctorens kniv er Eder formentlig bekjendt, kun derom vi ikke tale skjønt det vel kunde være Anledning for mange til at tage Varsel for hans Fremtid af den Omstændighed, at han kun tog hele denne Sag med en forholdsvis knusende Ro.

Jeg selv har det som alt bemærket ikke saa tosset, kun giver naturligvis det, at Capitel -taxten er lavere i Aar end i Fjor - et Skaar i mit Velbefindende; det er dog ikke syndeligt stort, Skaaret - skjøndt det alligevel i min Tid nok vil mærkes noget hurtigere end nu.

Vore Høns er nu endelig begyndt at lægge Æg - selvfølgelig kun saa smaat og i al Hemmelighed, men vi har dog opsporet deres Reder. Forøvrigt er der intet videre at berette denne Gang særlig, da min Kone har overvurderet sig til at sidde stille saa længe paa et sted, at hun har kunnet forfatte et Brev til dig og Faster Johanne, hvem du bedes hilse, og jeg tillader mig derfor nu at slutte min Epistel med det samme hvormed den begyndte, nogle lykønskninger til dig i Anledning af Fødselsdag - med Tilføjelse af nogle venlige Hilsner til hele Familien.

Din hengivne Broder (!)
August.

Brevet er nok ved en fejl underskrevet "broder" selv om det er til faderen!!

I brev A/127 siger August til bror Otto, kaldt professoren eller ”fesseren”:
... og at vi have begaaet den Uletsindighed (!) at kjøbe os et Fortepiano; Du kender lidt til det .... jeg skal give 400 kr for det, og disse kan jeg afbetale over 4 Aar... og som Du maaske husker er det af amerikansk Oprindelse og har en god Egenskab for et Landklaver den nemlig at det holder sig i Stemning meget længere ad Gangen ...

August beder nu Otto skaffe sig noder, idet ingen sådanne haves – gerne bl.a. Chr. 9. s Honnørmark – den kan han næsten!

I brev A/136 fortæller August: ... *I har vel hørt at jeg (til Jul) forærede min Kone en pletteret Kaffekande til Brug ved festlige Lejligheder. Jeg dreves til denne Flothed navnlig ved den Skam der forleden maatte overgaa min Kone da der var Bryllup paa Baunegaard og man sendte Bud til hende om man maatte laane hendes Sølvkande og da hun ingen havde – tænksom gik man ned til Skolen og laante en dér! Det syntes jeg dog ikke jeg ville udsætte min Kone for mere ....*

I brev A/137 beder August om, at Johanne takker Christian for: ... *den magiske Lanternes Besørgelse, den er udmærket og volder os, og navnlig mig en ganske storartet Fornøjelse; og Børnene som vare til Julegilde, vare aldeles stumme og betagne – imidlertid har jeg hørt at aldrig saa snart var de kommen hjem før de fik Munden paa gled og deres respektive Forældre skal have haft en noget urolig Nat i den Anledning. –*

Jeg beklager kun at jeg ikke ogsaa havde Lanteren til min Kones Fødselsdag, thi den har gjort et dybt Indtryk ogsaa paa de voxne Medlemmer af Menigheden der overværede dens Præstationer. Chr. Munch var her, han er her altid naar der er Børnegilder, da han deler min Sympathie for barnlige Væsener, og han hjælper mig trolig og ivrig med Tilberedelserne og Forevisningerne, saa det var mig en hel Glæde, at jeg havde faaet Tanken om dette Instruments Anskaffelse udført.

Gyldendals Ordbog (1919) siger at ”den magiske lanterne” er et lysbilledeapparat med en petroleumslampe.

I brev A/139 (af 11.02.92) siges: ... *Sælges Jorden, da skal vi sandsynligvis igen til at have Avl her i Præstegaarden; det synes at være et noget mærkeligt Resultat af at sælge Jorden, men Sagen forholder sig --- -----(?) saaledes, at et Stykke stort nok til Befordring og naturale Ydelser – maa ikke sælges – og man har fra Stiftsøvrigheden ladet mig underrette om, at jeg næppe vil faa Tilladelse til bortforpagte et saadant Stykke ...*

Det må vist være sådan, at præstens indtægt vel nok blandt andet består af naturalier, som han selv skal være frembringer af, og som giver lidt dækning til at holde sig kørende ude i sognet. Hertil kommer de før nævnte indtægter for dåb, vielse og begravelse, og ydermere kommer så et udbytte

i form af tiende. I nogle efterladte universitetsalmanakker har August på bageste blad opført en oversigt over tiendets indgang i det pågældende års løb. Det ser her ud til, at det offentlige sikrer, at denne indtægt afbalanceres passende. Thi han indberetter den åbenbart hvert år og afregner i forhold til en samlet indtægt på 1.200 kr. Hvis et år giver underskud, ser det ud til at der suppleres – og omvendt afregner han det overskydende beløb ved et eventuelt overskud. Sådan ser det i al fald ud. Tidligere har præsten måske skullet leve mest af, at der blev drevet landbrug – omend ved hjælp af en forpagter. August føjer til i brevet: ... *at han er mere end villig til at bevare en stump jord!*

Her er en afskrift af et par af disse opgørelser for henholdsvis 1890 og 1891:

<i>Kapiteltaxt for 1890.</i>			<i>Kapiteltaxt for 1891:</i>		
<i>Rug</i>	<i>30 Tdr á 10,68</i>	<i>= 320,40</i>	<i>Rug</i>	<i>30 Tdr á 14,22</i>	<i>= 426,60</i>
<i>Byg</i>	<i>60 Tdr á 9,93</i>	<i>= 595,80</i>	<i>Byg</i>	<i>60 Tdr á 11,30</i>	<i>= 678,00</i>
<i>Havre</i>	<i>30 Tdr á 6,88</i>	<i>= 206,40</i>	<i>Havre</i>	<i>30 Tdr á 8,87</i>	<i>= 266,10</i>
		<i>1.122,60</i>			<i>1.370,70</i>
<i>Underskud 77,40</i>			<i>Overskud 170 kr 70 Øre</i>		
<i>Modtaget i Århus den 6. Febr. 1891.</i>			<i>Modtaget i Århus d 7. Febr. 1892.</i>		

August henholdsvis modtager eller afleverer altså differencen i forhold til 1.200 kr/år.

Mit gamle étbinds “Politikens Konversationsleksikon” (fra 1910) siger om ordet kapiteltakst, at det er: ... *en summarisk Gennemsnitsberegning af Kornpriser, der foretages til Bestemmelse af visse landlige Afgifters Størrelse ...*

I A/139 fortsætter August: ... *Min Kone vrider sine Hænder ved Tanken om den forfærdeligste Mængde der da blive at bestille – hun vil blive overbebyrdet, naar der blev 3-4 Køer at malke – og en Karl at skære Mad til og derimod glæder hun sig – ogsaa daglig – til at skulde holde Heste – saa vil hun hver Dag kjøre i egen Vogn til Aakirkeby og hilse paa Kjøbmand Hansen. Disse Fremtidssyner ere lyse nok – jeg tænker mig altid kørende med 2 Fuldblodsheste, medens Virkeligheden nok bliver en ganske anden thi 2-3.000 kr skal der til ...*

Og i samme brev fortæller August om en indkøbstur, han er sendt på til fods af Mary til Aakirkeby. Foruden en lang række indkøb og andre gøremål, skal han også huske: *at spørge til paa Posthuset, hvad klokken virkeligt er!*

Det giver stof til eftertanke, synes jeg nok. Sammenlignet med nutiden, hvor man via radioen adskillige gange i døgnet bliver mindet om hvad klokken præcist er!! –

At datidens ure ikke går præcist, forklarer selvfølgelig, hvorfor August af og til ankommer for tidligt til kirken. En gang kommer han stærkt i tvivl, om der overhovedet kommer nogen til hans aktuelle gudstjeneste. Men heldigvis har hans ur bare gået for hurtigt. Kirkegængerne kommer bare lidt senere, end han havde forventet.

August sender det år til forældrenes bryllupsdag en god laks fra Bornholm, idet han skriver (A/144): ... *Jeg haaber Laxen er ankommen, og at den vil tjene til en værdig Prydelse for Bryllupsbordet, 18'de saa meget desto mere, som I jo ikke denne Gang behøver at nære Frygt for et muligt Referat til Århus – hvilken Frygt ellers iflg. Christian – plejer at lægge en Dæmper paa Eders Tilbøjelighed for Lax ...*

Bemærkningen har relation til, at familien, da Olaf gik på pension, fik tilsagn af broder Carl Julius om en hvis årlig økonomisk støtte, enten det nu er som lån eller ikke – og de bemærkninger, der fra tid til anden kan tænkes at være faldet deraf. Hvorfor skulle August ellers skrive sådan, hvis det ikke var fordi, man allerede havde fået et par stikpiller om brug i forældrenes hjem af (luxus-) ting som “Lax”.

I brev A/145 oplyser August (12.06.92): ... *Tilladelsen til at bortsælge Jorden for Præstegaarden har jeg faaet – men Salget er ikke endnu foretaget – men imidlertid vil der nok i saa Henseende være et og andet at foretage ogsaa med Hensyn til Præstegaardens Bygninger, hvorom Synet paa Tirsdag fornemmes at ville give den fornødne Besked ...*

I samme brev fortælles om problemerne med lærerens (antagelig hr. Petersen) optagelse i mejeriet (da han nu havde avling selv). ... *Man vil ikke have ham med i mejeriet – men købe hans mælk underforstået – til samme pris. – Men medlem: Nej tak! ...*

Det er egens samtalestof, lader August forstå. Samme lærer Petersen er åbenbart ikke – i hvert fald lige for tiden – særligt populær i sognet!

Med alle de mange besøgende, som August og Mary ofte må lægge hus til, er der ikke noget at sige til, at familien i København kommer på den idé at sende en seng over til dem – åbenbart én, der kan undværes derhjemme.

I et af Christian B's mange morsomme breve kommer han lidt ind på, hvilke problemer der i den anledning kan opstå. Hør bare her, hvad afsendelsen af en gammel jernseng til Bornholm kan afføde:

(Chr/24)

København 22 Juni 1893.

Kære Johanne !

Da Ingeborg som sædvanlig ikke har skrevet det, der skulle skrives, har Moder bedt mig tilføje et og andet. Pro primo: Kender man i Aakirkeby noget til den Kunst at stryge? I saa Fald vilde Moder nemlig indskrænke sig til at vaske Edwards medhavende Tøj, Hvad der vilde lette Indpakningen. Dette Spørgsmaal bedes Du altsaa besvare. Pro secundo, Moders Fod og Side gaar meget op og ned. Pro tertio, Petrea er meget ferm og Moder har ikke mere at bestille end ellers. Pro quarto Fragten for Jernsengen er ikke betalt. Vi havde i Dag Brev fra Chr Munck, hvori han foruden at omtale den almindelige Tilfredshed med den Aug. og M. overrakte Skænk opfordrede os til at afsende bemeldte Hvilsted, saa at han kunde tage det med hjem på Lørdag. Moder geraadede derudover i megen Confusion, angaaende Maaden at faa den af sted paa. Hun henvendte sig først til et Bybud, der imidlertid viste sig at være en rigtig Snyder, idet han forlangte en Krone og paa gentagne Spørgsmaal om, hvorvidt der existerede en bestemt Taxt, stadig erklærede at han ikke kunde have mindre. Han blev derfor ikke antaget. Paa et senere Stadium blev jeg derfor afsendt til Gastorvet for at udsøge en anden "der saa ud til at være en skikkelig Mand" - der befandtes kun at være to, af hvilke den ene saa i den Grad fortrukken ud, at jeg syntes at der overhovedet ikke kunde være tale om at betro ham noget som helst, medens den anden vel ikke lignede en Engel, (hvad et Bybud overhovedet sjælden gør), men dog forekom mig at have visse menneskelige træk i sit Aasyn. Til trods for sit ærværdige Udseende forlangte han alligevel 1 kr og 25 . Jeg opfordrede ham til at komme hjem med en Trillebør (efter at have bemærket ganske vist "at det var Fandens" - men jeg holder nu en gang ikke af at prutte), hvad han da ogsaa gjorde et Øjeblik efter. Men saa snart han havde hørt tale om "Taxt", benyttede han et Øjeblik, da Moder havde fjernet sig, til at stikke af igen med Børen. Moder udgød sig nu i Klager over min Ubehændighed, ved at tage en Fyr med saadan et "Snyderansigt" og fandt, at vi væltede alt muligt (in casu Jernsengen) over paa hende. Efter Middag begav hun

sig atter ud, da Petreas Forslag om at leje en Drosche til Bæstet var bleven overstemt i Følge den Betragtning at Manden næppe vilde anbringe Sengen inde i Droschen og altså skulde have 25 øre extra for at have den paa Bukken, hvorved den Krone, der kan køres for indvendig vilde gaa tabt. Men som sagt Moder gik atter ud for at søge en Mand, der kendte ordet "Taxt" og var virkelig saa heldig at finde en saadan, der tillige (eller maaske derfor) havde et rigtig skikkeligt Ansigt og saa ud til at være en meget ordentlig Mand. Hans Taxt var nu 70 øre. Vi havde dog altsaa tjent mindst 30 øre; men det er det mindste ved det, thi Moder fik den Triumph ikke at have ladet sig snyde, hvad hun hader som Pesten. Jeg vil nu hellere lade mig snyde, naar jeg kan spare noget Tid derved, og jeg tror at vi kan have Ret begge to, hver i sin Stilling.

Jeg har faaet et Par Elever, siden Du rejste, saa jeg har mere at bestille for Øjeblikket, end jeg har haft længe, dog er det ikke overvældende. Nu flittig Hilsen etc.

Din hengivne Broder Chr B Flagstad.

I brev A/148 af 9. august 1892 fortæller August om forløbet af sin egen fødselsdag dagen i forvejen. – Det går åbenbart ikke helt stille af! – Man fester – reelt – hele dagen.

I brev A/149 forlyder det, at: ... *Da Karens fødselsdag var på en lørdag, måtte man udskyde festlighederne til om søndagen, hvor der indfandt sig 11 unge damer.*

Man hører ofte om fester – både i præstegården og andre steder, der – hvis de falder på en lørdag – udskydes! August kommenterer det på et vist tidspunkt selv. Han vil åbenbart ikke selv deltage i eller medvirke til festlige arrangementer "dagen før."

I sit brev A/156 af 27.01.1893 fortæller August om snevinteren, der åbenbart er streng det år, om en hjemtur fra Bodilsker Præstegaard, hvor Mary og han har været på besøg sammen med pastor Sonnes fra Poulsker.

Hjemturen varede saa længe, at vi først kom hjem næste formiddag kl 9 1/2. ... Vi forlod Bodilsker kl 11 1/2 og kom ud i et forferdeligt Raag, hvor vi hverken kunne se vejen, telegrafstænger eller træer og buske.

Da vi fulgtes med Sonnes, begav vi os alligevel af sted. c: Vejen fandt vi på den måde, at vi gik så langt ud til siden foran vognene at vi sank i vejgrøften til op på livet. – Så vidste vi hvor vejen var. Og sådan gik vi bestandig to og passede hver sin vejgrøft. Da vi så kom til det punkt, hvor vi skulle skilles, turde jeg dog ikke skilles fra Sonnes og begive mig ud alene med vor ven Kaas

---

(kusken), hvorfor vi drog til Poulsker Præstegaard hvor vi ankom kl 2 – afstanden er en lille Mil. Næste formiddag kørte vi så til Pedersker. Denne tur interesserede os selvfølgelig i højeste grad, da vi aldrig før har prøvet at arbejde os frem ad en vej på sådan vis, at man først springer i Grøften.

I samme brev fortælles der om en kanefest, hvori der vist deltog 46-47 kaner, og hvor man sluttede af med spisning på hotellet i Neksø.

I brevet berettes også om en fødselsdag: ... *hos Mads Jenska på St Gadegaard, hvor der var samlet et helt selskab, og hvor der serveredes med Gaasesteg. En af sønnerne hentede og bragte os i Kane.*

På søndag skal vi atter hentes og bringes i en kane – nemlig til Slettegaard.

Det fortælles også: ... *at Øens beholdning af Petroleum er snart opbrugt. Kulbeholdningen kan dog formentlig holde ud.* – Det siger noget om Vinteren.

Iøvrigt forekommer det mig efter gennemlæsningen af de mange breve, at vintrene på Bornholm var betydeligt mere "vinteragtige" end i det øvrige Danmark. Der er vel en naturlig forklaring i og med, at der er tale om en meget fritliggende ø, der i høj grad må indordne sig temperaturer m.m. i det omgivende havvand.

En meteorolog vil måske nok kunne forklare de særlige forhold lidt mere uddybende. Min fornemmelse er bare: at når det er snevejr, ja så kommer der virkeligt sne, og den holder sig længe.

Og videre i samme brev: ... *Søndag d 15. ds på Johannes Fødselsdag holdt man Karens og Mannes Julegilde med 18 Børn – Juletræ – Aftensmad – Laterna Magica – megen Fornøjelse ...*

Snevinteren lægger åbenbart hindringer i vejen for Kirkegangen: ... *I det nye år har der således ikke været et eneste Fruentimmer i kirke undtagen min Kone og Marie. I Gaar eftermiddags holdt jeg derfor en ekstra Gudstjeneste på Skolen, hvor der var varmt, og der var da også mødt en del Fruentimmer – foreløbig saa længe Kulden varer fortsætter jeg med sådan Gudstjeneste på Skolen.*

Endelig siges det: ... *at skoledirektionen har nu afgjort den tidligere omtalte skolesag med et gunstigt Udfald for Skolekommissionen.*

Og til sidst i brevet mener August: ..... *at Kristian skal blive Degn. Aldrig saa snart jeg er kommen til det sidste Ord i Bordbønnen, saa brøler Kristian af fuld Hals "Amen" – De kan nu begge to deres Aftenbøn og gjør ofte Fordring paa selv at sige den.*

I brev A/158 (vi er i marts 93) oplyses: ... *Jeg har ansat en dreng –v.s. en Tjenestekarl har jeg fæstet mig fra maj – han koster 250 Kr om Aaret – er altsaa dyr – men skal være dygtig og skikkelig og desuden vil han jo kunne tjene en stor Del af sin Løn paa den nye Bygning. Ellers havde jeg nok heller ikke taget saa kostbar en Tjener.*

I brev A/159 anføres: ... *at mine Tegninger og Overslag ere antagne og*

---

anbefalet af Synet, saa kan jeg ganske roligt begynde – Pengene kommer bagefter ...

Der tænkes på det såkaldte provstesyn, der skal godkende ændringer m.v. såvel i kirker som i præsteboliger. – Jeg var i øvrigt selv bygningskyndig for den lokale provst og har været det igennem en god snes år. – Så jeg kender til disse provstesyn!

I brev A/161 forlyder det: ... *I gaar var her en Mand med to graa norske Heste til 600 Kr med Seler paa – de var nydelige raske Heste – jeg havde stor Lyst til dem – men Andersen som jeg havde listet herop til at se paa dem, sagde bestemt at den ene var aldeles ubrugelig, den ku inte staa paa sine Forben, den havde da ogsaa faldet paa Turen herhen og skrabet sig temmelig – nej Remonte (militær-) Heste tror jeg jeg opgiver, da jeg risikere at faa Heste paa den Maade som ikke vil gaa for Vogn ...*

Og længere fremme i samme brev: ... *I dag har haandværkerne indfundet sig og paabegyndt opførelsen af min nye Bygning. – Mit Overslag vil Stiftsøvrigheden ikke nøjes med men har sendt mig det tilbage og forlanger et udarbejdet af en bygningskyndig Haandværker – “Vrøvl!” – Men noget skal de jo bestemme de Herrer i Stiftsøvrigheden. Jeg kiler nu imidlertid rask væk paa, da Bygningerne er lovlige og aprobeerede af Synsmændene. – Dette her foregår i august 1893.*

Det fremgår også at August er ved at bygge om i stuehuset. Et stort pigeværelse er han selv i gang med “at skildre af” med en bræddevæg. Det ene til pigerne det andet til folkestue. “Det lykkedes udmærket.”

Brev A/163: ... August har været på auktion i Nekso, hvor han har fået det omtalte chatol med udtræk og rundklap: ... *selvfølgelig efter en Kjøbmand ved navn Kofod – og gav med Omkostninger 50 Kroner – der var et andet Bæst som ogsaa ville have det, ellers havde jeg faaet det for 30. Imidlertid er jeg dog af den Formening, at jeg har faaet det under den halve Pris. Chatollet er mahognyfineret, indvendigt af Egetræ, overalt vel bearbejdet og forsynet med et Utal af store og smaa Skuffer, hvoriblandt flere hemmelige. – Det er åbenbart ikke bare mig, der drømmer om at finde en formue gemt i et eller andet hemmeligt rum i sådan et møbel. I mit tilfælde et arvet chatol fra min farfars – og nok også fra min oldefars hjem. August venter selv en dag “at finde og hæve skatten”. – Måske bliver det dog fætter Thøger, der finder den!!*

I samme brev af 15.10.93 oplyses at byggeriet nu er færdigt. I hvert fald har familien nu fået et nyt “Sønderborg”, deres lokum, som nær var kommet til at hedde “Johanneborg” – dog ikke – som August skriver – opkaldt efter søsteren. Der holdes åbenbart indvielse, og en deltager ved navn Johanne holder indvielsestalen. Men “dass’et” hedder altså stadigvæk Sønderborg. Det er forøvrigt “et to-hullers”, hører vi senere.

I brev A/164 fortæller August søster Johanne, at Manne skal have Den Store Bastian til Jul. ... *Han er gal efter at høre "moralske Fortællinger" om artige og uartige Børn.*

Den samme Jul får de en af Andersens gjæs til Jul, og Karen udbryder: ... *Det var da dejligt, saa kan den ikke mere komme efter os.*

I brev A/166 afsløres det, at den grav fra stenalderen, som August – vel nok i forbindelse med sit byggeri – fandt på sin jord, og som han en overgang i sin fantasi havde forestillet sig, måske var et virkeligt interessant og betydningsfuldt fortidsfund af virkeligt format, – i virkeligheden ikke er det helt store oldtidsfund. 3. Juledag kommer oldgranskeren, som er lærer Jørgensen fra Ibsker, og skal undersøge graven: ... *Da man endelig drog et stort Søm frem fra Bunden af Graven sank Begejstringen ganske, og han turde ikke en gang længere bande paa, at det var en Grav ...*

I det samme brev slutter han med at sige: ... *Min Kones Fødselsdag indtraf en Løverdag derfor var ikke saa mange Gratulanter som sædvanligt ...* Løverdagen er virkelig "fredet" for selskabelighed – som dagen før!

I brev 168 af 26. januar 1894 forlyder det, at Mary og August har været til konvent i Rønne og til bal på St. Gadegaard hos Mads Jenska.

Til sidstnævnte kom vi kun med fordi jeg underhånden lod dem vide deroppe, at jeg ville med. Vi og Kofoeds fra Lille Myregaard var da de eneste gifte foruden Gaardens Børn. Jeg holdt to festtaler, thi jeg følte at vilde jeg nyde burde jeg ogsaa yde – for Mads Jenska og for Damerne. – Vi kom hjem 3 1/2.

I brev A/169 oplyser August: ... *I Dag agerede jeg Tandlæge for mine smaa Grise ...*

I brev A/170 fortælles det, at Manne hjælper med at røgte kreaturerne: ... *hvilket for hans vedkommende består deri at han med en Kæp i Haanden sætter fart i Køerne naar Peder giver Signalet at nu skal de ind. Han fik da ogsaa prægtig fart paa to af dem, men nu slog det til at disse to skulle igjennem Døren paa samme Tid, hvorfor den ene maatte stoppe, medens Manne (på godt 3 år) ikke havde beregnet dette, og derfor ikke mindskede sin egen Fart men løb Nasen lige ind i Lises Bagpart.*

Brev A/177 – Elisabeth er blevet født, og vi kan i dette brev høre om den dramatiske kamp imod lindormen!! – Den lyder således:

Kjære Faster Hanne!

Herved undlader jeg ikke at meddele dig at den alt længe bebudede Kamp med Lindormen tog sin højtidelige Begyndelse i Onsdags, eller vel rettere i Tirsdags Aften - og at den endte i Gaar Torsdag kl c 10 med Lindormens totale Nederlag og forsmædelige Død, hvorfor den egentlige Bestemmelse var at vi i Aften skulde holde Takkefest med Æblekage og Ribsvin og L'hombre, men da det ved en nøjere Undersøgelse allerede viste sig, at Æblekagen var fortæret - uvist af hvem, samt da der var flere af damerne, der iblandt min Kone, der som naturlig er, nu føler sig noget lettere, viste sin Tilbøjelighed til en Aakirkeby tour, har vi opgivet denne Fest til en mere belejlig Tid, i alt Fald i sin fulde Udstrækning. Kampen forløb paa følgende Vis. Tirsdag Formiddag indtraf Sct Georg (c: dr. Carlsen) her paa Cykle (det er nemlig mere moderne end den klassiske Stridshest) bevæbnet ikke med Landse og Sværd, men derimod med 2 Flasker og en Æske. Imidlertid gik han ikke strax løs paa Ormen med disse - men forberedte den først paa de kommende Trængsler ved at sulte den Tirsdag Aften - medens han om Onsdagen tracterede den med Sildevalde og sort Kaffe (uden Sukker og Fløde) og intet som helst andet den hele Dag - Torsdag Morgen angreb han den derfor med en Kop Havresuppe, hvori den ene Flaskes Indhold (en brun Vædske) - lige derefter med 20 Draaber af den anden Flaske og 1/4 Time derefter med det i Æsken værende Pulver rørt ud i en Spiseske med Vand - Angrebet skete mellem 8 og 9 om Formiddagen paa Potten og blev tilset af Moster Ida og mig samt Børnene med høje Jubelraab og det blev siden sat under Debat, hvorvidt vi skulde udtrykke vor Paaskjøndelse af dr. Carlsens Fortjenester derved, at min Kone leverede ham en Trøster(?) omsnoet af en 6 Alen lang Bændelorm. Forslaget fik kun én Stemme - min. Som alt berørt Ormen var ca 6 Alen lang - og havde sandsynligvis for at faa Plads slaaet flere Knuder paa sig selv. - Jeg skyllede den omhyggeligt ren og undersøgte den nøje under Forstørrelsesglas - for at sikre mig dens Hoved, der nemlig ikke er større end et Knappenaalshoved; jeg var saa heldig at finde det, og kjørte øjeblikkelig i Jumpe med Hoved og Hale til Aakirkeby - hvor jeg ogsaa var saa heldig at indtræffe i saa behørig Tid, at jeg kunde deltage i en Begravelse - nemlig Enkefru Petersens (: glædeligvis Petersens Enke). - Ogsaa dr. Carlsen erklærede Hovedet for at være kommen tilstede - og saalunde er da Sejren vunden - og det uden synderlig Ulejlighed for min Kone - uden den, at hun helt siden Torsdag Eftermiddag havde tynadt Liv og Kvalme. - Da jeg ikke just i de første Dage faar Lejlighed til at skrive til Charlotte, og Elisabeth vist nok ogsaa har andet at gjøre foreløbig - vil du maaske lade Charlotte tilflyde en Meddelelse om Ormens Undergang, samt paa Elisabeths Vegne - en hjærtelig Tak for den tilsendte Trøje, som hun sikkert vil vide at sætte tilbørlig Pris (paa) - samt paa Kade's og Manne's

Vegne en ligesaa hjærtelig Tak for de dem tilsendte Godter, som de øjebliklig anvendte som et Stridens Æble. - Elisabeth er gennemgaaende yderst elskværdig - naar blot hun faa sin Flaske og slipper for at vaskes i Halen, dette sidste kan selvfølgelig ikke lade sig gjøre - og hun lader derfor 2 - á 3 Gange i hvert Døgn sin gennemtrængende Stemme lyde saa det kan høres uden for Porten; hendes Navle er god - Karen besværer sig ofte derover og afgiver sin Betænkning - dog skal Bindet efter Doctorens Beslutning bibeholdes. - I Morgen skal frk. Bankes Forlovelse declareres her i Huset - i hvilken Anledning vi have anmodet foruden hendes Kjæreste - ogsaa hendes Forældre og Søster samt Pastor Sunnes om at være tilstede her om Eftermiddagen - 6 Kyllinger skulde i den Anledning have ladet deres Liv - og Forberedelserne til deres bekvemme Indfangning være gjorte derved at Lugen til Hønsehuset var godt affukket og Ordre var givet til alle om ikke at lukke op - kun Manne havde ingen Ordre modtaget, hvorfor han strax om Morgenen da han kom ud i Gaarden - lukkede hele Flokken ud.

I forrige Uge traf jeg inde i Haven en Høne med 11 smaabitte Kyllinger, som vi hurtigst muligt indfangede og anbragte i Rejsestalden - og de 9 af dem er da levende endnu - . I Dag fandt jeg i Haven 15 Æg. Paa Mandag skal min Gris stikkes, jeg antager at den vejer sine 200 pund - Vi har nu endelig faaet nyt Tag paa den nordre Længe - og ere altsaa nu befriede for vor Bekymring for Maaren, der nemlig laa under det gamle Tag - og blev vaad naar det regnede . Forholdet til Skolen er uforandrede og jeg bryder mig ikke i mindste Maade om at det skal forandres. - Vil du anbringe en Tak hos Christian for hans tilsendte Billede; og saa ønsker jeg at vide hvad man mener om den af mig og mine Bier producerede Honning. Og i øvrigt bedes du hilse alle paa det hjærteligste fra hele Huset her

Din hengivne Broder August.

I brev A/178 har familien fået de to heste Ida og Lotte, og det forlyder: ... En tredje Begivenhed - egentlig ogsaa højest mærkelig er, at vi har været i Rø paa Besøg hos Pastor Maik - der er 4 stive Mil derhen - og hverken Ida og Lotte - eller jeg - fandt videre behag i en saadan kjøretour - men vi kjøres jo som bekjendt alle i stramme Tøjler - saa vi kom alligevel derhen - trods alle Forsøg paa at slippe.

Og i samme brev: ... Ved den lejlighed (de er på besøg på Boesgaard) var jeg selv Kusk - og da det om Aftenen blev Regnvejr og ravende Mørke (31. oktober) havde vi nær aldrig sluppen hjem, særlig da Ida og Lotte aldrig havde været der før og derfor ikke kjendte Vejen - Jeg kjørt ogsaa et Par Gange paa nogle Træer - men tilsidst lykkedes det os at komme hjem. Damerne havde kjøbt 1 pund Kaffebonner dernede hos en Høker - og anbragt Pakken i Fodposen, for at den

---

ikke skulde blive vaad. Da vi steg af Vognen herhjemme lod de naturligvis Kaffen ligge, og den naturlige Følge blev, da jeg tog Fodposen for at bære den ind, røg Pakken ud af den og Bønnerne spredtes i Gaarden mellem Pærer stammende fra Ida og Lotte. Vi samlede dem alligevel op – og det syntes som om Kaffen derved har vunden en hidtil ukendt Aroma og Smag – ! ...

Man skal måske lige betænke, at det jo om vinteren i de tider nærmest var noget ringere forhold end dem, som vi danskere (der kan huske det) var udsat for under krigen, hvor alt lys var stærkt dæmpet udendørs. I Augusts situation var lyset der slet ikke – overhovedet! Så hvis månen ikke har været fremme, var det jo virkelig “buldrende” mørkt ude på vejene. Vi er nok tilbøjelige til at glemme, at de intet gadelys havde i de tider – i hvert fald på landet!

I brev 181 af 26. januar 1895 fremgår, at Mannes gudfar er Alfred Jenska fra St. Gadegaard. Han dukker op på Mannes fødselsdag og tilbyder en kanetur. Og desuden kom også P.L. Kofoed og kone fra Myregaard.

Til Mads Jencki fødselsdag fortæller August også her, at damerne er taget dertil efter invitation som også gælder ham. Men da det er en lørdag, ønsker han at blive hjemme.

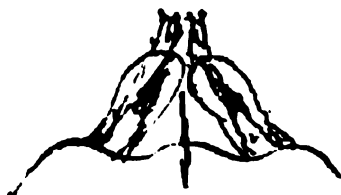
Her bør vi nok prøve at nævne nogle familier i Augusts og Marys omgangskreds som vi kan samle dem op i brevene. Det er f.eks. alle kollegerne og deres koner:

Provst Jensen og provst Sodeman i Klemensker og pastorerne Christensen, Loft fra Østerlars, Madsen (?), Meyer fra Nylars og Sonne fra Poulsker og pastor Maik fra Rø, og endelig præsten i Bodilsker, hvis navn ikke er nævnt.

Desuden er der doktor Carlsen i Åkirkeby og gårdejerne Anton Andersen på Hudegaard, Esper Due på Myregaard, Ole Funk på Pilegaard, Mads Jensen (Jenska) på St. Gadegaard, Jensen på St. Klint i Vestermarie, Peder Kofod på Loftsgaard – Birgitte(?) på Krusegaard, løjtnant Kofoed på Eskildsgaard P.L. Kofoed på Myregaard og Johan Mortensen i Kællingeby. Dertil Anthon Jensen i Kratlund, (der ligesom Esper Due er “Jensenist”), og såkaldte faster Stine, som hedder Faurskov, hun er vist lærerenke på stedet – og endelig skolelærer Petersen, der jo er degn – og Andersen, der også er lærer. Og folkene på Slettegaard – og på Boesgaard, hvem de så end er, og endelig er der gårdejer Chr. Munch og Sandemanden (d.e. sognefogeden). Hvor de to hører hjemme, har jeg ikke fundet ud af. Og så er der præstegårdens tidligere forpagter Olsen (legeveninden Idas far). De bor jo ganske nær præstegården. Omgangskredsen er åbenbart ret stor. Lidt pudsigt er det i øvrigt, at August ofte kalder manden på St. Gadegaard for Jenska; Og “Jenski”, når der bruges ejefaldsform.

I brev A/182 hører vi om den strenge vinter, og hvordan August i ca. 10 dage har haft held til at narre Ida og Lotte, der ikke rigtigt kan forliges om de dybe fastkørte snespor under kanekørsel. August fandt simpelthen på, at bytte de to hestes normale indbyrdes placering om: Ida, der var vant til at gå fjærmer, blev sat til at gå nærmer og vice versa. De var som nævnt hele 10 dage om at opdage hans lille fif. Han laver i øvrigt til sidst kanen om til énspændet. Det må have været en lang snevinter i '95, lader det faktisk til – og åbenbart med masser af sne.

Mon ikke det er Augusts humoristiske sans, der her kommer til udtryk, idet hestene Ida og Lotte synes opkaldt efter Augusts to yngste svigerinder. De to unge damer er jo begge efter tur i huset hos Mary og August! – Det kan selvfølgelig være et tilfælde – men er det vel næppe!!

I brev A/183 leger August med tanken om få år at kunne rejse rundt med Manne og vise det vidunderlige barn frem for penge. August laver skæg med, at hans søn kan noget ekstraordinært med tal.

I brev A/188 er det Elisabeth, der taler – og August er kun pennefører.

I brev A/190 til bror Edvard siger August: ... *Da du har gjort dig den Ulejlighed at lade Johanne meddele os din Forlovelse og din samtidige Tagen juridisk Embedseksamen – forvente du sandsynligvis at vi til Gjengæld skulle gjøre os nogen Ulejlighed og lade dig tilflyde Meddelelse angaaende vor Medfølelse med dig i begge Anledninger; Ja vor Medfølelse er stor ...*

Det samme brev indeholder en festlig bemærkning omkring moster Ida, der p.t. er i huset hos Mary, idet August efterlyser noget om sin nye ovennævnte svigerinde, Edvards Ellen: ... *Med Hensyn til Ellen kunde vi naturligvis ønske at faa lidt at vide – naturligvis er hun smuk og i Besiddelse af en uoverskuelig Række af baade kjærlige og legemlige Fortrin – men de mere time-lige Forhold, som man ikke saadan kan slutte sig til paa Forhaand – navnlig f.x. hvem hun er Datter af og hvor hun bor.* Og som en fodnote kommer så Augusts humor til udtryk: ... *helt mærkeligt er det, at din Familie ikke staar i Vejviseren eller Realordbogen, som vi har her – nemlig Moster Ida – hun kjen-der ellers alle – navnlig forlovede!* – Ida er jo københavnerpige!

I brev A/193 fortæller August om børnene: ... *I Paasken lod de Moder for-tælle sig hele Lidelseshistorien – de vilde have at vide hvad der gik for sig hver Dag – Torsdag – Fredag – Lørdag og Søndag – da det saa endte med at Jesus kom op i Himlen, saa bemærkede Karen: ... Og saa sidder han der og er glad over at han ikke skal til det før det bliver Paaske igjen!* – Jeg må sige, min mor forekom seks år gammel – unægtelig kvik i replikken! – Og i samme brev er Manne igen kommet galt afsted: ... *Vi skulde have Fremmede, Pastor*

Sonnes og Provst Jensens – og ved saadanne Lejligheder plejer Manne aldrig at faa sit pæne Tøj paa førend Moderen nu omtrent kan beregne at nu kommer de fremmede i Løbet af 10 Minutter; saaledes ogsaa den Dag – og til hans Festdragt føjedes der en splinter ny stor Matroskrave. og det var den der efter sigende foranledigede Uheldet – Ida altsa Mannes bedste Ven – opholdt sig i Farvandet uden for Porten; og han (Manne) udvirkede nu Moders Tilladelse til at følge hende hjem til Porten, men for nu bestandig at nyde Synet af sin Matroskrave gik han og saa sig tilbage og lagde derfor ikke mærke til Dammen førend han laa i den – paa Ryggen. Hans Elskede trak ham op – og tørrede ham saa vidt muligt af med sit Lommetørklæde, hvilket dog ikke forhindrede, at han da han kom hjem – maatte omklædes fra inderst til yderst – for derefter at fremstille sig for de Fremmede som imidlertid vare ankomne – i sine gamle Klæder. Nu har han oplevet den Erfaring ...

En anden sjov historie om Christian, altså Manne og fætter Knud (Palslev), der kommer i skænderi, da de er på det to-hullers lokum – skal også med her. Den forekommer i Christian B.s brev nr. 33 (af juli 96). Hovedpersonerne Knud er seks år, Manne (Christian) og kusine Ellen er fem, og Karen er næsten syv. Passagen lyder således:

... De små Petersener (Moster Bettys børn) er jo opdraget til en vældig Artighed, som man dog ikke mærker synderligt til for Knuds vedkommende, medens Ellen derimod i alle Henseender er en lille Knup. Hun antages at have en god Indflydelse på Karen medens det er tvivlsomt om det samme gælder med Hensyn til Knud og Manne .... og videre .... I gaar var således en Tycho Brahes dag. Knud henvender sig til moster Lotte og udtaler med megen Vrede, at hvis det havde været tilladt at kaste med Mursten, så vilde han have kastet den største i Hovedet på Manne; men da sådant ikke var tilladt, ville han drage hans Adfærd frem for den jordiske Retfærdigheds Domstol, nemlig meddele hans Fader, hvorledes han havde opført sig. Dette forbød imidlertid Moster Lotte; men det kunne ikke hindres at sagen kom for Overretten (Mary) og det oplystes at Knud var blevet indespærret paa Sønderborg (det er præstegaardens dass) af Manne som havde sat en pind for Døren og kun ved Assistance fra Ellen lykkedes det efter Graad og Tænders Gnidsel Knud at slippe ud. – Manne forsvarede sig med, at Knud først havde banket ham under en strid om Pladserne på Sønderborg, og at han netop havde hævnnet sig på den angivne, måde fordi Knud ikke ville knappe sine Buxer inden han gik ud; og for at give ham tid til at opfylde Velanstændighedens Fordringer havde han lukket for ham. Han pralede derhos af, at han havde skældt Knud ud for et Bæst. – I Betragtning af Omstændighederne sluttedes sagen med en Advarsel uden at komme for Højesteret. Manne betragter vist nok Sagen som vunden og gav sin Overlegenhed udtryk ved at nisse(?) på Knud. – Hvorledes denne Bedrift blev straffet, ved jeg ikke; men om Eftermiddagen var der atter skandale. Der var

nemlig stor Pindsvinebegravelse. Et Pindsvin havde vovet sig ind i Vognporten på Jagt efter Æg og Kyllinger men var falden på sine Gerninger. Det skulle imidlertid have en pæn Begravelse; og den fandt også sted uden Uheld; men derefter ville Karen laane Mannes Skovl i den Hensigt at grave Pindsvinet op igen og se efter om det nu ogsaa var rigtig dødt. Denne Forstyrrelse af Højtideligheden ville Manne ikke taale og vilde fjerne sig med sin Skovl; men Karen tog Skovlen og bibragte ham med samme et Hul i Hovedet. Ved at se Blodet flyde blev hun imidlertid bange, kyssede Manne og bad om Forladelse; og Hullet var nok ogsaa kun meget lille; jeg har i al fald ikke kunnet finde det.

...

Brevet vidner om liv og glade dage – og ikke mindst mange gæster i præstegården, – og altså også et vist behov for at have et “flere-hullers” lokum til rådighed.

I brev A/194 af 22. juli 96 fortælles om en overordentlig varm og tør sommer: ... *Manne har tilkæmpet sig lov til at gaa med bare ben. – Blomsterne visner aldeles hurtigt og har ingen Styrke. Rosernes tid var kun meget kort. Og der tales om: ... de stakkels Københavnerne der næppe bare kan gaa paa gaden for varme. – Høsten her ser ikke videre lovende ud. Jeg trøster mig med at min Vintersæd er rimelig god, og min Roemark er efter Omstændighederne ogsaa god, medens mange har maattet pløje deres helt om. – Vi har haft 26 Ællinger – nu er der 15 tilbage. De fire blev dræbt af et aldeles uforberedt Regn- og Haglvejr. Kyllingerne er der ingen Tal paa. Ikke at de er utallige, men de opholde sig rundt omkring paa utilgængelige Steder.*

Og så er der åbenbart også i brevet lagt op til at slagte fedekalven. August fortæller, at han til efteråret skal have præstekonvent: .... *så han feder en fire maaneders Tyrekalv og en tre maaneders kviekalv i det haab at kunne tilfredsstille de velerværdige Maver.*

Ifølge brev A/199 (af 11.02.1897) har bror Otto for nylig dvs. febr. 1897 haft debut paa Det Kongelige Teater – altså som 23-årig.

Af samme brev fremgår også, at August er revisor for Mejeriet – og: .... *Det kan maaske interessere Moder at høre, at vi har leveret 13.189 pund Mælk til Mejeriet og derfor faaet 521 kroner – medens vi hjemme har brugt ca 4-5000 pund Mælk .*

Der er altså tale om, at han får ca. 8 øre/liter i såkaldt afregning fra mejeriet. Sammenlign det med den pris, vi giver i dag. Mælk koster vel ca. 6 kr./l.

Og videre om husflidsskolen: ... *Jeg er saaledes i færd med at lave en Skrivebordsstol, som foreløbigt ser ud til at lykkes vel ...*

Det fremgår også af brevet, at man kører meget i kane, bl.a. køres Karen i skole!

Og endelig: ... *Hønsene er ikke glade for sneen, derved at de ingen Æg læg-*

ger – og da Moders Humeur altid staar i Forhold til de Antal Æg, der bringes ind om Dagen, kan vi dog fastslaa, at det er mindre for Tiden ....

Vi skal også lige høre, hvad der foregår i hjemmet i januar 1897:

(A/200)

Sct. Peders Præstegaard, d 25de Januar 1897.

Kjære Gamle! (det er Augusts mor!)

Herved bringer jeg Dig vore samtlige hjertelige Ønsker i Anledning af Din Fødselsdag, som vi haaber maa træffe dig i godt Humør og i Besiddelse af et minimum af Gigt og andre Svagheder, og derved blive Varsel om et godt Aar for Dig. Vi sender Dig ingen Gaver og jeg haaber ikke, at jeg letsindigen har lovet Dig nogen saadan da jeg var hjemme – det synes jo nemlig som om jeg har lovet Johanne noget men glemt det. Thi Tiden til at frembringe det har jeg havt nok af, men ganske vist lader det til at den udbredte Husflid her paa Egnen har udtømt Beholdningerne af Materiale, det er ikke muligt at opdrive et Stykke Træ mere. Jeg husker vel, at jeg har lovet Dig en Hjørnehylde, men Maalene glemte jeg og dem har I ikke siden sendt mig. – Hvis Du endnu er begjærendes samme – saa send mig Maalene i tydelige Tal; kanske det bare er denne sidste Johanne omtaler i sit Brev til Christian og ikke en saadan (her er vist fronten af en amagerhylde) som jeg muligvis hellere skulle have lavet hende. (Amagerhylden er nok den, der i dag pryder Kirstens forstue. Den forekommer mig meget fint udført – med frontudskæringer o.s.v.)

Som sædvanligt have vi det Gud ske Lov rigtig godt, Mannes Hoved er nu igen i Orden omtrent – men førind han naaede saa vidt med det har det rigtignok kostet ham flere drøje Timer – thi ganske vist sagde Doctoren at der var kommen "skidt" i Saaret – men da det viste sig at være noget meget haardnakket skidt der ikke vilde ud, saa tog jeg ham (Christian) en skønne Dag op til Doctoren og foreviste Corpus delicti – og sammes nøjagtige Eftersyn gav til Resultat – at Pandebenet var lidt bredere og derfor maatte skrubes rent – hvilket Dr gjorde medens Manne ikke sagde noget videre dertil, derefter har han saa været yderligere 3 Gange hos Dr og i Dag blev han affærdiget med den Erklæring, at Dr ikke ønskede at se ham mere inden for sine Døre. – Ved disse Besøg hos Dr aabenbarede Manne en mandig Fasthed – der ikke tillod ham at give ret mange Klagelyde fra sig – skjøndt Behandlingen vistnok gjorde gyseligt ondt – jeg havde al Anledning til at være stolt af min Dreng,

naar han og jeg var i Aakirkeby - men mærkeligt nok herhjemme kunde vi ikke røre ved hans Pande - bare vadske den lidt - eller lægge nyt Omslag paa den, uden at han hylte. - Forøvrigt have vi naturligvis haft nogen Forkjølelse, men dog ikke i nogen højere Grad. Besse er udslaaet i Aasynet? - men det har de fleste Børn her paa Egnen skam været eller ere endnu - desuden har de alle tre hver sin daarlige Finger, som de plejer hver for sig med megen Omhu - Besse har i Vinter udviklet sig betydeligt, navnlig i Retning af Talegaver - forresten synger hun ogsaa og Vexler i saa fald med Riberhusmarch, som hun kjender fra Harmonikaen, og Velkommen igjen Guds Engle smaa - som hun kjender fra Klaveret eller maaske snarere fra Karens og Mannes Syngøvelse nr 1. Hun kan selvfølgelig ingen Ord - men synger la - la - la paa en af disse to Melodier. Hendes aandelige udviklings nuværende Standpunkt vil maaske kunne bedømmes af følgende: Besse havde været mindre artig ved Middagsbordet - hvilket ofte hænder - og det indbragte hende et alvorligt tilrettevisende Blik fra Fader - dette Bliks Magt over hende søger hun at bryde ved en forceret munter Latter og forskjellige Fægtninger i Luften med Skeen - det hjalp imidlertid ikke - Faders Blik hvilede bestandigt strengt tilrettevisende paa hende. Saa søgte hun hjælp hos Manne, - hun skubber til Manne - og retter følgende Opfordring til ham: Manne drille Faer! c: Manne skal grine af Faer - . Det hjalp - saa gav Fader fortabt, hvad han naturligvis ikke skulde have gjort. - I Dag sad hun med H.C. Asen (H.C. Andersen) for sig - og med en af Faers Piber i Munden og lod som om hun læste - ved det lille Bord. - Naar de andre, Karen og Manne, erhverver sig en Tilrettevisning, tager hun øjeblikkeligt deres Parti og slynger et "bæ Faer" - eller "Faer heller bæ? - fa! - ud. Hun er altsaa temmelig vidt fremskreden naar dertil saa kommer, at hun spiser efter en større Maalestok - saa synes hun at kunne have en lovende Fremtid for sig. - Karen har paabegyndt sin Skolegang paany efter Juleferien - men den er noget afbrudt dels paa grund af Forkjølelse - dels paa Grund af indtraadt Snevejr; vi havde haabet at blive fri for Snevejr - men nu har vi haft Fygevejr Fredag, Lørdag og Søndag - i Dag har det da været til at komme ud igjen. - Mannes Fødselsdag faldt altsaa sammen med et saadant Fygevejr - her var derfor ingen Gjæster med Undtagelse af Ida Olsen - hvem Manne ædelmodigt inviterede, det var nemlig i Kamp med hende at han erhvervede sig den daarlige Pande; imidlertid havde han i Betragtning af denne Pande alligevel under alle Omstændigheder frabedt sig Besøg, da han forventede, at de eventuelle Gjæster vilde tillade sig at grine af hans Pande - hvilket han derimod ikke antog, at Ida vilde tillade sig.

Forsaa vidt Charlotte hilser paa dig i Anledning af din Fødselsdag saa vil du maaske godhedsfuldt meddele hende - at den sidste omgang af tilsendte Gaver var ligesaa hel og vellykket som den første, navnlig synes Thetøjet os nydeligt - men har dog nok vakt

mindre Begejstring hos Karen – da vi har ment at burde hjælpe hende med at bevare det helt – ved at tage den Bestemmelse at det kun tages frem ved meget højtillige Lejligheder. – Dampskibet er jo desværre ingen Isbryder og da Havnen (Vandtruget) til Stadighed er opfyldt af en tæt sammenpakket Is – saa man derfor (maa) vente paa en mildere Aarstid, før det kan komme i Fart, naar undtages nogle ganske korte Toure paa en Vandspand eller Balje i Bryggerset. Besses “fine Tale”(?) maa ogsaa vente – da hun vist nok for Tiden er velklædt – Hvis I skulde føle Eder opfordrede til til Stadighed at klippe Embederne ud af Avisen – og sende mig dem inden de bliver for gamle – saa vilde jeg sætte megen Pris derpaa – da jeg her kun sjældent faar dem at se forinden de ere for gamle. Haraldsted og Allindemagle bliver meget ---- i 8 aar – saa jeg kan vist næppe være tjent med det. Rørby for stort og ---- og ---- over 1300 Kroner (??).

Altsaa med Venlige Hilsener til Eder alle fra os alle er jeg din hengivne Søn

August.

I Søndags var her ingen Folk til Kirke og derfor heller ingen Gudstjeneste. Vi læste derfor en Prædiken herhjemme – hvilket Børnene overværede. Besse blev dog kjed af det i Længden og bemærkede: “Besse træt af at høre Faer synge” (læse højt).

I brev A/201 fortæller August igen om Manne: ... Desuden led han af et hul i Panden, som han havde erhvervet sig i en ærefuld Kamp med Ida Olsen (naboen, den tidligere præstegårdsforpagters datter) – om en Dukke ... til sin Fødselsdag ville han derfor ogsaa kun have Ida til Gæst – og hun kom ogsaa trods Sne og Storm – og holdt Fredsfest. – Hvad mig selv angaar, saa har jeg 1 daarligt Hoved – 3 daarlige Fingre – og 1 daarligt Been – dvs. jeg løb Hovedet imod en Dør – og der gik Kulde i det, jeg skar mig i Fingrene med forskellige Instrumenter – hvilket jeg ret ofte gør – og der gik Kulde deri – og ligesaadan i Benet – men ikke destomindre har jeg det storartet ... – Forklaringen er, at Manne var nogle dage i forvejen faldet over mod en stol i det ovenfor nævnte slagsmål med Ida Olsen om en dukke – ... hvis (stole-)Ben var stærkere end hans Pandeskal under den omtalte ærefulde Kamp.

I samme brev forklarer August om sin fødselsdagspresent til Otto: ... selvfølgelig en Husflidsbørste, frembragt af min kyndige Haand; Hestehaarene i den have oprindeligt siddet på Peder Kofod's Heste, de hvide Børster paa Andersen's Svin. Indlægningen og Poleringen er ogsaa foretagen af mig – men er ikun daarlig.

I A/202 fortælles om det store fine egetræsspisebord – med hele seks plader! – som ægteparret har fået foræret af Kvindeforeningen, som Mary lægger hus til, når der arbejdes. – Mon det kan være det, der havnede på Spejderskolen i spisestuen!! Der var i hvert fald et meget meget langt bord i spisestuen!

I samme brev: ... *Jeg har købt mig en ny Ko, saa for øjeblikket har vi sandelig fem.*

I Marys brev nr. 26 til Johanne beder Mary om, at svigerinden: ... *vil besørge nogle sager for sig. Det er for det første en ny sommerkjole. Jeg har 10 kr dertil. Det er kun lige til Tøjet. Tillæg tager jeg herovre, og Besætning undværer jeg. Det skulle ikke være for lyst og ikke for mørkt ikke for pralende ikke for simpelt, kort sagt et ideal af en sommerkjole for en Præstefrue på Landet, ikke alt for varmt heller og dog noget man kan faa slidt af en Gang til Hverdagsbrug, altså ikke noget Flors Skidt. Nå min Pige kan du løse den Opgave er du klogere end de fleste. Vil du så være saa rar at hjælpe mig at sy den. Jeg skal være saa flittig saa flittig at Du ikke skal faa for travlt med den men faar tid til at nyde Landlivet hvad Du nok kan trænge til. Jeg sparer jo saa de Penge og det gøres nok nødigt ved Du jo ...* Også Mary lægger beslag på Johannes tjenstvillighed. Men på en spøjs måde og med et lidt humoristisk tilsnit.

I Marys brev nr. 27 til svigermoderen lyder det: ... *Da Gust har fortalt at jeg har haft sypiger kan det maaske interessere Dig at vide hvad jeg har faaet for disse 80 øre. Det var en ganske ung Pige som syede for den billige Pris af 40 pr Dag. Jeg fik lavet en Stortrøje til Manne til Skolebrug for at spare paa den blaa af en Vinterfrakke af Onkel Ottos. Den havde hængt længe. Jeg syntes stadig den var for god at tage itu, men nu trængte han dertil og saa gik den med. Saa fik jeg syet en rød Kjole til Karen af to røde, som havde tilhørt Ellen og Inger. Den er ikke meget værd men jeg havde gammelt Foer til den og den kom til at se rigtig godt ud til Pynt. Saa satte vi høj Hals og lange Ærmer i Skjortekjolen, udvidede min sorte samt syede to Underskjørter til Karen, et af det store Overstykke Du gav mig, der skal gule Lidser paa, og et af et pænt Skjørt Ida havde kasseret. Saa skal Besse arve Karens bedste og eneste Underskjørt, saa har de to hver. Jeg synes det var en hel Del at faa gjort paa to Dage men nu har jeg ogsaa Vintertøjet i god Orden ...* – Mary er iøvrigt gravid med Poul på den tid.

I brev A/203 tales der om at søge den afdøde fætter Carls embede i Haverslev. Det bliver jo som bekendt ikke til noget. August søger i øvrigt flere embeder i den følgende tid. Vi er nu i 1897.

Vi snupper nu et julebrev, August skipper af til familien. Han sender bl.a. et par ænder som en slags kvittering for moderens åbenbare omsorg for hans andegård:

Kjære Gamle!

I Anledning af Julen ønsker vi at hilse paa dig og din Familie og bringe dig vore bedste Ønsker om at Julen maa være glædelig og i alle Maader velsignende for dig og dine.

I Betragtning af din moderlige Omhu for Ænderne har ogsaa disse ønsket at hilse paa dig og bidrage til Julens Glæde for dig, hvorfor de efter forudgaaende Drøftelse fandt det passende at afsende en Deputation bestaaende af en Herre og en Dame - for at foranstalte det fornødne. Hvordan det i øvrigt er gaaet til at jeg har faaet lavet saa mange Smaaating - ved jeg egentlig ikke. Men da jeg nu engang har faaet dem lavede vil I vel nok tilegne Jer dem efter de derpaa anbragte Sedler. - Forsaavidt Charlotte ikke juler hos jer - faar hun alligevel nok sin Gjenstand til Juleaften - ja Ingeborg har den jo med - og maaske hun ogsaa tager de andre Sager med sig.* Jeg gad nok vide hvad Charlotte mener - om jeg ret har truffet det hun ønskede - ligeledes gad jeg vide om hun faar den sat paalideligt fast - enten maa Christian eller Johanne gjøre det - Pot (det er Otto) og Edv. stoler jeg ikke paa i den Retning. - Ligeledes haaber jeg at Johanne vil være fiffig nok til efter Sedlernes Anvisning at faa sat Billeder i Rammene uden at skille dem fuldstændig ad.

Her i Huset er fuldt op af Juletravlhed i alle Retninger - baade med Hensyn til Rengøring og Kagebagning - samt Slagtning af Ænder - en Gaas har vi atter i Aar berøvet Madam Olsen. Sylte er lavet - men Hønsene lægger stadigvæk ingen Æg, og Madam Olsens ere ligesaa ørkesløse.

Med Hensyn til Gaver - da faar jeg forskellige Ting af min Kone og mine børn - desværre har jeg dennegang ikke kunnet opsnuse andet og mere end en Familiealmanak og en blyantholder. Min Kone faar af mig en Presenterbakke - der har voxet i Haven her i sin Tid i Form af et Kirsebærtræ - og en Sy- eller anden Æske der ligeledes i fordums Tid har voxet her i Haven men i Form af et Pærtræ. - Til Christian har jeg lavet et dejligt Tornyster, han gaar jo nemlig nu i Skole - og er meget - for ikke at sige - uhyre vigtig - han maa derfor have et Tornyster. Til Karen har jeg kjøbt Børnenes Juleroser - da hun jo er gal efter at læse. - Til Besse har jeg kjøbt Vadsketøj og Natpotte til Dukkerne for i alt 15 øre.

Af vor Kjøbmand i Aakirkeby fik min Kone et Pund Chokolade og jeg 50 Cigarer. I Søndags hentede vi Juletræet - stillede det op og lavede Julestads til kl 12; i en Pause drak

* Ingeborg er i disse år ansat som huslærer hos byfogeden Thorvald Smith i Neksø og skal åbenbart hjem til København til jul.

vi Chokolade - Børnene vare oppe og lavede med - og Besse indsmurte sig i den Grad med Fiskelim - at alle mulige Papirstumper hængte fast ved hende - saa hun maatte vadskes af med en Klud dyppet i varmt Vand.

Saa nu er jeg sat til at sprutte Kager, saa nu maa jeg slutte med en fornyet Hilsen til Eder alle fra os alle sammen her - Anmeldelse om Ederi Pakke og en Pakke fra Vesterbro er kommen - bare foreløbig Tak.

Din hengivne Søn August.

Ovenstående er et udmærket eksempel på Augusts humor, der jævnligt kommer frem. - Vi skal også høre Augusts brev nr. 206:

(A/206)

Sct. Peders Præstegaard, 26de Januar 1898.

Kjære Gamle!

Begrundet paa at det er din Fødselsdag i morgen griber jeg Pennen i det sædvanlige Haab at Posten ikke vil komme førend jeg er færdig - eftersom jeg ligeledes som sædvanlig er kommen lidt mindre tidlig op. - Meningen er jo at gratulere dig og ønske at alt muligt godt og velsignet maa vælte ned over dig og dine (ogsaa os) i det kommende Aar, hvilket jeg altsaa herved gjør paa samtlige Familiemedlemmers Vegne - og Madammens - der egentlig havde tænkt selv at forsyne dig med sine Ønsker - men dog nu anser sig selv for at være mindre veloplagt til at sætte sig hen og skrive. Den sidste Begivenhed der er indtruffen her bestaar deri, at Kristian blev 7 aar gl i Søndags hvad der jo lader til, at I, hans Slægt paa fædrene, ved Besked med - medens hans mødrene Slægt aabenbart har glemt det - eller anset det for at være en for ringe Sag. For Drengen var det imidlertid en betydningsfuld Dag - navnlig paa grund af den Gave jeg forsynede ham med. Det har nemlig i lange tider gaaet ham i Lighed med hans Fader - at naaar han ikke var tilstede og kunde passe paa sine Ejendele - saa rumsterede Fruentimmerne (Karen og Besse) saadan med dem, at han naaar han kom til stede igjen - havde den største Nød med at finde sine Sager igjen - forsaavidt disse Sager havde bestaaet i Bolscher, Nødder og lignende - var det sædvanligvis i Øjeblikket umuligt at paavise dem; Han var vel Herre over en Skuffe - men desværre uden nøgle; hans Fader forærede ham derfor nu til hans Fødselsdag et lille Skab, saa stort omtrent som en

af de smaa konsoller i Eders Dagligstue - og naturligvis til at lukke fuldstændig af. saa alle Fruentimmernes Næser og Fingre for Fremtiden er udelukkede fra hans Klenodier. - Det var ikke ganske færdigt til i Søndags - derfor foretrak Kristian i stedet for at have Fremmede at hjælpe mig med at gjøre det færdigt - thi jeg har selvfølgelig selv lavet hele Historien, - vi blev dog ikke færdige før om Mandagen - nu mangler det kun at males - Saadan noget godt har jeg aldrig faaet før mente Drengen - saa jeg havde Glæde af mit Arbejde og Gufaer har Glæde af Høvlen, thi den har aabenbart virket paa mig som en Opstrammer.

1 dag ere vi indbudne til Mads Jenskai Fødselsdag - men da den ikke skal holdes paa St Gadegaard i Pedersker - men paa Holms Hotel i Nexø - og endda i Form af et vældigt Bal - saa er det givet at min Kone ikke tager med - og tvivlsomt hvorvidt jeg faar Udgangstilladelse i Forbindelse med Nattegn. (Mary er p.t. gravid med Poul.)- Sagen er at Mads Jenska nu saaviidt vides agter at trække sig tilbage og overlade Sceptrene til yngre Kræfter - og i den Anledning ønsker, medens hun endnu er Herskerinde - at samle Slægt og Venner til en fornøjelig Aften - men til Slægt og Venner er der ikke Plads paa St Gadegaard, det er nemlig en frugtbar Familie og en vennesæl Familie; med Hensyn til Frugtbarheden kan saaledes anføres at hun i Løbet af en Uge blev Bedstemoder til tre nye Skud paa den gamle Stamme.

Med Hensyn til Garnet - forsaaviidt det kan faaes hvidt til den Pris (90), saa vil min Kone helst have det - men hvis ikke kan ubleget godt bruges.

Ellers har vi det - under bestandig Hensyn til Omstændighederne - godt allesammen. Vi har haft Frostvejr et Par Dage - og Karen og Christian har forsøgt deres Halers Styrke contra Isen paa Olsens Dam - og Mathias har grebet Lejligheden til til at kjøre Gjødning. Hønsene lægger vedvarende ingen Æg - alle 3 kælve--- - de 5 Ænder ogsaa. - Rosas Mælk er for Tiden til 5,7 % Fløde - Ingeborgs til 7,1 %.

Jae saa tilslut en hjærtelig Hilsen til dig og de andre fra alle os her

Din hengivne Søn August.

Om Pouls fødsel hedder det:

(A/207)

Sct. Peders Præstegaard 5te April 1898.

Kjære Bedstemoder!

1 dag til Morgen kl 4.50 m fik vi en stor, dejlig Dreng paa 9 1/2 (ni og et halvt) Pund. Omstændighederne vare ellers ganske som sædvanlige - med en stærk Blødning efter Fødselen - men vi havde jo Gudskelov Doctoren liggende paa min Sofa - og nu er Mary - Gud være lovet derfor - uden for Fare!. Vi have jo gaaet og ventet i det uendelige - lige fra Slutningen af Februar Maaned - nu endelig blev det til noget. Kl 2 3/4 sendte jeg Vognen af sted - Ida og Lotte gjorde deres Pligt fuldt ud - 1 1/2 Time efter var baade Madammen og Doctoren i Præstegaarden. Selve Fødselen var temmelig let og kortvarig - Mary fik dog Lejlighed til at sætte Mærker af sine Tænder i min Skulder. Drengen er som sagt stor og svær og veldannet - og med en særdeles kraftig Røst. De andre Børn flyttede vi ned i Folkestuen med deres Senge og der sov de saa fra det hele - ind til vi vækkede dem og fortalte at Storken havde været her med en Herre. Pigebørnene vare villige til at tro det - men Kristian vilde nok først se ham. Saa blev der en Spørgen - om vi havde set Storken, om hvordan han kom ind i Sovekammeret.

Ja jeg gik først i Seng kl 2 - da jeg tænkte det var lige saa godt at faa noget gjort ved de mange Prædikener (det må være tæt på Påske) - medens det var tid - Jeg har derfor ikke smagt Søvn i Nat - derfor faar I ikke mere denne gang, uden en hjertelig Hilsen fra os alle og jeg er vis paa at I med os ville takke Gud for hans Godhed mod os.

Din hengivne Søn August.

Jeg søger baade Nexø og Ølsted - men haaber mest paa det sidste, men jeg tror ikke jeg faar noget af dem.

A.

I brev A/208 fortæller August om planerne omkring den yngste søn, Pouls barnedåb.

Af brev A/210 fremgår det, at både Karen og Christian læser hos fader August - ganske vist kun hveranden dag. Det er bl.a. tysk og vist også latin (?) - ni og syv år gamle!

I brev A/218 fortæller August, at han får besøg af bispen. Han siger i slutningen af brevet: "Her gaar rygter om Bispen" - "Bispen kommer" - "Der Løve komt" !!

I samme brev omtales et opslået embede til "4.600 kr" . Jeg er usikker på, om der her er tale om en årsløn. I så fald lyder den næsten for stor. Hvad mon det ellers kan være?

Vi skal høre endnu et julebrev til familien i København:

(A/212)

Sct. Peders Præstegaard 22de December 1898.

Kjære Gamle!

I gaar modtog vi din særdeles kjærkomne Julepakke - som Johanne ikke har indpakket med den vanlige Omhu - hvilket muligvis hidrører fra at det i Virkeligheden ikke gjorde noget - kun var der sket en babelsk Forvirring mellem Krakmandler og Konfektchokoladen og Marcipanen - saa den ene ikke kjendte den anden - Et Sted - det var den ene Pakke Chokolade var Omslaget af Papir fuldstændig smurt og tilintetgjort og den deri værende Marcipan - der sandsynligvis var antydet at den skulde være til mig - sporløst forsvunden - hvorfor Madammen dekreterede at det hele maatte betragtes som henhørende under hendes Inspektion - der fandtes saa den anden Chokolade og som gik ud paa at hun skulde have den. - Imidlertid vi bredte det hele ud paa bordet i min Stue og saa kunde vi ikke nægte os den fornøjelse at tage Ungerne herover - og vise dem den samlede Herlighed. Naada - det kan rigtig nok være - er alt det fra Bedstemoder, udbrod Christian - og saa havde de endda faaet Kortene forud; de havde slaaet sig godt - kun var Besses --- -danne noget forrevet - men det skriver sig vel næppe fra Rejsen. - Ja kjære Gamle vi og Børnene ere dig af Hjærtet taknemlige for din dejlige Julepakke - og vi vide intet bedre at takke dig med end det Ønske - at din Julefest maa blive lige saa glad og velsignet - som du ønsker og --- til at vores maa blive. Det var dejligt med de Kort - thi et nyt Spil er nu naaet indenfor Karens og Kristians Rækkevidde - nemlig Rambus - ligesom ogsaa Børnene og jeg ere for Tiden besatte af en kabalistisk Djævel --Jeg har kjøbt et Par Pund Hasselnødder og Moder har bagt en hel Æske Pebberrødder - saa vi har lavet til til at more os i Julen. - Vi har ogsaa lavet til til at spise i Julen. Vi har tre Gjæs - vi plejer nemlig at faa en hos Olsens som en Slags Afdrag - i Aar tilbød de pludselig, da vi skulde hente vores Gaas, at vi kunde faa 3, og vi tog dem saamænd, og vi skal ogsaa nok faa dem spist, saa sparer vi kalvestegen til Moders Fødselsdag. - Sylte, Leverpostej, Flæskesteg - Spegepølse - Skinke, m.m. m. er ophobet i Spisekammeret - alle Kasserne i Garderoben er fulde af Kager. - . Vi haaber at de to Ænder maa nyde den samme behagelige Modtagelse som deres Colleger i Fjor - derimod

haaber jeg ikke ret meget for Nodestolen til Otto - det er jo næsten umuligt at pakke ind saa du forstaar - saa den er muligvis nok lidt itu, men maaske saa Johanne forstaar at reparere den - Ja andet har jeg ikke til Eder i Aar - som jeg skrev til Christian, i Aar er det Sandhed med min Forsikring, at I intet faar.

Juletræet er rejst - og Ungerne er aldeles tossede og jeg kan saa godt forstaa det - thi jeg er næsten tosset selv - jeg for mit Vedkommende er fuldstændig Barn med mine Børn med Hensyn til Julen - og naar jeg spiller Kort med dem og lægger Kabale og andet sligt med dem - er det ikke for at more dem, men for at more mig selv.. - Poul har gjort en Opdagelse, at Chokoladen kan virkelig spises, at det ikke er med det som, naar han putter Fari Uhr eller en af Kristians Heste i Munden - de smager ikke af ret meget i al Fald, men Chokoladen det smager af mere - ligesaadan synes Kagerne at have tildraget sig hans Opmærksomhed - og det var muligvis i den Anledning at han i Dag havde nogen Mavepine. - Vi har det ellers allesammen storartet godt - er glade og fornøjede - og Huset er fuldt af Hemmeligheder. Jeg har overtalt mig selv til at give Moer et Vækkeuhr som hun længe har ønsket sig; - jeg siger overtalt - thi det kommer jo i høj Grad til at gaa ud over min dejlige Morgensøvn - hvis hun ikke for sin egen Morgensøvn's Skyld opgiver at bruge det som Vækkeapparat. Hemmeligheden røg i Lyset - for jeg og børnene skulde jo dog prøve om det kunde gaa - og om det virkelig kunde vække - og da jeg havde faaet et Par ----- til at vælge mellem - blev det jo et helt lille Spectacle - da vi nemlig for at se hvilken der var mest ----- havde stillet dem til Vækning paa samme Tid. - Det indfællles i Husffid og den er endnu en Hemmelighed - og ser saadan ud omtrent (og her er vist en trekantet indramning af et lille ur) -

Til Moster har jeg forarbejdet et lille Væggeskab - og det er egentlig det eneste jeg har lavet til Jul i Aar.

Lad mig nu se, at I holder en glædelig og velsignet Jul med hinanden - Jeg antager at Charlotte juler om Aftenen hos Eder - hils hende mange Gange og vær selv hilset fra os alle store som smaa og mange mange Tak -

Din hengivne Søn August.

Fikserbillederne gjorde stor Lykke baade hos de store og hos Børnene.

Og nok et fødselsdagsbrev til moderen lyder således:

Kjære Moder!

Vi ønske Dig vældig til Lykke i Anledning af Fødselsdagen, og haaber at du i det nye Aar maa bevare Sundheden og et godt Humør og at det ellers maa bringe dig hvad der kan glæde dit Hjærte.

Vi ere blevne Medlemmer af et Convent - hvis væsentligste Medlemmer bo paa den anden Side af Landet - og vi vare første Gang til stede i Tirsdags - i Hasle. 4 Mil herfra - Sonnes var ogsaa med c: han selv, da hans Kone var i Kjøbenhavn. Vi lagde Touren saaledes, at vi overnattede hos Provstens i Klemensker og først kom hjem igjen om Onsdagen. Kl 12 ankom vi til Hasle og gik strax til Middagsbordet. Suppe med smaa Kjødboller og Gullerødder udskaarne i Almueske(?) - Min Kone sagde at Suppen var god. Jeg fandt den mindre god, skjøndt jeg spiste to gode Portioner; nu kan du maaske finde Fejlen og meddele mig den - dernæst fik vi fejlfri Kalvesteg og Sauce - men Kartoflerne var ikke brunede nok, dertil forskellige Syltetøjer af fortrinlig Qualitet, - altsammen serveredes paa nydeligt blaat Service. Endelig fik vi Is med dertil hørende smaa Kager - Isen var gjort efter ad kunstig Vej c: ikke ved kunstig Frysning men formodentlig med Kartoffelmel eller lignende - men den var jo knap saa heldig som den kunde have været - tilmed da det var det dejligste Frostvejr saa der ingenlunde behøvedes kunstige Midler til at frembringe Is. Rødvin og Scherry - Kaffe og Cigarer og livlig Discussion. Kl 7 1/2 - Aftensmad og The - som Huset formaaede det - Sildesalat - Spegepølse - Rullepølse - Leverpostej - afskaaret Flæskesteg - og Ost -- Bajersk Øl men ingen Snaps - derefter Sladder om almindelige Sager - Kl 9 kjørte vi med Provstens til Klemensker - og der sludrede vi videre til kl 12 - c: Provsten sludrede ikke jeg - af den simple Grund at naar man sludrer med Provsten kan man ingen Ting faa sagt, da han selv vil sige noget hele Tiden. Der sov vi saa i dejlige Senge med Edderdunsdyner og Mellemværk hist og her - men med for højt Hovedgærde, saa jeg fik Værk i Nakkehvirvlerne deraf. Formiddagen sludrede vi væk paa anførte Vis og kjørte hjem i straalende Vintervejr - gjennem Almindingen - der paa sine Steder tog sig vældig ud til sin Fordel. Det var en storartet fornøjelig og opfriskende Tour for os - og som du ser vil det ydede Tractement ikke volde min Kone Vanskeligheder - vi var nemlig lidt bange for at det skulde vise sig at være kulinariske Fester, der affholdtes samtidig med Præsteconventerne - derom havde vi nemlig hørt flere Rygter - men nu viser det sig jo at der ikke vil være andre særlige Udgifter end til nogle faa Flasker Vin - saa det maa vi kunne overkomme, naar det engang skal være hos os.

-

Krigen med Skolemesteren bliver foreløbig til intet, da han under Haanden har underhandlet om Fred - dog antager jeg ikke at det kan blive andet end en længere eller kortere Vaabenstilstand.

Ellers er her intet at bemærke uden at vi Gudskelov har det godt allesammen. - Ja naturligvis er vi noget forkjolede de forskellige større og mindre Medlemmer af Familien. - Ja det er sandt, Kristian holdt jo Fødselsdag og er meget glad over at han fik rigtig Brev fra Faster Hanne og Faster Ingeborg. Christian ønskede ikke andre Fremmede end Niels - som han bad om at maatte tage med hjem fra Skole - thi Kristian ønskede ikke en gang Fritagelse for Skolegang den Dag - end ikke fra Middag af. - Om Aftenen kom dog Christian Munch og hans Kone - og først spillede vi saa 11 1/2 (det er kortspillet halvtolv) og femkort med Børnene uden ---- og endelig l'Hombre med os selv - Kristian fik af mig paa Familiens Vegne en fin Psalmebog - da Karen og han plejer at slaaes om Karens. hvilket har vist sig at være uheldigt for Psalmebogen. Overbring nu alle de andre vore bedste og venligste Hilsener

Din hengivne Søn August

Og ifølge A/218 kommer "Løwen" så ganske rigtigt på visitats. Det ender dog ikke helt så slemt som frygtet! - Brevet er fra 24.06.1899 og er hans trediesidste brev, før døden indhenter ham.

August og Mary har biskoppen - blandt flere andre - til middag i forbindelse med visitatsen: ... *Det gik godt - rigtig godt, da jeg ved Middagen i Gaar tillod mig at byde Hs. Højerværdighed Velkommen - og sige ham Tak for at vor Spænding og Forventning havde kunnet opløse sig i en Følelse af Glæde og Tillid - saa svarede han øjeblikkeligt i en lille Tale - hvori han sagde - at han havde været glad ved Tjenesten - i Kirken om Formiddagen - navnlig glad for de Unge - som jo havde været betroet til min Vejledning. I kan tro jeg blev kisteglad og takkede Vorherre. - Og Pastor Madsen, der ikke selv faar Visitats dennegang, men som paa Grund af sin centrale Bopæl - er med til alle Middagene, meddelte mig at Biskoppen ikke ved nogen tidligere Middag havde udtalt sig i den Retning - saa jeg blev lykønsket af de andre ...*

Og længere fremme i samme brev: ... *Regnen pidskede ned - og trods det, det var Sct. Hans Aften - hvor alle Tjenestefolk har fri hele Dagen - saa Folk den Dag maa (klare)deres Sager - havde Menigheden fyldt Kirken fuldstændig - og de Unge mødte rigeligt ... Brevet slutter: ... Ved Middagen var vi 16 og Tractementet: Tunge - Skinke med Charotte rødder - Kalveryg og brunede Kartofler - Stikkelsbærgrød med Fløde - Rødvin - Scherry - Kaffe. Tarvelig men net ...*

En anden én synes nu, det hele lyder ganske fornemt og lækkert.

Det forekommer lidt underligt – og også lidt skæbnesvangert, at brevsamlingen næsten afrundes med denne – kan vi vel godt kalde det – fornemme anerkendelse, som August her fik tildelt. Naturligvis aner ingen jo, at det snart skal gå imod den triste ende. – Og at himlen græder netop den dag, det hele sker, kan måske være lidt af et tegn!

August nåede altså ikke, således som han ellers så småt var gået i gang med at planlægge, at blive ordineret til et andet embede. Han havde bl.a. sat søster Johanne i gang med i dagspressen at holde øje med nye udbud på ledige embeder. Men han nåede altså ikke så langt. Det synes at fremgå et sted, at han og Mary af hensyn til børnenes skolegang legede med tanken om – måske – at komme til et lidt større bysamfund. Men Augusts gerning sluttede altså her på Bornholm, og jeg tror også at kunne fastslå, at han ikke var i færd med at søge bort på grund af utilfredshed med sognet som helhed – nok nærmest tværtimod. Kun hensynet til børnene og deres uddannelse især indgik meget tungt, tror jeg, i disse overvejelser.

I de nu forløbne 11 1/2 år har August i det store hele varetaget korrespondancen med hjemmet. Mary har dog også skrevet i alt 31 breve før Augusts død. De supplerer naturligvis Augusts breve. Men de omfatter jo – måske ikke så overraskende – mere de huslige sysler. Nogle få brudstykker har vi allerede hørt fra dem. Og vi skal have endnu nogle, også for at få lidt mere rede på tiden efter Augusts bratte – og meget triste – bortgang.

Augusts allersidste brev i den store samling dukkede op blandt dem, jeg kalder de nyfundne og som kom frem her sent i 1990'erne, antyder intet om, at vi synger på sidste vers:

(A/221)

Sct. Peders Præstegaard 21de December 1899.

Kjære Moder!

Igaar Aftes modtog vi din kjære Julepakke, for hvis Indhold jeg herved bringer Dig hele Familiens hjærteligste Tak; alle Sagerne vare i den skønneste Orden – kun Følgeseddelen var noget mangelfuld, idet den var ulæselig, sandsynligvis paa Grund af den ilde Medfart Postvæsenet har ladet den blive til Del. – Jeg udfandt dog snart at den ene Pakke Chokolade var til mig, ligesom jeg ogsaa formoder, at succaden nærmest er beregnet for mig – om jeg end, da jeg ikke ret vel kan spise hele Julekagen alene, maa dele den med de andre; at

Rosiner voxer paa Stilke og i Klaser vil aabenbart have Nyhedens Interesse for Børnene og bringe Christian til at gabe ikke alene af Begjærlighed efter at spise dem. Charlottes Julepakke indtraf samtidigt og ligeledes i fuldstændig velbevaret Tilstand - og vi er jer meget taknemlige, baade store og smaa for Eders milde og kjærlige Gaver. - Nu haabe vi at vore Julepakker - for den ene er en Kurv, maa træffe Eder i hel Tilstand (jeg mener Pakkernes), hvad de forøvrigt nok gjør - da det er solide Sager - naar undtages et Glas der er sat i Ingeborgs Ramme - fordi jeg netop havde det liggende; jeg venter da ogsaa at høre, at dette Glas ikke har undgaaet sin triste Skæbne - for hvilken jeg derimod har villet spare de andre ved ikke at anskaffe dem - det er lige ærgerlig for modtager og afsender - naar Glasset er knust og maaske tilmed har spoleret Billedet. - Hanerne ere Racedyr - omend ganske sikkert af noget blandet Race - hvorfor vi ikke mente at de egnede sig til Avlsdyr - men derimod fortrinlig til at være Repræsentanter for vore lystige Ønsker om en glædelig og velsignet Jul for Dig og dine; hvis de imidlertid skulde bidrage til Forøgelse af Gu'faers Juleglæde - saa bør du ikke lave dem til Ragout eller Karry (?) - men alligevel kan du godt invitere Charlotte paa dem - tilmed da jeg allerede har underrettet hende om - ikke alene at du i Julen vil være i Besiddelse af Haner - men at dit Spisekammer ogsaa vil være forsynet med nogle faa Pølser - korte og Medister, vi lod nemlig Grisen leve saa vi fik Slagtemad til Julen - Sylte - Ribbenssteg - Fedtegrever - m.m.m. - saadan en Gris paa 10 Pund(?) er jo et indholdsrigt Dyr. (Grisen vejer vel nok 100 pund! - Der mangler vist et 0.)

Støvekosten er Christians Husflidsarbejde - og bestemt til Dig; og han haaber at den maa vare længe - da den er trukken af bedste Hestehaar, som han til dels selv har skaaren af St. Gadegaardshestenes Haler. - Den store Ramme er mit Bidrag til Christian i Anledning af Julen - Billedet deri, af Familien Flagstad og Petersen i Anledning af Fødselsdagen - ja Billedet er egentlig et Billede af det store Træ - set paa skraa - mod Sydvest - fra Havedøren - men de andre betragter det som et Billede af Familierne. - Ingeborgs Billede er hendes eget - men Rammen om det er min Julegave til hende - Rammen om Raderingen er til Faster Hanne - og Raderingen maa hun ogsaa gjerne have - Jeg sætte den kun i, fordi jeg ikke havde andet i Øjeblikket - saa har hun et Billede, hun synes passer bedre, kan hun jo sætte det deri. - Den lille Ramme med intet i kan Otto disponere over - og deri sætte f.Ex. et Billede af "Jensen". - Karen sender dig en Serviet til Osten - hun har selv syet den - saa den er maaske ikke saa net - men hun føler sig ganske sikker paa, at Bedstemoder synes den er fortrinlig og at Faster Hanne vil sige - at den saamænd er meget god. Desuden sender Karen en Gjenstand til Gu' faer - som jeg ikke har maattet se - begrundet paa, at jeg af hende skal begaves med en lignende.

Vor Julepynt er lavet - det skete som sædvanlig sidste Søndag før Jul - med Kaffedrikning og Kagespisning om Aftenen, men Juletræet er endnu ikke hentet; men længere end til i Morgen faar det vist heller ikke Lov til at vente for Børnene. De har udset det. - Der er jo Vakance i Bodilsker og Nexø - men Juleaften, Juledag faar jeg Lov at tilbringe i min Families Skjød - men hele 2den Juledag - som jo ellers for mig er den bedste - set fra et

Familiestandpunkt - skal jeg bort paa Vakancetjeneste. - og Nytaarsdag om Eftermiddagen igjen; nar jeg nu blot maatte faa ordentlig Vejr. For tiden er det gruelt koldt - Sneen er vel næsten borte - men dog ikke anderledes end at Vejene paa sine Steder er blevne noget glatte - og ikke gode at kjøre paa. I forrige Uge var vi - paa Kane hos Provst Sodemann i Klemensker - vi kjørte derhen Tirsdag Eftermiddag og kom hjem igjen Onsdag Aften en fornøielig Tour, om end noget kold, da den strækker sig over 3 Mil - Kulden søgte vi med Held at væрге os mod med varme Sandposer i Bunden af Fodposerne. - Vi ere alle raske - kun navnlig Moer - misfornøjede med Kulden - ja Besse er da ogsaa noget forkjølet og hoster om Natten, men om Dagen er hun kvik - hun har faaet sig en lille Legekammerat en lille Hundehvalp af Grævlingeracen - dog ligesom Hanerne - ikke ganske ren. - Onsbjerg fik jeg altsaa ikke - og det gjør i sig selv ikke større - mere beklageligt er det - at det er en der er 4 Aar yngre, end jeg, der fik det -. Ganske vist har han "laud" men alligevel 4 Aar - men kanske hans tidligere Embede har været endnu ringere end mit. - Fra O.N. Møller havde jeg Brev nu for nylig - han bad mig hilse Dig og Johanne - han har blandt andet faaet sig en Datter.

Ja nu faar I nøjes med dette dennegang - en glædelig og velsignet Julefest ønske vi Eder af ganske Hjærte - og et godt Nytaar med Tak for det gamle - det ny Aarhundrede venter vi med til næste Aar.

Din hengivne Søn

August.

Dette brev antyder jo på ingen måde, at August - skulle føle sig syg eller på anden vis være uoplagt. Tværtimod, han er i sit sædvanlige veloplagte og gode humør. Måske lige når undtages, at han vist er ked af, at udsigten til et jobskifte synes elendige.

Men i Marys følgende brev først i det nye år fornemmer man vel, at de mange kirkelige handlinger, han kommer ud for her ved juletid, og når kulden ogsaa er over dem, at han har fået sit banesår. Han er ganske enkelt blevet forkølet. Og det udvikler sig jo desværre til det skæbnesvangre.

(M/31)

Sct Peders Præstegaard 8 - 1 - 1900

Kjære Svigermoder!

Du har vel undret Dig over at Du endnu intet har hørt fra os som Tak for alle de gode Sager Du sendte os til Jul, men nu faar Du herved vor bedste Tak for Din Kjærlighed, hvorfor det har varet saalænge er fordi i selve Julen er man jo optaget af saa meget, og nu efter Jul har vi desværre ikke haft det godt idet Gust den 2 Januar blev syg af en stærk Influenza, som nu desværre har bragt Lungebetændelse med sig, hvad Doctoren Igaar efter endt Undersøgelse gjorde os bekendt med, endnu er det kun en lille Begyndelse og med Guds Hjælp skal vi holde den indenfor passende Skranker, han har ingen Smerter hverken ved at trækkeVejret eller Hosten men har nogen Feber og som Følge deraf kan han ikke sove, han har først i Nat sovet 2 Timer og 1 Kvarter siden han blev syg, naar undtages forleden da Doctoren for at fremkalde Søvn hvad jeg saa mindelig bad ham om, gav ham en Morfinindsprøjtning, derefter sov han godt, hvad han var meget fornøjet med, han fantaserede jo meget men det siger han selv at han altid har været tilbøjelig til naar han var syg lige fra Barn af, jeg spurgte Doctoren Igaar om han ville sige mig om der var Fare da han intet maatte skjule for mig jeg vilde vide det værste, han svarede nej, men det kunde jo nok være at Betændelsen tog til, men naar Lungebetændelsen blev godt passet var det sjældent at det gik galt.

Nu kan jeg ikke mere Idag men I skal snart faa et Par Ord igjen ...

Her læser vi Marys brev til familien, skrevet dagen før August dør. Brevet er ikke underskrevet. Mary har – forståeligt nok – alligevel været lidt bange for den nærmeste fremtid. Selv om hun lader stærk. Hun har dog nok være slået lidt ud af kurs og muligvis også været lidt forvirret, så hun har glemt at slutte brevet helt.

Nogle uger efter, hvor den triste begivenhed er overstået og hvor familien jo åbenbart har været til begravelsen, følger der så et nyt brev – til svigermoderens fødselsdag, som jeg også vil citere fuldt ud:

Kjære Svigermoder!

Da det Imorgen er Din Fødselsdag skal Du dog høre lidt fra os og modtage de bedste Ønsker og Hilsner for vor kære trofaste Bedstemoder, jo kjære Svigermoder gid Du trods den store Sorg Du nu har haft maa faa et godt Aar i Guds Fred og Glæde med alle de kjære Børn store og smaa, som Gud endnu har ladet Dig beholde, Du kan være forvisset om at vi alle vil enes om at gjøre Livets Aften lys og blid for vor kjære trofaste Moder, og lad mig med det samme takke Dig endnu en Gang Du kjære fordi Du trods al Besvær strax rejste herover til mig, for at trøste og --- mig i min store Sorg, ja et uendeligt Savn er det for mig hver Dag ikke at se den kjære elskede Skikkelse her i Hjemmet, men jeg ved jo at han er vel forvaret og har det bedre end vi nogensinde kunde gjøre det for ham, det maa jo være vor store Trøst midt i vort Savn, og saa alle de dejlige Minder vi har om ham den elskeligste kjære gode Ven, jo Svigermoder hvad han har været for mig kan ingen anden vide, jeg kan sammenfatte det hele idet jeg siger at han var Guds Velsignelse i mit Liv, og at jeg næst Gud og Frelseren kan takke ham for at jeg nu er istand til at bære min Sorg thi bære den kan jeg, og jeg skal bære den til Guds Ære det Løfte har jeg givet ham da han laa i sin Kiste, det vil ogsaa være det bedste Vidnesbyrd om hvad Gust har været i mit Liv, hvis jeg nu faar Evne og Kræfter dertil, thi han har altid vist vej opad.

Provsten var her jo i Søndags og holdt en dejlig Prædiken hvori han mindedes Gust paa en smuk og kjærlig Maade, som jeg nok tror gjorde et dybt Indtryk paa Menigheden, jo jeg tror at Gusts Død er en mægtig Prædiken for hans kjære Menighed, der bringer mange Tanker frem hos Folk som maaske ellers ikke har tænkt saa meget paa Liv og Død før, saa deri begynder vi allerede at forstaa noget af Guds Mening med hans Død, jo det hele skal jo engang blive klart for os som tror.

Betty rejser Idag herfra hun beder mig hilse Dig og sige at saasart hun kunde faa Tid vilde hun tage ud til Dig og fortælle Dig om alt her det bliver jo et Savn naar hun rejser men hun har jo sit eget at passe og har jo nu været her længe, fra Lotte og Børn skal jeg hilse, Karen er paa besøg hos Pastor Sonnes for et Par Dage.

Vær nu kjærligt hilset allesammen hilts alle de kjære Søstre og tak dem for Brevet hilts Otto og Christian og vær selv kjærligt hilset fra Din hengivne Svigerdatter

Mary.

At søsteren Betty forlader Mary, så snart det kan lade sig gøre, er vel såre naturligt. Hun har selv eget hjem med fire små børn foruden ægtemanden kaptajn Valdemar Palslev at passe.

Naturligvis er hele den nærmeste familie meget spændt på, hvorledes Marys fremtid vil komme til at forme sig. Mary er selv klar over denne interesse og sender noget senere dette brev afsted til rundsendinge blandt familien:

(M/35)

Sct Peders Præstegaard 10 - 4 -1900.

Rundskrivelse

Kjære Svigermoder!

Saa fik vi da vor nye Præst indsat i Søndags, det gik jo godt, bedre end jeg havde troet, Vor Kone hjalp mig ogsaa over den Dag, saa det ikke gjorde saa meget ondt, Provsten og Provstinden var her jo og var kjærlige og elskværdige som sædvanlig, Provsten holdt en smuk Tale for Alteret, Evangeliget var jo om Jesus Indtog og --- han talte jo om at Folkeskaren havde raabt "Velsignet den som kommer i Herrens Navn" han gik saa over til at Præsterne, Herrens Tjenere ogsaa gik ud til Menigheden i Herrens Navn og det gjaldt om at velsigne den Herre som sendte sine Tjenere i sit Navn til sine Menigheder, nu havde Herren igjen sendt en af sine Tjenere til denne Menighed, tag nu godt imod ham, og Tak Herren fordi I igjen har faaet en Herres Tjener iblandt Eder, jeg ved jo at i ofte have velsignet Herren fordi han sendte Eder, Eders afdøde gode trofaste Tjener og takket for den Dag da han begyndte sin Gjærning iblandt Eder, tag saa ogsaa godt imod denne nye Tjener, saa talte han en Del til Præsten over hans Gjærning iblandt Folk, og sluttede saa med dette, da nu en saa stor Del af Menigheden er samlet her Idag, vil jeg takke Eder for al den Kjærlighed I altid have vist Eders afdøde Præst hans Hustru Børn og hele Hus hjærtelig Tak derfor, og gid I vilde overføre den Kjærlighed paa Eders nye Præst og hans hus.

Saa prædikede den nye Præst, til Provstens Tilfredshed, jeg var noget træt og havde intet rigtigt Udbytte deraf, saa gik vi hjem og spiste til Middag vi 5 Provstens, Pastor Bjerg Nielsen, Moster og jeg, jeg havde en Flaske Rødvind som jeg trakteredede med, Provsten bød Præsten velkommen, og Provsten takkede mig for al den Kjærlighed og Gæstfrihed han altid havde mødt her i Præstegaarden, og sagde med det samme til Præsten at han kunde sige til sin Kone at han altid var vant til at blive forkjælet af Præstekonerne, og at

jeg havde gaaet i Spidsen med Forkjælelsen og lært de andre det, saa takkede Præsten mig fordi jeg havde taget saa godt imod, han følte sig allerede som hjemme her, paa Grund af min Elskværdighed imod ham, saa I kan se at ingen af dem lagde Fingrene imellem naar det gjaldt om at rose mig, bare jeg ikke gaar hen og bliver hovmodig deraf, jeg saa i Aanden Gusts glade stolte Ansigt om han havde hørt den Roes om "Min Kone", det var altid noget han kunne bruge den kjære velsignede Dreng.

Provsten tog saa afsted til Sonnes Kl 6 om Aftenen og kom saa her igjen (må være næste dag) Kl 3 sammen med Sonne hans Kone, Looft hans Kone Madsen uden Kone hun var syg, saa drak vi Kaffe derefter begyndte Forretningerne ovre i Præstens Stue, Enkepensionen blev sat til 338 Kroner, det var jo udmærket og stiger om 14 Aar med 28 Kroner naar Staldlængen er afbetalt. Præsten vil helst af med mig snarest mulig, nu skal Sonne og jeg sammen en Dag til Nexø at se paa Lejlighed, Præsten ved at der skal mange penge til for at blive mig kvit, men trods det siger han at jeg beviser ham en stor Tjeneste ved at overlade ham det hele snarest, nu har Provsten og jeg bestemt at Sonne skal være min Forretningsfører ogsaa i dette Stykke, han er jo en dygtig praktisk Mand, der ikke vil lade mine Fordele slippe fra mig, men nu skal vi jo først og fremmest have en Lejlighed, de ønskede mig alle til Lykke med Eftermanden, da han lader til at være en elskværdig mand, som man let kommer til rette med, her til daglig er han glad og taknemlig for alt, høfflig og elskværdig imod os alle, vi ere glade ved ham.

Da saa Forretningerne vare overstaaede spiste vi til Aften, Skinke og Røræg, Kalvesteg, Silde Salat, Makaroni Salat, Rullepølse og Moster Idas fine Ost, det var rigtig hyggeligt og pænt altsammen, jeg tror nok de alle syntes jeg havde det hyggeligt, men jeg kunde tydeligt mærke at de savnede Gust meget allesammen, vi talte jo en Del om ham, og jeg fik rigtig at føle hvor kjær han havde været dem alle, hvad de forresten vil give mig et synligt Bevis for de 9 Præstefamilier som vi have været i Convent sammen med har venlig ladet lave et stort Billede af Gust, taget efter det store Præstebillede fra Conventet, som jeg skulde have haft I gaar, da de vare her, men Fotografen havde narret dem, saa nu maatte jeg finde mig i at faa det med Posten som Provsten sagde, ellers vilde han Igaar have overrakt mig det som en Gave fra Conventet, med Tak fra dem alle til Gust og mig for godt Venskab, var det ikke en kjøn kjærlig tanke saa I kan tro det gjorde godt al den Slags, ja det gjør godt, men ogsaa lidt ondt, jeg ser jo mere og mere, hvad det er for en Herlighed, jeg har mistet, i min elskede velsignede Ven, og ønsker jo gid det havde varet noget længere, men Glæden er dog den største og en inderlig Tak sender jeg til Gud, for al den Lykke og Velsignelse jeg har haft, jeg tror og ved at jeg har haft en Lykke som ikke bliver alle Koner til Del, at have ført et helt fuldt lykkeligt Menneskeliv i 11 Aar, det er meget at takke for, og saa den Stilling jeg nu har, her midt iblandt gode trofaste Venner boe(n)de i Sognet og iblandt Gusts Embedsbrødre er det ikke ogsaa en Frugt af de 11 Aar og noget jeg næst Gud kan takke Gust for, det er jo ham der har givet mig denne velsignede Stilling, med sin Venlige Kjærlige Færd imod alt og alle

som han kom i Berøring med, jo jeg ved det godt, at jeg er et lykkeligt Menneske trods mit store Savn, jeg føler mig tryk og glad thi jeg mærker at Guds Naade er over mit Liv, maa jeg kun ret forstaa at takke for al den uforskyldte Naade.

Og nu tak alle I kjære for Eders Kjærlighed imod mig medens jeg var hos Eder, denne Tak gjælder alle Eder som læser dette Brev, Svigermoder, vil nok sende det til Moder, og Moder til Betty, det bliver for meget for mig at skrive til Eder alle, nu skal I nok høre noget mere om Flytningen naar der bliver mere bestemt derom.

Kjærlige Hilsener

Eders hengivne

Mary.

Således informerede Mary sin nærmeste familie om de udsigter, hun nu kan se frem til, her hvor pensionen synes fastlagt.

Som det er udtrykt tidligere: Mary er utrolig stærk i sin tro på, at alt står i Guds hånd – og at alting nok skal gå.

Marys børn: Bess, Christian, Karen Margrethe og Poul kort efter Augusts død.

Mary starter pensionat i Nekso

Allerede i brev M/33 (af 06.02.00) taler man om "Kostgjængere". Mary planlægger altså en form for pensionatsdrift i Nekso, hvortil hun flytter i løbet af året. Aktuelt må hun dog afvente den nye præst og forholdene omkring hans start.

Om dette, at hun tilsyneladende er pligtig til at blive boende, indtil den nye præst er udpeget, bringer unægtelig den tanke frem, om man stadigvæk – i hvert fald visse steder – praktiserer den gamle ordning, efter hvilken den nye præst også overtager den efterladte enke. Det sker jo dog ikke – her. Eftermanden er jo allerede gift. Men dog, det er tilsyneladende ham eller hans komme, der bestemmer, hvornår Mary må have lov at forlade præstegården. Hun tør i hvert fald ikke leje nogen lejlighed i Nekso, før hun har klar besked om situationen.

I brev M/34 af 12.02.00 (til Johanne) er det gået op for Mary, at August ingen livsforsikring havde: ... *Saa I kan tro der er ingen Forsikring. Det hjælper jo ikke at være forknytt derover, saa faar jeg nok Penge paa anden Maade kan Du tro. Gust stolede jo saa fast paa at Gud vilde hjælpe i alle Stykker. Du skal se hans Haab bliver ikke beskemmaet, vi faar nok det vi skal have ...* Man må sige, den gode Mary er sandelig stærk i troen på, at hun nok skal klare sig fremover ved Guds hjælp. – Faktisk klarede hun sig jo også igennem sin tilværelse – i hvert fald set ude fra – omend ikke helt uden problemer!!

I brev M/36 får vi rede på Marys nye situation:

(M/36)

Sct Peders Præstegaard 18 - 5 - 1900

Min kjære Svigermoder!

Ja Caroline har vel været ude hos Dig og fortalt Dig alt om vore Forhold her, Idag vil jeg derfor kun fortælle Dig at jeg nu har faaet en Lejlighed i Nexø, som kan tiltrædes i den første Halvdæl af Juli, maaske Fasterborg (Ingeborg) kjender huset, det er i den samme Gade, som Byfogedens bor, i Kaptain Engels Hus, (det lå Brogade nr 1, men gik tabt ved bombardementet i 1945), der har før boet et Postbud Skov, som ogsaa har haft Pensionat, der er 10 Værelser i alt, men nogle af dem ere meget smaa et rart hyggeligt lille Kjøkken Gaard, med grundmuret Vadskehus samt en lille Have, med et stort Kirsebærtræ i, Haven burde have været noget større og burde have gaaet lige ned til Søen, nu ligger der et lille

Hus imellem som tager Udsigten til Havet væk, men det er der bare ud af Gadedøren og 20 Skridt nedad sa er man ved den dejlige Sø, jo Ingeborg ved jo hvor nær Huset er, saa hun kan forklare Dig det, Lejen er 250 kroner om Aaret, hvad næppe kan siges at være dyrt, jeg tror nok at jeg skal blive tilfreds derude, hvis nu bare Præsten og jeg kan blive enige det bliver jo et halvt Aars Regnskab over Avlet der skal opgjøres, det kommer jo ikke det egentlige Naadesaar ved, Huslejen for det halve Aar skal han jo betale, samt de 5/6 af Avlsindtægten, Avlsindtægten er sat til 400 Aarlig, det halve Aar der er gaaet kan ikke trækkes af, da det hedder 5/6 Dele af hvad Høstes og avles i 1900 og det begynder jo først nu med Køernes Græsning, hvad Dyrene foreløbig har faaet er jo fra forrige Høst, altsaa hvad Gust har tjent.

Nu tænker jeg paa om jeg muligvis kunde faa nogle Sommerpensionærer enten af Familien eller Bekjendte, Nexø Omegn er jo smuk nok, hvad Faster ogsaa ved, saa selv om min Have kun er lille, er den jo nok værd at have der er jo dejlige billige Søbade og dejlige Veje og Udsigten samt Havet at nyde, nu kan I jo se om I tror det kan lade sig gjøre at skaffe nogle, store Fordringer maa ikke stilles, maaske Betty og Børnene nu kunde komme, jeg vil skrive derom. Bedstemoder er selvfølgelig beregnet som en kjær Sommergæst, og jeg beregner Faster Hanne som mulig flyttemedhjælper, hvis hun kan undværes, lidt før Flytningen og lidt efter for at nyde Freden ovenpaa Arbejdet, jeg tror det vil være bedst for Svigermoder at vente med at komme til vi ere i Orden i Nexø, den sidste Tid her bliver jo brydsom, og vil vist gjøre Dig for bedrøvet, saa kom Du hellere naar jeg kan kjæle lidt for Dig i Nexø, saa skal vi gaa nogle dejlige Ture sammen og se at faa det saa hyggeligt som muligt, jeg skal nok se at faa mig indrettet rigtig hyggeligt og godt.

Lad mig nu snart høre lidt fra Eder om hvad I synes om det hele og vær saa kjærligt hilset fra Børnene og Din hengivne Svigerdatter

Mary.

(Nådesåret er den embedsindtægt (i ét år, her fra 09.01.00), der tilfalder Mary som præsteenke).

Ifølge det næste brev hører vi lidt om de økonomiske forhold:

Du kjære lille nysgerrige Pige, (d.e. Johanne) jo nu skal Du faa Redelighed paa mine Pengesager. Jeg skylder nu væk Smith 475 Kroner, Hansens 200, Pastor C 200, en god Ven 175 Kroner. Hundrede Kroner jeg skyldte her hos Borg har jeg betalt af nu i Løbet af disse Maaneder. Jeg faar nu 1300 for auktionen. Deraf er de 300 jo Ministeriets, som Du nok husker, han gav mig som Forskud til at leve af. De 300 beholder jeg, med 4 procent Rente ligeledes Pastor C og jeg haaber den gode Vens det skal jeg en Gang spørge ham om. Saa betaler jeg Smith og Hansens 675. Resten, 625 skal fordeles saaledes Frøkenene (?) som første Udbetaling 500 og saa skal de 125 dække Kjøbmandsregninger helst blive lidt tilovers. Valdemar lader som ingenting. Jeg betaler alt hvad jeg skylder ham foreløbig. Saa kommer Naadesaaret jeg antager omkring ved 1000 Kroner. Deraf skal Bygmesteren have 400, naar Arbejdet er færdigt. (Resten til December Termin). Frøkenene skal saa have 500 i Juni Termin af disse 1000 fra Naadesvaret. Resten til Bygmesteren til December skal først tjenes og spares. Her har Du hele Herligheden. Du tror maaske næppe, at jeg kan spare 500 Kroner til Bygmesteren. Men til den tid faar jeg jo mine Legater og øvrige Penge, og det giver jo 1165 om Aaret, saa deraf skal alle Afdrag af den Slags komme. Jeg skal jo saa helst i mit nye Hus tjene Føden, Husly og Løn til Hjælp. Det gaar vist nok an, kan jeg bare faa Huset fuldt. December over 2 Aar fra denne December at regne, skal jeg saa ud med 500 til Frøkenene og 2 Aar derefter andre 500, saa er jeg færdig med dem. Saa tager vi fat paa Vennepengene, maaske noget før hvis alt gaar godt. Min Gjæld er altsaa nu 2000 til Frøkenene, 1000 til Bygmesteren 1400 til Valdemar, naar jeg regner at jeg eller Gust har laant 2500. Han siger jo nok, at vi kun skal regne at det var 2000 vi fik. Men det vil jeg nødig. 300 til Bidstrup 200 Pastor C. Smith 475, Hansen 200 samt Vennen 175. Dette udgjør jo den nette sum af 5750. Det er ikke saa ganske lidt, jeg har altsaa til at putte i dette gabende Svælg 2300. Differencen er altså 3450 Kroner. Maa jeg nu bede Dig ikke tabe Modet men se lidt paa Begyndelsen, da ser det ikke saa slemt ud, naar det er ordnet ind paa de bestemte Steder altsammen. Med Guds Hjælp gaar det nok altsammen.

Æblerne sender jeg en Tirsdag eller Fredag, jeg betaler saa Fragten, det tror jeg er det letteste, saa kan vi altid siden afgjøre det. Men I skal nok faa nærmere bud, naar I kan hente dem. Jeg skriver saa paa Kurven, at den bliver hentet. Saa staar den ganske roligt paa Skibet til I henter den. Men saa skal det jo være den Dag Skibet er kommet, ellers risikerer I, at de gaa tilbage igjen. - Naa vær nu kjærligst hilset alle,

Vi kunde maaske tale med Vennen, som Du nok véd hvem er, om de 175. Jeg nævner ikke Navn, da han jo ikke vil, at det skal være almindelig bekjendt. Men han ved jo nok at Du ved det.

Din hengivne Søster Mary

Det er næsten den omvendte situation, at hun må trøste sine omgivelser. Man kan spekulere lidt over, om Augusts foran omtalte investering i nyopførelse af et par af længerne, ikke på en eller anden måde kommer Mary til gode. Men vi hører ikke noget om det overhovedet. Og dog, disse investeringer hænger måske sammen med den enkepension, som provsten i foråret har fastsat til de 338 kr/år.

Mary køber eget hus i Nexø

Men Mary begynder ret hurtigt at se på andre muligheder end den lejede bolig i kaptajnens hus. Hun får fært af et lille hus i nærheden, som kan købes for 6.000 kr.

(M/41)

Nexø 21 - 12 - 1900.

Kjære Svigermoder!

Først rigtig en glædelig Jul til Dig og jer alle, og tak for de gode Pakker en Del af det er jo endnu hemmeligt da Lotte har lagt Beslag derpaa, men alle de dejlige Godter har allerede glædet vore Hjærter, jo rigtig Tak Du kjære trofaste Moder for al Din Omhu for os til enhver Tid.

Ja nu har vi jo Jul uden Gust, jeg ved jo at det er tungt for Dig ogsaa, men kjære Svigermoder, ønske ham tilbage tør vi ikke, der hvor han fejrer sin Jul skal vi ogsaa en Gang fejre vor, og med langt større Glæde end her og uden Frygt for Adskillelsen, det er stor dejlig Trøst, hvad vi ogsaa kan trænge meget til i vor tunge store Sorg, lad os da Juleaften mødes i Tak til Gud for hvad han gav os i vor kjære velsignede Gust, og ikke gaa i rette med ham, for hvad han har gjort imod os, det er tungt tungt for mig at være alene med vore smaa Børn i Aar, men Gud ske Tak, jeg kan dog sige, Herren gav Herren tog, Herrens Navn være lovet.

Da det vel kan interessere Dig at vide om vore Forberedelser til Julen, jeg har bagt lidt Smaakager men ikke en Fjerdedel af hvad vi ellers har haft, man maa jo vænne sig til at spare, men (hvis) vi holder lidt godt Hus, strækker de nok til, fra Olsen har jeg faaet 2 Ænder 1 And fra Mathias og en And kom forleden bare med et Kort hvorpaa stod Glædelig Jul, den kom med Vestbanen, jeg har Andersen mistænkt, selv har jeg kjøbt en Gaas til at traktere mine Frøkener og Præsten med, dem har vi jo trods Julen en lille Flæskesteg 3 pund røget Skinke der er saa skammelig dyr 80 Øre pundet samt et Svinehoved, saa Du ser at sylte skal vi ikke komme til (at mangle), vi tænker at rejse med Jærnbanen op til Mathias 3 Juledag, blive der Natten over saa til Pedersker bliver der Natten over saa hjem at fejre min Fødselsdag, her kommer vist nogle af mine Venner fra Pedersker, Imorgen Lørdag tager jeg med sidste Tog 8-5 Minutter til Pedersker, ligger om Natten hos Faster

Stine gaar i Peders Kirke om Formiddagen, der har jeg ikke været siden jeg var der med Dig i Sommer, og bruger saa Eftermiddagen til at pynte min elskedes Grav, det er jo alt hvad jeg denne Jul kan gjøre for ham min velsignede Ven.

Nu har Du jo faaet en lille Beskrivelse om hvorledes vi skal have det i julen, (Juleaften gaar vi alle i Kirke enten det ene eller det andet Sted her i Byen), gid det nu maa gaa os alle lidt godt med vort Savn, at det ikke maa trænge al vor Juleglæde bort. Vær nu kjærligt hilset min kjære Svigermoder.
Din hengivne Datter Mary.

(op langs kanten står) Hilsen fra Lotte og Børnene.

I næste brev hører vi om Marys første jul uden Gust:

Ifølge brev M/42 – af 08.01.1901 fremgår, at Mary nok kan flytte ind i sit nye hus omkring den 1. april.

I samme brev siges: ... *Johanne skrev i sit Fødselsdagsbrev at I gjerne vilde høre lidt om hvorledes Julen var gaaet for os, jo den gik meget bedre end vi havde tænkt os, vi vare alle i Kirke Kl 4 Dengse med saa gik vi hjem og gav os i Lav med Juletræet, det var noget tomt men gik meget meget bedre end jeg tænkte jeg havde grædt ud i Kirken, og kunde nu glæde mig over Julen, for Julens egen Skyld, og saa havde alle I kjære jo gjort saa meget for at glæde os alle, det hjalp meget, jeg kunde ikke andet end takke Gud fordi han dog havde ladet mig beholde saa meget tilbage 4 raske gode Børn et lille hyggeligt Hjem og saa mange gode velsignede Venner der altid tænker paa at lette mig Livet paa alle maader, ønske Gust tilbage hverken vil eller tør jeg, han er hos Jesus og venter paa mig, og jeg skal nok komme, thi jeg tror jo paa den samme Herre som Gust troede paa og saa skal vi en Gang mødes for aldrig at skilles igjen, men jeg vil helst vente noget endnu for Børnenes Skyld, det maa være strangt hverken at have Fader eller Moder, naar man kun er et Barn ...*

Som vi ved, kom Mary jo til at vente meget længe på at mødes med sin kære ven Gust – nemlig ikke mindre end 43 lange år.

I et senere afsnit i samme brev lyder det: ... *Jeg har faaet en Postassistent til at spise her Frokost og Middag 75 Øre om Dagen, og Igaar kom der en ung Mand som skal gaa paa Seminariet og vilde endelig bo her, han var Skolekammerat med den ene af mine Seminarister, de deler nu foreløbig Værelse i denne maaned, længere vil den første vist ikke dele Værelse, men saa faar jeg ham rimeligvis fra April naar mit Hus er færdigt, de skal nu i denne Maaned give 60 Kroner ellers naar de har Eneværelse giver de 33, nu bruger de jo Lys og Varme sammen og det er ikke saa lidt at spare Møbler skal der jo heller ikke flere af fordi*

de ere to, efter Sommerferien faar jeg vist Pastor Loofts Søn, men det er endnu ikke helt bestemt, men ellers kommer der nok nogle andre, jeg har nu fæstet den Pige jeg har for Sommeren med hun skal have 50 Kroner for det halve Aar, jeg havde tænkt at tage en Frøken i Huset saa til Hjælp men det har jeg opgivet, hende kunne jeg nok faa uden Løn, men man har mere Gavn af en Pige, der skal tages saa mange Hensyn til Frøkenerne de skal helst ud med (med ud), naar jeg gaar ud have eget Værelse med mere, saa havde jeg tænkt at tage en Pige (den) halve Dag, det koster 5 Kroner om Maaneden men nu er der en lille flink Pige som saa gjerne vil hertil som hel Pige, hende kan jeg nok faa for 80 Kr om Aaret, det er 20 Kroner mer end den halve, men maaske jeg skulde prøve det, faar jeg nogle Strykker til i Huset kan jeg ikke overkomme det med mindre, er jeg bange for, nu har jeg mere at bestille end jeg har godt af kan jeg mærke, det tager for meget paa Kræfterne, og de skulde jo helst vare noget endnu.

Jeg har tænkt nu at søge Classens om Opdragelseshjælp, jeg vil bede Provsten anbefale, har Du noget imod at gaa til Biskoppen og bede ham anbefale mig ogsaa, lad mig med det første høre lidt derom, da jeg vil sende det ind snarest, Imorgen udløber jo Naadesaaret.

Kjærlige Hilsner fra os alle Din hengivne Svigerdatter Mary ...

Huset i Nørregade nr 37, i Neksø, hvor Mary driver pensionat fra 1901-1909.

I det følgende brev får vi endnu bedre rede på Marys økonomi. Hør her:

(M/44)

Nexø 1901 - 10 - 2.

Kjære Svigermoder!

Kun et par Ord for at fortælle Dig at jeg er saa umaadelig glad og taknemlig fordi jeg fra Classens har faaet 60 Kroner om Aaret til Karen Christian, Besse til deres fyldte 16 Aar, er det ikke dejligt nu er jeg snart meget rig synes jeg og skal nok klare mine Sager, hvis Vor Herre vil give mig Helbred til at arbejde ved siden af og vil han ikke det skulde Børnene og jeg jo ikke lide Nød med det vi nu har at leve af, nu ved jeg ikke om jeg kan være bekjendt at søge de 60 Kroner jeg havde sidste Aar, fra Præsternes frivillige Hjælpekasse eller det Naslovske Legat igjen, jeg vil skrive og raadsføre mig med Provsten derom. - Mine Indtægter er nu:

Embedet ca	338
Enkekasse	200
Ministeriet	430
Dengses Legat	60
Besses Legat	50
Classens Legat	180
	<hr/>
	1258

Faar jeg nu de 60 fra Præsterne bliver det over 1300 Kroner, nu faar vi se om det gaar at søge det, har jeg ikke været meget meget heldig eller rettere Gud har været mig uendelig god, jeg er vis paa det er for Gusts store Tros Skyld, han stolede jo altid saa fast på at Hjælpen kom naar den behøvedes.

Tusinde Tak Du kjære Svigermoder fordi Du gik til Bispen for mig, jeg er vis paa at det har hjulpet godt.

Vær nu kjærligt hilset alle allesammen

Eders Mary.

I brev, M/47 forlyder det, at Mary af Johanne er blevet bedt om at tage en Elvira Phillipsen i pension; og Mary siger så: ... jeg mener, naar Elvira betaler 2 Kroner om Dagen, skal hun helst have et pant Værelse alene ... Og senere antyder hun, at hun gerne ville have i hvert fald en del betaling forud på grund af den slemme terminstid.

I brev M/48 siger Mary: ... *Jo, jeg skal nok holde Modet oppe. Jeg føler mig i denne Tid saa nær Gud som nogensinde før. Det er en stor Velsignelse og giver store Kræfter til at klare Sorgen ...* – Og iøvrigt oplyser Mary, at hun er inviteret til Convent, hvilket hun er taknemlig for – men også at hun afstår, idet det overstiger hendes kræfter.

I det følgende brev hører vi om, at Mary har fået et lille hjerteproblem:

(M/49)

Nexø 13 - 4 - 1902.

Kjære Svigermoder!

Da her først er anden Tjeneste Idag vil jeg benytte den lange Søndag Formiddag til at skrive lidt til Dig og sætte Dig lidt ind i vore Forhold her.

Vi har det jo som sædvanligt godt, naar undtages en lille Fejl ved mit Hjærte som Doctor Gerner har været saa heldig at opdage, jeg havde i længere Tid følt nogen Stikken i den venstre Side og troede at det muligvis var Lungerne det var galt med og ville itide se at faa gjort noget ved det, men Lungerne var udmærket, derimod var Hjærtet lidt for livligt, og havde som han kaldte det dobbeltslag, det er nu ikke noget der forvolder mig videre men, Kaffe maa jeg ikke drikke, og Dre---- maa jeg sluge, men ellers befinder jeg mig vel, vi har nærmest gjort Sjov med mit gamle livlige Hjærte, jeg sagde til mine unge mennesker at det jo ikke var at undres over at jeg holdt saa meget af dem alle naar jeg havde et saa livligt gammelt Hjærte, jeg taaler godt at bestille alt muligt og er i godt Humør som sædvanligt.

Hvis Du saa min Spisestue kjendte Du den vist næppe der en nemlig kommet 12 nye smukke Stole, de andre dryssede fra hinanden og rustede (?) baade Ryg og Ben, tro nu ikke at jeg er blevet Millionær, nej Sagen er den at da jeg nu ved Nytaar gjorde mit Regnskab op for det foregaaende Aar og lagde budget for dette opdagede jeg at det var mig umuligt at skaffe 500 Kroner til denne December Termin og yderligere de 300 Kroner jeg kom bagud forrige Aar til Haandværkerne og Kakkellovne med mere, jeg skrev da til Moder om hun ikke kunde skaffe mig et Laan som kunde staa fast i Stedet for til jeg en Gang solgte det eller i det mindste en lang Tid, hun sendte mig saa 500 Kroner som hun havde laant til mig og de skulde være Forskud paa min Arv deraf kommer de nye Stole, jeg haaber saa at kunde faa Resten samlet sammen til Terminen Stolene kostede 100 Kroner ere smukke og meget solide, lavet her i Nexø hos Snedker Lommer og

Hils Charlotte mange Gange.

skal efter hans Udsagn holde 20 á 30 Aar, han er en meget solid Mand at have med at gjøre, naar jeg nu faar mine Værelser udlejet fra Sommerferien gaar det nok godt, men noget Tab faar jeg jo i Aar da Seminaristerne jo bliver færdige 1 Juni til den Tid faar man jo ingen nye, en af Dagene kommer Morten Sonne hertil og skal have det lille Værelse, som Ingeborg Jensen havde fra November til Marts, det har jo saa staaet ledig lidt, men den Slags maa man jo tage med i Betragtning, de kan jo komme, det havde været mig umuligt, at klare det i Aar uden disse Penge fra Moder, jeg har intet skrevet til Dig om det før, da jeg helst ville have Orden paa det først, nu er der jo intet mere at spekulere paa saa du skal ikke bekymre Dig for mig, Du ser at det altid ordner sig saa udmærket for mig, selv bekymrer jeg mig ikke mere end strængt nødvendigt det hele rystes saa hurtigt af mig, men jeg passer dog altid paa at være saa sparsommelig som muligt maa Du tro, med Maden gaar det udmærket vi bruger ikke mere end jeg har bestemt, men disse Lønudgifter ere ækle alene 25 om Maaneden til Pigeløn Skolepenge og Spillepenge det er mange Penge men de kommer jo dog hver Maaned Gud ske Lov, og det er jo vel anvendte Penge, Børnene ere glade og flinke med Skolen, Karen øver sig trolig i Musik, og Pigerne gjøre sig al Umage for at opfylde deres Plads, saa de fortjener ærlig deres Løn, jeg tænker dog paa til Vinter at se at undvære den ene da Besse og Dengse saa bliver ældre til den Tid og saa kan passe sig selv lidt mere, det er jo en dejlig Sum at spare, nu faar vi se det kommer jo lidt an paa hvor fuldt Huset bliver til den Tid.

Fra Karoline skulde jeg hilse Eder alle naar jeg skrev hun og Mathias var her ude i Søndags da fejrede vi Pouls Fødselsdag som egentlig var i Lørdags. Munks fra Baunegaard kom ogsaa til Middag, hvid Sagosuppe Kalvesteg og Lagkage, det var en hel Fest.

Nu begynder vel snart Ingeborgs Eksamen, det glæder hun sig vel til jeg tænker at det ikke i mindste Maade rører hende, det rolige Asen hun er, hils hende meget fra mig.

Der er da ikke en af Eder der har lagt en Nederdel af som Karen kunde bruge i Sommer til Bluseliv, vi har lavet en af den Rest der faldt fra den Cheviots Kjole jeg fik af Moder, men den er af Mangel paa tøj blevet baade for kort og for snæver, men jeg kan jo bruge det til at reparere min med naar den bliver gammel saa det er ikke spildt, spekuler nu ikke for meget paa det, jeg mente kun at hvis I havde en som maaske skulde være til Skjørt kunde Karen maaske nok faa en Nederdel derudaf og I et Skjørt af noget andet gammelt.

Fru Helm kom jo med friske Hilsner fra Eder alle det var morsomt at tale med en som havde set Eder alle, Du kan tro jeg have megen Glæde af Fru Helm.

Naa vær nu kjærligt hilset fra os alle

Din hengivne Svigerdatter Mary.

*Enkefru Mary
Flagstad og Bess,
Karen Margrethe,
Poul og Christian.*

I brev M/50 forlyder det om Karen, der har været til almindeligt skolebal: ... *Hun dansede som sædvanligt uafbrudt og erhvervede sig 9 Bouketter i Kottellion, den blev nu ogsaa danset 3 Gange igjennem. Hun saa ogsaa sød ud og er i det hele taget sødere i den seneste Tid. Et rørende Træk paa hvor stort et Barn hun er: Paa Ballet var hun en af Løvernes udkaarede Damer. Der var*

---

fire store og konfirmerede Drengene der dominerede det hele. Disse fire Herrer bød saa deres Damer paa en Sodavand. Men tror Du Karen gik, før hun havde været henne og spurgt mig, om jeg synes om det, for ellers havde jeg ikke været rolig ved det, som hun sagde .... – Vi er i 1903, og Karen er 13 år.

Og videre i samme brev: ... *Naa 8 varme Værelser er heller ikke saa lidt.* – Og yderligere: ... *Jeg har nu ladet Snedkeren se paa Loftspladsen, og han skal nu gjøre et Overslag til et nyt Værelse ...* – Mary har åbenbart udvidelsesplaner.

I samme brev oplyses, at Mary får aflagt tøj fra kusine Marie og afdøde fætter Kristian. Hvem disse to slægtninge er, er ikke umiddelbart indlysende. Marie(a) kan jo være Carl Julius' datter, lærerinden i Århus, altså i så fald kusine til August. Og August havde jo også en fætter deroppe, Christian, Martin Flagstads søn, der var i Nationalbanken dér. Han er netop død i 1902. Det kan jo være disse to, Mary omtaler. I så fald igen et eksempel på, at familiegrenene kender hinanden så meget, at de hjælper hinanden med aflagt tøj og lignende.

Af samme brev fremgår det også, at hjemmet på Gl. Kongevej har – eller vil have – pensionærer. Om de får det, er vel tvivlsomt. Vi hører aldrig senere om det – heller ikke i Johannes breve hjemmefra. Det ville vi vel have gjort, hvis man havde sådanne, tror jeg. Så det er måske bare en tanke.

I brev M/51 hører vi om et ærinde, som Mary hellere vil have sin svigermoder til at klare frem for sin egen moder, da Bess skal til øjenlæge i Kbh: ... *Ja Besse vil Du have boende medens hun gaar til Øjenlægen, jeg haaber ikke det skal blive ret mange Dage, jeg ser helst at Du tager Dig af hende Du kjen-der jo Manden og faar det vel nok billigere end Moder vilde faa det, Moder er saa flot i Tøjet og jeg har hørt han tager meget derefter, jeg har bedt Moder hente hende, ved skibet, hun bor jo nærmere og saa bringe hende ud til Dig, naar det bliver ved jeg jo ikke endnu, men derom senere.*

I brev M/53 lyder det: ... *Skoleballet løb af Stablen den 4. Marts. (1906) Karen optraadte i Bedstemoders hvide Kjole som var rigtig sød. Besse i en stor blomstret Mols, der har tilhørt norske Marie, som I jo kalder hende. Christian i nyt blaat Jakkesæt til 38 Kr. Det er vist billigt i Københavnske Øren men dyrt nok for hans Mors Pung. Kravetøj med opstaaende Flip, Manchetter og hvidt Slips. Han saa rigtig sød ud. Fru Flagstad's Søn er blevet et rigtigt nydeligt ungt Menneske. Saadan lød Dommen. Nu er han altsaa et nyt Menneske. Poul i hvid Matrosdragt, arvet efter fætter Knud med blaa Krave og blaa Ærmeopslag ...* Mary er nok lidt stolt over – på trods af den dårlige økonomi at kunne holde fanen nogenlunde højt. Og det er vel dybest set også med rette, at hun kan tillade sig at være det.

Og videre i samme brev om Poul: ... *Forleden sad han, Besse og jeg og saa Billeder i et Værk, August har subscriberet paa, og som hedder Danmark. Vi kom saa til Samsø. Han holder haanden et Øjeblik for Øjnene: Samsø! hvor er*

---

det henne? Paa Vej efter et Danmarkskort! Standser pludselig. Naa det er sandt, det ligger jo i Kattegat! Geografi er hans Kæphest, han hører ikke et Stednavn, før han vil vide hvor det ligger. Naar jeg selv skal sige det er han en klog lille Fyr. Tænk, Du, sikke en Lykke at have 4 velskabte Børn med gode aandelige Evner. Der er meget at takke for ... Og det fortsætter: ... Med Forretningerne gaar det jo skidt. Nu glæder jeg mig til at blive ene med Børnene for at indhente lidt af det forsømte og faa lidt lagt fra mig ... – Mary vil åbenbart ... være uden Pige og alt Paahæng. Saa maa man rigtigt kunne spare. Jeg minder altid mig selv om Konen med Æggene og alle hendes Udregninger. Jeg ligner hende meget ... Her er vi nået til april 1906, hvor Mary åbenbart ser frem til en lidt ændret status for sin pensionatsvirksomhed – og komme af med hushjælpen.

I brev M/54 udbreder Mary sig til Johanne om de elendige forhold, børnene må forberede sig til under deres forestående eksaminer. Lærerne på skolen er tilsyneladende mere optaget af at promovere sig til det forestående (kommune-) valg, hvortil flere af dem stiller op. De svigter i al fald fuldstændig undervisningen på mangfoldige områder ved deres fravær.

I brev M/55: ... *Det kniber dog lidt med at få de 15 Kroner om Ugen som Bedstemoder mente, vi skulle klare os med til Mad, Drikke, Petroleum, Sæbe og Soda til at slaa til. De fleste af os har saadan en dejlig Appetit, især Smeden som glad og fornøjet kommer fløjtende hjem til Maaltiderne skrupsulten. Kunde jeg have Svigermoders talent for Penge, men det fattes mig. Jeg er egentlig ikke sparsommelig af Natur ...*

Karen, Christian, Besse og Poul på henholdsvis 17, 15, 12 og 8 år + altså deres mor!! Lidt af en husholdning at klare – og så for 15 kr/uge!! – Vi er i 1906 – men alligevel!

I brev M/56 (op under jul 1906) får vi næsten en præcis tilstandsrapport: ... *Her har vi det for tiden godt. Besse har lige maattet have en Maanedes Ferie for Blegsot men er nu i Bedring. Det er kjedeligt med det lille Kræ og den Blegsot, hun er ellers saadan en lille opfindsom geschæftig Person. Poul er altid rask, rigtig en rask Dreng. Karen hyler ogsaa over Træthed som Besse. Christian er flink og glad men bliver mager af alt det Smederi. Mor selv er ofte træt, og til andre Tider rask og synes at alt gaar som Fod i Hose. Værst er det at faa Budgettet saa langt ned som det egentlig skulde. Alt er saa dyrt, baade Føde og Klæder, og Børnene er sultne og slider af sig. Det er jo gode Tegn paa at de er raske. Saa Herren sender nok hvad der skal til. Man er bare ikke nøjsom nok. Havde jeg bare mit Hus solgt. Det bliver altid dyrere at bo i et stort Hus end et lille. Med at gøre mit Arbejde selv gaar det helt godt, og det er jo ogsaa sparsommeligt og hyggeligt. Det kniber værst med at faa syet nok. Of nu har vores Sypiger som gaar ud, lagt 40 Øre paa om Dagen. De tager nu 1,30 kr. Naar saa regnes Kost til, og de er jo altid to Søstre, der følges ad, bliver det en Udgift*

paa 2,50 om Dagen. Det er ikke saa ganske lidt. Jeg tror næppe det betaler sig at faa syet nyt hjemme.

Jeg har nu faaet Kogegas men er ikke rigtig tilfreds med Apparaterne, det gaar for langsomt .... Men køkkenet er anderledes rent end før ... Det sparer meget paa Arbejdet hvad jo er rart, naar man er sin egen Kokkepige.

I brev M/57: ... Vi lever her som sædvanligt hver med Travlhed med sit. Paa Søndag skal Karen og Christian til et Bal, som de selv har arrangeret sammen med gode Venner --- o.s.v. --- Karen stadser sig ud med den fine Kjole af Ellens. Først til Haandværkerbal, saa til Julebal (betalingsbal) og nu dette her. Saa kommer Skoleballet snart ...

Ellen må vel være Edwards første kone. Vi er i 1907, og Marys svigerinde Ellen er død i 1906.

I brev M/58 taler Mary om forskellige legater, som hun måske kan få – bl.a. om et, som Christian måske kan få, når – og hvis – han kommer ind på Orlogsværftet, og så fortsætter hun: ... Det andet Legat tror jeg jeg prøver. Jeg vil tale med Præsten. Det var dejligt om jeg fik det. Men jeg tror det ikke, da min Pension er 330 kr – (altså pr år!)

... Man er ved at ødelægge mig for at tage Pensionærer igjen. Men jeg har ikke rigtig Lyst og er bange for at sætte flere Penge til end jeg allerede har gjort. Priserne skulle mindst op paa 40 om Maaneden – og det vil knibe.

Enkefru Mary
Flagstad og hendes
fire børn.

I brev M/59 (juli 07.) skriver Mary til svigermoder – antagelig om Karens preliminæreksamen: ... *I Dag er Karen bleven færdig. Jeg er saa glad. 111 Points, hun selv vilde have haft noget mere. Jeg er tilfreds, det er jo en fin Examen. Hun er dygtig træt ...*

I brev M/60 (af 14.07.07) udbreder Mary sig lidt om Karens fremtid, og også lidt om Christians.

I brev M/63 (af 19.07.08) hører vi bl.a.: ... *Karen har det godt hos Betty. Hun længes imellem men det nytter jo ikke, hun skal jo holde ud. De er alle gode ved hende, skriver hun, baade hos Moster og paa Stationen. Det er dejligt at læse ...*

Min mor Karen Margrethe går vel sagtens på telegrafistskolen i Fredericia og bor hos moster Betty og hendes mand, kaptajn Valdemar Palslev og deres fem børn, fætterten Knud og kusinerne Ellen, Inger, Karen og Aase. Han er formodentlig udstationeret på kasernen dér.

I brev M/64: ... *Det er dejligt at se at man ikke er glemt af Gud. Det er saa sandt, hvad Gust en Gang sagde, da vi talte om, hvis han døde. Saa vilde det knibe for Børnene og mig – "at naar Gud tog ham, saa vilde Gud selv være Forsørger", og det har han rigtignok været. Hvad var hele vort Liv uden Tro ...* Mary må være et strålende eksempel på en virkelig religiøs person. Hun er utrolig stærk i sin tro på Gud.

Mary sælger sit hus og lejer et mindre

I brev M/65 (20.12.08) ønsker Mary sin Svigermoder en velsignet julefest og fortsætter: ... *Dernæst vil jeg fortælle Dig, at jeg i Eftermiddag har solgt mit Hus til den nye Fuldmægtig her i Nexø for 6.700. Det er jo for lidt, da det stod mig i 7.300. Men der var intet andet at gøre. De sidste 425 Kr var mine egne de andre manglende maa Valdemar (hendes svoger i Fredericia) savne. Jeg er dog glad, da jeg jo her gav for høj Leje og slet ikke havde Raad til at vedligeholde det store Hus ...* – Mary skal være ude 10. januar og skal hurtigt finde noget andet at bo i. – ... *Men jeg regner med at Tabet forvindes nok ad Aare ...* Det hus, som Mary hidtil har boet i og selv ejet, er Nørregade nr. 37 (se side 196), som hun nu lykkeligvis er kommet af med, som hun jo ønskede det, fordi det var hende lidt for stort. Kort efter flytter hun omtrent bare over gaden og ind i en lejlighed, åbenbart i et kompleks, der tilhører apotekerens, nemlig Smedegade 2-6. Og her bliver hun, som hun i næste brev skriver, bedre tilpas med størrelsesforholdene.

I brev M/66 (14.01.09): ... *Ja Christian har vel fortalt alt om vort nye Hjem. Jeg er saa glad over at være sluppet for det store dyre Sted, og her er saa hyggeligt og landligt. Rigtigt et lille Hus som jeg gerne ville have. Gid jeg nu maa kunne blive boende her, saa længe jeg er i Nexø. Nu haaber jeg paa at faa*

lidt bedre Rede paa mine Pengesager. I den store Lejlighed med vedligeholdelse var det hele saa uberegneligt ...

Brev M/67: ... Christian har det en lille Smule bedre, sover om Natten og spiser godt. Men det vil tage lang Tid, Hovedet er meget træt ...

Brev M/68 (14.01.10): ... Ja nu er Karen færdig med sin Examen. Hun fik et stort mg, hvad jeg er meget fornøjet med. Hun selv syntes knap det er godt. Hun har været uhyre flittig og ihærdig, siger Moster, saa hun fortjener ogsaa noget godt ... Det må være telegrafisteksamen, der nu er overstået. – Og længere fremme i samme brev gaar det op for os, at Christian har droppet sin polytekniske uddannelse, hvorfor det lyder: ... Nu skal vi se at faa ham rask ...

I brev M/69 (03.04.10) lyder det: ... Ja Karen er jo i Esbjerg og har det godt, bor hos meget elskværdige Mennesker har i fast Løn 58 Kr om Maaneden. Giver 49 Kr for Værelse og Mad uden Lys og Varme. Saa skal hun jo ogsaa betale for Vask ... Og i samme brev lidt længere fremme: ... Hvor længe hun skal blive dér, ved vi intet om. Hun mener 2 Aar, Bestyreren holder af hende og synes hun er flink, det har hun sagt til andre ...

Som vi ved, blev mor jo derovre i Esbjerg og slog rødder. Vi er i april 1910. Og – pudsigt nok – er far ankommet fra Vejle som elev til Varde Bank i januar samme år! -

Mary Flagstad bor til leje i Smedegade 2-4 hos apoteker Hakon Laage fra 1909.

Og om Christian lyder det: ... *Naa Christian er nu i god Bedring, holder endnu nogen Diæt og tager Pulver for Blærekarthar. Maa ikke cykle, gaa lange Ture og spille Fodbold, eller anstrenge sig alt for meget. Han har taget 6 pund paa siden han kom op. Doktoren er meget tilfreds med ham. Men studeringerne er vi nok færdige med. Han siger han ikke kan holde sig rask ved at være spærret inde i København og læse. Saa maa vi jo opgive det. Nu er Landvæsenet det eneste der duer ....* Og endelig lyder det om Poul: ... *Poul glæder sig ved Livet er rask ellers, men maa i Dag holde Sengen, da han i Fredags fik en Krokettkugle i Hovedet, fik en lille Hjernerystelse, men er snart over det. Skal holdes i ro et Par Dage ...*

I brev M/71 er Karens løn åbenbart ændret til 47 kr. 75 øre om måneden, hvoraf de 45 går til Pensionatet – men også at hun kan tjene noget på ekstraarbejde. Hun er flyttet og bor nu til 39 kr. – og af samme brev fremgår, at Christian bliver taget til gardist.

Christian kommer nu nok ikke ind som soldat. Det er hans helbred vist ikke til. Vi hører i al fald ikke derom.

I brev M/72 af 6.12.1910 lyder det: ... *Karen er blevet forlovet, de skal have Ring paa til Jul ... Hans Far er Møller i Horsenseggen, og Niels har holdt af Karen i flere Aar ... Jeg havde i min Forfængelighed ønsket Karen et finere Parti. Men er Manden god, er det jo det vigtigste ...*

I brev M/73 lyder det: ... *Karens nye adresse er Villa Vang, Ny Englandsvej, Esbjerg ...* – Det er – i dag – Finsensgade 32. Mor har måske boet til leje hos en af byens mange fiskeskippere. I et ældre blyindfattet vindue ved siden af indgangsdøren i huset er der i hvert fald afbildet en fiskerbåd.

I brev M/75 (05.03.11): ... *Karens Forlovelse er forbi. Manden opdagede pludselig, at han ikke holdt af hende. Det er jo en gyldig Grund. Men jeg synes nok, at han ikke skulle have plaget hende i alle de Aar. Kedeligt at det blev offentliggjort, Nu har Folk det at løbe med. Karen er meget bedrøvet, synes hun har lidt Overlast. Gid hun maa komme godt over det. Godt at hun har sin gode Stilling ...*

Her skal det indskydes, at mor på et vist tidspunkt flytter hen i Kongensgade nr. 20 og siden igen hen i Havnegade nr. 23, hvor hun må have boet en rum tid. Hun bor til leje hos elinstallatør A. Schmidt. Om hun omgås denne, vides ikke. Men på et vist tidspunkt viser det sig, at mor kommer sammen med dennes broder, skibsmægler Schmidt. At jeg kender til disse forhold, skyldes lidt en tilfældighed. På et gammelt foto af mor opdagede jeg pludselig, at jeg kendte de bygningsmæssige omgivelser. Min gode ven og kollega Hans Carl Jensen havde sin tegnestue i netop det hus i nr. 23 i 1970'erne. Den gang var huset ejet af elinstallatøren, og det med at mor kom sammen med (som det jo hedder) skibsmægleren, elinstallatørens

broder, ved jeg fra fru Gudrun Vinde, en mangeårig nær bekendt af mor og far, der engang i 1970'erne har afsløret sin viden for mig. Min søster Grete mindes iøvrigt samstemmende, at mormor for hende engang afslørede, at hun nok havde foretrukket denne forlovelse – eller hvor meget det nu var blevet til – frem for giftermålet med vores far !! Lidt efterrationaliserende må man nok sige: Sikke nu noget at fortælle en halvstor skolepige. Grete har vel også tænkt sit, må man tro. Men den pågældende hr. Schmidt har nok passet lidt bedre ind i mormors program for en svigersøn. Vi har jo netop hørt mormor meddele sine omgivelser, at hun nok havde foretrukket én, der var lidt mere end søn af en møller. En skibsmægler var åbenbart bedre – måske især, hvis han var lidt religiøs. Men far var jo dog bankmand og efterhånden også nået helt op i toppen – og blevet direktør, da mormor åbenbart udtalte sig lidt ringeagtende om ham og antydede, at hun havde foretrukket en, der åbenbart også var lidt mere religiøs. Det stemplede ham åbenbart lidt negativt i den gamles øjne. Nå! Det skal være hende tilgivet, selv om jeg gerne vil forsvare mit faderlige ophav og sige, at han var nu ikke så ringe, selv hvad det angår, selv om han altså ikke skilte med at være særlig religiøs. Han havde i alle fald nogle særdeles redelige og fine egenskaber, der nok kan ligge helt på linie med det at være religiøs! – Hvis jeg må sige det på den måde!!

I brevene M/76 og -77 (hen i 1911) anmoder Mary svoger Otto om råd til at bytte sit amerikanske landklaver, som er alt for stort i forhold til de mindre stuer i den nye lejlighed. I brev, M/78 fortæller Mary, at hun nu har fået et nyt opretstående piano takket være en god veninde.

I brev M/80: ... *Besse preparerer .... og Poul lider ikke af "Flid" .. og han skal konfirmeres den 14 April ...* Og i brev M/81: ... *og Christian slider i det paa Bindernes. Karen i Esbjerg, hun er noget anstrengt. Hun maa vist have en ordentlig Ferie ...*

I brev M/83: ... *Hvad synes I om, at Christian vil rejse saa langt bort ...* Marys søn Christian har nu – her i slutningen af 1912 – besluttet sig for at prøve at rejse til Australien og søge job som landmand. Han bliver jo som bekendt væk i ca. 25 år og vender først tilbage engang langt hen i 30'erne.

I brev M/84 (af 20.01.13.) forlyder det: ... *at Besse skal opereres. – Og Poul er til Examen i denne Tid.*

Hvis man skal dømme efter hans Humør, saa vil det gaa ham udmærket. Han synger og fløjter hele Dagen, er god og skikkelig imod os to "Piger". Fra Christian hører vi jævnlige, han er glad og tilfreds. Lever et fuldstændigt Nybyggerliv langt ude i "Buskene", som det kaldes ... – Han er nu åbenbart nået ud til Australien og har fået sig et job derude.

I brev M/87 lyder det til svigerinde Johanne: ... *Tak for dit Brev til d 18 ds* (Sept. 1913 – Marys 25 års bryllupsdag). *Ja Du har Ret, havde min elske-*

---

de Ven levet, havde det været en stor Dag for os. Nu blev det en Mindedag for mig, men Herren være takket, en Dag med gode velsignede Minder, og selv om jeg staar ene nu, saa er det dog med en stor Tak til Gud i Himlen for alt, hvad der er kommet ind i mit Liv fra den Dag for de mange Aar siden. Jeg kan sige glad og frimodig, Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være Lovet. Vi fejrede dagen med Moster (Caroline alias "Lotte") og Onkel (det er onkel Mathias ... Søsteren Caroline er jo blevet gift med gårdejer Mathias Funch på Bornholm – og har fået seks børn) ... her til Middag. Bes og Poul havde gjort Fordring paa Kalvesteg, som er deres Livret, hvad de ogsaa fik, og Æblegrød ...

MARY FORLADER BORNHOLM.

I brev M/88 forlyder det, at Poul er ledig. Han må være 15 år. Men Valdemar Palslev i Fredericia og Holger Willer i Kbh., to af Marys svogre, samt Karen i Esbjerg er ude om et job til ham. Og Betty (i Fredericia) vil, hvis Poul får noget i København, have at Mary forlader Bornholm. Men det vil hun ikke af hensyn til Bess.

I brev M/90 forlyder det, at Poul rejser på fredag for at prøve at blive messedreng. Og i brev M/92 er han kommet hjemmefra. Dette brev, som desværre er udateret og med manglende indledning, antages at være skrevet måske i 1914, synes at være det sidste, Mary skriver fra Bornholm.

Hvornår Mary flytter bort, ved vi ikke helt præcist. Det kunne nok tænkes at være sket, så snart Bess er færdig med sin seminarieuddannelse. Den begynder hun på i august 1912 (jf. brevet Bess/4). Hvorlænge den varer, ved vi ikke. Det foregår jo givetvis i Neksø, hvor der frem til 1917 fandtes et privatseminarium, et af de såkaldte præsteseminarier, hvormed de lokale præster velsagtens på privat basis søgte at sikre en forsvarlig tilgang af lærere til de lokale skoler.

Men i juli 1918 bor Bess i Svendborg, hvor hun antagelig underviser. Så mon ikke Mary har forladt Neksø omtrent samtidigt – altså senest i 1918 – måske et årstid eller to før, da Bess blev færdig.

Min mor Karen Margrethe havner jo i Esbjerg (jf. M/69). Men af hendes eget brev af 14.01.1910 lige efter eksamen skriver hun til faster Hanne, at hun tror hun kommer til Århus, en by som hun åbenbart kender, måske har hun været der i en slags praktik nogle måneder eller så før sin eksamen. Og i et af Johannes breve (J/47) i August 1909 fra hjemmet på Gl. Kongevej lyder det også som om Karen Margrethe er på besøg på Gl. Kongevej på vej fra ferie hjemme på Bornholm tilbage til Århus, (altså muligvis som praktikant). Det er jo før, hun bliver færdig med sin telegrafisteksamen i januar 1910.

Spejderskolen i Korinth. – Marys værelser bag vinduet øverst t. højre. Sammenlign med billedet på side 40, som er ældre, og hvor hele forbygningen fremtræder mere differentieret og karakterfuld, end med den senere forhøjede og udvidede, pudsede træbygning, som her er vist.

Det sidste brev, vi har fra Marys hånd (M/ 93) er dateret 13. januar 1928 og afsendt fra Spejderskolen, hvor hun åbenbart har holdt jul hos Bess. Mormor har engang boet i Classensgade nr. 7 på 4. sal, hvor jeg som ganske lille måske i 1927 har besøgt hende. I min barndom drog man af og til en historie frem om, at jeg nær var faldet ud af vinduet en gang, hvor en brandbil eller en ambulance vakte min opmærksomhed. Den lille beretning forekom så hyppigt, at jeg næsten kan se mig selv hænge ud af vinduet i lejligheden. Dens adresse har jeg via et postkort adresseret der til. Hvor mormor ellers har boet i perioden efter Bornholm, aner jeg ikke. Siden – måske allerede i '28 – flytter hun til Korinth og indretter sin tilværelse dérovre. På et vist tidspunkt bor hun til leje på 1. sal hos "slagter Peter", den lokale kvindelige slagtermester, der driver forretning henne på landevejen øst for baneoverskæringen, hvor jeg mindes at have overnattet hos hende sammen med fætter Carl Otto, måske i anledning af mormors runde fødselsdag i december 1928 (65 år). Men siden flytter hun hen på selve skolen i et par værelser, som Bess indretter til hende oppe på 2. sal i hovedbygningen. Her bliver hun boende resten af tiden på Spejderskolen – altså frem til Bess' død i november 1938. Mormors to værelser blev nok indrettet samtidigt med at Bess selv lod indrette egen lejlighed i et tomt tagrum, hvor der også blev plads til et lille baderum, som de begge to kunne benytte.

På Spejderskolen gik mormor iøvrigt under navnet "Kyllemor", et navn som også eleverne på skolen brugte. Hun gik altid med en lille sort hovedkalot a la den jøder og visse muhammedanere bruger. Om det var, fordi hendes hårvækst var lidt sparsom, tør jeg ikke gå ind på. Men hendes

Mary Flagstads 65 års fødselsdag

Øverst fra venstre.:

? - Junker - Grethe Mejsner (Mejse)

- ? - tante Esther - onkel Poul.

2. rk.:

komtesse Naka Haugwitz - min mor

- ? - moster Bess - ? - ? - ? - min far.

3. rk.:

(mors) Faster Ingeborg - moster Lotte

- mormor - onkel Mathias - ?

Børnene:

Mig - søster Grete - fætter Carl Otto.

hovedhår fyldte efter min erindring ikke ret meget, og det sad vel bedre, når det blev styret af lidt hovedtøj.

Fra lejligheden ovenpå hos “slakterinden” – i julen 28 – mindes jeg, at der ikke var toilet indlagt. Det var i gården. Så om natten og ved morgen-tid var man henvist til brug af kammerpotter og den slags. Her mindes jeg en meget pinlig morgen, hvor naturen kom frygteligt pludselig over mig. Jeg “gjorde” på gulvet. Carl Otto og jeg var ifærd med påklædningen. – To ting bed sig fast i min erindring. Den ene var den måde som mormor tog situationen på. Ikke et eneste ukvemsord kom fra hendes mund i retning af kritik eller af ærgrelse. Hun tørrede lynhurtigt det hele op – vupti – ikke noget vrøvl med den gamle! – Den anden ting var det yderst pinlige i, at min lille fætter skulle overvære begivenheden. – Nå! Jeg har forvundet min flovhed derover. Og Carl Otto var nu ikke – og blev heller aldrig typen, der drillede nogen, når det gik én ilde.

Da Bess dør i november 1938, kommer mormor, som jeg erindrer det, ret hurtigt til Esbjerg og bosætter sig der – først i en lille ét-værelses lejlighed i den fine to-etagers patriciervilla i Stormgade nr. 50. Oprindeligt var det den sikkert velhavende direktør Jes Schmidt Brinck, der – med den dygtige og meget flittige C.H. Clausen som arkitekt (1866-1941) – lod den opføre til eget brug i 1921. Men i forbindelse med dens overgang til erhverv, fik den også et par små lejligheder. Villaens skæbne er næsten et kapitel for sig selv. Der har været klinik, hvor mine polypper røg i 1930, og den har også givet husly til kontorer for et stort bagved liggende autoværksted – og sogar i 70’erne været tilholdssted for “De sidste dages hellige”. I 1980’erne blev villaen – med min bistand – ændret og udbygget betydeligt til et ret fornemt sagførerkontor. Og nu her sidst i 90’erne, hvor sagførerne åbenbart gik fra

Direktør Jes Schmidt Brincks smukke patriciervilla Stormgade 50 i Esbjerg, tegnet af arkitekten C.H. Clausen (1866-1941). Mormors sidste bolig (bag vinduet i stuen til venstre) fra 1938 til kort før hun døde i 1942. (I baggrunden anes min senere tilbygning).

hinanden og forlod deres fornemme domicil, bruges lokalerne tilsyneladende til sprogskole for indvandrere. – Men der boede mormor i nogle år!

Siden hen, da hun ikke kunne klare sig selv, flytter hun ind hos morbror Poul og tante Esther i Kongensgade, hvor hun får indrettet et værelse, tilknyttet Pouls kontor på etagen under privatlejligheden i nr. 70.

Jeg besøgte hende af og til – hende i Stormgadelejligheden. – Hendes ene vindue vendte ud imod gaden, så jeg kunne også vinke til hende, når jeg – som det tit skete i min tid som murerlærling – cyklede – eller traskede forbi med en af datidens irriterende trækvogne. Men jævnlige var jeg et smut indenfor og hilse på. Hun var også af og til på besøg hjemme hos os en søndag til middag eller så. Da kunne det nok ske, at hun bebrejdede far, når hans halvvoxsne børn fik lov til at nyde et glas vin eller lidt spiritus. Men far vidste dog at forsvare sig. Han forsvarede hårdnakket retten til selv at lære sine børn at få et fornuftigt forhold til disse varer.

Jeg mener at vide, at fars og hans svigermoders indbyrdes forhold af og til mindede lidt om det man, i den politiske verden, kalder “væbnet neutralitet”. Jeg mindes dog aldrig at have overværet noget, der lignede krigsudbrud (for nu at fortsætte terminologien!)

Mormor var – i hvert fald i de tidligste tider – en bestemt dame. Jeg ved, at da onkel Poul var ung og en gang trængte til en overfrakke, kom det temmelig bramfrit fra damen, at den måtte Wolle (min far) nemt kunne klare – underforstået, at han havde godt råd – modsat Poul og hans mødrene ophav. Om far gav ham én, aner jeg intet om. Måske nok! Men hun gik hårdt på, hvis det tog hende – den gamle!

Fars egen mor var jo en anderledes livlig og lattermild dame, set i forhold til svigermoderen, der næsten altid var lutter alvor. Men farmor havde jo unægtelig også en langt langt lettere tilværelse – i hvert fald økonomisk set – end mormor.

Man siger jo ganske vist: "at penge er ikke alt!" Vel så!! Penge kan ikke altid gøre det! – Men de letter nu ofte tilværelsen en del – må man sige. Da Grete og jeg var mindreårige – altså længe før mormor flyttede til Esbjerg – , syntes vi ofte, at hun var "et galt spektakel", der alt for ofte kun havde opdragelse og den slags irriterende ting i hovedet, lidt modsat vores dejlige og i høj grad livlige og sorgløse farmor, der overhovedet ikke tænkte på at tage tingene så tungt, som mormor gjorde. Vi foretrak derfor næsten altid farmor – frem for mormor.

Jeg mindes, at når man boede hos mormor som lille dreng, var hun eksempelvis meget nøjeregnende med, om man, når man lå i sin seng, havde hænderne under dynen! Både Carl Otto og jeg har oplevet, at hun holdt nøje kontrol med, hvor ens hænder var, når man lå i sengen, før man skulle sove. Det drømte min farmor ikke om at gøre. Men mormor! – Jo hun gjorde!

Som lille og måske lidt forsagt dreng har jeg åbenbart af og til om sommeren afsløret ulyst til at gå i vandet, når situationen bød sig. Måske især på steder, hvor badevandet var lidt sten- eller tangfyldt – altså alt andet end Vesterhavsvand, der jo netop er dejligt, – eller måske for koldt vand. Fra en sådan situation kan jeg høre hende lidt nedladende berette om, at da hun var barn, blev hun uden videre smidt ud fra f.eks. en badebro, uanset – som jeg erindrer det, om hun kunne svømme eller ej og om det var koldt eller ikke. Altså nærmest som et lille dyr, der selv ville eller snarere skulle finde ud af at holde sig oppe. I dag vil jeg nok tvivle på, at en mor eller far ville gøre ligesådan. Så mon hun dog har holdt sig helt til sandheden her? Jeg tvivler stærkt, kan jeg nok mærke. Men sådan sagde hun, erindrer jeg tydeligt, med nogen rædsel. Mon ikke det blot var en lidt for kraftig – og lidt uovervejjet trussel, hun her brugte! (Jf. side 100-101).

Men årene har nu alligevel poleret mormor meget af. Allerede som 13-14-årig begyndte jeg at få et helt andet syn på hende uden dog allerede den gang at gøre mig helt klart, hvilken alvorlig baggrund hun havde haft for at optræde, som hun gjorde.

Hen i 30'erne var hun blevet en blid og meget medgørlig ældre dame, der mest så ud til at glæde sig ved synet af sine børnebørn. – Sådan husker jeg hende heldigvis til sidst. Især mindes jeg nok sommeren '36, hvor Carl Otto og jeg, uanset at vi var drenge, deltog i pigespejdernes jubilæumslejr ved Brahetrolleborg, hvor en af vores opgaver var at gå til hånd i slik- og frugtkiosken i lejren. Lejren må have rummet et par tusinde pigespejdere. Vi boede i vores eget telt, som i øvrigt lå nabo til kronprinsesse Ingrid's private telt. Men jeg mindes ikke hvilken spejdertrop, vi madmæssigt var tilknyttet. Måske var det Esbjerg-troppen. Men vi boede der regulært hele perioden – iøvrigt i et vidunderligt vejr. Det jeg specielt husker – og som

---

har relation til mormor er, at hver dag kørte vi med tømrrermester Mølholm ind til Spejderskolen på hestevogn og hentede vand til lejrens vandforsyning. Og når vi gjorde det hver dag, var det selvfølgelig nok, fordi det var sjovt at køre med hestevogn. Men vi opdagede også hurtigt, at hvis vi aflagde mormor en visit, ja så fik vi hver gang – hver 25 øre til en is. Og jeg mindes, at C.O. og jeg netop morede os ikke så lidt over, at den gamle åbenbart ikke vidste, at man også kunne få is til 10 øre.

Og nu her i min egen tredie alder ved jeg jo præcist, hvorfor hun var lidt bestemt og næsten altid dirigerede farten – måske lidt for meget – i tidligere tider. Det var simpelthen nødvendigt for hende at tage livets gang så alvorligt, som hun gjorde. Livet var simpelt hen lutter alvor for hende. I mange år! Og først i sin tredie alder blev hun lidt mere mild. Betydeligt mildere. Min kusine Kirsten og min søster Grete har en særlig erindring, der går på, at specielt små piger kunne hun ikke fordrage. De to oplevede vist aldrig, at hun blev lidt mildere med årene. Grete mente vist, det var på grund af den generelle feminine trang til at pynte sig.

Mormor dør næsten 79 år gammel i december 1942 – efter at livet i særdeles høj grad havde prøvet hende af – langt mere end normalt. Enke i næsten 43 år, og med en økonomisk baggrund, der bestemt ikke var til at spøge med. Hun ofrede alle sine kræfter på at få sine børn frem, hvilket jo også lykkedes fint. Dertil havde hun måttet følge sine to døtre til graven i en alt for ung alder – 44 år blev de kun begge to. Jo! – Man må rigtignok sige, at mormors liv blev prøvet af på næsten enhver tænkelig måde. Men hun holdt godt ud – den gamle! Som hun selv jævnlige udtrykte det: Ved Guds hjælp!

Med foranstående har jeg her forsøgt at danne et nogenlunde billede af en gren af den flagstadske familie, således som den kan tydes ud af de foreliggende oplysninger og i nogen grad også – naturligvis suppleret med egen viden og erindring.

Som nævnt i indledningen håber jeg ikke, at det føles som om, jeg har spundet alt for mange ender, der ikke har nogenlunde bund i virkeligheden. Lidt har jeg jo gættet mig til – hist og her.

Som følge af de mange breve er det vel naturligt, at forholdene omkring Olafs familiegren har fået størst opmærksomhed, idet brevene jo netop handler om denne gren. Men ved hjælp af diverse foreliggende data især fra Edwin Flagstads righoldige oplysninger, er det dog også blevet muligt at fastslå en hel del om de andre familiegrene som Mogens og Charlotte har efterladt sig.

Hele den indbyrdes sammenhæng imellem grenene er der næppe heller ret megen tvivl om mere.

Lad mig runde af med at berøre de to ret naturlige spørgsmål, – nemlig hvor stammer Mogens og hans hustru Charlotte fra?

Af Edwin Flagstads kartotekskort fremgår, at den ældst kendte af vore norske forfædre er Peder Nils Frogner. Han er født 1599 i landsbyen Vang i Hedemark Fylke i Norge. Peder Nils Frogner er antagelig gårdbruger, ligesom familiens kommende generationer. Men i øvrigt er oplysningerne om både ham og hans nærmeste kun yderst sparsomme. Vi ved således heller ikke, hvem Peder Nils var gift med, eller om han havde søskende.

Oplysningerne om hans to sønner Nils Frogner og Ole Peder Frogner er næsten lige så sparsomme. Vi kender kun fødselsåret på den førstnævnte – og måske ældste – af de to sønner, idet vi ved, at han er født 1642. Medens man om Ole Peder derimod ved, at han blev gift med Elise Andersdatter; og tillige ved vi, at dette ægtepar fik i alt 10 børn, nemlig ni sønner og – rosinen i pølseenden – datteren Marte.

Kun et enkelt årstal kendes blandt disse 10 børns data – nemlig, at nr. to ældste søn, Ole Olsen Frogner gifter sig 02.11.1735 med Marthe Svendsdatter Færmen.

Det vides tillige, at søn nr. syv, Weren Olsen Frogner får en søn, Ole Wernsen; og om ham ved vi, at han er gårdbruger og født på sin faders gård Vestre Flagstad, der ligger i tilknytning til det lille landsbysamfund Vang – i Hedemark Fylke.

Vi ved også at han bliver gift med Inger Christophersdatter, og tillige at de efterlader sig seks børn, nemlig tre piger og tre drenge, og hvoraf Mogens Olsen, den yngste rejser til Danmark og bosætter sig der.

Om Ole Wernsen og hans hustru Inger ved man, at han dør i 1782 (måske '83) og hun i 1833. Vi kender fødselsårene for Mogens' fem ældre søskende.

Disse er 1771-1773-1776-1778 og 1780. Og om Mogens selv ved vi, at han er født den 19. 03.1782 – og altså på gården Vestre Flagstad.

En ældre broder til Mogens' farfar, Weren Olsen Frogner, nemlig Ole Olsen Frogner, der bliver gift med Marthe Svendsdatter, efterlader sig en søn, Ole Olsen Flagstad, der er født i 1736.

Han, Ole Olsen Flagstad har åbenbart arvet sin fars gård, Østre Flagstad, som selv er blevet overdraget den – af sin ældre broder Anders. Det vides nemlig, at Anders har købt gården Østre Flagstad 22.03.1727 af en kammerråd Grønbech for 1.020 rigsdaler.

Da Ole Olsen Frogner 13.11.1735 køber gården af Anders, giver han kun 924 rigsdaler for den.

Man må næsten tro, at hans søn Ole Olsen Frogner – i øvrigt ligesom fætterens søn Mogens – også tager navn efter sin fødegård. Thi disse to familiemedlemmer er tilsyneladende de første, der bærer efternavnet Flagstad – angiveligt begge to taget efter deres respektive fødegårde Østre og Vestre Flagstad.

De to gårde må velsagtens være noget i retning af nabogårde – der på stedet.

Fætter Thøger har et par gange – senest i 1995 – været forbi Østre og Vestre Flagstad på biltur i Norge. Thøger kan berette, at i hvert fald stuehuset på Østre Flagstad var helt nybygget – formentlig for penge tjent under Vinter-OL i Lillehammer, hvor jorden var lejet ud til parkeringsplads for de arrangementer, der foregik i Hamar. På det officielle OL-kort hedder parkeringspladsen ovenikøbet Flagstad. Bustransport klarede den sidste vej frem til arenaerne, hvor konkurrencerne foregik.

Ole Olsen Flagstads vigtigste data kendes. Han er født 1736 og gifter sig 22.05.1792 – i en alder af 56 år – med den godt 30 år yngre Marthe Olsdatter. Disse to sætter fire sønner i verden. Om den yngste Mechel Flagstad ved vi, at han fødes 19.11.1798 og også, at han gifter sig med Olea Olsdatter, der er født 18.04.1808.

Disse to, Mechel og Olea Flagstad, får 10 børn, nemlig tre sønner og syv døtre. Den ældste, Ole Mechelsen Flagstad, fødes 11.02.1836 og gifter sig med Kirstine Vad fra Kongsberg. De to bliver farfar og farmor til den kendte operasangerinde Kirsten Flagstad.

Kirsten Flagstads forældre er Michael Flagstad, der bliver Koncertmester, og Marie Nielsen Johnstrup, der bliver violinist.

Foruden Kirsten, der er næstældst, har de børnene Olav, Ole Iver, Lars og Karen Marie

Sidstnævnte, der er født 24.11.1904, bliver også operasangerinde.

Operasangerinden Kirsten Flagstad og morfar pastor August Flagstad var således ottendedels fætter/kusine, idet deres tipoldefædre var brødre.

Kirsten Flagstads broder Ole Iver Flagstad har to efterkommere Maria Flagstad, født 02.05.1923 og Michael Flagstad, født 23.04.1930, der bliver Jazz-trompetist.

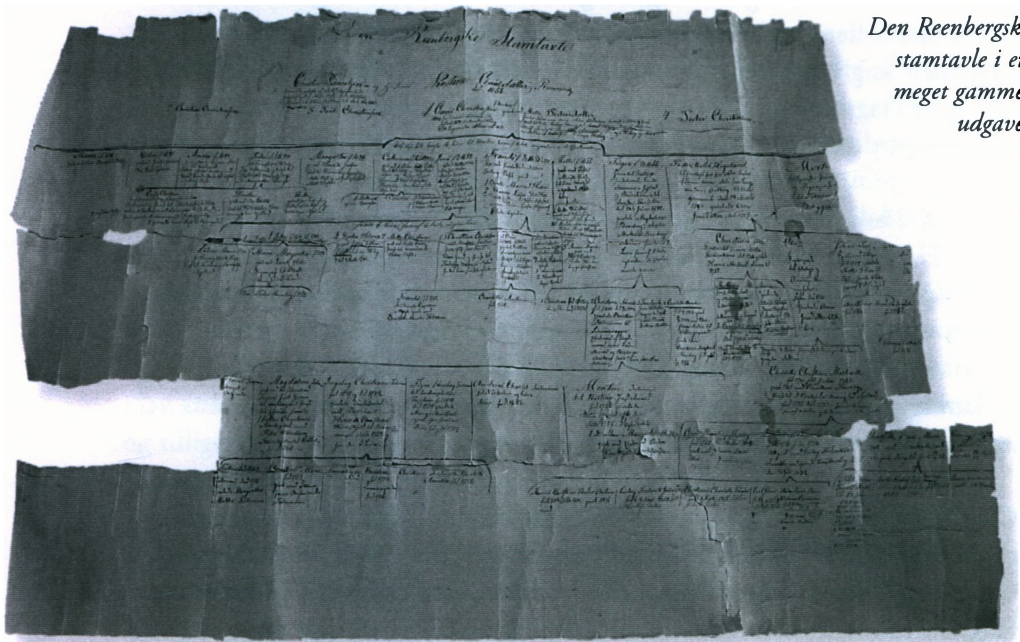
Jeg henviser i øvrigt til slægtstavlen over vore norske forfædre.

REENBERGERNES STAMTAVLE

Den Reenbergse stamtavle i en meget gammel udgave.

Bogen med den Reenberg-Flagstadske stamtavle har jeg midlertidigt lånt af min niece Hanne Toftegaard, der fandt den i sine forældres reel. Hvordan den er kommet i min søsters hænder, fortæber sig i det uvise. Måske fra morbror Christian.

Bogen, der iøvrigt er håndskrevet, indbundet og forsynet med guldtryk, indledes med følgende vidnesbyrd:

Året 1496, 26. April findes der en Cantor i Roskilde, Peder Reenberg omtalt som Vitterligheds Vidne i nedenanførte Document ...

Jeg Gertrud Pathersdatter, Gevært Grubbes efterleffuerske og forstanderske udi vor frie Closter i Roskilde (der)gør vitterligt alle nærværendes oc komesculendes medhtelte myt obne breff adh ieg medh myn gode frij welge oc berad Liv udi myn frij welmagt haffner unt (?), giffuet og affhændh fra meg oc alle myne arffuinge, ehwo the helst ære eller wære kunne, myn gard oc grund ligendes i Københaffn i sancti Clementz sogn ther samesteds hoss Cattesund norden op til then gaard som liger til sancti Jørgghens capel udi Københaffn medh all then gardz friihed paa lenge oc brede oppæ oc nødre, at wære oc bliffue til iomfru sancte Margrethe altere udi wor frue kirche i Københaffn til ewindelige eye, iomfru sancte Margrethe, her sancte Bartholomeus, her sancti Nicolaus oc the -skillige (?) børn oc alle Jhesu Cristi werdige helgene, til loff, heder og ære, ffor

meg myne kyere hosbonders wore kyere børns oc forældernis siæle, oc alle cristne siele til hjælp, trøst, --- (?) lisa aff theres pynæ, medh skal og vilkor som effterfølge. Fførst adh ieg scal selff qwit oc frij nyde, haffue oc beholde for screffne gard udi myne liffuedage, og effter myn død scal han være oc bliffue til forscreffne altere for en ewiig messe som læses og holdes scal aff her sancte Clement pawe om othensdagen (?) for os alle, som forscreffne staa, then benidede gud til loff oc oss til then ewige salighed. Skedde thet --va,(?) thet gud forbiude, at forscreffne gulz (guds) tjeneste ej huldes i swa made som fore er nõrdh, tha sculle myne arffinge fuldmagt haffue thelle breff ighen at kalle oc giøre thet dõt oc mactløst, oc legge forscreffne gard til eth anneth altere, ther som iwadan gudztieneste holdes kan til ewig tijd. Emeden h-- holdes fore forscreffne galtere, tha scal forscreffne gard bliffue ther til uden alt hinder tretthe, dele eller gensigelse for alle myne arffuinge eller magen retgang, hues the heremod kunne fynne i nogen made, Adh thette er myn fulkomelige welge udi myn velmagt oc tisligeste mynyderste velge, adh forscreff-ne gardh med bigning (?) oc forbedring i alle made encthet undentaget scal være oc bliffue til forscreffne altere, tha til ydermere forwaring, stadfestelse oc bedre beuisning (?) her om hænger iegh myt indcegel (?) naden for thelte myt obne breff medh heterlige oc welburduge mendz indcegle som ære her doctor Johan Jensen, dægghen i Roskilde, herr Pæder Reenberg, cantor samstedz, her Lyder Jensen oc mester Otte Hansen. canicker her samstedz, hvilke ieg kerlige bedet haffuer at besegle thette breff medh megh.

Datum ex ciuitate Roskildensis anno domina mꝑdxqvi, * fferia 3 tiaproxima post festum beate Marcij martinis et euangeliste.

Denne Afskrift, hvortil Originalen findes i Konsistoriets Arkiv, er meddelt af Jernbaneassistent Rasmus Berg.

Kusine Kirsten og hendes mand Arne Gammelgaard har været så venlige at levere en oversættelse af ovenstående gamle tekst. Den kommer her:

Jeg Gertrud Petersdatter, Gewært Grubbes efterleverske og forstanderske udi vor frue kloster i Roskilde, gør vitterligt alle nærværendes og komme skullendes med dette mit åbne brev at jeg med min gode fri vilje og beråd hu udi min fri velmagt haver undet, givet og afhændet fra mig og alle mine arvinger hvor de helst er eller være kunne min gård og grund liggende i København i Sct. Clements sogn der sammesteds hos Kattesund norden op til den gård som ligger til Sct. Jørgens kapel udi København med al den gårds frihed på længde og bredde oppe og nede at være og blive til jomfru Sct. Margrethe alter udi vor frue kirke

*) "mꝑdxqvi" (M = 1000 (Q) D= 500 (Q) X = 10 (Q) VI= 6)
eller som 1000 + 500 + 10 + 5 + 1: 1516

i København til evindelig eje, jomfru Sct. Margrethe, herr Sct. Bartholomæus, herr Sct. Nicolaus og de uskillige børn og alle Jesu Christi værdige helgener, til lov, hæder og ære, for mig mine kære husbonders vore kære børns og forældrenes sjæle og alle kristne sjæle til hjælp, trøst ligeså også deres ? med skel og vilkår som efterfølge. Først at jeg skal selv kvit og frit nyde, have og beholde forskrevne gård udi mine livsdage og efter min død skal han være og blive til forskrevne alter for en evig messe som læses og holdes skal af herr Sct. Clement pave om ottesdagen for os alle, som forskrevne stå, den benidede gud til lov og os til den evige salighed. Skete det så, det gud forbyde at forskrevne gudstjeneste ej holdes i så måde som før er da skulle mine arvinger fuldmagt have dette brev igen at kalde og gøre det dødt og magtløst og begge forskrevne gårde til et andet alter der som isådan gudstjeneste holdes kan til evig tid. Imedens hvor holdes for forskrevne alter da skal forskrevne gård blive der til uden al hinder, trætte, dele eller gensigelse for alle mine arvinger eller nogen rettergang, hvis der herimod kunne finde i nogen måde. At dette er min fuldkomne vilje udi min velmagt og tillige min yderste vilje at forskrevne gård med bygning og forbedring i alle måder intet undtagen skal være og blive til forskrevne alter da til ydermere forvaring, stadfæstelse og bedre bevisning her om hænger jeg mit vidsegl neden for dette mit åbne brev med hæderlige og velbyrdige mænds vidsegl som er herr doktor Johan Jensen, degn i Roskilde, herr Peder Reenberg, kantor sammesteds herr Lyder Jensen og mester Otte Hansen, kanniker her sammesteds, hvilke jeg kærlige bedet haver at besegele dette brev med mig.

*) måske skal det være hverdag, selv om de havde mange helligdage den gang.

Givet udi Byen Roskilde det herrens år 1516 tredje hvile*)dag nærmest efter den hellige martyr og evangelist Markus dag.

På de følgende sider (benævnt Tavle I – II osv.) i bogen er – med sirlig håndskrift – anført en lang række personer med deres data og indbyrdes sammenhæng.

Det bemærkes, at en del af de her forekommende data er afstemt og suppleret med tilsvarende data, taget fra den gamle slægtstavle på side 216.

Såvel slægtsbogen som den lasede slægtstavle må (vist) i sin tid være overladt min søster Grete tillige med den i indledningen af denne bog nævnte kiste, der ellers hovedsagelig indeholdt vores oldefar, Olaf Flagstads såkaldte “familiearkiv” omfattende de mange breve, som oldefars familie har været så fornuftig at efterlade sig til usigelig glæde for os efterkommere.

Indholdet i slægtsbogen er her afskrevet – men dog opsat i en lidt anden form, så det forhåbentlig fremtræder lidt mere overskueligt.

Navne i det følgende med fed skrift angiver den linie, der fører frem til vor stammoder Charlotte Anne Marie Thoring.

(1. generation – jf: tavle I):

Christen Lau(riz)sen, Herredsfoged i Ribe Stift – død: Sct. Hans Aften 1616 af en ulykkelig hændelse, da han blev stukken ihjæl af Bier. –

Christen var gift med:

Kirstina Claus-Datter Reenberg – døde 1656 ugen før Pintsedag som Enke.
(Hvem Kirsten er datter af – ud over, at vedkommende jo for faderens vedkommende hedder Claus Reenberg – fremgår desværre ikke.)

Christen og Kirstinas børn var:

1. **Claus Christensen**, (tavle II)
– født: 04.10.1610. – død: 11.12.1671.
2. Christen Christensen,
3. Poul Christensen,
4. Peder Christensen.

Her ved siden af ses Løvenbalkernes Vaaben. Øverst på siden står, at våbnet er aftegnet i Tjele Kirke af Flagstad i September 1882 (blaat på Guld).

(Kan det mon være Augusts fætter, pastor Carl Frederik Sofus Flagstad, Haverslev, som her har været i gang med pennen. Aldersmæssigt kunne det godt passe; og cand.theol. Carl Flagstad bor jo først i Århus – og siden nordenfjords/efr.)

På samme side er indklæbet et avisudklip af 28.08.1884 (vistnok fra Nationaltidende), der lyder:

Familien Krarup. Under denne Overskrift har Hr Assistent Elvins i Tillæg til nr 2967 af dette blad meddelt nogle Bemærkninger, hvortil nærværende Indsender med Redaktionens Tilladelse beder om at maatte føje nogle Ord.

Det er fuldkommen rigtigt, at det ved Aar 1700, da i det mindste de to Sønner Jens og Christian, af Hans Thommesen Lange til Bermarksgaard i Fyn, nu en nedlagt Hovedgaard, antog deres mødrene Slægts Navn Krarup. Den sidstnævnte af de to Brødre blev Stamfader til den her omhandlede Slægt og ægtede en kvindelig Ætling af Korsbroderen Hr Tøger. Dette hendes Slægtskab eftervistes i sin Tid af den nys afdøde Præste-Historiker Pastor Wiborg, i en lille Slægtstavle, der aftrykkedes som Tillæg til den sidste Udgave af Krarup Stamtavlen. Den genealogiske Rækkefølge synes her fuldstændig sikker og anfægtes selvfølgelig ikke af et Par maaske mindre forkerte Aarstal.

Om derimod den omtalte "Broder Tøger" hørte til Slægten Løvenbalk, som det fra gammel Tid hedder sig, eller ei, er et andet Spørgsmaal. Efter vor historiske Kilders Beskaffenhed kan det imidlertid ikke blive Gjenstand hverken for fyldestgørende Bevis eller stor sikker Gjendrivelse. Man maa her nøies med Sandsynlighed for eller imod, og man vil i kirkehistoriske Samlinger, 3. Rækkes 4. Bind, Side 518-19 finde en frisk Udtalelse for Sandsynligheden fra vor første Autoritet i den paagjældende Tids Historie, Sognepræst Dr. H. Rørdam. Om dernæst Løvenbalkerne ere en uægte Linie af Kongehuset, lader sig ligesaa lidt godtgjøre, men selve dens Vaaben med den kongelige Løve taler dog stærkt for Overleveringens Rigtighed.

Nedskriveren af disse Linier, der selv hører til den her omhandlede Slægt, modsatte sig, da Tid var, Offentliggjørelsen af den omtalte Slægtstavle af Frygt for, at man derved kunde komme til at stille i Skygge den nuværende Slægts senere Ophav, en lysende Række af pligt-tro, nøisomme, milde og selvopofrende jydsk Præstefolk. Mine Bestræbelser for at finde Modbeviser, glippede imidlertid, men skulde Hr Elvins eller nogen anden faa bedre Held, skal det mindst af alle fortryde hans – ærbødige

Fr. Krarup.

2. generation (jvf. tavle II):

Claus Christensen, – født: 04.10.1610 – død: 11.12.1671.

1647 blev han Land Comisarii, Skriver i Jylland, 1649 Rådmand i Viborg, 1659 Borgmester sammesteds.

Claus var gift med: **Mette Pedersdatter** – død: 1677. Mette var datter af Mag. Peder Pedersen, Provst i Nørlyng Herred, og sognepræst til Sortebrødre menighed i Viborg, en søn af Mag. Petrus Theocari Løvenbalch til Aunsbjerg, Biskop i Viborg Stift, og Margrethe, en datter af Mag. Ketil Juul, Biskop i Viborg.

Claus og Mettes ialt 16 børn var: (3. generation)

1. Anna Clausdatter, født: 1639 – død ung.

2. Maren Clausdatter, født: 1640 – gift med: Hans Blichfeldt i Viborg.

3. Kirstine Clausdatter, (tavle III) født: 1641 – gift med: Jacob Eilersen.
Kirstine og Jacobs barn (4. generation) var: Claus Eilersen.

4. Anna Clausdatter, (tavle III) født: 1642 – gift med: Axel Mogensen Schou til Kieldgaard.
Anna og Axels barn (4. generation) var: Mette Marie, som var gift med: Knud Lund, sognepræst til Assels i Aalborg Stift.

---

5. Peder Clausen, født: 1644. Først Conrector i Wiborg, siden Stiftsprovst i Aalborg Stift, og Sognepræst til Budolphi Menighed.

Peder var gift med: Margrethe Slange, datter af Biskop Peder Willadsen Slange.

Peder og Margrethes børn (4. generation) var:

1. Claus Christian, – død: 1719 – Consistorial-Assessor, succederede sin Fader som Stiftsprovst og Sognepræst til Budolphi Menighed i Aalborg.

Claus var gift med: Magdalene Byssing, Conferensråd Slanges Steddatter, som siden blev gift med: 1) Commerceråd Jens Giørup, 2) Eratsråd Peter Fogh til Ryomgård. Magdalenes barn med Claus – (4. generation) var: En søn – død ung.

2. Dorthé – gift med: Hr. Ole Schiøtt, Præst til Vallekilde og Hørve Sogne i Sjælland.

3. Mette – gift med: Hr. Jens Torbensen, Præst til Ondløse og Søndersted Sogne i Sjælland.

6. Christen Clausen, født: 1645 – død udenlands som ung,

7. Mette Clausdatter, født: 1646 – død ung,

8. Margrethe Clausdatter, født: 1649 – gift med:

(1) Henrich Jensen, Præst i Hierrum og Giemsing i Ribe Stift.

(2) Mads Hessel (eller Heffel), hans eftermand,

9. Catharina Clausdatter, (tavle V) født: 1650 – død: i september 1707.

Catharina var gift med:

(1) Hr. Cornelius Lerche, – død: 1689. Den 07.04.1679 blev Cornelius af en farbroder (Justitsraad Peder Lerche) kaldet til præst for Oure og Weigstrup sogne i Fyn.

(2) Hr. Kield Sørensen Balslev hans eftermand, kaldet af Geheimeraad Vincentz Lerche død 09.02.1689.

Catharina og Kiolds børn (4. generation) er:

1. Mathias, – Major – gift med ..... Sprængler.

2. Cornelius, født: 30.10.1690.

3. Elisabeth Maria, født: 09.11.1691. gift med: 1) Caspar Flint – 2) Urban Hauman.

---

10. Jens Clausen (Reenberg), (tavle VI) født: 10.04.1652 – død: i maj 1733. Jens succederede en ældre Broder, Mag. Peder som Conrector i Viborg, og blev siden Rector sammesteds, tog afsked 1705, og boede siden på Lynderup Gård, hvor han underviste unge mennesker.

Jens var gift med: Anna Maria Slange (yngre søster t. Margrethe Slange) født: 14.09.1657, – død: 13.08.1691.

Jens og Anna Marias børn (4. generation) var:

1. Peder Reenberg, (tavle VII) født: 24.12.1681 død: 10.07.1748 – Præst til Thoreby i Laaland. – gift med: Eltze Elisabeth Griemtz, født: 1690 – død 1740.

Peder og Eltze's børn (5. generation) var:

1. Anna Maria, født 1713 – gift med: Hr. Henrich Ulrich Fugl, Sognepræst til Nordrup og Faringløse Sogne i Sjælland.

2. Maria Margrethe, født: 1723 død: 1753 – gift med: Hr. Lorentz Helt, Sognepræst til Ska(d)st Menighed i Ribe Stift.

Maria og Lorentz' barn (6. generation) var: Peder Reenberg, født: 1752.

2. Mette Christine (Reenberg), – gift med: Hr. Paul Curtz, Præst Darum i Ribe St.

3. Dorthe Helena (Reenberg), – død: 04.09.1742 – gift med: Jens Ostenfeldt, Rector i Wiborg.

4. Johan Otto (Reenberg), – Lieutenant, død ugift.

5. Anna Maria Reenberg, født: 03.12.1685 – død: 28.01.1752.

6. Eleonora Reenberg, født: 19.04.1687 – død: 23.03.1754.

7. Anna Margrethe Reenberg, – ugift.

8. Henriette (Reenberg), – døde før moderen, v.s. før 13.08.1691.

9. Anna Cathrine (Reenberg), – – – – –

Af en indklæbet avisnotits i Reenbergbogen fremgår:

Jomfruerne Reenbergs Donation. Stiftet af Jfrn. Anna Maria og Eleonora Reenberg ved Fundats af 18. febr. 1752. Renten uddeles til 2 fattige og gudsfrygtige Præsteenker i Viborg Stift, dog at Familien har fortrinsret uden Hensyn til Stand. Kapitalen var ved udgangen af 1866, ligesom oprindelig, 100 Rd.

-
11. Frands Clausen (Reenberg), (tavle VIII) født: 04.12.1653 – død: 4.12.1727.
Doctor medicinæ og Provincial Medicus i Aalborg Stift. Frands var gift 1685 med: 1) Bente Maria de Hemmer død: 1697 i 10. Barselseng, efter at fem børn forhen vare døde i Ungdommen, 2) Karen Luja, Datter af Assessor Lujas og Doctor Hahnes Enke. – Sidste ægteskab u. børn.
- Frands og Bentes børn (5. generation) er:
1. Christian Christopher (Reenberg), (tavle IX) født: 04. 08.1687 – død: 03.09.1757. Provst i Løve Herred, og Sognepræst til Finderup Menighed i Sjælland – gift med Kirstine Lerche, Christian og Kirstines børn (5. generation) er:
    1. Jacob døde på de indiske Rejser,
    2. Frantz, skibspræst -
    3. Jørgen Hemmer -
    4. Emanuel, født: 1734 – død: ?
    5. Bente Maria, – død ugift,
  2. Claus Reenberg, (tavle IX) født: 27.06.1692 – død: 20.11.1758, Sognepræst til Stifts Bierby og Mørche Sogne i Sjælland. Gift med: Dorothea Lorentzen, Claus og Dorotheas børn (6. generation) er:
    1. Frantz, født: 27.10.1731, residerende capellan i Kjøge, gift med: Charlotte Amalie Teilman,
    2. Charlotte Martine, født: 1738.
    3. Anna Christine (Reenberg), der er gift med: Morten Christian Heffel, Sognepræst til Simmersted, Hvilsom og Hvam Sogne i Viborg Stift – (uden børn)
    4. Mette Cathrine (Reenberg), der er gift med: 1) Søren Granov, 2) Hans Dreyer, Degn i Sjælland.
    5. Dorthe Maria (Reenberg), – død: 1764 – ugift.
12. Mette Clausdatter (Reenberg), (tavle X) født: 1655 – var gift med: Poul Mørch, Præst til Frue Menighed i Aalborg.
- Mette og Pouls børn (4. generation) er:
1. Mette Wibeche, der er gift med: Hans Jørgen Glerup Commerceråd.
  2. Anna Maria, der er gift med: 1) Jens Høgh, Præst i Gamst, 2) Peder Worm i Aalborg,
  3. Bente Maria, der er gift med: Peder Friis Wandall, Præst til Windinge i Fyen.

---

13 Tøger Reenberg (Clausen), (tavle XI) født: 10.10.1656 – død: 24.06.1742 – 86 år gammel, Herre til Ristrup, Justitsraad, Landsdommer i Nørrejylland, og secretair i det danske Cancelli.

Tøger er gift med: Magdalene Broberg, død: 27.12.1721 datter af Martinus Broberg, Doctor. Tøger og Magdalenes børn (4. generation) var:

1. Christian (Reenberg), (Cancelliraad) – født: 24.12.1686 - død: xx.01.1718.
2. Christine Marie (Reenberg), (tavle XII) født: 07.01.1688 - død: 04.12.1734.
– gift med: Christian Teilman, født: 1689, død: 02.01.1749. Herre til Schrumssager, Etatsråd og Amtmand over Landenæs og Bøvlinge Amter, født: 1689 – død: 02.01.1749.

Christine og Christians børn (5. generation) var:

1. Hans, Lieutenant i Engelsk Tjeneste,
2. Johanne, død ung,
3. Magdalene, (Tavle XIII) født 1717, død: 1742 – gift med:
Consistorialråd Thomas Just Jermin til Aasumgård, Præst til Hierum.
Magdalene og Thomas' børn (6. generation) var Christine Maria, født 1742 – død: 1760 – gift med: Peder Wandborg Stiernhjelm til Kazzel ?
4. Ingeborg Christiane, født: 1720 (se tavle XIII), – gift med: Henrich Christian Wormschiold, til Bramminge, Secretair, død 1759.

Ingeborg Christiane og Henrichs børn (6. generation) var:

1. Peder, født 1752.
2. Christine Maria – død ung.
3. Anna Maria, født: 1752.
4. Christian, født: 1754.
5. Christiane Fridericia Charlotte Amalie, født: 1756.
5. Tøger Reenberg, til Endruplund holm, Capitain, født: 1721 - død: 1788. og gift med: Margrethe Benzons, født: 1722 - død 1759.
6. Andrea Charle til Nørholm og Lunderup, født: 1723.
7. Morten , til Ristrup, Justitsråd, født 1725 – gift med: Mette Gersdorff, død: 1757.

Morten og Mettes børn (6. generation) er: Margrethe Mette, født: 1757.

3. Mette Malene (Reenberg), født: 10.05.1689 – død: 10.10.1690.
4. Malene (Reenberg), født og død: 24.05.1690.
5. Mathias (Reenberg), født: 18.09.1691 – død: i Neuchatel 1708.
6. Friederich (Reenberg), født: 07.01.1693 – død: 09.03.1693.
7. Ingeborg (Reenberg), født: 18.12.1694 – død: 03.07.1712.
8. Charlotte (Reenberg), født: 22.03.1696 – død: 28.05.1697.
9. Friederich (Reenberg), til Ristrup, Major, født: 06.10.1697
– død: 1755. Gift med: Beate Dorothea Bielche død: 1756.
10. Mette Marike (Reenberg), født: 22.08.1699 – død ung.
11. Charlotte (Reenberg), – født: 10.11.1700 – død: 24.11.1700.

-
12. Charlotte Amalie (Reenberg), født: 09.01.1702 – gift 04.09.1744 med Christian Fischer Herre til Allingegaard. (Det er hende, der vist nok var forlovet med Peder Tordenskiold).

---

14. **Peder Hegelund** (Reenberg), (Tavle XV), født: 1658 – død: 14.03.1743, Borgmester i Aalborg. Peder var gift med: **Ane Jensdatter**, – død: 1707 (for at gøre forskel på en ældre broder, blev Peder kaldt Hegelund efter hans Fadder.)

Peder og Anes børn (4. generation) var:

1. Christian Reenberg, (Tavle XVI) Cappellan til Nicolai Kirke i København, født xx.10.1693 – død: 17.04.1755 (eller: 27.06.1760) – gift med: Hanne Michol Storm, – født: 1694 – død: 17. 04.1755.

Christian og Hannes børn (5. generation) var:

1. Morten (Reenberg), Præst til Gjødvad og Balle Sogne i Århus Stift, – gift med: Maren Pop Langgaard,
  2. Mariane, – gift med: Hr Ulrich Adolph Jæger, død: 1762. Capellan i Aalborg. Mariane og Ulrich's barn: Nicolai Christian.
2. **Claus Reenberg**, (Tavle XVII), Sognepræst til Aaby og Aastrup Sogne i Fyn, død: 1766 – Claus er gift med: **Anna Jensdatter Achton**.

Claus og Annas børn (5. generation) var:

1. Christiane Condradine Ditlove (Reenberg),
2. Petrus Janus Laurentius (Reenberg),
3. Wilhelm August (Reenberg),
4. **Charlotte Christiane Martinette Reenberg** (Tavle XX), født: 1740 – død: 08.05.1813 – gift med: **Thomas Christian Thoring**, født: 1733 – død 1783. Præst til Horslunde Menighed i Lolland.

Charlotte og Thomas' børn (6. generation) var:

1. Claus Reenberg Thoring, – død: 1832 – gift med: Johanne Marie Eller, – død 1842.
2. Poul Achton Thoring, – død ugift.
3. Elisabeth Thoring (Tavle XXI), – gift med: Ludvig Frederik Anthon, død: 28.07.1832 – Forvalter og ..... på Knuthenborg. Elisabeth og Ludvigs børn (7. generation) var:

1. Christian Anthon
2. Ludvig Anthon
3. Christiane Anthon – ugift
4. Carl Anthon,
5. Oline Anthon, – gift med:

Jean Holm, Kunstdrejer i København.

Oline og Jean's børn (8. generation) var:

1. Just Holm, født 1850 – gift med: Cicilia Petersen,
  2. Oline Holm,
4. **Charlotte Ane Marie Thoring**, (Tavle XX), født: 08.10.1782 – død: 29.04.1864.

Charlotte blev gift i Horslunde d 28.12.1812 med: **Mogens Flagstad**, født: 19.03.1782 i Vang i Norge.

3. Johan Pop Reenberg (Tavle XVIII) – død: 24.08.1759 – Kjøbmand på Stege, som var gift med: Dorothea Horn, – død: 08.11.1763.

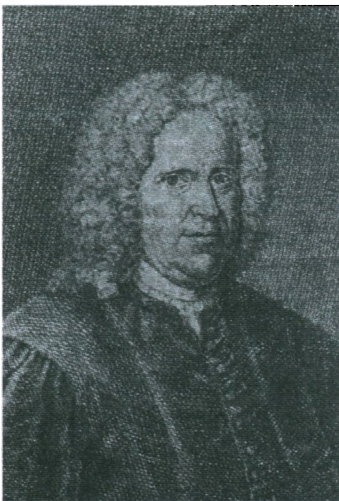
Johan og Dorothea's børn (5. generation) var:

1. Anna Dorthe, født: 1749 – død: 1754.
  2. Peder Reenberg, født: 1750 – død: 1754.
  3. Anna Petrine, født: 1754.
  4. Benedicta Elisabeth, født: 1756.
4. Mette Christine Reenberg, (Tavle XIX) – død: 1733 – gift med: Hans Jørgen Christensen Mørk, – død: 1734. Cappellan i Holbek i Sjælland, Mette og Hans Jørgens børn (5. generation) var:
1. Anna Dorthe, født: 1725.
  2. Peder Reenberg, født: 1726.
  3. Christiane, død ung.
  4. Dorthe Maria, født: 1729.
  5. Anna Martine, død ung.
  6. Christen, født: 1733 – død: 1761.

5. Mette Reenberg. – Ingen data.

15. Elisabeth (Clausdatter), født: 1659 – død som ung,

16. Morten (Clausen Reenberg), født: 18.06.1660 – død: 23.02.1736 – Feltpræst, Provst på Møen, Stiftsprovst i Sjælland og Sognepræst til Vor Frue Kirke i København. der var gift med: Maria Margrethe Bagger.

Morten Clausen Reenberg, provst i Stege og siden stiftsprovst ved Vor Frue Kirke Kbh. (Han hørte til sin tids mest fremtrædende gejstlige og var kendt som og frygtet som en myndig mand, der ikke var nem at bide skeer med). Billedet er (kobber-) stukket af Odvardt Lode (efter et maleri af Johan Hermand Coning.

Ved Tavle XV er indklæbet følgende avisudklip:

Reenbergs Legat. ("St. Hans Penge") Stiftet af Borgmester P. Reenberg *) ved Fundats af 15. September 1739. Legatet, der deles i 6 Portioner, hvoraf dog 3 kunne tildeles Enkelt, tilfalder fattige og skikkelige Huusarme, helst Quindekønnet, som ere fødte i Nørre Sogn i Viborg; findes Ingen der, da til Andre Geistlige eller Verdslige i Viborg By eller Geistlige udenfor Byen, men dog i Stiftet. Stifterens Paarørende have Fortrinsret, uden Hensyn til Fødested. Kapitalen oprindelig 620 Rd., var ved Udgangen af 1866 621 Rd. 84 Sk. Bestyres af Biskoppen over Viborg Stift i Forening med Sognepræsten ved Domkirken, hvorhos den ældste Descendent af Stifteren har Udnævnelsesret til 4 Portioner.

Mine egne kommentarer – som en slags efterskrift til foranstående afskrift er:

Vores stammoder Charlotte Anne Marie Thorings far var jo, som vi allerede ved, Thomas Christian Thoring, der var præst i Horslunde på Lolland. At Thomas var gift med Charlotte Christiane Martinette Reenberg, ved vi også.

Her hører vi så – nu – at Charlotte Christiane Martinette er datter af sognepræsten til Aaby og Aastrup Sogne på Fyn, Claus Reenberg (?-1766). Og hendes farfar er Peder Hegelund Reenberg (1658-1743).

Peder Hegelund Reenbergs egentlige erhverv kender vi ikke. Men han var borgmester i Aalborg. Og han var tillige en yngre broder til digterpræsten og landsdommeren Tøger Reenberg (1656-1742), – (der var i alt 16 søskende. Kun tre døde som små, medens én døde som ung udenlands. Resten, v.s. 12 giftede sig; og de 10 ægtepar fik alle børn).

Tøger Reenbergs yngste datter (ud af tolv børn), Charlotte Amalie Reenberg (1702-17xx) kendte åbenbart i sine unge dage søhelten Peter Tordenskiold. Sidenhen – længe efter at Tordenskiold var død – blev hun gift med Hr Christian Fischer til Alling(e)gård. – (Gården ligger antagelig nær Grønbæk, nord for Silkeborg.)

Ifølge min kvartfætter Edwin Flagstad findes der en lap papir i håndskriftsamlingen på Det kgl. Bibliotek. – På denne står:

*) Den ovenomtalte borgmester er sandsynligvis identisk med Peder Hegelund Reenberg, der jo i slægtsbogen angives at have været borgmester i Aalborg. At borgmesteren i Aalborg i et legat betænker mennesker i Viborg by eller stift, kan meget vel hænge sammen med, at han og hans søskende (antagelig) var født i Viborg, hvor faderen Claus Christensen jo blandt andet også var rådmænd og borgmester.

Ovenstående er som nævnt afskrevet efter bogen: Reenbergenes Stamtavle.

“En pålidelig Tradition beretter, at Tordenskiold skal have været forlovet med Charlotte Amalie Reenberg, født 1702, datter af Thøger Reenberg. Hun havde som barn mistet sin højre arm ved en ældre broders uforsigtighed og blev senere gift med hr Fischer til Allinggård.

(I indledningen til T. Reenbergs samlede skrifter omtales hun vel, men der findes intet om hendes forlovelse, som måske ikke var blevet almindelig bekendt før Tordenskiolds død. Traditionen ved intet at berette enten om årsagen, hvorfor forlovelsen ikke blev bekendt, eller om den mulig var havet før Tordenskiolds død.

Så meget ifølge et udklip af en notits, indsendt af Edwin Flagstad til dagbladet Politiken af 26/11.1970.

Tordenskiold døde i 1720 som ungkarl; og 24 år senere blev Charlotte Amalie gift med hr. Christian Fischer til Allinggård. Hun overlevede vist sin mand og sad en del år som Frue på gården.

Et maleri af Tordenskiold (det såkaldte Orebyportræt) og et af Charlotte Amalie Reenberg hang i mange år på Nørholm Gods, nord for Varde. Slægtstraditionen beretter, at den danske søhelt og godsejerdatteren har været forlovede, omend forlovelsen ifølge Edwin Flagstad aldrig har været deklareret.

Siden, da Tordenskiold længst var død, blev Charlotte Amalie gift med hr Christian Fischer til Allinggård, hvor hun efter hr Fischers død, sad som frue i en del år(?)

De afsluttende oplysninger om Tordenskiold og Charlotte Amalie stammer fra diverse mig overladte avisudklip.

Et af dem fra dagbladet “Nationaltidende” – desværre af ukendt dato – kommer her:

Tordenskiold-Portræt med romantisk Baggrund

Tordenskiold-Portræterne lægger fortsat Beslag på betydelig Interesse. Forleden fortalte vi om Portrættet paa Sæbygaard, hvor aarhundredgammelt Snavs for Tiden fjernes fra Billederne i Gaardens Riddersal. Det er imidlertid næppe almindeligt kendt, at der ogsaa paa Orebye findes et glimrende Tordenskiold-Portræt af den danske Søhelt. Lensbaron Rosenørn-Lehn har ladet Billedet ekspertundersøge, men maleren kan ikke fastslås med Bestemthed. Meget tyder dog paa, at ogsaa dette Billede er malet af Denner ...

Oreby-Portrættet har igennem mange Aar haft sin Plads på Nørholm, en gammel Gaard paa Vardeegnen, hvor det hang ved siden af et Maleri af Charlotte Amalie Reenberg, en datter af den jyske Digter, Godsejer og Landsdommer Thøger Reenberg.

Charlotte Amalie var en livlig og charmerende Dame, og Slægtstraditionen beretter, at Tordenskiold og den jyske Godsejerdatter har været Forlovede.

Avisartiklen fortsætter:

Noget afgørende Bevis for Rigtigheden af Tordenskiolds Forlovelse med Charlotte Amalie er denne gamle Haandskrift ikke, men den er dog næppe skrevet lige ud i Luften. Reenberg og Tordenskiold havde mange fælles Bekendte, og øverst paa den gamle Haandskrift fra Det Kongelige Bibliotek er tilføjet med Blyant: "Fundet blandt de Rahbekske Papirer (eller de Boyeske)". Her kan fremhæves, at en af Kamma Rahbeks bedste Veninder Ingeborg Christiane Rosenørn, født Wormskiold, var beslægtet med Thøger Reenberg, der var hendes Tipoldefar paa mødrene Side. Ingeborg Christiane, hvis Tante boede paa Nørholm, havde besøgt Gaarden og kendte formentlig Historien om Charlotte Amalie og Tordenskiolds Forlovelse. Det er ikke hendes Håndskrift, men man har Lov til at formode, at hun har bragt Historien til den Rahbekske Kreds' Kendskab.

En Dattersøn af den gamle Thøger Reenberg, Thøger Reenberg Theilmann, udgav i 1769 sin Bedstefaders "Poetiske Skrifter". At Forlovelsen ikke omtales i Forordet til disse skrifter kan simpelthen bero paa den Kendsgerning, at Charlotte Amalie paa dette tidspunkt endnu levede. Allerede i 1747 havde Casper Peter Rothe udgivet sit Værk om Tordenskiold. Han var den første, der efter Søheltens Død havde samlet dennes Levnedsbeskrivelse, men naar Charlotte Amalie heller ikke nævnes heri, er det sikkert, fordi det vilde have været en skandaløs Taktløshed, da hun paa det Tidspunkt efter sit Ægteskab med Christian Fischer sad som Frue paa Allinggaard.

Derimod siger Rothe om Tordenskiold, at han "med Alderen" blev noget melankolsk. Men da han døde, før han var fyldt 30, maa "med Alderen" formentlig betyde hans sidste Leveaar, v.s. Aarene 1718-20. Tordenskiold blev som bekendt dræbt i en Duel i 1720, og hvis Charlotte Amalie har været en af Aarsagerne til denne Melankoli, er Forholdet mellem dem rimeligvis hævet i 1719.

Charlotte Amalies Portræt, som findes øverst paa siden, skal være malet af en Maler ved navn Gylich eller Gullich, der fik 80 Rdlr. for 40 Portrætter! Alligevel ikke uden kunstnerisk Værdi. Dragten tyder paa, at det er malet omkring 1720-25, sikkert før Charlotte Amalie blev gift med Fischer. Hvordan Tordenskiold-Billedet i sin Tid kom til Nørholm, vides ikke. Sammenligner

---

man det med Frederiksborg-Billedet, som Museet gav 90.000 kr for, er det tydeligt, at Denners Billede er et teknisk flot gjort Arbejde, hvorimod Nørholm-Billedet af Tordenskiold er noget mere ubehjælpsomt teknisk set. Derfor kan det godt være, at dette Billedes Portrætlighed er større. Denners Billeder var iøvrigt ikke altid lige vellignende, men Sandheden er vel den, at han var en yderst travl Mand med saa mange Bestillinger, at han i Lighed med andre af Tidens berømte Kunstnere af og til blev assisteret af mere eller mindre dygtige Svende, der efter Mesterens Anvisning tog aktivt Del i Malerarbejdet.

(Hvornår avisartiklen fremstod, er svært at sige – men antagelig er det før 1955, idet den bl.a. er skrevet uden brug af å – og med navneord, stavet med stort forbogstav. – Jeg synes selv, jeg kan mindes at have hørt den omtalt kort efter dens fremkomst.)

Alt dette fremgår som sagt af Nationaltidendes artikel, bragt i forbindelse med de to portrætter – engang før 1955.

Vores stammoder Charlotte Flagstads oldefar på mødrene side, hr. Peder Hegelund Reenberg var altså en yngre broder til landsdommer i Viborg, hr. Tøger Reenberg.

Tøger Reenbergs yngste datter Charlotte Amalie Reenberg kendte altså søhelten Peder Tordenskiold.

Hermed har jeg forsøgt at fastholde en – mener jeg selv – væsentlig del af de foreliggende oplysninger omkring vor stamfader Mogens Flagstad og hans kone Charlottes efterkommere såvel som omkring deres forfædre.

Tanken med at fæstne de mange oplysninger på en overskuelig måde har været, at gøre det muligt for kommende slægter at få lidt bedre og lettere tilgængeligt indblik i de pågældende forfædres data og indbyrdes sammenhæng – og i et vist omfang – også i deres gøren og laden.

Det er mit håb, at noget af stoffet kan vække lidt interesse blandt efterkommerne og måske skærpe appetitten på at bygge videre på historien.

Erik Flagstad Rasmussen

DIS-Danmark

